

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
DİLLER VE KÜLTÜRLERARASI ÇEVİRİBİLİM DOKTORA
PROGRAMI**

DOKTORA TEZİ

**ÇEVİRİ SOSYOLOJİSİ ODAĞINDA GÖÇ OLGUSU VE
GÜÇ İLİŞKİLERİ: TÜRKİYE’DE SÜRİYELİ
MÜLTECİLERİN TOPLUM ÇEVİRMENLERİ**

**ÖZGÜR BÜLENT ERDOĞAN
15726001**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. EMİNE BOGENÇ DEMİREL**

**İSTANBUL
2021**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
DİLLER VE KÜLTÜRLERARASI ÇEVİRİBİLİM DOKTORA
PROGRAMI**

DOKTORA TEZİ

**ÇEVİRİ SOSYOLOJİSİ ODAĞINDA GÖÇ
OLGUSU VE GÜÇ İLİŞKİLERİ: TÜRKİYE’DE
SURİYELİ MÜLTECİLERİN TOPLUM
ÇEVİRMENLERİ**

**ÖZGÜR BÜLENT ERDOĞAN
15726001
ORCID NO: 0000-0003-4949-4841**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. EMİNE BOGENÇ DEMİREL**

**İSTANBUL
2021**

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
DİLLER VE KÜLTÜRLERARASI ÇEVİRİBİLİM DOKTORA
PROGRAMI**

DOKTORA TEZİ

**ÇEVİRİ SOSYOLOJİSİ ODAĞINDA GÖÇ
OLGUSU VE GÜÇ İLİŞKİLERİ: TÜRKİYE’DE
SURİYELİ MÜLTECİLERİN TOPLUM
ÇEVİRMENLERİ**

**ÖZGÜR BÜLENT ERDOĞAN
15726001**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih: 08.01.2021

Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

Ünvan Ad Soyad

İmza

Tez Danışmanı

: Prof. Dr. Emine Bogenç Demirel

Jüri Üyeleri

: Prof. Dr. Füsun Ataseven

Prof. Dr. Alev Bulut

Doç. Dr. Pınar Güzelyürek Çelik

Dr. Öğretim Üyesi Jonathan Ross

İSTANBUL

Ocak 2021

ÖZ

ÇEVİRİ SOSYOLOJİSİ ODAĞINDA GÖÇ OLGUSU VE GÜÇ İLİŞKİLERİ: TÜRKİYE’DE SURİYELİ MÜLTECİLERİN TOPLUM ÇEVİRMENLERİ

Özgür Bülent Erdoğan

Ocak, 2021

Bu çalışma, Türkiye’de 2011 yılından itibaren artmaya başlayan yeni göç dalgalarıyla birlikte önem kazanmaya başlayan toplum çevirmenliğinin Türkiye’de sahadaki yansımalarının izini sürerek güncel bir profilini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Cronin’in öngördüğü gibi (Cronin, 2008), göç olgusu gelecekte daha da ivme kazanacak ve yakınlık algılarımız belki de tamamen değişmek zorunda kalacaktır. Gelişmiş toplumlarda göçmenlerle olan toplumsal mesafe artacak ve dolayısıyla çeviri daha önemli bir konuma gelecektir. Bu bağlamda, toplum çevirmenleri kültürlerarası iletişimi kolaylaştıran, dilsel engelleri hafifletici rolleriyle ele alınabilirler. Toplum çevirmenleri, diller arası çeviri yapmak dışında, iki toplum arasındaki kültürel farkları açıklama konusunda da bir işleve sahiptirler. Bu anlamda birer kültürel aracı olarak düşünülebilirler. Bütün bunlara rağmen, toplum çevirmenlerinin yeterince görünür olmadıkları ve Türkiye’de STK’lar bağlamında toplum çevirmenliği üzerine yapılan çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir.

Araştırma, İstanbul’un Sultanbeyli ilçesinde bulunan çeşitli STK’larda görev yapan, yerleşik halk ile mülteciler arasında köprü görevi gören toplum çevirmenlerinin kim olduklarını, kişisel tarihlerini, Bourdieu’nün *dilsel habitus* olarak kavramsallaştırdığı dilsel yatkinliklerini (Bourdieu, 2016), göç ve Türk toplumuna uyum süreçlerini, çevirmen olarak rollerini, ne kadar profesyonel olduklarını, çalıştıkları kurumlarda uzmanlarla ve hizmet alan kişilerle olan etkileşimlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bourdieu’nün çeviri sosyolojisinde temel kavramlar olarak kabul edilen *alan*, *habitus*, *sermaye*, *düşünümsellik*, *özdüşünümsellik*, *illusio*, *doxa*, Bauman’ın *akışkanlık*, Goffman’ın *sahneleme* ve *performans* kavramlarından hareket edilerek, Sultanbeyli’deki toplum çevirmenliği pratiklerine odaklanılmıştır. Göç ile çeviri arasındaki ilişkisellik bütünü etnografik ve nitel analiz yöntemleriyle açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli mülteciler, toplum çevirmenliği, çeviri sosyolojisi, Pierre Bourdieu, STK (Sivil Toplum Kuruluşları).

ABSTRACT

THE MIGRATION PHENOMENON AND POWER RELATIONS AT THE FOCUS OF SOCIOLOGY OF TRANSLATION: COMMUNITY INTERPRETERS OF SYRIAN REFUGEES IN TURKEY

Özgür Bülent Erdoğan

January, 2021

With the increase of new waves of immigration in Turkey since 2011, there was a dire need of Turkish-Arabic speaking community interpreters. This study aims to uncover the current community interpreting profile in Turkey. As Cronin predicted (Cronin, 2008), the phenomenon of immigration will gain further momentum in the future and our perceptions of proximity will perhaps have to change completely. In developed societies, the social distance with immigrants will increase and translation will become more important. In this context, community interpreters can be addressed with their roles in facilitating intercultural communication and alleviating linguistic barriers. Community interpreters, apart from interpreting between languages, also have a function in explaining cultural differences between the two communities. In this sense, they can be considered as cultural mediators. Despite all this, they don't have enough visibility and studies on community interpreting in Turkey in the context of NGOs settings seems to be quite a few.

Our research includes the identity of the community translators who work in various NGOs in Sultanbeyli, on the outskirts of Istanbul, who act as a bridge between local inhabitants and refugees, their personal histories, linguistic predispositions, conceptualized as linguistic habitus by Bourdieu (Bourdieu, 2016), migration and adaptation processes to Turkish society. It aims to reveal their roles as interpreters, how professional they are, and their interactions with service providers and clients in their institutions. Based on Bourdieu's concepts of *habitus*, *capital*, *reflexivity*, *self-reflexivity*, *illusio*, *doxa*, Bauman's *fluidity*, Goffman's *staging* and *performance*, the focus is on community interpreting practices in Sultanbeyli. This study is an attempt to reveal the relationship between migration and translation through ethnographic and qualitative analysis methods.

Key Words: Syrian refugees, community interpreting, sociology of translation, Pierre Bourdieu, NGOs (Non Governmental Organizations).

ÖN SÖZ

Yıldız Teknik Üniversitesi Diller ve Kùltürlerarası Çeviribilim doktora programında aldığım doktora dersleri, kişisel göç ve toplum çevirmeni deneyimlerimi akademik alanda nesneleştirme imkânını sağladı. Tez danışmanım Prof. Dr. Emine Bogenç Demirel'in derin bilgisi ve yönlendirmesi olmadan böyle bir saha çalışmasına başlamanam imkânsız olurdu. Çalışmanın her aşamasında beni motive eden tez danışmanıma teşekkürü borç bilirim. Prof. Dr. Füsün Atasaven, Prof. Dr. Alev Bulut, Dr. Öğretim Üyesi Jonathan Ross, Doç. Dr. Didem Danış, Dr. Hasret Saygı, Dr. İrfan Özet'e ufuk açıcı fikirleri ve yardımları için ayrıca teşekkür ederim. Sahada ilk kontakları sağlayan Fatih Çelebi'ye, kurumlarında araştırma yapmama imkân tanıyan Mùlteciler Derneği, Kızılay Toplum Merkezi ve Uluslararası Mavi Hilal Derneği yetkilileri ve çalışanlarına, zaman ayırarak deneyimlerini benimle paylaşan toplum çevirmenlerine teşekkür ederim.

İstanbul, Ocak 2021

Özgür Bùlent Erdoğan

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Göç ve Çeviri İlişkiselliği	4
1.1.1. Dünyada ve Türkiye’de Göç Çalışmaları.....	7
1.1.2. Sahanın Sesi	8
1.1.3. Araştırmacının Oto-etnografik Saha Deneyimleri	11
1.2. Suriyeli Göçünün Arka Planı	20
1.3. Araştırma Soruları.....	23
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	24
2. YÖNTEMSEL YAKLAŞIM: ÇEVİRİ SOSYOLOJİSİ.....	28
2.1. Dış Sosyolojiye Giriş: Sembolik Tahakküm.....	30
2.1.1. Dış Sosyoloji Açısından Tarihsel ve Coğrafi Verilerin Önemi	31
2.1.2. Bourdieu Sosyolojisi ve Kullanılan Kavramlar	32
2.1.2.1. Mücadeleli Alan	34
2.1.2.2. Habitus	36
2.1.2.3. Sermaye.....	36
2.1.2.4. Doxa	37
2.1.2.5. Illusio	38
2.1.2.6. Düşünümsellik, Özdeşünümsellik	38

2.2. Zygmunt Bauman: Akışkanlık	40
2.3. Erving Goffman: Sahneleme ve Performanslar	42
2.4. Çözümleme Araçları	43
2.5. Kuramsal Çerçeve	44
2.5.1. Göçle İlgili Tanımlar	46
2.5.1.1. Mülteci (tanınmış)	46
2.5.1.2. Geçici Koruma Statüsünde Mülteci	47
2.5.1.3. Sığınmacı	47
2.5.1.4. Göçmen	48
2.5.2. Alandaki Diğer Eyleyiciler	48
2.5.3. Toplum Çevirmenliği	52
2.5.3.1. Toplum Çevirmenliği Üzerine Yapılan Akademik Çalışmalar	56
3. ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME	61
3.1. Tematik Analiz ve Kodlamalar	63
3.2. Sözcük Frekansları	64
3.3. Çevirmen Habitusu (Profesyonel olmayan Çevirmen)	70
3.3.1. Çokdilli Toplum Çevirmenleri	70
3.3.2. Çevirmen Rollerini	72
3.3.3. Kültürlerarası Aracı Olarak Toplum Çevirmeni	74
3.3.4. Politik Alanlar ve Çevirmen Habitusu	79
3.3.5. Çevirmenin Özbetimlemesi	80
3.3.6. Çevirmenler ve Diğer Kurum Çalışanlarıyla İlişkiler	82
3.3.7. Çevirmenlerin Diğer Görevleri	84
3.3.8. Habitusların Dönüşümü ve Değişen-Dönüşen Çevirmen Kimlikleri	85
3.4. Amatörlük/Profesyonellik	90
3.5. Kurumlarda Çeviri Organizasyonu	96

3.5.1. Mülteciler Derneği'nde Çeviri Organizasyonu.....	97
3.5.2. Kızılay Toplum Merkezi'nde Çeviri Organizasyonu.....	106
3.6. Toplum Çevirmenliği Eğitimi	107
3.7. Çeviri Seansları Gözlemleri	112
4. BÜTÜNCE: BİR GÖÇ BÖLGESİ OLARAK SULTANBEYLİ	119
4.1. Bir Göç Bölgesi olarak Sultanbeyli.....	120
4.2. Bir Çeviri Mekânı olarak Sultanbeyli	123
4.2.1. Sultanbeyli'de Sembolik Tahakküm Mekanizmaları.....	126
4.2.2. Akışkanlık: Her 5 Yılda Bir Değişen Kent Mimarisi	127
4.2.3. Çeviri Araştırmalarında Sosyo-semiyotik Taşmalar: Çokdilli Tabelalar	129
4.3. İstanbul ve Sultanbeyli'de Mülteciler	133
4.4. Türkiye'de ve Sultanbeyli'de STK'lar ve Farklı Kurumların Rolü	134
4.4.1. Çevirmenlerin Çalışma Koşulları.....	138
4.4.2. Bir Orta(k) Alan olarak Çeviri Alanı	140
4.5. Çevirmenlerin Göç Süreçleri.....	142
4.5.1. Göç ve Sosyal Ağlar	143
4.5.2. Çevirmenlerin Türk toplumuna Uyum.....	144
4.6. Doxa: Örnekler.....	146
4.7. Illusio: Örnekler	147
4.8. Sermaye: Örnekler	153
4.8.1. Ekonomik sermaye.....	153
4.8.2. Sembolik Sermaye	155
4.8.2.1. Çevirmenlerin Sembolik Sermayeleri	158
4.8.2.2. Dilsel habitus: Diller ve Kültürlerarası Etkileşimler.....	161
4.9. Akışkanlık ve Müphemlik.....	166
4.9.1. Müphemlik: Donörler ve Ekonomik Sermaye	169

5. TOPLUMSAL UZAMDA GERİLİMLERE DÖNÜŞEBİLEN SORUNLAR	172
5.1. Suriyeli Mülteciler ile Yerleşik Halk Arasındaki Sorunlu Alanlar	172
5.2. Görsel-İşitsel Göstergeler Üzerinden Ortaya Çıkan Sorunlar.....	177
5.3. Sultanbeyli’de Günlük Yaşantıdaki Farklılıklardan Kaynaklı Sorunlar	179
5.3.1. Çevirmenlerin Anlatılarında Sorunlu Alanlardan Örnekler	182
5.3.2. Çevirmenler ve Kurum Çalışanları Arasında Gerilim Yaratan Sorunlar	186
5.3.3. Kurum Çalışanları ile Araştırmacı Arasındaki İlişkiler	188
5.3.4. Mülteciyi Tanımlama Girişimi.....	189
5.3.5. Araştırmaya Retrospektif Bir Bakış: Sonuç Gözlemleri.....	194
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	202
EKLER.....	222
ÖZ GEÇMİŞ.....	232

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Çevirmenlerin Olgusal Kimlikleri	61
--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kurumun Arka Planında Görünmeyen Eyleyiciler	49
Şekil 2: Alandaki Görünür Eyleyiciler	50
Şekil 3: Kod Matris Tarayıcısı.....	63
Şekil 4: Kod İlişkileri Tarayıcısı: Tüm Kodlar.....	64
Şekil 5: Kod İlişkileri Tarayıcısı: Birbirine Yakın Kodlar	64
Şekil 6: Sözcük Frekansları: İnsan Kaynakları Yetkilisi.....	66
Şekil 7: Sözcük Frekansları: Psikolog	67
Şekil 8: Sözcük Frekansları: Çevirmen	69
Şekil 9: Çevirmen Habitusu: Fotoğraflar ve Hatıralar.....	90
Şekil 10: İstanbul İli İçinde Sultanbeyli'nin Konumu	119
Şekil 11: Üçgen İletişim Modeli.....	114
Şekil 12: Mülteciler Meclisi: Çevirmen ve Katılımcılar	117
Şekil 13: Mülteci Kadınlarla Kahvaltı Etkinliği.....	117
Şekil 14: Fatih Bulvarında "Paris Café"	129
Şekil 15: El Şafı Pastanesi ve Rashad Coffee.....	132
Şekil 16: Sultanbeyli'de Çokdilli Göstergeler	132
Şekil 17: Bir Çeviri Mekânı Olarak Mülteciler Derneği	101
Şekil 18: Orta(k) Alan Olarak Çeviri Alanı.....	141
Şekil 19: Sultanbeyli-Dünya Ağları Haritası.....	157
Şekil 20: Alanda Sermayelerine Göre Konumlanan Toplum Çevirmenleri.....	162
Şekil 21: Mülteciler-Emek İlişkiseliliği.....	176

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD:	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM:	Birleşmiş Milletler
BMMYK:	Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
BII	Banque interrégionale d'interprètes
ÇOGEM :	Çocuk Geliştirme ve Eğitim Merkezi
DVV:	Deutscher Volkshochschul-Verband
ECHO:	European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations
GAR:	Göç Araştırmaları Derneği
GIGM:	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GIZ:	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
HAKEV:	Hacı Şaban Efendi Vakfı
IBC:	International Blue Crescent
IHH:	İnsani Yardım Vakfı
IOM:	International Organization for Migration
İKGV:	İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı
İSTKA:	İstanbul Kalkınma Ajansı
KTM:	Kızılay Toplum Merkezi
MD:	Mülteciler Derneği
MSF :	Médecins Sans Frontières

MYK :	Mesleki Yeterlilikler Kurumu
SGDD-ASAM :	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
SİTAP:	Sivil Toplum Afet Platformu
STK:	Sivil Toplum Kurumu
UOSSM:	Union of Medical Care and Relief Organizations

1. GİRİŞ

“Bir araştırmacı toplumsal dünyanın en derin mantığını ampirik gerçekliğin özgüllüğünün içine dalmadan kavrayamaz”¹ (Bourdieu, 1993, 271).

Küreselleşmenin ivme kazandırdığı güney kuzey ülkeleri arasındaki ekonomik eşitsizlikler ve uçurumlar, insani gelişim sıralamasındaki farklılıklar, yaşanan savaşlar, iç karışıklıkları, iklim değişiklikleri ve kuraklık sorunları nedeniyle güney ülkelerinden kuzey ülkelerine özellikle ekonomik temelli göç hareketleri, farklı etnik ve kültürel geçmişlerden gelen göçmen nüfusun batı ülkelerinin büyük şehirlerinde kümelenmelerine yol açtı. Çokkültürlülük politikası izleyen Avustralya, Kanada, ABD gibi göç alan ülkeler, göçmenlerin sağlık, sosyal ve eğitim hizmetlerinden faydalanabilmelerini sağlamak için dilsel entegrasyona önem verdiler. Elbette ki buradaki esas amaç, göçmenlerin kapitalist sisteme eklemlenmeleriydi. Bu da dilsel uyum politikalarıyla sağlanabilirdi. Toplum çevirmenliği işte bu bağlamda bu ülkelerde önem kazanmaya başladı.

Türkiye özeline baktığımızda tarih ve coğrafyası gereği Türkiye’nin farklı kültür ve medeniyetlerin kesişme noktasında bulunduğu görülmektedir. Avrupa ile Asya arasında bir köprü konumundaki Anadolu yarımadası, tarih boyunca çeşitli göç hareketlerine sahne oldu. Çokdilli ve çokkültürlü Osmanlı toplum sisteminden Cumhuriyetle birlikte ulus-devlet sistemine geçiş yapıldıktan sonra da göç hareketleri devam etti. 60’lı yıllardan itibaren dışarıya, özellikle Batı Avrupa’ya göç veren Türkiye, 2000’li yıllarda komşu ülkelerde yaşanan savaşlardan dolayı göç alan ülke durumuna geldi. Türkiye özellikle 2011 yılından itibaren başlayan Suriyeli göçüyle birlikte, batı ülkelerinin karşılaştığı duruma benzer bir şekilde adeta bir ‘göçler ülkesi’ haline geldi (Körükmez, Südaş, 2015). Şimdiye kadar görülmemiş bu yoğun göç dalgasıyla birlikte özellikle sınır kentlerinde toplum çevirmenlerine acil bir ihtiyaç duyuldu.

¹ Aksi belirtilmedikçe çeviriler araştırmacıya aittir.

Toplum çevirmenleri sadece diller arasında bir makina gibi çeviri yapan profesyonellerden çok iki kültür arasında köprü görevi görmektedirler. Bu bağlamda Türkiye’de son yıllarda artan göç hareketleri içerisinde önemli bir işleve sahiptirler. Resmi ve resmi olmayan kurum ve kuruluşlarda sayıları yüzlerce ifade edilen toplum çevirmenleri işe alınmış; halen ofiste ve sahada çalışmakta ve gün boyu saatlerce çeviri yapmaktadırlar. Ne yazık ki ne kendileri ne de çalıştıkları kurumlar toplum çevirmenlerini bu şekilde adlandırmamakta, sadece ‘tercüman’ kelimesini kullanmayı tercih etmektedirler. Aynı şekilde, çevirmen olarak bir rol farkındalığına sahip olmadıkları ve genellikle *ad hoc* çözümlerle işe alındıkları görülmektedir.

Batı ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de toplum çevirmenliğinin “iyi tanımlanmamış” bir meslek olduğu söylenebilir. Öte yandan, toplum çevirmeni istihdam eden kurumlar kendi çabalarıyla toplum çevirmenlerine özellikle etik deontolojik konusunda farkındalık kazanmaları konusunda çeşitli girişimlerde bulunmakta ve eğitimler vermektedir. Toplum çevirmenliğinin bir meslek olarak tanınması ve güçlendirilmesi açısından MYK’nın 2020 yılında yaptığı çevirmen tanımı bu konudaki faydalı girişimlerden biridir.

Andrew Chesterman, çeviri sosyolojisi araştırmalarının üç ana eksen altında yapılabileceğini ileri sürmektedir. Bunlar, çevirinin bir ürün olarak incelenmesi, çevirmenlerin incelenmesi ve çeviri sürecinin incelenmesidir (Chesterman, 2006, 12). Çeviribilimin 1990’lardan itibaren kültürel dönüşümlere girmesiyle birlikte çeviri sadece metin boyutuyla değil, çeviri metinlerin erek kültürde nasıl bir işleve sahip oldukları, iktidar, ideoloji, kültürel manipülasyon gibi kavramları da dikkate alarak araştırma alanını genişletmiş ve disiplinlerarası bir nitelik kazanmıştır. 2000’li yılların başından itibaren sosyolojik kuramlar, özellikle de Bourdieu’nün kuramları çeviribilime uygulanmaya başlandı. 2005 yılında alandaki önemli dergilerinden biri olan *The Translator*’da bu konuyla ilgili özel bir sayı çıktı. Aynı yıl alanın genel bir kavramsallaşmasına katkıda bulunmak amacıyla uluslararası bir konferans düzenlendi ve sonuçları derleme bir kitap halinde yayınlandı (Wolf, Fukari, 2007, Miallet, 156).

Bu çalışma, çeviri sosyolojisinin sunduğu yol haritasıyla ve katılımcı-paylaşımçı bir yaklaşımla çoğunluğu “geçici koruma statüsünde” olan Suriyeli toplum çevirmenlerinin kişisel tarihlerini, dilsel yatkınlıklarını, Türkiye’deki göç deneyimlerini ve diğer kurum çalışanlarıyla olan ilişkilerini ortaya çıkarmayı

amaçlamaktadır. Özbetitleme olarak ta nitelendirebileceğimiz çevirmenlerin göç ve çeviri ile ilgili öznel deneyimleri arka planda cereyan eden göç olgusunu aydınlatan ipuçları vermektedir. Nitel ve etnografik yöntemler göç ve çeviri arasındaki ilişkiselliğin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmaktadır.

Göç gibi karmaşık bir olgunun sahaya gitmeden anlaşılamayacağı düşüncesinden hareket eden ilk bölümde saha deneyimlerinden örnekler verilecek ve araştırmanın sınırlılıklarına değinilecektir. Ardından Suriyeli göçünün kendine özgü dinamiklerini aydınlatmak için göçü hazırlayan jeopolitik koşulların bir kronolojik özeti verilecektir.

İkinci bölümde araştırmanın yöntemsel yaklaşımı olarak seçtiğimiz çeviri sosyolojine değinilecektir. Çeviri sosyolojisi çeviri sürecinde rol alan tüm eyleyicileri hesaba katarak çeviriye bütüncül bir bakış açısı getirmektedir. Bu alanında dünyada ve Türkiye’de yapılan öncü çalışmaların bir özeti verilecektir. Bu çalışmanın dayanarak olarak aldığı “sembolik tahakküm” kavramı Bourdieu’nün 1970’lerde Cezayir’de yaptığı etnolojik gözlemlerde ortaya çıkmış ve daha sonra otaya çıkardığı kavram setine kılavuzluk etmiştir. Araştırma nesnesini daha geniş bir perspektiften ele alan dış sosyoloji olarak adlandırdığımız bu bölümde görüşmecilerden elde edilen tarihsel ve coğrafi verilere değinilecektir. Araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturan sosyologlar Bourdieu, Bauman ve Gofmann’ın kavramları betimlendikten sonra göç ile ilgili kavramlar tezin kuramsal çerçevesini oluşturan kavramlar olarak ele alınmaktadır.

Saha çalışmanın sonuçlarının değerlendirildiği üçüncü bölümde görüşmecilerden elde edilen konuşmalar analiz edilerek verilerin Bourdieu kavramlarıyla örtüşüp örtüşmediğine bakılmıştır. Bu bölümde görüşmelerin tematik analizi yapıldıktan sonra kodların birbirleriyle olan ilişkileri yorumlanmaktadır.

Dördüncü bölümde araştırmanın örnekleme için seçilen Sultanbeyli ilçesi bir göç ve çeviri mekânı olarak ele alınmaktadır. Araştırmanın bütüncesini oluşturan görsel ve dijital materyaller yardımıyla ilçenin çokdilli yapısı yorumlanmıştır. Göç olgusunun önemli aktörlerinden olan Türkiye’de ve Sultanbeyli’de göç ile ilgili faaliyetler yürüten tüm kurum, kuruluşların ve eyleyicilerin bir dökümü yapıldıktan sonra bu kurumlarda çalışan çevirmenlerin göç süreçleri açığa çıkarılmaktadır. Göç alanına giren farklı aktörler konumlarını korumak için birbirleriyle mücadele

halindedir. Bu bölümde Bourdieu kavramları sahadan elde edilen veriler ışığında yorumlanmaktadır.

Beşinci ve son bölümde, Türkiye’de yerleşik halk ile Suriyeliler arasında son yıllarda artmakta olan gerilimlerin genel bir tablosu verildikten sonra gerilimlere dönüşebilen sorunların sahada nasıl tezahür ettiği, özellikle çevirmenlerin Türkiye’de yaşadıkları deneyimler üzerinden açıklanmaktadır. Çevirmenler, Suriyeli olmalarından öte herşeyden önce birer birey olarak ele alınmıştır. Bu yüzden, kendilerini nasıl tanımladıkları konusu da araştırmada yer almaktadır. 2017-2018 yıllarında yaptığımız araştırmanın 2020 yılında güncel bir değerlendirmesi yapılarak bu bölüm sonuçlandırılmıştır. Sonuç bölümünde gerilimlerin azaltılması için çevirinin önemi üzerinde durulmakta ve çeşitli çözüm önerileri sunulmaktadır.

1.1. Göç ve Çeviri İlişkiseliliği

Son yıllarda Türkiye’de yaşayan mülteci sayısının artmasıyla birlikte bu gruplara yardım eden sivil toplum kuruluşlarında (STK) hizmet alan kişi sayısı da arttı. Sonuç olarak, farklı dilleri konuşan kişiler arasında iletişimin sağlanmasında bir köprü işlevi gören toplum çevirmenlerine yönelik bir ihtiyaç oluştu.

Resmi kaynaklara göre Türkiye’de 4,3 milyon göçmen bulunmaktadır. Bu haliyle Türkiye dünyada en çok mülteci kabul eden ülke konumundadır. Bunların 3,5 milyonu Suriyeli mültecilerden oluşmaktadır. Suriyelilerin yüzde 92’si Türkiye’nin 81 şehrine dağılmış durumda ve “kent mültecileri” olarak yaşamını idame ettirmeye çalışmaktadırlar. Türkiye’nin megapol şehri İstanbul’da ise 1 milyondan fazla kayıtlı mülteci yaşamaktadır. Suriyeli mültecilerin sayısı resmi kaynaklara göre 485.000, resmi olmayan kaynaklara göre 963.000 olduğu sanılmaktadır (IOM, 2019).

Peki, bu insanlar kimler? Onları yeterince tanıyor muyuz? Yaşadığımız şehirlerde hayatın her alanında karşımıza çıkan mültecilerin algısı toplumun bir kesiminde olumsuz kalmaya devam ederken, bazı akademik çalışmalarda ve basın yayın organlarında, özellikle Anadolu şehirlerinde ‘mültecilerle yerleşik halkın uyum içerisinde’ yaşadıkları yönünde bir söylem göze çarpmaktadır. Bütün bunlara rağmen “yerinden edilmiş” Suriyeli mültecilerin gerçekten kim olduklarına ve göçün getirdiği dil ve iletişim alanındaki zorlukların aşılmasına dair yeterince akademik araştırma yapılmamıştır. Göçle doğrudan ilintili olan toplum çevirmenliği alanında

Türkiye’de Bourdieu’nün kavram setinden yararlanılarak yapılan az sayıdaki çalışmanın çeviri sosyolojisi yaklaşımıyla yapılmadığı görülmektedir. Arka plandaki çoklu eyleyicilerin göz ardı edildiği, kuram ile saha arasındaki ilişkiselliğin yeteri kadar kurulamadığı çalışmaların kısır kalacağı ortadadır. Bu çalışma, bu alandaki boşluğu toplum çevirmenlerine odaklanarak gidermeyi amaçlamaktadır. Günümüzde mültecilere yardım eden STK’larda istihdam edilen toplum çevirmenlerinin büyük bir kısmı “geçici koruma statüsünde” Suriyeli mültecilerden oluşmaktadır. Bu nedenle çevirmenlerin göç hikâyeleri ve Türkiye’deki çalışma deneyimleri Türkiye’de hala güncelliğini koruyan ve gelecekte devam etmesi muhtemel olan göç hareketlerine ışık tutacaktır. Böylece çevirmenlerin kişisel hayat hikâyelerinin arka planında yatan göç olgusu ortaya çıkarılacaktır. Türkiye’deki güncel toplum çevirmeni profilinin bir betimlemesi yapıldıktan sonra mültecilere yönelik faaliyetler düzenleyen çeşitli kurum ve kuruluşların mültecilerin dil engellerinin aşılması konusunda attığı adımlar ve bu kurumların çeviri pratiklerini nasıl organize ettikleri açıklanacaktır.

Göç insanlık tarihi boyunca yaşanılan bir olgudur. Kısacası göç tarihi insanlığın tarihidir denilebilir. İnsanlar göç ederlerken farklı dil ve kültürden diğer kavimlerle karşılaşmış ve etkileşimlerde bulunmuşlardır. Bazı durumlarda insanlarla birlikte metinler de göç etmiştir. Göç aynı zamanda beraberinde diller ve kültürlerarası iletişim sorunlarını da getirmektedir. Kültürlerarası karşılaşmalarda farklı dilleri konuşanlar birbirleriyle anlaşabilmek için başkalarına ihtiyaç duymuşlardır.

Anadolu çağlar boyunca farklı kavimlerin geçtiği bir köprü, İstanbul bu köprünün giriş kapısı olarak işlev görmüştür. Şehir günümüzde de işitsel ve dilsel bir mozaik ortamı sunmaktadır. Bu mozaik, insanlar arası etkileşimlerin duyulabilir boyutunu ifade etmekte, çeviri bu anlamda önem kazanmaktadır. Dolayısıyla göç ve çeviri arasında doğrudan bir ilişkisellik olduğu öne sürebilir. Bu ilişkisellik araştırmacının sahaya ilk giriş yaptığı zamanlarda duyduğu göç hikâyelerinden birinde şöyle betimlenmektedir:

“Bugün sıkıcı gün, kurumdan araştırma izni gelmedi, hala bekliyorum. Bir hafta geçti, yanıt yok. Üsküdar sahilinde bir bankta otururken Ermeni asıllı Sarkis Amcayla tanışmamız ile birlikte gün daha renkli bir boyuta taşınıyor. 80 yaşındaki Sarkis Amcanın gözleri görmüyor. Adada yaşıyormuş. Üsküdar’daki evini satmaya çalışıyormuş. Birbirimize Fransızca ve Yunanca cümleler söylüyoruz. Kanada’da yaşadığımdan bahsedince kız kardeşinin de Kanada’ya göç ettiğini ve sonra çok pişman olduğunu söylüyor. Kız kardeşi ‘*keşke Müslüman olsaydım da buralara (Kanada’ya) gelmeseydim*’ demiş ve intihar etmiş. O an

Montreal’de evinde Kanadalı sosyal çalışmacıyla birlikte çeviri yaptığım Diyarbakırlı Ermeni kökenli teyze aklıma geliyor... Dün Fatih parkında gördüğüm Suriyeli erkekler ve kadınlar, Al-Farah Toplum Merkezi’nde sıra bekleyen Suriyeli mülteci kadınlar. Onlarla göz teması kuramamanın getirdiği rahatsızlık. Bugün dinlediğim eskinin kozmopolit İstanbul’undan kalan Sarkis Amca ve kız kardeşinin Kanada’da hüznü biten göç hikâyesi. Konu hep göçle ilgili. İnsanlar hep bir yerlerden başka bir yere hareket ediyorlar, diller ve hikâyeler birbirine karışıyor; İstanbul Türkçesi, Halep Arapçası, Rumca, Fransızca ve bu şehir herkesi kucaklamaya devam ediyor” (saha notları, 12.07.2017).

Çok eski bir geçmişe sahip olan toplum çevirmenliği Avrupa’da 2015 yılında yaşanan mülteci kriziyle birlikte bir kez daha gündeme gelmiştir. Çevirmen bulunamadığı zamanlarda insanların hayatlarının tehlikeye atıldığı durumlar yaşanmaktadır. Slovakya-Avusturya sınırında yaşanan olayda olduğu gibi çevirmen bulunamamasından dolayı göçmenler hayatlarını kaybedebilmektedir.² Tüm dünyada ve Türkiye’de toplum çevirmenlerinin varlığı yüzlerce insanın hayatını etkilemeye devam etmektedir. Daha güncel bir örnek vermek gerekirse, Midilli adasında çevirmen olmadığı gerekçesiyle 28 sığınmacının iltica başvurusu reddedilmiştir (rsaegean, [24.11.2019]).

Micheal Cronin’in öngördüğü gibi, göç olgusu gelecekte daha da ivme kazanacak ve yakınlık algılarımız belki de tamamen değişmek zorunda kalacaktır. Gelişmiş toplumlarda göçmenlerle olan toplumsal mesafe artacak ve dolayısıyla çeviri daha önemli bir konuma gelecektir (Cronin, 2008, 271). İstanbul’da yaşayan mültecilerle ilgili çalışmalar yapan Prof. Dr. Murat Erdoğan, Suriyelilerle birlikte yaşam konusunda bazı önemli noktalara dikkat çekerek uyarılarda bulunmaktadır. Suriyeli gençler arasında yükselen öfke birikmesine dikkat çekerek, bir kayıp nesilden ve emek sömürsünden bahsetmektedir. Suriyeli mültecilerin ne düşündüklerini ne hissettiklerini öğrenmek, onları da dinlemek gerektiğinin altını çizmektedir (Akgül [07.01.2018]). Göç alan batı ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de göçmenler ile yerleşik halk arasındaki toplumsal mesafenin giderek arttığı görülmektedir. Dolayısıyla bu bağlamda Türkiye’de toplum çevirmenliğinin önümüzdeki yıllarda daha da önem kazanacağı öngörülebilir.

Çeviri göçle birlikte dünyada ve Türkiye’de önemli bir konuma taşınmış, bunun sonucu olarak yeni dil kombinasyonları oluşmuştur. Türkiye’de son yıllarda artan göç hareketleri toplum çevirmenlerini önemli eyleyiciler haline getirmiştir. Sahada ve ofiste çalışan yüzlerce toplum çevirmeninin katkısı olmadan özellikle

² Prof. Dr. Peter Kopecky’nin aktardığı olayda soğutuculu bir kamyonunda bulunan 71 yasadışı göçmen, çevirmen bulunamamasından dolayı donarak hayatını kaybetmiştir (Kopecky, Ukusova, 2018).

yaşlı ve kadın mültecilerin durumunun çok daha zor olabileceği tahmin edilebilir. Bir sonraki bölümde göç ve çeviri arasındaki diyalektik ilişkiyi aydınlatabilmek için son yıllarda akademik çevrelerde disiplinlerarası bir araştırma alanı olarak önem kazanmaya başlayan Göç Çalışmalarındaki gelişmelerin bir özeti verilecektir.

1.1.1. Dünyada ve Türkiye’de Göç Çalışmaları

Göç çalışmalarının ortaya çıkışı tek bir yoldan değil, göç sosyolojisi, göç tarihi, emek göçü ve sömürgecilik sonrası çalışmalar gibi farklı akademik çalışma alanlarının kuramsal katkılarıyla ortaya çıkmıştır. Göç araştırmalarının disiplinlerarası bir araştırma alanı olarak ortaya çıkması ise son 30 yılda etkisini arttıran postmodern yaklaşımlar sayesinde olmuştur (wikipedia, [15.05.2020]). Göç araştırmalarının kökeni 20. yüzyılın en çok göç alan ülkelerinden ABD’deki akademik çalışmalara uzanmaktadır. Sosyolojide Chicago Ekolü olarak bilinen ekolün temsilcileri Avrupa’dan ABD’ye göçmen olarak gelerek Chicago gibi büyük şehirlere yerleşen göçmenler üzerine araştırmalar yapmışlardır. Thomas and Znaniecki’nin 1918’de yazdıkları *The Polish Peasant in Europe and America* başlıklı monografi çalışması göç sosyolojisinde öncü eserlerden biri kabul edilmektedir. Göç çalışmaları, daha sonraki yıllarda James Clifford, Glick-Schiller gibi küresel antropolojiyle ilgilenen araştırmacıların ilgilendiği bir alan haline gelmiştir.

Türkiye’de Göç Çalışmaları ise 2000’li yıllardan itibaren gelişmeye başlamıştır. Nermin Abadan Unat’ın İsveç’te Türk göçmenlerin yaşadığı bir semt üzerine gerçekleştirdiği çalışma bu alanda Türkiye’de yapılan öncü çalışmalardan biri kabul edilmektedir. Kentbilimci Sema Erder, Türkiye’de gecekondulaşma olgusu üzerinden iç göç dinamiklerini açıklayan önemli çalışmalara imza atmıştır (Kaya, [22.02.2018]).

Son yıllarda İsmail Sirkeci, Kemal Kirişçi, Ahmet İçduygu gibi isimler bu alanda verimli çalışmalar ortaya koymaktadır. Ayrıca artan Suriyeli göçüyle birlikte devlet ve vakıf üniversitelerinde göç araştırma merkezleri birimleri kurulmuştur. Halihazırda devlet ve vakıf üniversitelerinde faal 22 merkez bulunmaktadır. İstanbul’da göç alanında çalışan üniversiteler sırayla şunlardır: İstanbul Üniversitesi Göç ve Göçmen Uygulama ve Araştırma Merkezi, Koç Üniversitesi bünyesinde Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (MİREKOÇ), İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Türk-Alman

Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi (TAGU), Bahçeşehir Üniversitesi Göç ve Kent Çalışmaları Merkezi (BAUMUS). Bunların dışında üniversitelerde Göç Araştırmaları Yüksek Lisans ve Doktora programları açılmaya başlanmıştır. Ayrıca Türkiye ve dünyada göç temalı dergiler yayınlanmaktadır. Göç Dergisi (Transnational Press London) Göç idaresi Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı Göç Araştırmaları Dergisi, The Middle East Journal of Refugee Studies, MEJRS (Uluslararası Mülteci Hakları Derneği) bu yayınlara örnek olarak verilebilir (Demirkol, 2019, 02).

2018 yılında göç alanında uzman akademisyenler tarafından kurulan Göç Araştırmaları Derneği (GAR), İstanbul ve Anadolu şehirlerinde de göç araştırmacılarına yönelik “göç araştırmalarında yöntem ve etik” sertifika programları düzenlemektedir. Ayrıca dernek sosyal medya üzerinden göç araştırmacılarını buluşturan “göç araştırmacıları platformu”nu da yönetmektedir. Göç ile ilgili eserlerin Türkçeye kazandırılması ve bibliyografya çalışmaları da derneğin etkinlikleri arasındadır.

Bu çalışma, doğrudan göç çalışmalarına dahil olmasa da Türkiye’de göç alanında son zamanlarda gerçekleşen toplumsal hareketlilikleri, dinamikleri ve burada çevirinin önemini sahada daha net bir şekilde görülebileceği düşüncesinden hareket etmiştir. Gerçekten de göç olgusu sahanın sesi olmadan anlaşılabilecek bir olgu değildir. Tam da bu nedenle, saha araştırması için göçlerle oluşmuş ve Suriyelilerin yoğun yaşadığı ilçelerden biri olması nedeniyle Sultanbeyli ilçesi seçilmiştir.

1.1.2. Sahanın Sesi

İstanbul il sınırları içinde olmasına rağmen, kentin çeperlerinde hızlı bir gelişme gösteren Sultanbeyli’nin nüfusu Anadolu’dan gelen göçlerle oluşmuştur. İlçede bulunan STK’lar ile belediye mültecilere yardım konusunda iş birliği içerisinde ve diğer kamu kuruluşları ile koordineli bir şekilde çalışmaktadırlar. Bu iş birliği enformel ağlara dayanan bir sistemin devamı olarak 1960’lı yıllardan günümüze dek gelen deneyimlerle oluşturulmuş bir geleneğin sonucudur. Sultanbeyli’nin Suriyeli mültecilerin İstanbul’da en kalabalık yaşadıkları üçüncü ilçe olması ve mülteciler ile yerleşik halk arasında şimdiye kadar çok büyük

gerginliklerin yaşanmamış olması dikkat çekicidir.³ Ancak bu yerleşik halk ile mülteciler arasında hiçbir gerilimin olmadığı anlamına gelmemektedir. Bu konuyla ilgili örnekler tezin ‘Sultanbeyli’de günlük yaşıntıdaki farklılıklardan kaynaklı sorunlar’ başlıklı bölümünde ele alınmaktadır.

Sultanbeyli’de mültecilere sunulan sağlık, psiko-sosyal ve eğitim hizmetleri İstanbul’un diğer ilçelerine göre daha fazla olduğu görülmektedir. İlçede mültecilere yardım konusunda en tanınmış kurum Mülteciler Derneğidir. (Bundan sonra MD olarak belirtilecektir). MD’nin Sultanbeyli dışında şubesi yoktur. İHH (İnsani Yardım Vakfı), IBC (Uluslararası Mavi Hilal Derneği), Kızılay gibi kurumların İstanbul’un diğer ilçelerinde şubeleri bulunmaktadır. MD bünyesinde belediyenin katkıları ve uluslararası donörlerle ortaklaşa gerçekleştirilen projeler sayesinde Sultanbeyli’de yaşayan mültecilere eğitim, sağlık hizmetleri ve psiko-sosyal destek verilmektedir. Ayrıca, mültecilerin Türk toplumuna uyumları yönünde bazı etkinlikler de düzenlenmektedir. Bu etkinliklerin gerçekleşmesinde dilsel engellerin kaldırılması ve iki toplumun bireylerinin birbirleriyle rahatça iletişim kurabilmeleri açısından toplum çevirmenleri kilit bir rol oynamaktadır.

Bazı akademik çalışmalarda Anadolu’nun çeşitli kentlerinde yaşayan mültecilerle yerel halkın “uyum içerisinde oldukları” belirtilmektedir. Bu söyleme yerel medya organlarında da sıkça rastlanmaktadır: Bir yerel gazete haberinde Konya’da yaşayan sığınmacıların “Türklerle uyum içerisinde oldukları,” fakat sığınmacıların sorunlarının başında dil bariyerinin olduğu, ondan sonra Türkiye’nin hukuk, sağlık ve eğitim sistemine yabancı olmalarından söz edilmektedir (Konya’da 135.000 sığınmacı yaşıyor [15.01.2018]).

Bu bağlamda toplum çevirmenlerini kültürlerarası iletişimi kolaylaştıran, dilsel engelleri hafifletici rolleriyle ele alabilir miyiz? Toplum çevirmenlerinin birer kültürel aracı olarak mültecilerin Türk toplumuna uyumlarına olan katkıları nelerdir?

Sultanbeyli’de ikamet eden Suriyelilerle yerleşik halk arasındaki sosyal uyumu sağlamak amacıyla oluşturulan bir proje kapsamında gönüllü Suriyelilerden

³ Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’nün 2019 yılında yaptığı araştırmaya göre ilçede 30.000 Suriyeli mülteci yaşamaktadır.

oluşan erkek, kadın ve çocuklar meclisi düzenli olarak MD’de toplanmaktadır.⁴ Bu gibi etkinlikler, Suriyeli mültecilerin şikâyetlerinin dinlenmesi ve kendilerini ifade edebilmeleri açısından önem taşımaktadır. Saha araştırması kapsamında bu meclislerden birinde katılımcı gözlemci olarak bulunuldu. Böylelikle çevirmenlerin bu tür gerilimli ve zor ortamlarda nasıl sözlü çeviri yaptıklarına şahit olundu. Bu tür etkinliklerde toplum çevirmeninin kültürlerarası aracı rolünün daha çok ön plana çıktığı söylenebilir. Bu etkinliklere ek olarak, cuma günleri Suriyeli ve Türk kadınları buluşturan bir kahvaltı etkinliği düzenlenmektedir. Bu buluşmaların çevirmen aracılığıyla gerçekleştiği kurumun sosyal medya sayfasında belirtilmektedir.

Gerek araştırmacının söz konusu kurumlarda yaptığı gözlemler, gerek kurumun sosyal medya hesaplarından elde ettiği veriler toplum çevirmeninin kültürlerarası iletişimin sağlanmasında başat bir rol oynadığını göstermektedir.

Öte yandan, araştırmacının araştırmaya başlamadan önce içselleştirdiği bazı ön kabulleri olduğunu belirtmek gerekir. Her araştırmacı akademik kimliği, cinsiyeti, ideolojik duruşuyla birlikte sahaya giriş yapar. Bourdieu’nün düşünümsel-özdüşünümsel yaklaşımı bu anlamda yol gösterici olmuştur.

Bourdieu sosyolojisinin en ayırt edici özelliklerinden biri olan düşünümsel-özdüşünümsel yaklaşıma göre araştırmacı, araştırmanın başlangıç aşamasında araştırma konusuyla ilgili ön kabullerini masaya yatırır ve bir yüzleşme sürecinden geçer. Sonraki aşamalarda kullandığı yöntemi sorgular ve aynı zamanda araştırmacı kendi konumunu gözden geçirir. Araştırmacının metrobüs yolculuğunda şahit olduğu şiddet olayı da bu tezi yazma sebeplerinden birinin oluşturmaktadır. Araştırmacının sahada konumlanması saha çalışması boyunca yaşadığı deneyimlere bağlı olarak gelişmiştir. Bütün bu deneyimler araştırmacıda duygusal değişimlere neden olmuş ve mülteci meselesine yakınlaştırmıştır.

Bu araştırmanın verileri bir yıldan uzun süren bir saha çalışmasına dayanmaktadır. Araştırmacının Kanada’da yaşadığı göçmenlik ve toplum çevirmenliği deneyimleri Sultanbeyli’deki gözlemlerinde canlanmış, ilk kez gittiği

⁴ Türkiye’de resmi söylemlerde batı ülkelerinde sıklıkla kullanılan entegrasyon kelimesi yerine “uyum” (*harmonization*) kelimesi kullanılmaktadır (Düvell, 2018, 195, GIGM Yabancılar Kanunu, madde 96).

Sultanbeyli ve Suriyeli mültecilerle karşılaşma deneyimlerinde etkili olmuştur. Bir sonraki bölümde araştırmacının saha deneyimlerinden örnekler verilecektir.

1.1.3. Araştırmacının Oto-etnografik Saha Deneyimleri

Bu araştırma her ne kadar pratik nedenlerden dolayı Sultanbeyli'ye odaklanmış olsa da arka planında Fransa'da başlayıp 7 yılı Kanada'da devam eden 16 yıllık bir kişisel göç serüveninin son noktasıdır. Araştırmacı 7 yıl boyunca Kanada'nın Montreal şehrinde toplum çevirmeni olarak birbirinden farklı ortamlarda sözlü çeviri yapmıştır. Bunlar sıklık derecesine göre çocuk hastaneleri, sağlık ocakları, sosyal hizmetler merkezleri, çocuk esirgeme kurumu, anaokulu ve ilkokullar, psikiyatri hastaneleri, iş ve işçi bulma kurumu, polis karakolu, hapisane ve kadın sığınma evleridir. Bu kurumlarda daha çok Kanadalı sosyal çalışmacı, psikolog, iş tedavisi uzmanı, öğrenme zorlukları çeken çocuklar için öğretmenlere Fransızca-Türkçe dillerinde ardıl sözlü çeviri yapılmıştır. Montreal Children's Hospital'de doktorlara ve sosyal çalışmacılara İngilizce-Türkçe dil çiftinde ardıl sözlü çeviri yapılmıştır. Hedef kitle Montreal şehrine 1980-1990 yılları arasında yerleşmiş, fakat yeterli seviyede İngilizce veya Fransızca bilmeyen Türk göçmenlerdir. Denizli'nin Tavas ilçesinin ve Maraş'ın Pazarcık ilçesinin köylerinden 90'lı yıllarda Kanada'ya kitlesel olarak göç etmiş Türk aileler en çok çeviri yapılan hedef kitleyi oluşturmaktadır. Bunların dışında Ankara ilinden gelen Kürt kökenli aileler, Azerbaycan ve Çin'in Sincan Uygur Özerk bölgesinden gelen göçmenlere, Türkiye kökenli Ermeni ailelere de sözlü çeviri yapılmıştır. Görüldüğü üzere, Türkçenin farklı lehçelerinden Québec Fransızcasına çeviriler yapılmıştır. Özellikle Frankofon Kanadalıların dile karşı olan hassasiyetlerine göre hareket edilmiş; Fransa Fransızcasında kullanılan sofistike kelimelerin kullanılmamasına özen gösterilmiş, beden dili ve şive, hedef kitleye göre ayarlanmaya çalışılmıştır. Özetle, Montreal'de gerçekleşen çeviri deneyimlerinde diller arası çevirinin ötesinde diliçi çeviriler de yapılmıştır. Araştırmacının kişisel tarihi de melez kimlikler içermektedir, diğer bir ifadeyle, habitusu farklı göç deneyimleriyle oluşmuş ve dönüşmüştür. Dolayısıyla çevirmenin kendisinin de göç deneyimi yaşamış olması çeviri yaptığı gruplarla olan etkileşimini kolaylaştırmıştır.

Kanada'nın çokkültürlü yapısının etkisiyle sözlü çeviri seansları genellikle taraflar arasında gerilimler yaşanmadan ve sorunsuz bir şekilde geçmiştir. Kanada'da

gerçekleşen sözlü çeviri etkinliklerinde bir araya gelen katılımcılar (çevirmen, hizmet sağlayıcı, danışan) tarafsız bir bölgede bulunmaktaydılar. Büyük olasılıkla katılımcılar geldikleri ülkede gerçekleşecek bir çeviri seansında aynı hislerle hareket etmeyeceklerdi, çünkü etnik ve dini farklılıklar birbirlerine karşı daha dikkatli olmalarını gerektirebilirdi. Hâlbuki Kanada’da her bireyin eşit bir muameleye tabi olduğu tarafsız bir bölgede bulunan katılımcılar daha rahat bir şekilde iletişim kurabiliyorlardı. Özellikle Kanadalı sağlık çalışanlarının göçmenleri kendi bakış açılarından anlama çabaları, diğer bir deyişle etnometodolojik bilgiye önem vermeleri, üçgen iletişimin taraflar arasında göreceli olarak daha rahat ve sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesini sağlamıştır. Birbirinden farklı yüzlerce çeviri ortamlarının her birinde farklı etkileşimler yaşanmış olduğu gibi, örneğin psikolojik anket formu doldurulması, sağlıkla ilgili anket formu doldurulması gibi rutin durumlarla da karşılaşılmıştır. Aynı ailelerin karşılaştığı farklı sorunların çözümü için farklı ortamlarda çeviri yapılmıştır. Bunlara ek olarak, araştırmacı kültürel aracı, savunuculuk gibi birbirinden farklı çevirmen rollerini üstlenmiştir. Resmi devlet daireleri ve mahkeme ortamlarında çevirmen-araştırmacıdan kelime kelimesine çeviri yapması istenmiştir. Sosyal hizmet uzmanları eşliğinde yapılan ev ziyaretlerinde ve okullardaki veli toplantılarında kültürlerarası aracılık modeli benimsenmiştir. Araştırmacıdan birçok kez Türkiye ve Kanada arasındaki kültürel farklılıklar hakkında açıklama yapması istenmiş, bu amaçla devlet kurumları tarafından toplantılara çağırılmıştır (Erdoğan, 2008, 12).

Her yıl ortalama 340.000 göçmeni kabul eden Kanada hükümeti resmi çokkültürlülük politikası izlemektedir. Dolayısıyla Kanada’da uygulanan göç politikası ile Türkiye’deki Suriyeli göçü farklı bağlamlar içerisinde ele alınmalıdır. İki ülkenin mültecilere sunduğu koşullar, göç ve uyum politikaları birbirinden farklılıklar göstermektedir. Sadece 40.000 Suriyeli mülteciyi kabul eden Kanada ile Türkiye arasında yapılacak bir karşılaştırmamızın bile ne kadar kısır kalacağı ortadadır. Montreal ve Sultanbeyli arasındaki benzerlikler her iki mekânın göçlerle oluşmuş, farklı dillerin konuşulduğu göç mekânları olmasıyla sınırlı kalmaktadır. Bunun yanı sıra sahada karşılaşılan çevirmenlerin üstlendikleri farklı roller, çevirmenin izlediği çeviri stratejileri gibi konularda araştırmacının kendi deneyimleriyle benzerlikler görülmektedir.

Şüphesiz Suriye ile Türkiye arasındaki sosyo-kültürel benzerliklerin Kanada'dan daha fazla olduğu söylenebilir. Öncelikle her iki ülke ortak coğrafi-tarihsel bir mirası paylaşmaktadır. Ayrıca Suriye, tarih boyunca mülteci alan ve gönderen bir ülke olmuştur (Chatty, 2017, 10). Akdenizlilik, ortak tarih ve coğrafya iki toplumu birbirine bağlayan unsurlardır. Konukseverlik kavramı Akdeniz toplumlarında tarihsel bir boyut içermektedir. İtalya kıyılarına botlarla yanaşan Afrikalı mültecilerle olan dilsel karşılaşma deneyimlerini inceleyen Taronna'ya göre Akdeniz toplumlarının en eski örüntüleri dilsel konukseverlik ve dil aracılığıdır (Taronna, 2016, 287). İslam coğrafyasında bulunan, Arap kültürünün etkisi altında, fakat aynı zamanda bir Akdeniz ülkesi olan Suriye, tek dilin konuşulduğu homojen bir yapıya sahip bir ülke değildir. Arapça dışında Türkçe, Süryanice, Kürtçe, Ermenice gibi diller konuşulmaktadır ve tarih boyunca bu dil toplulukları arasında etkileşimler olmuştur. Suriyeliler kendi ülkelerinden bahsederken “ev” metaforunu kullanmaktadırlar (Chatty, 2017, 208). Ev kavramının Suriyeliler için çağrıştırdığı anlamlar düşünüldüğünde Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin “geçici ve misafir” olarak görülmeleri Türk toplumuna entegrasyonlarını geciktirmektedir.

Bu çalışmanın verileri büyük ölçüde saha çalışmasından elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış açık uçlu derinlemesine görüşmeler, katılımcı gözlemler, sözlü tarih, dijital ve görsel materyaller araştırmanın bütüncesini oluşturmaktadır. Saha çalışmasının temelini oluşturan nitel yaklaşımlar, katılımcıların doğrudan deneyimlerine yer vermesiyle nicel yaklaşımlardan ayrışır. Nitel yaklaşımlar, olguların daha yakından tanınmasını, incelenen olguların görünmeyen yanlarını daha net ve derinlemesine yakalanmasını sağlar (Kümbetoğlu, 2005, 71). Nitel yaklaşımların önemli bir bileşeni olan saha araştırmasında sorun doğal çevresi içinde yakalanmaya çalışılır; araştırmacının kendisi bu doğal çevreye uyar ve "alan"a iner, araştırma konusunun geçtiği gündelik yaşama katılır. Burada katılımlı gözlem devreye girer (Mayring, 2011, 59). Katılımcı gözlemler insanların hayatlarına doğrudan dokunabilme şansını verir, bunun yanı sıra gözlemlenen olgunun sağlıklı ve özgün bir şekilde yorumlanabilmesi toplumsal-tarihsel bağlamın iyi anlaşılmasına bağlıdır (Neumann, 2016, 224). Bu çalışmada da Türkiye’de yaşanan güncel göç hareketlilikleri toplumsal ve tarihsel bağlamına uygun olarak yorumlanarak bir çerçeveye oturtulmaya çalışılmıştır.

Araştırma verilerini sağlayan saha çalışması kartopu yöntemi kullanılarak İstanbul Fatih'te bulunan SGDD-ASAM şubesinde başladı. Bu kurumda çalışan bir sosyal çalışmacıdan randevu alınarak kuruma ilk ziyaret gerçekleştirildi. Ne var ki iki hafta süren bir bekleyişten sonra kurumdan araştırma izni gelmedi. Bu nedenle saha çalışması sonraki haftalarda Sultanbeyli ilçesinde devam etti ve orada sonlandırıldı. MD'nin web sayfasından araştırma izni formu doldurularak kurum yöneticisine gönderildi. KTM'deki çevirmenlerle görüşme izni KTM Sultanbeyli şubesi yöneticisiyle randevu alınarak gerçekleştirildi. GIGM ve IBC'daki çevirmenlerle yapılan görüşmeler için bu kurumların MD binasında bulunan şubelerindeki yetkililere mülakat soruları gösterilerek görüşme izinleri alındı. Saha araştırması kapsamında Sultanbeyli'ye toplam 20 kez gidildi. Araştırmanın veri üçlemesini (geçerlilik, tutarlılık, güvenilirlik) sağlamak amacıyla İstanbul dışında, Gaziantep ve İzmir'de yaşayan 2 toplum çevirmeni ile telefonla görüşme yapıldı. Gaziantep'te yaşayan toplum çevirmenine sosyal medya üzerinde Suriyeli Türkmenler hakkında bilgiler ve videolar yayınlayan Suriyeli bir kullanıcı aracılığıyla ulaşıldı. İzmir'de yaşayan toplum çevirmeniyle Göç Araştırmaları ve Etik Sertifika programına katılan bir kişi sayesinde bağlantıya geçildi.

- ✓ İstanbul, Fatih'te bulunan SGDD-ASAM, Al-Farah Çocuk Merkezi 10.07.2017, 21.07.2017 tarihlerinde 2 kez ziyaret edildi.
- ✓ İstanbul, Sultanbeyli'de bulunan MD, Ağustos 2017-Mayıs 2018 ayları arasında 18 kez, 2019 yılında 2 kez olmak üzere toplam 20 kez ziyaret edildi.
- ✓ İstanbul, Sultanbeyli'de bulunan KTM, 24.11.2017-07.03.2018 tarihleri arasında 4 kez ziyaret edildi.

Çevirmenler dışında çevirmenlerle çalışan diğer meslek gruplarından görüşmecilerin katkıları araştırmanın çok sesli olmasını sağladı. 19 çevirmen, 2 proje koordinatörü, 2 sosyal çalışmacı, 1 psikolog, 1 insan kaynakları yetkilisi, 2 kurum yöneticisi, 1 dernek başkanı, 1 DVV yetkilisi, 1 MSF yetkilisi, farklı disiplinlerden akademisyenlerle yazışmalar, telefonla ve yüz yüze görüşmelerle birlikte toplam 30 kişiyle görüşme yapıldı. Görüşmeler 15 ile 60 dakika arasında sürdü. Araştırma kapsamında çevirmenlerin bir arada bulunabileceği bir odak grubu çalışması çeşitli nedenlerle yapılamadı. Dernek binasına yapılan ziyaretlerden birinde yeni işe alınan

çevirmenlerin bir arada bulundukları bir anda 4 çevirmene doğaçlama bir şekilde yaptıkları işi nasıl tanımladıkları soruldu.

Temmuz 2017’den başlayarak bir yıldan uzun bir süre devam eden saha gözlemlerinde araştırmacının Kanada’da yaşadığı deneyimleri her an kendiliğinden ve farkında olmadan gözünün önüne geldi. Oradaki çevirmenlerin çalışma biçimleri, çalışma şartları, sosyal çalışanlarla yaşanan etkileşimler ve gerilimli anlar araştırmacının Sultanbeyli’deki gözlemlerinde ve çevirmenlerle yapılan görüşmelerde tekrar canlandı ve araştırmacının kendini sorgulamasına neden oldu. Saha çalışmasının ilk günlerinde çevirmenin beden dili, ardıl olarak sözlü çeviri yapma biçimi araştırmacının Kanada’da bulunduğu çeviri seanslarını hatırlattı. Daha sonraki evrelerde yapılan görüşmelerde çevirmenlerin çeviri esnasında karşılaştıkları zorluklarla ilgili ortak noktalar olduğu fark edildi. Örneğin çevirmen ve diğer hizmet sağlayıcılar arasındaki iletişimsizlik ve yanlış anlaşılmalara, kimlik tehdidi gibi faktörler hizmet sağlayıcı ile çevirmen arasında gerilimlere neden olmaktadır.

Bir diğer görüşmede, devlet hastanesinde görev yapan bir Türk doktorun Suriyeli toplum çevirmenine söylediği mülteci karşıtı ve ayrımcılık içeren sözleri araştırmacının Kanada’da bir ilkokulda sözlü çeviri yaparken Kanadalı sosyal çalışmacından duyduğu “Türkler ve Ermeniler Kanada’ya hiç entegre olmuyorlar, hep bir arada yaşıyorlar” doxasıyla tıpatıp benzerlikler taşıyordu. Bu örnekte görüldüğü üzere, sembolik tahakküm zaman zaman ayrımcı söylemlerle tekrar üretiliyordu.

Araştırma boyunca Bourdieu’nün temel kavramlarından habitusu tanımlarken kullandığı “yapılandırırken yapılanmak” ifadesi araştırmacı tarafından bizzat deneyimlendi. Araştırmacı kendisini sorguladıkça yapılandı (araştırmacının habitusu) ve sahada karşılaştığı katılımcılarla girdiği etkileşimlerle onları da yapılandırdı.⁵ Sonuçta her iki tarafta bir değişim ve dönüşüm yaşadı. Bu dönüşümü kanıtlayan birçok saha deneyimi yaşandı.

Araştırmacı araştırmanın başladığı günlerde sahaya ‘ben’ kimliğiyle giriş yaparken aylar sonra “biz”e dönüşerek araştırma nesnesinin bir parçası haline geldi. Kurum yetkilisiyle gerçekleşen diyaloglardan birinde araştırmacı kurumdan bahsederken farkında olmadan ‘biz’ zamirini kullandı. Bu durum, araştırmacının

⁵ Katılımcılar mülteciler, göçmenler ve yerleşik toplumun bireylerinden oluşmaktadır.

bilinçaltında kurumda inişli çıkışlı bir şekilde seyreden saha deneyimlerinin bir yılın sonunda olumlu bir şekilde sonuçlandığını kanıtlamaktadır. Bir yıl sonra araştırmacı “özne”nin araştırılan “nesne”nin parçası haline geldiğini göstermektedir. Etnografinin diyalektiği olan ‘ben’in ‘biz’e dönüşmesi etnografik araştırmalarda oldukça sık karşılaşılan bir durumdur. Her etnografik araştırmada olduğu gibi katılımcıların kültürel evrenine temas edilerek, onların kendi dünyalarını anlama yönünde bir çaba gösterilmiştir. Bunun sonucunda zamanla görüşmecilerle güven ilişkisi kurulmuş, araştırmacı araştırma yaptığı kişilerle paylaşılan aynı mekân, ortak düşünceler, deneyimler ve duygularla birlikte, onların bir ‘parçası’ haline gelmiştir.

Benzer deneyimler birçok kez Suriyeli çevirmenlerle kültürlerarası karşılaşma deneyimleri şeklinde yaşandı. Örneğin saha çalışmasının ilk günlerinde bir Suriyeli çevirmen tarafından bir bebeğin kucağımıza verilmesi, Suriyeli mültecilerle ilk gerçek karşılaşma deneyimi ve güven ilişkisinin başlangıcıydı. Bu deneyim saha notlarında şöyle ifade edilmektedir:

“Bugün derneğe yaptığım ziyaret daha enformel bir şekilde geçti. Kurumda çeşitli gözlemler yaptım. Çevirmenler ve kurum yetkilileriyle ayak üstü görüşmeler yaptım. Bu sefer bana daha sıcak bir şekilde, sanki evimdeymişim gibi davrandılar. Onlarla benim aramda bir güven duygusunun kurulmaya başladığını hissettim. ‘Onlardan’ biriymiş gibi muamele görüyordum. Bir süre resepsiyonda oturdum. Suriyeli Türkmen asıllı iki çevirmen, dernek binasının girişinde Suriyelilerin işlettiği kafede bana kahve ısmarladılar. Kahvemi yudumlarken ve onlarla sohbet ederken başka bir kadın çevirmen bize yaklaştı ve ansızın elime tutmam için bir bebek verdi. O anda kadının bana güvendiğini hissettim. Ayrıca bana ‘hocam’ diye hitap ediyorlar. Hatta özel hayatımla ilgili sorular bile sordular” (saha notları, 11.09.2017).

Aradan geçen bir yılın sonunda, bir Suriyeli toplum çevirmeni ile yapılan görüşme araştırmanın en son görüşmesiydi. Görüşme sonunda araştırmanın başlangıcında yaşanan kültürlerarası karşılaşma deneyimi başka bir bağlamda tekrar ve daha da güçlenmiş bir halde ortaya çıkıyordu. Saha çalışmasının noktalanmasına neden olan bu “karşılaşma deneyimi” saha notlarında aşağıdaki şekilde aktarılmaktadır:

“M.H. ile yaptığım görüşmeyi sonlandırdıktan sonra kayıt cihazını kapattım. Odadan beraber dışarı çıktık. Ayaküstü M.H. ile el sıkıştım ve görüşme için teşekkür ettim. Ona Kanada’daki deneyimlerimden bahsettim. Bunun üzerine bana: *Ne güzel Kanada’da farklı milletlerden insanlar tanımışsın. Ne güzel işte, bak şimdi de bir Suriyeli tanıdın. Sen bir dünya vatandaşıydın* dedi. M.H.’nin bu sözlerinden etkilendim, duygulandım ve o an artık saha çalışmasının sonlandığını hissettim. İçimde bir ferahlama oldu. Ben de aynı şeyi M.H. için tekrarladım. *Bak sen ülkeni terk etmek zorunda kaldın. Türkiye’ye geldin. Türkçe öğrendin ve şimdi burada çevirmen olarak çalışıyorsun. Sen de bir dünya vatandaşıydın* diye karşılık verdim” (saha notları, 31.08.2018).

Kanada’ya sığınmacı olarak gelmiş Türk göçmenlere devlet kurumlarında toplum çevirmenliği yapmış olan araştırmacı, Sultanbeyli’de tıpkı kendisi gibi

toplum çevirmenliği yapan bireylerle karşılaşıyordu. Özne ile nesne saha araştırması süresince yer değiştirdi. Araştırmacı aynayı onlara tutarken, toplum çevirmenleri de aynayı araştırmacıya tuttu. Hem bir birey hem de bir çevirmen-araştırmacı olarak araştırmacının kendisiyle yüzleşmesini ve önyargılarından uzaklaşmasını sağladı. Araştırmacı Suriyeli genç erkek ve kadın çevirmenlerin dinamiklerine karşı hayranlık duyuyordu ve kişisel hikâyelerine sempatiyle yaklaştı. Çünkü her “özne” kendi hikâyesini yazıyordu.

Tarih ve coğrafyanın bu çevirmenlerde vücut bulması, tarihten izler taşımaları araştırmanın açığa çıkardığı bulgular arasındadır. Araştırmanın ile evrelerinde görüşülen Türkmen asıllı bir Suriyeli çevirmenin dile getirdiği ‘ben, Osmanlıyım’ söylemi direkt olarak ortak tarihe gönderme yapmaktaydı.⁶ Türkmen asıllı Suriyeli çevirmenler aynı zamanda ortak bir tarih ve coğrafyadan gelen temsilcilerdi ve araştırmacıyla aynı ana dili konuşuyorlardı.

Zaman ilerledikçe çevirmenlerin hayatlarını aydınlatan pencereler yavaş yavaş açıldı ve araştırmacı içeri girer girmez tarih, coğrafya ve dillerin kesiştiği bir düzleme yolculuk yaptığının farkına vardı. Kültürü ve kimliği oluşturan en önemli unsurlardan biri olan dilin geçmişten bugüne dek nasıl bozulmadan geldiği çevirmenlerin habitusunda ortaya çıkıyordu. Diller ve kültürlerarası geçişleri rahatlıkla sağlayan çevirmenlerin hem tarihten gelen dilsel yetileri hem de oluşmakta ve dönüşmekte olan şimdiki zamana ait kimlikleri, yapı ve öznenin birbirinden ayrılmadan, devamlı birbirini besleyerek ve karşılıklı etkide bulunarak toplumsal uzamda devam etmekte olduğunu gösteren işaretlerdi.

Bourdieu’nün toplumsal düzeni açıklamak için başvurduğu oyun metaforuna kaynaklık eden Rugby oyununda en önemli kurallardan biri geriye atışın serbest olmasıdır. Bourdieu oyun metaforunu kullanarak aslında toplumsalı hesaba katmadan ilerlemenin imkânsız olduğuna dikkat çeker. Aynı zamanda Bourdieu “bilinçaltının tarih olduğunun” altını çizerek (Bourdieu, 2016, 92). Böyle bir yaklaşım geçmişi ve toplumsalı hesaba katarak araştırmacıya günümüzü anlama imkânını vermektedir.

⁶ İlk görüşmede kendisini “Ben, Osmanlıyım” olarak tanımlayan Türkmen kökenli Suriyeli çevirmen, daha sonraki görüşmelerde bu sözüyle ne demek istediğini sorduğumuzda “Biz Osmanlıyız, çünkü II. Abdülhamit döneminde Suriye’ye gönderilmişiz” yanıtını verdi. Çevirmen, bu sözüyle tarihselliğe vurgu yapmaktadır (M.M. erkek (26) 03.05.2019). Habitus kavramı pratikler ve stratejiler üretir, dolayısıyla çevirmenin Osmanlı kimliğini öne çıkarması bir kimlik stratejisi olarak yorumlanabilir. İktidar alanını oluşturan (nesnel yapıların) Neo-Osmanlıcı söylemle kesiştiği yerde çevirmenin habitusu ortaya çıkmaktadır.

Diğer yandan savaşın acımasız koşullarından uzaklaşarak genç yaşlarda geldikleri ve çok iyi tanımadıkları bir ülkenin şehirlerinde geçen hayatta kalma mücadeleleri, habituslarının dönüşümü, kendisi de “çevrilmiş” ve melez bir kimliğin taşıyıcısı olan araştırmacıda tıpkı kendi gibi melez kimliklere sahip Suriyeli çevirmenlere yönelik empati ve sempati ile karışık bir ruh halinin oluşmasına neden oluyordu.

Bu süre zarfında kurum içinde birtakım değişiklikler yaşandı. Dernek binasında mekânsal-fiziksel düzenlemeler yapıldı. Çalışanların ofisleri değişti, çeşitli tadilatlar gerçekleştirildi, IBC binanın bir katında şube açtı. GIGM’nin şubesi başka bir semte taşındı. Sağlık Bakanlığı’na bağlı Göçmen Sağlığı Merkezi açıldı. Öte yandan Suriyeli mültecilerle Sultanbeyli halkını kaynaştırmayı hedefleyen etkinliklerin sayısında paralel bir artış oldu.

Sultanbeyli’de üniversite eğitimi görmemiş genç toplum çevirmenleri ile yapılan görüşmelerde bir derinleşememe sorunu yaşandı. Bu, araştırmacının konumunu araştırma boyunca sürekli olarak sorgulamasını gerektirdi. Araştırmacıyla katılımcılar arasında asimetrik güç ilişkisi dilde de ortaya çıktı. Araştırmacının ana dilinin Türkçe olması, görüşmecilerin çoğunun ana dilinin Türkçe olmaması, taraflar arasında eşit bir iletişimin kurulmasına engel oldu. Araştırmanın ilerleyen evrelerinde bir zorunluluk haline gelen kavramsal seçimler de araştırma etiğine etkide bulundu. ‘Suriyeli’, ‘göçmen,’ ‘mülteci’ gibi kavramlar içlerinde bir güç ilişkisi taşıyordu. Araştırmanın ilk evrelerinde görüşmeciler öncelikle Suriyeli olmaları, daha sonra etnik kökenlerine (Türkmen, Kürt, Arap) göre kodlandı. Sonraki aşamalarda bu kodlar kaldırıldı ve görüşmeciler yalnızca takma isimleri, cinsiyetleri ve yaşlarına göre kategorilere ayrıldı. Sahadaki hareketliliklerin tespitinden sonra araştırma soruları belirginleşti.

Daha sonraki aşamalarda araştırmanın sorunsallarından biri olan “amatörlük/profesyonellik” kavramlarındaki ayırmda bile bir güç ilişkisi olduğunun farkına varıldı. Dolayısıyla sonraki aşamalarda bu sorulara betimleyici yanıtlar verilmeye çalışıldı. Göç araştırmalarında hassas gruplarla yapılan görüşmelerde görüşme tekniğinin veri toplama amacına bağlı olarak dikkatle uyarlanması önem taşımaktadır. Ayrıca görüşmecinin rolünü ve eşlik eden iktidar dinamiklerini gözetken düşünömsel bir bakış açısını içermesi gerekir (Zapata-Barrer, Yalaz, 2019, 201). Bu bakış açısıyla, araştırma boyunca görüşmecilerin hassas ve kırılgan gruplardan

bireyler oldukları göz önünde bulundurularak madunun tarafını tutan bir yaklaşım benimsendi.

Yoğun iş tempoları arasında görüşme fırsatı bulabildiğimiz çevirmenlerden bazıları hayat hikâyelerini ve deneyimlerini aktarırlarken yüzeysel kaldılar. Bunun çok katmanlı nedenleri arasında dilden kaynaklı yeterli iletişim kurulamaması, görüşmecilerin göçmen kimlikleri, mesleki açıdan deneyimsiz olmaları veya kurumsal kısıtlar olabilir. Görüşmecilerin anlatılarını aktarırken gerçek kimliklerini olduğu gibi aktarmak yerine kurguladıkları veya idealize ettikleri kimliklerini ön plana çıkarabilecekleri olasılığı veriler değerlendirilirken göz önünde bulunduruldu.

Oysaki çeviri sosyolojisi odağında yapılan başka bir araştırmada hapishanede felsefe metinleri çevirecek kadar İngilizce öğrenmiş bir çevirmenin habitusu hakkında daha doyurucu veriler elde edilmişti.⁷ Bu durumdan yola çıkarak, üniversite mezunu ve deneyimli bir çevirmenin anlatısıyla STK'larda çalışan daha az eğitilmiş çevirmenlerin anlatılarının aynı zenginlikte olmadığı anlaşılmaktadır. Şüphesiz, burada ortak bir sınıf habitusundan çok birbirinden farklı çevirmen habituslarının söz konusudur.

Görüşmecilerle inşa ettiğimiz güven ilişkisini bozmamak için bazı görüşmelerde sadece notlar alındı ve görüşmelerin enformel bir şekilde yapılması sağlandı. Tüm görüşme notları ve ses kayıtları MS Word programıyla metin ortamına aktarıldı (40 sayfa görüşmeler, 20 sayfa saha notları). Daha sonra görüşmeler temalar, alt-temalar ve kod sistemi şeklinde kodlandı. Bu görüşmelerde geçen sözcük frekanslarını analiz etmek için MAXQDA 2018 nitel analiz programı kullanıldı.

Nitel araştırmalarda temellendirilmiş kuram yaklaşımında olduğu gibi tümevarımsal muhakeme kullanılmaktadır. Bu yaklaşım, teorilerin verilerin içinde “gömülü” olduğunu iddia eder. Gömülü teori çalışmalarında araştırmacılar araştırma boyunca veri toplar, daha sonra kategoriler belirlenir, kategoriler arasındaki ilişkiler kurulur ve bu süreci açıklayan bir kuram geliştirilir (Creswell, 2009, 13). Araştırmacılar topladıkları verileri soyut bilgi birimleri şeklinde düzenlerler, örüntü,

⁷ Bu veriler, Yıldız Teknik Üniversitesi, Diller ve Kültürlerarası Doktora Programı, Prof. Dr. Emine Bogenç Demirel'in 2015/2016 güz dönemi 'Çeviri Sosyolojisi ve Yeni Yaklaşımlar' doktora dersi kapsamında araştırmacı tarafından hazırlanan **Çeviri Sosyolojisi Işığında Yayınevi-Çevirmen İlişkisi: Metis Yayınları Örneği** başlıklı dönem sonu ödevine dayanmaktadır.

kategori ve temaları “aşağıdan yukarıya doğru” oluşturlar (Creswell, 2013, 45). Bu çalışmada çeviri sosyolojisinin yöntemsel yaklaşımından hareket edilerek sahanın sesini duymakla birlikte bütün eyleyiciler ortaya çıkmış ve sahada karşılaşılan olguların şekillendirmesiyle bir izlek ortaya çıkarılmıştır.

Görüşmecilere sorulan sorular aşağıda özet olarak verilmiştir. Baştaki sorular çevirmenin Türkiye’ye gelmeden önceki süreçteki iş deneyimlerini, eğitimi, aile, yaşadığı ortam ve koşulları anlamak için soruldu. Sonraki sorular Türkiye’ye geldikten sonraki göç deneyimlerini öğrenmek amacıyla sorulmuştur. Kurumun diğer çalışanlarına sorulan sorular uzmanlık alanlarına göre farklılık göstermektedir.

Özet araştırma soruları aşağıdaki gibi formüle edilmiştir:

- ✓ Ülkenizde hangi eğitim ve formasyon (lar)ı aldınız?
- ✓ Aileniz ve çevrenizden bahseder misiniz?
- ✓ Türkiye’ye ve İstanbul’a geliş nedenleriniz nedir? Türkiye’ye yerleşme/uyum sağlama sürecinde karşılaştığınız zorluklar nelerdir?
- ✓ Çevirmen olmanızda hangi etkenler etkili olmuştur? çevirmen olma sürecinizi anlatır mısınız?
- ✓ Çevirmen olarak yaşadığınız deneyimlerden bahsedebilir misiniz?
- ✓ Ne zamandan beri bu işi yapıyorsunuz? neden bu mesleği seçtiniz? bu dalda bir eğitim gördünüz mü? hangi ortamlarda çeviri yapıyorsunuz?
- ✓ Belirli bir alanda uzmanlaştınız mı? (Sağlık, hukuk, eğitim, vb.)
- ✓ Çevirmen olmanın size getirdiği kazanımlar nelerdir?
- ✓ Tipik bir çeviri seansı nasıl geçiyor, anlatır mısınız? yaşadığınız çeviri durumlarına örnekler verebilir misiniz?
- ✓ Çeviri yaptığınız mültecilerle ilişkilerinizden bahsedebilir misiniz?
- ✓ Beraber çalıştığınız diğer çalışanlarla (psikolog, sosyal çalışmacı, vs) kurduğunuz ilişkilerden bahsedebilir misiniz?
- ✓ Çevirmen olarak rol (ler) inizden bahsedebilir misiniz?

1.2. Suriyeli Göçünün Arka Planı

Her göç kendine özgü özellikler ve dinamikler taşımaktadır. Bu çalışma 2011’de başlayan Suriyeli göçüne odaklanmaktadır. Suriyeli göçünün Bulgaristan’dan Türkiye’ye olan göçün tarihinde olduğu gibi kolay belgelenen bir

tarihinin olmaması, göç tarihinin izinin sürülmesini zorlaştırmaktadır.⁸ Bu nedenle Suriyeli göçü ile ilgili gelişmeler dijital ortam üzerinden izlenmiştir. Bu bölümde göçün zeminini hazırlayan yerel ve uluslararası gelişmelerin bir özeti verilecektir. Sonraki bölümlerde Türkiye’de çeşitli kurum ve kuruluşların göç yönetimi konusunda attıkları adımlara değinilecektir.

2011’de Arap Baharının tetiklediği protestolar, sıkı bir şekilde bastırıldı ve Suriye’de bir iç savaşın başlamasına neden oldu. Suriye’deki çatışma süresi 1. Dünya ve 2. Dünya Savaşı’nın süresini aşmıştır ve sonuç olarak 7 milyon Suriyeli ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Bu, Suriye’yi dünya’da en fazla sayıda insanın ülke içinde sıkıştığı ülke haline getirdi. Dahası, 2017’nin sonlarında Suriye’yi terk eden sığınmacı sayısı 5 milyona yaklaştı (Canefe, 2018, 33).

Suriye iç savaşının patlak vermesinden hemen sonra özellikle 2011’den itibaren Suriye’den Türkiye’ye doğru yoğun bir göç hareketi gerçekleşti. Bu artış özellikle sınır illerinde hissedildi. Türkiye’ye sığınan Suriyeli mülteciler, mülteci akınının başladığı ilk yıllarda daha çok AFAD tarafından kurulan kamplarda misafir edildi. Suriyelilerin Türkiye’de geçici olarak kalacaklarını düşünüldüğünden daha çok acil yardım ve afet yönetimi boyutuna odaklanıldı. Sonraki yıllarda çeşitli nedenlerle mültecilerin Türkiye’nin büyük şehirlerine dağıldıklarını ve yerleşmeye başladıkları görülmektedir. 8 yıldır devam eden karma göç hareketleri sonucu olarak Türkiye şu an dünyada en çok sığınmacı kabul eden ülke konumundadır. Bununla birlikte, son yüzyıldır Türkiye’ye olan göç dalgalarının toplamı, son birkaç yıl içinde gerçekleşen Suriyeli göçü toplamından azdır.

Suriye iç savaşına diğer ülkeler ve terör örgütlerinin de dâhil olmasıyla birlikte Suriye topraklarında vekâlet savaşları başladı. Sonuçta can güvenliği kalmayan sivil halk kitleler halinde Türkiye sınırına yöneldi. Bunun üzerine 2011’de Suriye’den gelen mülteci akınına yönelik Türkiye açık kapı politikası uyguladı. Hatay sınırından Türkiye’ye giriş yapan Suriyeliler misafir olarak kabul edildiler, önemli bir bölümü geçici kamplara yerleştirildiler. Bu, kriz anında üretilen bir çözüm olarak düşünüldü. Bunu izleyen bir yıl içinde Türkiye’ye çok sayıda mülteci giriş yaptı. 2011 ortalarından sonra mültecilerin artışı sonucunda hükümet kontrollü bir geçiş politikası izlemeye başladı ve Suriyeli mülteciler, İstanbul, Gaziantep, Hatay

⁸ Doç. Dr. Didem Danış, Göç Araştırmalarında Yöntem ve Etik Sertifika Programı, Göç Araştırmaları Derneği (GAR), 28.06.2018, İstanbul.

gibi şehirlere dağılmaya başladılar. Türkiye Suriyeli mültecilere coğrafi sınırlamadan dolayı mülteci statüsü vermedi. Onun yerine 2014 yılında geçici koruma kanunun yürürlüğe girmesiyle ‘geçici koruma’ statüsü verildi. 2017’ye gelindiğinde Geçici Koruma Kanunu ile mülteciler kayıt altına alınmaya başlandı.

Suriyeli göçünün Türk toplumunun sosyo-ekonomik ve kültürel dengeleri üzerinde yoğun bir etkisi oldu. Göçün ilk yıllarında resmi çevrelerce dile getirilen “ensar-muhacir” söylemi yerleşik halktan gelebilecek tepkileri yumuşattı.⁹ Ancak bu Suriyeli göçünün ilk yıllarında işe yararken son zamanlarda ekonomik krizin dayatmasıyla Suriyeli mültecilere yönelik yer yer nefrete söylemine varan ayrımcı söylemlerin kullanılmasını önleyemedi. Bu gelişmelere paralel bir şekilde çeşitli kurum ve kuruluşlar, içeriden ve dışarıdan gelen fonlarla desteklenen projeler sayesinde mültecilerin sağlık ve eğitim alanlarındaki gereksinimlerine çözüm bulmaya çalıştılar.

Göç başta Lübnan ve Türkiye olmak üzere sadece Suriye’nin komşularını değil, tüm dünyayı etkiledi. Göçün yol açtığı kırıma özellikle Avrupa’nın jeopolitik düzenini değiştirdi. Avrupa’da güvenlik politikalarının devreye girdi, mülteci akını nedeniyle bütün Avrupa ülkeleri birlikte hareket ederek, devletler AB sınırlarını korumak için Frontex gibi özel bir askeri güç oluşturma yoluna gitti. Önceden görülmemiş sıkı güvenlik politikaları nedeniyle AB “Fortresse Europe” (Kale Avrupası) olarak nitelendirilmeye başlandı.

2015 yılında Avrupa’da mülteci krizi patlak verdi. 2015’de mülteciler kitleler halinde Yunan adaları üzerinden Avrupa ülkelerine geçmeye çalıştılar. Geçiş yollarında yer alan Balkan ülkelerinde mültecilere karşı sert tavırlar görüldü. Batı Avrupa ülkeleri 2. Dünya savaşından beri görülmemiş bir mülteci akını karşısında paniklediler. Sıkı, resmi ve son derece organize göç ve entegrasyon sistemlerine, iş piyasalarına ve sosyal hizmetlere sahip Avrupa’ya olan planlanmamış, hızlı değişen ve eşitsiz dağıtılmış göç akınları Avrupa toplumlarında farklı derecelerde paniğe yol açtı (Canefe, 2018, 62). Bauman, mülteci krizinin herşeyden önce insanlığın krizi olduğunu altını çizmektedir (Bauman, [02.05.2016]). Bu aynı zamanda Avrupa’nın

⁹ Ensar-muhacir kardeşliği, Medine’ye göç etmiş Mekkeli Müslümanların Medineli Müslümanlar tarafından “muhabbet ve samimiyetle kabul edilmesi” ve bu iki grubun kaynaşması için peygamber tarafından yerleşikler ve göçmenler arasında bazı kişilerin “kardeş” kılınmasına dayanan bir tür entegrasyon modeli olarak görülebilir (Danış, 2016).

ahlaki krizidir. Mülteci krizi, Avrupalıların kendi kimliklerini tekrar gözden geçirmelerine ve sorgulamalarına neden olmuştur (Bauman, 2016, 10). Bu aynı zamanda göçün devletler tarafından bir güvenlik sorunu olarak görülmesinin artık sonuç vermediği, insani yaklaşımların öneminin anlaşıldığı bir döneme denk düşmektedir.

Yunan adalarında yerel ve uluslararası gönüllüler mültecilere hizmet vermeye çalıştılar. Irak, Somali, Pakistan gibi ülkelerde yardım operasyonları gerçekleştiren bazı uluslararası yardım kuruluşları, Avrupa içinde de yardım programları başlattılar. 2017 yılında Türkiye-AB mülteci anlaşması imzalanmasıyla birlikte mülteciler devletler arasında politik bir koz olarak kullanılmaya başlandı.

Suriyeli göçünün dünyada ve Türkiye’de yol açtığı jeopolitik değişikliklerin bir özetini verdikten sonra göç ile yakından ilişkili olan toplum çevirmenliği uygulamalarının Türkiye’de Suriyeli göçüyle birlikte ne tür değişimlere uğradığı ve güncel durumu etrafında şekillenen araştırma sorularının bir listesi verilecektir.

1.3. Araştırma Soruları

Göç ve çeviri arasındaki ilişkiselliğin ortaya çıkarılmasında yol gösterici olacağını düşündüğümüz aşağıdaki araştırma sorularından hareket edildi.

- ✓ Batı ülkelerinde tanımı net bir şekilde yapılmış olan toplum çevirmenliğinin Türkiye’deki karşılığı nedir? Hangi kurumlar toplum çevirmeni kullanmaktadır ve toplum çevirmenliği kimler tarafından icra edilmektedir? Türkiye’deki güncel toplum çevirmeni profili nedir?
- ✓ Sultanbeyli’de mültecilere yardım eden STK’larda çalışan toplum çevirmenleri kimlerdir? Göç süreçleri, çevirmen rolleri, Türkiye’deki yaşamları, Türk toplumuna uyum süreçleri ve gelecek planları nelerdir?
- ✓ Yerleşik halkla mülteciler arasındaki gerilimlerin azaltılması, iki toplum arasındaki iletişim kanallarının açılması ve mültecilerin Türk toplumuna uyum süreçlerine katkıları açısından toplum çevirmenlerinin rolleri nelerdir?
- ✓ Toplum çevirmenleri ne kadar profesyoneller? Profesyonel olmak için gerekli şartları yerine getiriyorlar mı?

- ✓ Sultanbeyli’de bulunan mültecilerle yönelik faaliyetler yürüten kurum ve kuruluşlarda çeviri hizmetleri nasıl organize olmaktadır?

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Genelde göç olgusu, Suriyeli mülteciler ve toplum çevirmenliği araştırılması zor bir ampirik alan olarak karşımıza çıktı. Sahadaki hareketliliği daha iyi anlayabilmek için ilk etapta temas kurulan kurumlar araştırmayla ilgilenmedi veya şüpheli yaklaşarak görüşme taleplerine olumsuz cevap verdiler. Kartopu yöntemi kullanılarak diğer kurumlarla irtibat kuruldu ve çeşitli temaslar sonrasında görüşme imkânları yaratıldı.

Araştırmanın yürütüldüğü dönemde çok fazla siyasal ve toplumsal olay gerçekleşti. Uluslararası gelişmeler, AB-Türkiye mülteci anlaşması, siyasilerin yaptıkları açıklamalar, seçimler vesilesiyle alınan kararlar, akademisyenler ve gazetecilerin artan göç hareketleri ve bundan kaynaklı gerginlikler hakkında yorumları, çeşitli kuruluşların yayınladığı raporlar, sosyal medyada artan tepkiler ve nefret söylemi, göçün ve son iki yılda ivme kazanan göç hareketlerinin ulusal ve uluslararası bir sorun haline gelmesi gibi gelişmeler göç olgusunun akışkan ve değişken doğasını göstermektedir.

Sonuçta göç son derece kaygan bir zeminde gelişen, değişken, elle tutulamayan bir süreç ve bu şekliyle araştırmacının izlemekte zorlandığı bir alan olarak karşısına çıktı. Araştırmanın aynı zamanda göç çalışmalarına temas eden bir yanının olması araştırmacının karşılaştığı zorluklardan biriydi. Araştırma konusunun saha çalışması ilerledikçe geniş bir alana yayılması konunun göç çalışmalarına taşmasına neden oldu. Bu nedenle, ağırlıklı olarak 2017-2018 yılları arasında gerçekleşen saha çalışmasından elde edilen verilere odaklanıldı ve konu araştırma sorularıyla sınırlandırıldı. Araştırma için tamamlayıcı olduğunu düşündüğümüz birkaç ek görüşme de araştırmaya sonradan eklendi.

Göç çalışmaları da tıpkı çeviribilim gibi epistemolojik sınırları belirsiz, devamlı genişleme halinde olan, paradigma öncesi (*pre-paradigm*) ve disiplinlerarası bir araştırma alanıdır. Bundan dolayı araştırma çeviri sosyolojisi odağında çevirmenlerin davranışlarına, deneyimlerine ve çeviri pratiklerine odaklandı. Sahaya girerken sığınmacılara yardım konusunda çalışan ve çevirmen istihdam eden bazı

kurumlarla bağlantılar kuruldu ve ön ziyaretler gerçekleştirildi. Randevu alındıktan sonra yüz yüze görüşmelerde araştırma soruları yetkililere gösterildi. Yetkili soruların Ankara'daki genel merkeze gönderildiği söylendi, fakat uzun bekleyişlerden sonra gönderdiğimiz e-postalara ve telefonlara dönüş yapılmadı.

Araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde Türkiye'de göç alanında faaliyet gösteren uluslararası STK'ların sayısında bir artış oldu (Macreath, Sağnıç, 2017). Buna paralel olarak Suriyeli mülteciler hakkında araştırma yapmak isteyen yerli ve yabancı araştırmacıların sayısında da bir artış gerçekleşti. Sonuçta, Suriyelilerle ilgili araştırma yapmak isteyen araştırmacılara çok sınırlı sayıda araştırma izni verilebildi. Araştırma kapsamında ilk temas kurulan kurumlardan yanıt gelmemesi dönemin bu özel konjonktürüyle açıklanabilir.

Sosyo-antropolojik araştırmalarının belkemiği olan katılımcı gözlemler, çeşitli kurumsal kısıtlar nedeniyle ancak sınırlı bir şekilde yapılabilirdi. Bazı kurum çalışanlarıyla randevu almakta ve uzun görüşmeler yapma konusunda güçlük çekildi. Bunun yanı sıra, çevirmenlerin bir kısmıyla birkaç kez görüşme imkânı yakalanabilirdi. Randevu alınarak kurumlara yapılan ziyaretlerde ortalama 4 saat geçirildi. Bu süre çevirmen ve yetkililerle olan görüşmeleri ve katılımcı gözlemleri de içermektedir. Araştırmanın odaklandığı Sultanbeyli'ye toplam 20 kez gidildi. Kurum binası içindeki gözlemler dışında kurumların yakınındaki mekânlarda da bulunuldu, katılımcı gözlemler gerçekleştirildi. Suriyelilerin işlettiği dükkânlardan (kafe, pastane, süpermarket, kozmetikçi) alışverişler yapıldı, dükkân sahipleriyle kısa görüşmeler gerçekleştirildi.

Araştırma boyunca bazı yöntemsel sorunlar ortaya çıktı. Etnografik gözlemler araştırmacının sadece o anın fotoğrafını yakalamasını sağlar. Bu yüzden uzun vadedeki değişimlerin yakalanması ve daha kapsamlı bir tablo çıkarılabilmesi uzun zamana yayılan görüşmelerle (*longitudinal interviews*) mümkün olabilirdi. Bu araştırma kapsamında çeşitli kısıtlardan dolayı görüşmecilerin sadece 5'i ile ek görüşmeler yapılabilirdi.

MD ve KTM ile görüşmelerde güven ilişkisi inişli çıkışlı seyretti. Bu kurumlar, saha çalışmasına genelde olumlu yaklaştı. Gene de KTM, bürokratik nedenlerden dolayı sahada gözlem yapmamıza her zaman sıcak bakmadı. Bu yüzden bu kurumda sadece 3 çevirmenle görüşme gerçekleştirildi. Yapılması planan bazı

görüşmeler bürokratik engellerden dolayı gerçekleştirilemedi. Saha ziyaretlerinde bazı kurum çalışanlarının çekingen ve şüpheli davranmalarına rağmen kadın yetkili ve çalışanlar, özellikle sosyal bilimler eğitimi almış olanlar, genelde araştırmayla ilgilendiler ve yardımcı oldular. Araştırmanın başlangıcından 6 ay sonra Ocak 2018’de MD’de kurum yetkililerinin şüpheli ve engelleyici davranışlarıyla karşılaştı, yetkililerle iletişimde sorunlar yaşandı.

Bourdieu, arka planda “görünmez eyleyicilerin” olduğundan bahseder. Sosyolojinin amacı bu “belirgin olmayan hatları” ortaya çıkarmaktır. Bu açıdan bakıldığında, kurumun arka planında araştırmadan rahatsız olan kişi veya kişilerin olduğu söylenebilir. Bunun muhtemel bir sonucu olarak sahadaki akışkanlık ve görüşmeler azaldı, yeni işe alınan bazı çevirmenlerle randevu almak güçleşti. Yetkililerden ‘çok yoğunuz’ ifadesi daha sık duyulmaya başlandı. Yine de araştırmanın son aşamalarındaki görüşmeler ve ziyaretler genelde sorunsuz bir şekilde gerçekleşti. İlginç bir şekilde araştırmanın esas nesnesi olan toplum çevirmenlerinin çoğunluğu, 3 görüşmeci dışında¹⁰ yoğun iş tempolarına rağmen araştırmayla ilgilendiler, hayat hikâyelerini, çalışma koşullarını, Türkiye’de yaşadıkları zorlukları araştırmacıyla paylaştılar. MD’de çalışan Suriyeli ve Fas asıllı çevirmenlerle İngilizce ve Fransızca konuşularak daha doğal ilişkiler kuruldu. Araştırmacının Kanada’da toplum çevirmenliği yaptığından bahsedildiğinde muhtemelen Kanada deneyimi kolaylaştırıcı bir rol oynadı ve iletişim kanalları açıldı. Ayrıca, saha çalışmasının yürütülmesinde kolaylaştırıcı bir etmen olarak sembolik sermayenin öneminden bahsetmek gerekir. Tez danışmanının 2017 yılı çeviri derneği ödülleri verilirken orada bulunması ve KTM yöneticisine araştırmadan söz etmesi bu kurumda yapılan temasları kolaylaştırdı.¹¹

Araştırmacının Arapça bilgisinin yetersiz olması çeviri seanslarında geçen Arapça diyalogları birer metin olarak incelenmesini zorlaştırdı. Bu nedenle, çeviri seanslarını gözlemlerken daha çok beden diline odaklanıldı, katılımcıların ses tonları,

¹⁰ Suriyeli çevirmenlerin bir kısmıyla önceden randevu alınmış olmasına rağmen derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilemedi. Bu görüşmeciler, çeşitli bahaneler öne sürerek randevularına gelmediler. Bazı görüşmecilerin hal, hareket ve beden dillerinden görüşme yapmak istemedikleri anlaşıldı. Buna rağmen görüşmecinin sessiz kalması veya konuşmak istememesi de çevirmen habitusu hakkında ipuçları verebilir (Vordermeier, 2014, 144).

¹¹ Çeviri Derneği 2017 yılı en iyi çevirmen ödülünü KTM’de gönüllü çevirmenlik yapan 18 yaşındaki Suriyeli bir toplum çevirmenine vermiştir. Ödülün toplum çevirmenliği alanında verilmesi toplum çevirmenliğinin Suriyeli göçüyle birlikte Türkiye’de giderek artan önemine dikkat çekmesi bakımından önemlidir.

kinestetik özellikleri (mimikleri, jestleri) ve davranışları üçlü iletişim boyutunda gözlemlendi. Diğer yandan görüşmecilerin birçoğunun Türkçe biliyor olması görüşmecilerle olan iletişimi kolaylaştırdı. Buna istisna olarak, sadece 3 Arap kökenli Suriyeli çevirmenle yapılan görüşmelerde Türkçelerinden kaynaklı (akıcılık ve ifade zorlukları) küçük çapta iletişim sorunları yaşandı. Araştırma boyunca çeviribilim alanında çalışan araştırmacıların dışında, özellikle sosyolog, sosyal antropolog ve toplumdilbilim gibi farklı disiplinlerden uzmanlarla iletişimler kuruldu, göç temalı konferans, sempozyum, söyleşi gibi çeşitli akademik etkinliklere katılma imkânı yakalandı. Bu anlamda, farklı disiplinlerden gelen uzmanların görüşleri araştırmanın çok sesli olmasına katkıda bulundu. Bunun yanı sıra çalışmanın daha geniş bir perspektife oturtulmasını sağladı. Disiplinlerarası etkileşimler, çeviri çalışmalarının “bilimsel habitusu”nu güç ilişkileri bağlamında sorgulanmasına da bir zemin oluşturdu.

2. YÖNTEMSSEL YAKLAŞIM: ÇEVİRİ SOSYOLOJİSİ

Sosyolojinin kurucu babası Émile Durkheim, toplumsal olguların şeyler olduğunu söylerken, toplumsal olguların belirli bir nesnellik çerçevesinde ele alınmaları gerektiğini, bize bağlı olmadıklarını vurgular. Durkheim’a göre toplumsalı açıklamak için toplumsal bağlar ve bireylerin grup olarak davranışlarına bakmak gerekir (Bogenç Demirel, Koçak Kurnel, 2020, 188). Toplumsal bağlar, bireyi diğer bireylere ve gruplara bağlayan karşılıklı ilişkiler ve etkileşimlerinin toplamını, aidiyet, üyelik gibi nosyonları ifade eder.

İlk başlarda dilbilim ve karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları içerisinde konumlanan çeviribilim, 1990’lı yıllarda geçirdiği kültürel dönüşümler ve 2000’li yıllarda özellikle Pierre Bourdieu’nün sosyal kuramının etkisiyle sosyolojik dönüşümler geçirmiş, çevirinin salt metinlerin çevirisinden ibaret olmadığı, onu çevreleyen toplumsal dünyadan bağımsız olamayacağı fikrinden hareketle çeviriyi daha bütüncül bir şekilde ele alan farklı yaklaşımlara doğru bir evrim geçirmiştir.

Çeviri sosyolojisi çoklu eyleyiciler, çoklu ağlar, çoklu kararlar, kısıtlar ve malların dolaşımını incelemektedir (Bogenç Demirel, 2014, 40). Bu açıdan bakıldığında toplumsal olgulara değil, daha çok eyleyiciler arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır. Çeviri sosyolojisi sahadaki tüm eyleyicileri devreye sokan bir yaklaşımı içerir. Böylece sahadan hareket ederek kuram ile pratik arasında diyalektik bir bağ kurmaya çalışır.

Çeviri sosyolojisi terimi altında farklı sosyolojik yaklaşımlar bulunmaktadır. Biri çeviri üretiminde aktif failer üzerine, yani çevirmenler üzerine yoğunlaşırken, bir diğer yaklaşım “çeviri süreci” üzerinde durmaktadır (Wolf, 2007, 13). Kültürel ürünlerin uluslararası aktarımı da çeviri sosyolojisinin incelediği konuların arasındadır. Dünyada çeviri sosyolojisi odağında yapılan çalışmaların daha çok edebiyat alanında yapıldığı görülmektedir. Bu alanda öncü isimlerden Gisèle Sapiro’nün çalışmaları yayınevleri, piyasa koşulları, kültürel malların dolaşımı,

çevirmen üzerindeki kısıtlara odaklanmaktadır. Andrew Chesterman, Yves Gambier, Daniel Simeoni, Jean Marc Gouanvic, Bruno Latour, Johan Heilbron gibi isimlerin bu alanda eserleri bulunmaktadır. Türkiye’de lisans ve lisansüstü düzeyinde çeviri sosyolojisi dersleri ilk kez 2000’lerin başında Yıldız Teknik Üniversitesi’nde verilmeye başlanmıştır. Prof. Dr. Emine Bogenç Demirel’in doktora düzeyinde verdiği “Çeviri Sosyolojisi ve Yeni Yaklaşımlar,” “Çeviri Sosyolojisi ve Dijital Ortam Çevirileri” dersleri kapsamında farklı tezler yapılmaktadır.

Sözlü çeviri etkinliklerinin bir alt alanı olan toplum çevirmenliğini çeviri sosyolojisi odağında inceleyen çalışmalar oldukça azdır. Hélène Buzelin, sözlü çeviri sosyolojisinin ‘oluşmakta olan bir alan’ olduğunu, fakat sözlü çeviri araştırmalarında sosyoloji kuramlarının kullanıldığını belirtir. İşte bu anlamda Bourdieu’nün sosyal kuramı aydınlatıcı olmaktadır. Bourdieu’nün düşünümsel sosyolojisi sosyal kurama ve kültürel çalışmalara önemli katkılarda bulunmuştur. Kültür sosyolojisine olan yaklaşımı çevirinin toplumsal doğasına ve kültürel üretim alanındaki yerine odaklanmıştır (Bielsa Miallet, 2010, 155).

Çeviri sosyolojisinin yönteminde çeviriye sadece bir metin olarak değil dış ve iç paydaşların katılımıyla oluşturulan bir ürün olarak bakılmaktadır. Bu, çevirinin iç ve dış sosyolojisiyle birlikte araştırılmasını gerektirir (Bogenç Demirel, 2014, 40). Dış sosyoloji çeviri sürecinde rol alan tüm eyleyicileri betimlerken iç sosyoloji bu süreci analiz eder. Bunu yaparken her ikisi arasında diyalektik bir ilişki olduğu göz önünde bulundurulur.

Bu çalışmada toplum çevirmenliği çeviri sosyolojisi yaklaşımıyla çeşitli kurum ve kuruluşlarda gerçekleşen çeviri pratiklerinin arka planında görünen/görünmeyen tüm eyleyiciler ve kurumların birbirleriyle kurdukları ilişkiler bazında incelenmektedir. İlk aşamada sahada tüm eyleyiciler, kurum ve kuruluşlar tespit edildikten sonra aşağıya inilerek çeviri pratikleri mikro etkileşimler boyutunda gözlemlenmiştir. Dilbilimsel dolaşımda bireyin deneyimleri ve onları çerçeveleyen toplumsal bağlamın önemine dikkat çeken Bogenç Demirel, çeviri esnasında gerçekleşen mesajların üretim ve alımlanma sürecinin toplumdilimin katkılarıyla aydınlatabileğini öne sürmektedir (Bogenç Demirel, Koçak Kurmel, 2020, 194). Dilin bireysel olduğu kadar toplumsal bir boyutunun olması, dili üreten konumundaki çevirmenin dil piyasası içerisinde bulunan alıcılar nezdinde sembolik bir karşılığı olmasıyla bağlantılıdır. Çevirmen bir birey olarak habitusun sadece bir

yönü olan dilsel habitusu sayesinde alana giriş yapmakta ve dil piyasasının taleplerine uygun şekilde bir iş bulabilmektedir. Bu anlamda bireyden toplumsal boyuta geçiş, alan içerisinde hareket eden eski ve yeni tüm eyleyicilerin göç sonucu gelen kitleye çevirmen aracılığıyla ulaşması sonucunda gerçekleşmektedir.

2.1. Dış Sosyolojiye Giriş: Sembolik Tahakküm

Bu çalışma, Bourdieu'nün özellikle Cezayir'de yaptığı antropolojik gözlemleriyle oluşturduğu 'habitus,' 'sembolik tahakküm,' 'sembolik sermaye', 'sembolik şiddet' kavramlarına odaklanmıştır ve bu kavramlar araştırma sürecinde yol gösterici olmuştur. Cezayir'de yaşadığı sürede köylülerin köyden kente yerleştirilme sürecinde karşılaştıkları altüst oluşlar ve köksüzleşme süreci Bourdieu'nün ilgisini çekmiştir. Özellikle habitus kavramının bu dönemde şekillendiğini kendisiyle yapılan röportajlarda dile getirmiştir. Bourdieu, sembolik tahakküm kavramıyla belirli bir tahakküm biçimine gönderme yapmamakta, çoğu tahakküm biçimlerinin bir yönüne vurgu yapmaktadır. Bu tahakküm biçimleri sosyal ilişkilerde rutin olarak uygulanırlar. Gündelik hayatta tahakküm nadiren açık bir fiziksel güç olarak gerçekleştirilir. Daha çok sembolik bir biçime bürünür ve meşru bir nitelik kazanır. Sembolik tahakküm görünmez bir tahakküm biçimi olarak 'yanlış tanınmaktadır.' Bu tahakküme maruz kalan kişilerin suç ortaklığıyla meşruiyet kazanır. Yanlış tanıma (*méconnaissance*) ve ikrar (*reconnaissance*) kavramları birbirleriyle ilişki içerisindedir. Ünsaldı, Bourdieu'nün 'seçilmiş metinler' (*les choses dites*) başlıklı eserine eklediği çevirmen notunda bu iki kavram arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamaktadır:

"Karşıdakinin konumunu ve iktidarını ikrar ve tasdik etmek suretiyle, sosyal ve siyasal olarak doğallaştırarak sorgulanamaz kılarak ikrar edilenin tahakkümünün "keyfilğini" yani sosyallığını, tarihselliğini gözden kaçırmak, aynı zamanda bu şekilde iktidarı doğallaştırarak tahakkümü keyfilğinde, yani sosyal gerçekliğinde, tarihselliğinde yeniden üretmek" (Bourdieu, 2016, 60).

Diğer bir deyişle kurulu düzenin tahakküm mekanizmaları faillerin bu mekanizmaları ve tahakküm biçimlerini içselleştirmesiyle doğal görünür ve tahakküm ilişkileri sorgulanmadan tekrar üretilir. Sembolik tahakküm kavramının bu tezin konu edindiği Suriyeli göçü ve toplum çevirmenliği ilişkiselliğini anlamamızı kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Burada Suriyelilerin Arap olmalarına vurgu yapılarak, onları uzak bir konuma yerleştirme ve öteki kategorisinde görme eğilimi gözlemlenmektedir. Ancak göçün arka planını oluşturan toplumsal yapılar binlerce

yılın ürünü olarak orada durmaktadır; her ne kadar Suriye, Arap dünyasına dâhil olsa da aynı zamanda bir Akdeniz ülkesidir ve Anadolu ile ortak bir geçmiş ve coğrafyayı paylaşmaktadır.

Bu çalışmada iki toplum arasında Akdenizlilik kimliği aracılığıyla bir köprü kurma gayreti içine girilmiş, Suriyeli mültecilere yönelik önyargılardan olabildiğince kaçınılarak, ortak bir bakış açısı oluşturulması yönünde çaba gösterilmiştir. Bu kapsamda tarih ve coğrafya alanları önem kazanmaktadır, çünkü tarih ve coğrafya, sosyolojiyi antropoloji üzerinden mümkün kılmaktadır.

2.1.1. Dış Sosyoloji Açısından Tarihsel ve Coğrafi Verilerin Önemi

Tarih ve coğrafyanın etkisi Suriyeli Türkmen asıllı çevirmenlerin dile getirdikleri *Poyraz* kelimesinde ortaya çıkmaktadır. Suriyeli Türkmen çevirmenin habitusunda, Türkiye anlamında kullanılan bu kelimenin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. *Poyraz* Suriyeli Türkmenlerin aralarında kullandıkları gizli bir dile aittir. Suriye’de Türkiye kelimesinin kullanımı yasak olduğundan Türkiye yerine kullanılır. Bu kelime aynı zamanda politik çağrışımlar da taşımaktadır (T.Ç, erkek, (20) 11.09.2017). ‘Türkiye’ yerine farklı bir kelimenin kullanılması Suriyeli Türkmenlerin Türkiye ile olan bağlarını sürdürebilmek için kullandıkları bir kimlik stratejisidir. Görüldüğü üzere, coğrafya tarihten ayrı olarak olarak düşünülemez. Bu bağlamda görüşmecilerin anlatıları Suriyeli Türkmenler hakkında zengin tarihsel ve coğrafi veriler içermektedir.

Türkmenlerin Suriye’ye yerleşmeleri Selçuklu dönemine kadar gitmektedir. Bazı aşiretlerin Golan tepelerine yerleştirilmeleri II. Abdülhamit döneminde gerçekleşmiştir. Bu haliyle çevirmenin kendisi geçmiş ile bugün arasında bir aracı görevi üstlenmektedir. Geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bir süreklilik sağlamaktadır.

Habitus kavramı da durmadan tarihselliğe vurgu yapmaktadır. Bu duruma en çarpıcı örneklerden birisi dedeleri 1925’te yürürlüğe giren şapka kanununa karşı çıktığı için Hatay’dan Suriye’ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli Türkmen asıllı çevirmenin aile hikâyesi tarihsel bağlamın çevirmen habitusunun oluşmasında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Görüşmeci, 1920’lerdeki politik gelişmelerden dolayı yer değiştirmek zorunda kalan dedelerinin yurduna tam 90 yıl sonra, 2000’li yıllarda, bambaşka bir nedenden dolayı gelmek zorunda kalmıştır.

İronik olan bu durumda görüşmeci, çevirmenlik yapmaya başlamadan önce Türkiye'nin bir ilinde öğrenci olarak yaşamış, Türkmen asıllı olmasına rağmen öğrenciler tarafından "mülteci" olarak damgalanmıştır. Türk öğrenciler, mültecinin kısaltılmış biçimi olan "müte" kelimesini kullanarak S.T. ile alay etmektedir (S.T. erkek (24) 16.02.2017). Şüphesiz çevirmenin Türkiye'deki deneyimleri de çevirmen habitusunu yapılandırmaktadır. Çevirmenin aile tarihi de kişisel tarihinin bir parçası olduğuna göre bunun çeviri pratiklerine yansımaları muhtemelen olacaktır. Sonuç olarak, söz konusu çevirmenin resmî kurumlarda çeviri yaparken Arap asıllı Suriyelilere karşı ayrımcı davranışlarda bulunması kurumlar arasında gerilimlere neden olmuştur.

"Sembolik tahakküm" kavramı Cezayir, Fransa, Suriye ve Türkiye'yi de kapsayan Akdeniz toplumlarında birbirine paralel izdüşümlere sahiptir. Tarih ve coğrafyanın birlikteliğiyle anlaşılabilen bir kavram olan "sembolik tahakküm" bu çalışmanın temellendiği kavramdır. Bununla beraber, Bourdieu'nün temel kavramları bir arada düşünüldüğünde işlerlik kazanabilmektedir. Sonraki bölümlerde Bourdieu sosyolojisinin bel kemiğini oluşturan *champs* (alan), *habitus*, *capital* (sermaye), *doxa*, *illusio* kavramlarının tanımları verilecektir. Bourdieu, eserlerinde toplum yerine sosyal uzam (*espace social*) kavramını kullanır. Sosyal uzamla toplumda ellerindeki sermaye biçimleriyle hareket eden eyleycilerin birbirleriyle çatışma ve mücadele içerisinde olduğu bir uzamı kastetmektedir.

2.1.2. Bourdieu Sosyolojisi ve Kullanılan Kavramlar

Pierre Bourdieu, Durkheim'den sonra Fransa'nın çıkardığı en etkili, özgün ve üretken sosyolog olarak kabul edilmektedir. Kırkı aşkın eser veren Bourdieu, ampirik çalışmaların kuramdan ayrılmaz olduğunu, birlikte yapılması gerektiğini savunur. Sosyal bilimlerde yaygın olan fail/yapı ayrımının ötesine geçmeyi amaçlayan Bourdieu, toplumsal dünyanın en derin mantığının "ampirik gerçekliğin özgüllüğünün içine dalarak" kavranabileceğini öne sürer (Calhoun ve diğ. 1993, 271). Bourdieu, toplumu eşitsiz dağıtılan sermayelere sahip eyleycilerin konumlandığı bir sosyal uzam olarak görür. Böylece sosyal uzam olarak tanımlanan toplumda, toplumsal konumların ilişkiselliği vurgulanır. Farklı sermaye biçimleri sosyal uzamın yapılanmasını sağlar. Toplum her biri farklı dinamikler taşıyan, birbirlerinden özerk ve içinde mücadelelerin yaşandığı sosyal alanlardan oluşur.

Araştırmaya başlarken, Bourdieu'nün Cezayir deneyimleriyle oluşturduğu ve Fransız toplumu için geliştirdiği yukarıda bahsedilen kavramlardan hareket edilmiştir. Ancak bu kavramlar, bir başka ortamda, farklı sosyal bir olguda, bu araştırmanın odaklandığı Sultanbeyli'de, toplum çevirmenliği pratiklerini anlamada ve yorumlamada ne kadar işe yarayabilir? Bu noktaların test edilmesi gerekmektedir.

Çeviriye sosyolojik bir bakış açısıyla yaklaşan Simeoni, sosyal bilimler açısından çevirinin nesneleştirilmesi güç olan bir tarafı olduğunu belirtir. O halde çeviri sosyal bilimler içinde meşru bir bilgi biçimi olarak nasıl ele alınabilir? Simeoni, bu sorunun Bourdieu'nün sunduğu epistemolojik çerçevede ele alınabileceğini öne sürer (Simeoni, 2005, 13, Inghilleri, 2005, 129). Öte yandan çevirinin nesneleştirilmesi girişimine Bourdieu'nün bilimsel kavramlarını *a priori* olarak sunarak başlanmamalıdır. Gerçek başlangıç noktası, çeviri ile ilgili toplumsal pratiklerle, belirli alanlardaki yerlerini, çeviri eyleminde gerçekleşen sermaye ilişkiselliklerinin ampirik açıdan incelenmesi ile gerçekleşebilir. Ayrıca, çeviri ile ilgili toplumsal pratiklerdeki güç ilişkilerinin incelenmesi de gerekir.

Bourdieu'nün yaklaşımı sadece yapılara odaklanmamasıyla yapısalcı yaklaşımlardan ayrılır. Nesnel yapılarla öznel pratik ve temsillerin (fenomenoloji) diyalektik ilişkisini ortaya çıkarması açısından önemlidir. İlişkisellik kavramı aynı zamanda Bourdieu'nün kavram setinin bütüncül bir şekilde, her kavramın birbiriyle olan ilişkisi içerisinde ele alınmasını gerektirir. Bourdieu, zihinsel yapıların örtüştüğü toplumsal yapıların birbirleriyle karşılıklı olarak etkileşimde olduğunu belirtir. Bu yüzden sadece görüşmecilerin öznel deneyimlerine yer vermek yeterli değildir, yapılarla, buna karşılık olarak alanlarla olan ilişkilerin de incelenmesi gerekir. Bu çalışmaya veri sağlayan görüşmeciler de dünyanın aktif kavrayışına sahip bireyler olarak kendi deneyimlerini ve inşa ettikleri dünya görüşlerini araştırmacıya aktarmışlardır, ancak bu insanın yapısal tazyiklerin altında gerçekleştiği unutulmamalıdır (Bourdieu, 2016, 198).

O zaman şu soruyu sormak gerekir: Sosyal bilimciler olarak nasıl biliriz? Bilginin kaynağı nedir? Pozitivist yaklaşımların aksine sosyal inşacılar dünyayı nasıl algıladıklarına bağlı olarak kurdukları dünyayı tekrar yorumlarlar. Toplumsal olgular veya sosyal gerçeklik toplumsal olarak inşa edilir. Bu aynı zamanda sosyolojik araştırma nesnesinin de inşa edildiği anlamına gelmektedir (Bourdieu, 1984, Çeğin ve diğ., 2016, 59).

Bourdieu'nün sosyal inşacı yaklaşımına göre toplumsal yapı pratikler aracılığıyla tekrar üretilir. Burada habitus devreye girer. Eyleyiciler çevrelerindeki dünyayı habitusları aracılığıyla inşa ederler. Bourdieu, yöntemsel açıdan yapısalcı ve sosyal inşacı yaklaşımları bir arada kullanır, fakat analiz sürecinde önceliği nesnel yapıları kısıtlayan yapıların dağılımını ortaya koymak gerekir. Sonraki aşamada eyleyicilerin dolaysız deneyimleri incelenir. Böylece eyleyicilerin eylemlerini içeriden yapılandıran temsiller, eğilim ve algı kategorileri açığa çıkarılmış olur.

Bu bakımdan sahaya girişte Bourdieu'nün kavramları yol gösterici olmuştur. Araştırma sırasında karşılaşılan çevirmenlerin kim olduklarını anlayabilmek ve toplumsal uzamdaki ilişkisellikleri kavrayabilmek için Bourdieu'nün temel kavramlarına ek olarak, çeviribilimde daha az kullanılan *hexis* kavramından yararlanılmıştır. Buna karşın araştırmaya başlarken belirli bir hipotezden hareket edilmemiştir. Bu çalışma, bu anlamda kendi yöntemini oluşturmaya çalışmaktadır. Belirli bir hipotezden hareket etmeksizin sezgisel ve keşfe dayalı (*heuristic*) bir yaklaşımla saha bulgularından beslenerek belirli bir sonuca varmayı hedeflemektedir. Burada nitel yaklaşımlarda yaygın bir şekilde kullanılan tümevarımsal yöntem tercih edilmiştir. Çalışmanın odağında çevirmenler ve çevirmenlerin kurumsal ortamlarda diğer eyleyicilerle olan ilişkileri bulunmaktadır. Bu bağlamda çeviriyi bir bütün olarak ele alan çeviri sosyolojisinin yöntemsel katkıları faydalı bulunmuştur.

Nesnel yapıların analizi biyolojik eyleyicilerin zihinsel yapılarının analizinden ayrı tutulamaz. Çünkü bu yapılar toplumsal yapıların içselleştirilmelerinin ürünüdür (Bourdieu, 1990, 26). Bu nedenle Bourdieu, toplumu analiz etmek için ilişikisel bir model öne sürer. Araştırmacı toplumsal ve tarihsel düşünceler arasında bir denge kurmaya çalışmalıdır. Toplumsal yapı yerine “alan” kavramını kullanan Bourdieu için “alan çerçevesinde düşünmek ilişikisel düşünmek” anlamına gelir. Böylece araştırmacıyı eylemi şekillendiren temel ve görünmez ilişkileri aramaya sevk eder (Swartz, 2018, 169). Dolayısıyla Bourdieu'nün pratik teorisi, alan, habitus, sermaye kavramlarıyla bir arada düşünülmesi gereken bir kavramsal araç olarak ele alınmalıdır.

2.1.2.1. Mücadeleli Alan

Toplumu sabit yapıların yönlendirdiğini savunan yapısalcı yaklaşımlara mesafeli yaklaşan Bourdieu, yapı yerine “alan” kavramını tercih eder. Bourdieu'ye

göre toplum temelde bir rekabet, çatışma ve dışlama arenasıdır. Toplumu oluşturan alanlar aynı zamanda birer mücadele alanlarıdır (Bourdieu, Wacquant, 1992, 101). Sosyal düzen, içerisinde farklılıkları barındırır, fakat aynı zamanda istikrarlı bir rekabet ve çatışma alanıdır. Eyleyiciler bu rekabet alanında belirli çıkarlar etrafında hareket ederler. Dolayısıyla çatışma toplumsal hayatın temel dinamiğidir. Bütün toplumsal düzenlemelerin merkezinde iktidar mücadelesi yatar. Bu mücadele simgesel ve maddi kaynaklar üzerinden yürütülür (Swartz, 2018, 192).

Bourdieu alan kavramıyla toplumsal yaşamın çatışmalarla dolu, temelinde mücadelelerin olduğu doğasına dikkat çeker. Bourdieu'ye göre alanı oluşturan bireyler değil, alan içinde devamlı bir şekilde hareket halinde olan “eyleyenler/eyleyiciler”dir. Bourdieu, mücadeleli alan kavramını oyun metaforu içerisinde oyunun oynandığı alan anlamında da kullanmaktadır. Alan oyunun, sosyolojik anlamda mücadelenin sürdüğü yerdir. Herhangi bir alanın işleyebilmesi için, söz konusu alana has belirli birtakım mücadele nesnelerinin varlığı ile oyunun ve mücadele nesnelerinin doğasına ilişkin içkin kuralları bilen ve ikrar eden habituslarla donanmış, oyuna katılmaya ziyadesiyle hevesli faillerin varlığı gereklidir (Bourdieu, 2016, 138).

Alan içinde çeşitli sermaye türlerinin (ekonomik, kültürel, sosyal, sembolik) kullanıldığı ve harekete geçirildiği bir pazar yeri olarak düşünülebilir. Bununla birlikte o son derece önemli olan iktidarın alanıdır. Politik alan içindeki iktidar ilişkilerinin hiyerarşisi tüm alanların yapılaşmasına hizmet eder (Ritzer, Stepnisky, 2011, 532). Çeşitli eyleyicilerin alan içinde aldıkları konumlar sahip oldukları sermayenin miktarı ve görece ağırlığı tarafından belirlenir. Bourdieu, alanı “stratejik mevzilenmeler, çatışmaların bir alanı içinde savunulacak ve ele geçirilecek kalelerin arenası” olarak betimlemektedir (Bourdieu, 1984a, 244).

Her alanda alana girmeye çalışanlar ve konumlarını korumaya çalışan egemenler arasında devamlı bir mücadele vardır. Alandaki hâkimiyetlerini sağlayanlar ilkeleri korumak için alana yeni girenlerle mücadeleye girerler. Baskın gruplara göre dünyanın güncel hali zaten olması gereken halidir. Alana yeni girenler ise, baskın grupların alanda yeniden üretimlerini sağlayan doxayı, diğer bir deyişle “sabit kanaati” sarsmak için yeni stratejiler geliştirirler (Çeğin ve diğ., 2016, 404). Diğer yandan, alanlar tahakküm altındakilerin pasif özneler olarak yer aldıkları yerler

değildir. Alanlar tahakküm kadar direnişlerin de yeridir, her ikisi ilişkisel olarak birbirlerine bağlıdır (Swartz, 2018, 172).

2.1.2.2. Habitus

Bourdieu, Cezayir’de yaptığı saha gözlemleriyle geliştirdiği habitus kavramını, insanların toplumsal dünyayı onun aracılığıyla ele aldıkları içselleştirilmiş “zihinsel veya bilişsel bir yapı” olarak tanımlar. Habitus hem toplum tarafından üretilir hem de toplumu üretir. Bir taraftan “yapılandırıcı bir yapıdır,” diğer taraftan “yapılaşmış bir yapı”dır. Toplumsal dünya tarafından yapılandırılan bir yapıdır. “Dışsallığın içselleştirilmesinin ve içsellüğün dışsallaştırılmasının bir diyalektiğidir” (Bourdieu, 1977, 72).

“Habitus, bireylerin varoluşsal objektif koşullarından hareketle içselleştirdikleri ve bilincinde olmadıkları algı, düşünüş ve eylem ilkeleri (şemaları) olarak işlev gören kalıcı bir yatkınlıklar sistemidir. Yatkınlıklar, algılama, hissetme, yapma ve düşünme eğilimleri ve tutumlardır. Habitus her zaman yeniden yapılandırır. Geçmiş ve şimdiki deneyimlerin ürünüdür” (Ünal, 2013, 109).

Habitus, algıladığımız, değerlendirdiğimiz ve içinde hareket ettiğimiz dünya aracılığıyla oluşan kalıcı ve aktarılabilen bir eğilimler sistemini anlatır (Çeğin ve diğ., 61). Habitus, pratikte idrak ve muhakeme kategorileri veya aynı zamanda hem tasnif ilkeleri hem de eylemi tanzim eden ilkeler olarak iş gören edinilmiş şemalar sistemi ve yatkınlıklar bütünüdür (Bourdieu, 2016, 47).

Diğer yandan içinde bulunduğumuz dünya geçmişten bağımsız değildir. Habitus durmaksızın tarihselliğe vurgu yapar. Herhangi bir zaman içinde mevcut olan habitus kolektif tarihin akışı içinde yaratılmıştır: “tarihin ürünü olan habitus, bireysel ve kolektif pratikleri ve bu yüzden tarihin meydana getirdiği şemalara uygun olarak ta tarih üretir (Bourdieu, 1977, 72’den aktaran Ritzer, Stepnisky, 2011, 531).

2.1.2.3. Sermaye

Bourdieu’nün sosyal kuramının bileşenlerinden biri de sermaye kavramıdır. Bourdieu dört farklı sermaye türünden bahseder: kültürel, ekonomik ve sosyal. Bireyler sahip oldukları sermaye miktarlarına göre bir alanda konumlanırlar.

Kültürel sermaye üç halde varolur; i) bedenselleşmiş (örneğin çocukluktan bu yana öğrenilmiş dil ve yazma alışkanlıkları ile beden kullanımı tarzı) olarak, ii) nesneleşmiş (örneğin kitap, resim, sanat ve bilim eseri gibi özel kültürel hüner gerektiren nesneler) olarak ve iii) son olarak da kurumsallaşmış (örneğin eğitim

kurumu aracılığıyla yaratılan eşitsizlik ve hiyerarşi) olarak (Çeğin ve diğ., 2016, 282-283).

Bu çalışmada birinci sermaye tanımı üzerinden hareket edilecektir. Ekonomik sermaye, salt ekonomik kaynakların elde bulundurulmasını ifade eder. Ekonomik kaynaklar gelir, mal ve mülkleri kapsayabilir. Sosyal sermaye, eyleyicinin içinde bulunduğu alanda sahip olduğu ilişkiler ağını ifade eder. Sembolik sermaye, bütün sermaye çeşitlerinden herhangi birinin algı kategorileriyle kavrandığında büründüğü biçimdir (Bourdieu, Wacquant, 2012, 108).

Toplumsal hiyerarşilerin ve egemen yapıların yeniden üretiminde toplumsal aktörler tarafından aktif olarak üretilen dilsel ve kültürel beceriler de önemli bir rol oynar. Bourdieu'ye göre bireylerin söz konusu bu toplumsal etkinlikleri toplumsal dünyada birbirinden görece özerk olan ve içlerinde belirli sermaye türlerinin rekabet ettiği, çeşitli toplumsal alanların oluşumuna yol açar. Bourdieu dilin de bir tahakküm aracı olduğunun altını çizer. Bu bağlamda dilsel sermaye kültürel sermayenin bileşenlerinden biridir.

2.1.2.4. Doxa

Doxa insanların inançları, sorgulamadan kabul ettikleri ve kendilerine doğal görünen düşüncelerdir ve deneyimlerle gerçeklik duygusu kazanır. Doxa nesnel yapıların içselleştirilmesine dayanır ve bu yapıların, doğal görülmesini sağlar ve böylece egemen sınıfın çıkarlarına hizmet eder (Bourdieu, 1972, 164). Ayrıca doxa, bireyin doğduğu toplum ve kültürde doğduğu andan itibaren öğrenmeye başladığı, dünyayı anlamlandırmak için kullandığı anlayışlardır. Bir anlamda bireyin yaşadığı dünyayı sorgulamadan, o dünyaya anlamlar yüklemesini mümkün hale getirir.

Barış Mücen, doxanın Türkçe karşılığı olarak “sabitfikir” kelimesini kullanmaktadır. Bu fikirler gündelik hayatta üzerine düşünülmeden dile getirilen, sorgulanmayan ve sorgulanmadığı ölçüde algının doğal sınırlarını belirleyen inançlardır. Sabitfikir olageleni, alışılmışı tanımlar. Hem ortada olan, apaçık olan, hem de görünmeyendir. Gizemli olduğundan değil, doğal olduğundan kabul edilir (Çeğin ve diğ., 2016, 427). Türkçede kullanılan “böyle gelmiş böyle gider” deyimini aslında doxa kelimesinin anlamını özetlemektedir. Bourdieu'nün tanımıyla doxa, “nesnelleşmiş yapılarla zihnin algıladığının aynışması ile kurgulanan ve doğallaşan toplumsal gerçekliğin, görüldüğü şekliyle algılanıp tecrübe edilmesidir.” Doxa,

alandaki güç ilişkilerinin görünmez hale gelmesi ve mevcut düzenin devam etmesinde etkiye bulunur (Çeğin ve diğ., 2016, 402).

Bourdieu'ye göre, bir araştırmanın her bir sürecinde ve aşamasında doxa kavramı görülebilmektedir (Bourdieu, Wacquant, 2003, 24). Bu çalışmada da görüşmecilerin aktardığı doxaya dayalı ifadelerin çokluğu dikkat çekmektedir. Göçle ilgili kavramların çokluğu, bu konu hakkındaki doxa'nın yatay ve dikey olarak bütün eyleyicilerde bulunmasına neden olmaktadır. Özellikle kurum yetkilileri ve diğer kurum çalışanlarının Suriyeli göçü, Suriyelilerin sosyo-kültürel konumları, çevirmenin konumu ve rolü konularında doxa içeren (*doxique*) cümleler kullandıkları görülmüştür. Tezin bulgular kısmında bu konuyla ilgili örnekler verilecektir.

2.1.2.5. Illusio

Bourdieu'nün diğer kavramlarıyla ilişkili olarak anlaşılması gereken diğer bir kavram illusiodur. Bourdieu, sosyal uzamda süregelen mücadeleleri açıklamak için oyun metaforunu kullanmaktadır. Bu oyunda oyuncular oyuna girmeyi değer görme 'inançlarıyla' oyuna girerler. Oyuna girmeyi 'değerli bulma' durumu eyleyicileri oyuna girmeye motive eden şeyin ta kendisidir. Diğer bir deyişle, illusio herhangi bir alandaki oyuncuların kazanımlarına yatırım yapmalarına dair verdikleri taahhüttür.

“Esas olarak oyuncular arasındaki rekabetin ürünü olan kazanılacaklar ve kaybedilecekler, yani bir tür bahisler vardır. Oyuna yatırım, illusio (oyun anlamına gelen ludus'tan türetilmiştir) söz konusudur: Oyuncular, ancak oyuna ve bahislerine inancı, yani doxayı paylaştıkları ölçüde oyuna katılır ve bazen kıyasıya bir rekabetle birbirlerinin karşısına çıkarlar. Oyunu ve bahislerini, sorgulama dışı tutacak şekilde benimserler. Oyuncular yalnızca oyuna girerek, oyunun oynanmaya değer olduğunu kabul etmiş olurlar ve bu karşılaşma, rekabetleri ve çatışmalarının ilkesidir” (Bourdieu, Wacquant, 2003, 81, Çeğin ve diğ., 2016, 319).

2.1.2.6. Düşünümsellik, Özdüşünümsellik

Bu bölümde Bourdieu'nün sosyolojik yönteminin temel taşlarından biri olan düşünümsel yaklaşımın bir özeti verildikten sonra araştırmacının kendi saha deneyimleri iki başlık altında betimlenecektir. Birincisi yöntemsel açıdan düşünümsellik kavramı üzerinde dururken, diğeri araştırmacının özdüşünümsel

yaklaşımına odaklanmıştır. Bu başlık oto-etnografik saha deneyimleri başlığı altında ele alınmaktadır.

Bourdieu'nün düşünömsel sosyolojisi yapı ve birey arasındaki diyalektik sürece odaklanır ve bu odaklanma sürecinde araştırmacının kendisine de incelenen olayın/olgunun bir parçasıymış gibi bakması öğütlenir (Özsöz, 2011, 5). Bourdieu'ye göre sosyal bilimin amacı, pratik mantığın kuramsal olarak tekrar inşasıdır. Bunu kuramın içine pratik ve kuramsal mantık arasındaki uçurumu içerek gerçekleştirebilir. Bu, 'gözlemcinin konumunu inşa edilen nesneyle aynı kritik analize tabi tutarak gerçekleştirebilir (Simeoni, 2005, 138). Aynı zamanda bu araştırmacı için bir çeşit bilimsel yüzleşmeyi gerektirir.¹²

Sosyoloji bilimsel silahları sayesinde gündelik fikirler (*doxa*) ve araştırmacının kendi bakış açısından ürettiği koşulları ortaya çıkarmalıdır ve bu bakış açılarını kırmalıdır (Çeğin ve diğ, 2014, 430). Bilimsel yüzleşme, bilimsel habitusun bilimsel alanla girdiği ilişkideki "ontolojik suç ortaklığı"yla yüzleşme anlamına gelir. Dolayısıyla bu çalışmanın da dâhil olduğı alanlar, yani çeviribilim ve sosyoloji alanlarının yanlılıkları, imtiyazları, yatkınlıkları ve çıkarları dikkate alınmaya çalışılmıştır (Bourdieu, 1993, 271).

Araştırma boyunca araştırmacı sadece kendisiyle yüzleşme sürecinden geçmemiş, farklı disiplinlerden gelen araştırmacıyla bir diyalog sürecini bizzat deneyimlemiştir. Çeviri araştırmaları alanının "bilimsel habitusu," alanı korumaya çalışanların güç ve iktidar mücadeleleri de bu çalışmanın seyrine çeşitli şekillerde yansımıştır. Araştırma esnasında çeviribilim dışında sosyoloji, kültürel antropoloji ve toplumdilbilim alanında çalışan uzmanların görüşleri alınmıştır.

Çeviri sosyolojisi yönteminin temel taşlarını oluşturan Bourdieu kavramlarının birer özetini verdikten sonra araştırmanın örnekleme olan Sultanbeyli ilçesinin devamlı değişim halinde olan, devingen ve akışkan doğasını açıklayabilmek için Zygmunt Bauman'ın 'akışkanlık' kavramından yararlanılmıştır.

¹² Barış Mücen, "réflexivité" kavramını Türkçeye "bilimsel yüzleşme" olarak çevirmiştir (Çeğin ve diğ., 2014, 422).

2.2. Zygmunt Bauman: Akışkanlık

Bauman, 20. yüzyılın en derin sosyologlarından biri olarak kabul edilmektedir. Yüzyılın travmalarını bizzat yaşamış, göç ve sürgün deneyimi yaşamış bir sosyal bilimci olarak yaşadığımız çağın kriz ve bunalımlarını, öngörülebilir olmamasının altını çizmiştir. Bauman, aynı zamanda çağımızın iyi bir gözlemcisidir ve dünyamızda olan biteni bir anlamda çevirisini yapar, felsefi ve sosyolojik derinliği sayesinde sentezler ve okuyucuya aktarır. Kısacası Bauman, dünyayı metinlere çevirmektedir.

Bauman, yaşadığımız çağı açıklamak için “postmodernite” kavramı yerine “sıvı akışkanlık” metaforunu kullanır. “Akışkan modernite” kavramı Bauman’ın yaşadığımız çağımızı açıklamak için kullandığı kavramlardan biridir. Bauman’a göre toplumlar sürekli bir değişim içerisindeyler. Bu değişiklikler, ilişkiler, kimlikler, küresel ekonomileri de içermektedir. Yaşadığımız çağın ayırt edici özelliklerinden olan değişimi “değişmeyen tek sabit değişim, tek kesin olan şey ise belirsizliktir” sözleriyle ifade eder. Nitekim akışın yol açtığı değişim sadece hayatın olumsuz yanlarını götürmesinden ibaret değildir, adeta bir nehrin akışı gibi, su hızlıca akıp giderken rotasında ne var ne yok alıp götürür. Sadece kötülükler değil, önceden iyi olarak nitelenen şeyler de bu suyla birlikte akar ve gözden kaybolur.

Akışkan modernite çağında yabancılar da modernitenin bu sıvı halinden etkilenmişlerdir. Yabancılarla ilişkin, hiçlik, yersiz yurtsuzluk ve dışlanmışlık hali artık bir istisna olmaktan çıkarak küresel ölçekte yaygınlık kazanan bir kural haline gelmiştir (Öztürk, 2017, 8).

Akışkan yaşam devamlı belirsiz koşullarda yaşanır. Kararsız, riskli bir hayattır, bu hayatta yeni başlangıçlar birbirini takip eder (Bauman, 2018, 8). Yerinden edilmiş bireyler de bu belirsizlikten payını fazlasıyla alırlar. Hiç beklemediği bir şekilde evini ve ülkesini terketmek zorunda kalan kişi sonu belirsiz bir hayata adım atmış olmaktadır. Bu durum göç ettiği toplumda da devam eder; göçmen burada da başka zorluklarla baş etmek zorunda kalır. Yeni bir dil öğrenmek, iş bulmak gibi. Bunun da bir garantisi yoktur. Başlangıçlardan çok işlerin nasıl sonlanacağı da belirsizdir. Göçmenin yaşadığı ülkedeki belirsizlikler bunlarla sınırlı kalmaz, resmi statüsünün belirsizliği de bu listeye eklenebilir. Çünkü resmi

makamların göçmenleri tanımlamak için yürürlüğe koyduğu kavramlar da sürekli değişmektedir.

“Katı modernite karşılıklı bir yükümlülüğü gerekli kılıyordu. Akışkan modernite çağı yükümlülüklerin olmadığı, belirsizliklerle dolu, kolaylıkla kaçılabilen ve umutsuz bir arayış çağıdır. Akışkan modernitede en muğlak olan, önceden haber vermeden kaçabilenin kazançlı çıkmasıdır” (Bauman, 2010, 120).

Cronin, çevirmenin işinin doğası gereği devamlı hareket halinde bulunmasına, yani göçebe durumuna dikkat çeker ve Bauman’dan alıntılanarak akışkan modernite çağında minyatür, hareket halinde ve değişken olana vurgu yapıldığını söyler. Hafif modernitenin ortaya çıkmasında önemli olan bir etmen zamanın mekândan azat edilmesidir (Cronin, 2003, 106). Gerçekten de yaşadığımız çağda her şey çok hızlı hareket etmektedir. Bu kavram, aynı zamanda zaman ve mekânın “ters-yüz” olmasını ifade eder (Cronin, 2009, 74). Baumann, akışkan modern kültürü ‘çözülme, devamsızlık ve unutma’ olarak tanımlamıştır. Irak’ta olduğu gibi, çevirmenlerin yerel hayatlarından çekilen ve onları unutan, toplumdan uzaklaştıran, işkencelere maruz bırakan çeviri lojistiği kültürü ve yönetimiyle açık paralellikler bulunmaktadır (Cronin, 2006, 116). Bu anlamda göç alanında çalışan toplum çevirmenlerinin katkılarının kamuoyuna sık sık hatırlatılması gerekmektedir. Kullanılıp atılan, unutilan özneler değil, toplumu dönüştüren eyleyciler oldukları unutulmamalıdır. Dünyada yaşanan hızlı değişimleri üst bir bakışla sentezleyen Bauman’ın akışkanlık kavramı bu çalışmanın dayandığı saha verilerini yorumlamada yararlı olmuştur. Tezin ilgili bölümünde bu konuda örnekler verilecektir. Toplumu bir tiyatro sahnesinde rol yapan bireylerden oluşan bir mikrokozmos olarak ele alan, toplumun kılcal damarlarını mikro boyutta anlamaya çalışan Goffman’ın yaklaşımı, her iki yaklaşımları birleştirmeye çabalayan Bourdieu’nün sosyal kuramını tamamlamaktadır.

Bu çalışmada araştırmacının katılımcı gözlemci olarak bulunduğu MD’deki çeviri seanslarının yorumlanmasında Erving Goffman’ın kavramlarından yararlanılmıştır. Bourdieu’nün Fransa’daki çevirilerini bizzat kendisinin yaparak tanıttığı Kanadalı sosyolog Goffman, sosyolojiye fenomenolojik yaklaşımları getiren önemli isimlerden biridir. Bourdieu, çalışmalarında basit bir kurala uyma unsurundan çok doğaçlama ve uyum unsurunun olduğunu, böylece aktörlerin toplumsal düzen içinde dinamik figürler olduklarını göstermeye çalışmıştır. Bourdieu’nün gözde metaforu oyun iken, Goffman’ınki ise dramadır (Çeğin ve diğ., 2014, 90).

2.3. Erving Goffman: Sahneleme ve Performanslar

Erving Goffman, sembolik etkileşimcilik akımının öncülerinden sayılmaktadır. İnsanlar arasındaki sıradan etkileşimleri dramaturjik boyutunda incelemiş ve sahneleme, çerçeve analizi, görünüşü kurtarma (*saving face*) gibi kavramları sosyoloji alanyazınına kazandırmıştır. Goffman'a göre bireyler gerçekliği farklı roller üstlenerek ve birbirleriyle girdikleri etkileşimler sonucunda toplumsal olarak inşa ederler. *Gündelik Yaşamda Benliğin Sunumu* (1956) adlı eserinde bireylerin birbirleriyle girdiği etkileşimlerle birlikte gündelik hayatı nasıl tekrar inşa ettiklerini anlatmaktadır. Goffman'ın özgünlüğü gündelik hayatın akışını dramaturjik bir bakış açısıyla incelemesinden kaynaklanmaktadır.

Goffman, toplumsal etkileşim ve karşılaşmaları açıklamak için tiyatro metaforuna başvurur. Sahneleme, aktör, vitrin, arka bölge, oyuncular, seyirciler gibi terimleri kullanır. Gündelik hayattaki aktörün yaptıklarını, yani oynadığı rolü ve kendini başkalarına nasıl sunduğunu, diğerlerinin kendisi hakkındaki izlenimlerini nasıl yönlendirdiğini ve denetlediğini, aktörün performansını izleyicilere sunarken nasıl bir yol izlediğini kendi gözlemlerine dayanarak anlatır.

Aktörün belirli bir süre boyunca gerçekleştirdiği etkinliklere “performans”, bir rolün sergilenmesi sırasında iş birliğinde bulunana bireyler grubuna “performans takımı”, bireyin performansını gözlemcilerle aktarırken kullandığı donanım “vitrin”, belli bir performansın sunulduğu veya sahnelendiği yere vitrin (ön) bölgesi ve resmi olmayan etkileşimlerin gerçekleştiği, özel alanlara “arka bölge” veya “sahne arkası” olarak adlandırır.

Goffman'ın kavramları sözlü çeviri ortamına uygulandıklarında, gözümüzün önüne bir sahne getirebiliriz. İzleyicilerin önünde rolünü oynayan, benliğini sunan toplum çevirmeni, bu benliği üreten toplumsal süreçler, çevirmenin sahne arkasında ve vitrinde kendi rolünü ve benliğini nasıl sergilediği soruları sorulabilir. Sahne arkası olarak nitelenebilecek mekânlar, çevirmenin ofisi, diğer çevirmenlerle veya çalışanlarla bir araya geldiği yemekhane gibi mekânlar veya dışarıda başka insanlarla bir araya geldiği mekânları ifade eder. Çevirmen bir toplantıda çeviri yaparken farklı bir rol oynamaktadır. Resepsiyonda görevlendirildiği zamanlar başka performanslar verir. Sahne önündeki performansı ise benliğini izleyicilere aktarırken sahnelediği davranışlardır. Kurumun ondan beklediği performans, edilgen olması ve işini

yapmasıdır. Çevirmen başkalarının izlenimini çeviri esnasında araya girerek yönetmektedir. Çevirmenin dile ve kültüre hâkimiyeti sahnede ipleri elinde tutmasını sağlamaktadır, kültürel sermayesi izlenimi yönetmesinde etkili olmaktadır. Fakat sonuçta çevirmen resmi bir benlik geliştirememektedir. Kişinin sahne önünde izleyiciler nezdinde iyi bir izlenim bırakabilmesi için oynadığı role inanması gerekir. Bu durumda çevirmenin kurumsal dünyayı ne kadar içselleştirebildiği sorusu sorulabilir.

2.4. Çözümleme Araçları

Araştırma sırasında gözlemlenen çeviri etkinliklerini betimlemek için Goffman'ın sahneleme ve performans kavramlarına ek olarak Dell Hymes'in S.P.E.A.K.I.N.G modeli bir analitik çözümleme aracı olarak kullanılmıştır.

İletişim etnografyasının kurucularından dilbilimci Hymes, ilk başlarda konuşma etnografyası terimini kullanmıştır. Daha sonraki çalışmalarında keşifsel bir yöntem olarak bu modeli önermiştir. Hymes'a göre dil incelemeleri ana dil konuşmacılarının dili gerçek durumlarda iletişim amaçlı kullanma yetilerini betimlemek ve analiz etmekle ilgilenmelidir. Hymes buna iletişimsel yeti (*communicative competence*) adını verir. Belirli topluluklarda dilleri konuşan bireyler kendi aralarında hem düzgün bir şekilde iletişim kurabilirler ve aynı zamanda toplumsal ve kültürel bağlama uygun olarak konuşurlar. Bu yeti, dilbilimsel kodların ve konuşmayı ve diğer iletişim kanallarını yönlendiren sosyo-kültürel kuralların, normların ve değerlerin ortaklaşa olarak bilinmesi anlamına gelir (Farah, 1998, 125).

Hymes, konuşma eyleminin bir boşlukta gerçekleşmediğini, belirli bir bağlamda gerçekleştiğini öne sürer. Konuşma biçimleri analiz edildiğinde, katılımcı, ortam, kanal vb. gibi etkenler konuşma biçimlerine etkide bulunurlar. Hymes, bir konuşma topluluğunu araştırma evreni olarak düşünür. Konuşma eylemleri (*speech acts*) ve konuşma olayları (*speech events*) olarak araştırma birimlerine böler. Araştırmacının bunları bir çerçeveye koyabilmeleri için 8 bölümden oluşan S.P.E.A.K.I.N.G sistemini önerir. Bu bölümler sırasıyla aşağıdaki unsurlardan oluşmaktadır.

1. Setting (konuşma eyleminin zamanı ve mekânı, fiziksel koşulları)

Scene (psikolojik ortam veya sahnenin kültürel tanımı)

2. Participants (katılımcılar)

3. Ends (amaçlar, hedefler ve çıktılar-sonuçlar),

4. Act sequence (olayın biçimi ve düzeni)

5. Key (konuşma eyleminin tonu, usulü veya ruhu)

6. Instrumentalities (konuşma biçimleri ve stilleri)

7. Norms (olayı düzenleyen toplumsal kurallar, katılımcıların eylemleri ve tepkileri)

8. Genres (konuşma eyleminin veya olayının türü) (Hymes, 1972b, 56)

Hymes'in dile olan yaklaşımıyla Bourdieu'nün dili bir sembolik tahakküm aracı olarak gören yaklaşımı arasında paralellikler olduğu söylenebilir. Çeviri sosyolojisinin yaklaşımı anlık gerçekleşen sözlü çeviri etkinliklerini makro-sosyolojik bir açıdan incelenmesini mümkün kılarken, Hymes ve Goffman'ın yaklaşımları çeviriyi yüz yüze gerçekleşen mikro-etkileşimler düzeyinde ele alınmasını sağlamaktadır. Böylelikle makro ve mikro yaklaşımlar bir arada kullanıldıklarında bir toplumsal süreç olarak çeviriye dair bütüncül bir tablo sunabilirler. Toplum çevirmenliği başlığı altında ele alınan sözlü çeviri etkinlikleri göç olgusunun yol açtığı toplumsal eşitsizlikler ve güç ilişkilerini her iki düzeyde ortaya koymaktadır. Bu açıdan güncel göç hareketliliklerinin anlaşılması için göç ile ilgili kavramların açıklanması gerekmektedir.

2.5. Kuramsal Çerçeve

Politik anlamda her şeyi birbirine bağlayan göç meseleleri günümüzde ulusal ve uluslararası kamuoyunun merkezinde bulunmaktadır. Günümüzde geçmişte yaşanan devrimlere benzer bir şekilde "sığınmacı devrimi" olarak adlandırılan başka bir devrimin yaşandığı söylenebilir. Dünyanın farklı bölgelerinden politik ve ekonomik nedenlerle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan sığınmacılar, geçmişte yaşanan devrimlerde olduğu gibi toplumlarda derin değişimlere yol açmaktadır. Tıpkı Fransız Devriminde olduğu gibi sığınmacılar da özgürlük, eşitlik, kardeşlik talep etmektedir (Engelhardt, 2016, 322). Bu değişim ve dönüşümler, dilsel boyutta da kendini göstermektedir. Kitlesele göç hareketleri göç ile ilgili farklı kavram ve tanımların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin, Türkçe'de bazı nüanslar

içermesine rağmen “mülteci” kelimesi “sığınmacı” ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır, “göçmen” ve “muhacir” terimlerinin de birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir.

Göç olgusu birçok disiplinin ilgi alanına girmektedir. Göç coğrafi, politik, ekonomik, psikolojik aynı zamanda sosyolojik bir olgudur (Körükmez, Südaş, 8). Dolayısıyla göç gibi karmaşık bir olguyu açıklamak için çeşitli kuram ve kavramlara başvurulmaktadır. Bununla birlikte, günümüzde çeşitlilik arz eden göç hareketlerinin anlaşılabilmesi göç ile kavramların iyi anlaşılmasına bağlıdır. Göç olgusuyla ilgili kavram karmaşasının önüne geçilmesi öncelikle göç ilgili tanımların verilmesiyle aşılabilir. Burada altının çizilmesi gereken nokta “göçmen” tanımının dönemlere ve bağlamlara göre farklılıklar içermesidir. Göç ile ilgili kavramlar dilden dile değişebildikleri gibi sabit kavramlar değildir. Ulusal ve uluslararası konjonktüre bağlı olarak göç ile ilgili farklı terimler üretilmektedir. Ayrıca, göçmenlerin varış noktalarında devlet ve toplumla olan ilişkilerini ifade eden entegrasyon, uyum, toplumsal kabul gibi farklı kavramlar kullanılmaktadır. Göç alanında çalışmaları bulunan Ayhan Kaya, göçle ilgili kavramların geleneksel göç olgusunu açıklamada yetersiz kaldığını düşünmektedir. ‘Üçüncü alan, ‘ulusaşırı ağlar’ gibi kavramların varlığı göçü açıklamak için ‘mobilité’ kavramının daha doğru olduğunu göstermektedir (Körükmez, Südaş, 2015, 25). Postmodern göçebeliğin çağımızın bir özelliği haline geldiğini savunan Maffesoli, hepimizin göçmen olduğunu hatırlatmaktadır (Maffesoli, 1997’den aktaran Bogenç Demirel, 2011). Cronin, çok kültürlü dünyada yaşayan bireylerin bir başka kültürü anlama nosyonunu ‘denizenship’ kavramıyla açıklamaktadır. Turizm ve emlak piyasasının yolaçtığı hareketlilikler, dünya insanlarına ‘karşılaştırmalı bir kartografik perspektif’ açar. Çeviri burada üç aşamadan oluşan bir etkileşim sayesinde devreye girmektedir: Kişi yabancı kültürü anlamak için bir aracıya ihtiyaç duyabilir. Bu bir çevirmen olabilir veya kişi temel nosyonları öğrenerek yarı otonom hale gelebilir, son aşamada o dili tamamıyla öğrenerek bu süreci kendi başına çözme yoluna gider (Cronin, 2008, 270).

Bu çalışmada ele alınan göç olgusu ağırlıklı olarak zorunlu göç veya zorla yerinden edilme ve iç göç hareketlilikleriyle ele alınmaktadır. Burada kastedilen göç olgusu savaşın tetiklediği zorunlu yerinden edilme sürecini kapsar ve birkaç aşamada gerçekleşir. Ülkeler arası göç şeklinde başlayan göç, ülke içindeki göç hareketleriyle

kesişir. Göç varış noktasında her iki tarafı da dönüştüren bir olgu haline gelir ve başka şehirlerde ve ülkelerde devam eder.

Sonraki alt bölümde mülteci, sığınmacı, göçmen gibi göçü ilgilendiren kategorilerin birer tanımları verildikten sonra göç ile bağlantılı olan toplum çevirmenliğinin hangi parametrelerle ortaya çıktığı batı ülkelerinden örnekler verilerek açıklanacaktır. Göç ile ilgili kavramlar tezin kuramsal alt yapısını sağlayan kavramlar olarak ele alınmaktadır.

2.5.1. Göçle İlgili Tanımlar

II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa’da meydana gelen yer değiştirmeler ve demografik altüst oluşlar bağlamında hukuki olarak tanımlanan mülteci, sığınmacı gibi terimlerin günümüz dünyasında yaşanan gerçeklerle tam olarak uyuşmadığı iddia edilmektedir. Bir dönemin hukuki bağlamında yapılan tanımlamalar günümüzde işlevlerini yitirebilmektedir. Saha çalışması kapsamında görüşülen 15 çevirmenin 11’i ‘geçici koruma statüsünde Suriyeli mülteci’lerden oluşmaktadır. Diğer bir deyişle, BMMYK’nın tanımladığı mülteci statüsünde değildirler. Kaldı ki Suriyeli göçmenlerin hukuki statüsü ulusal ve uluslararası politika bağlamında değişebilmektedir. Göçmenlerin hukuki statüsünü ifade eden terimler de aynı bireyler gibi akışkan ve müphem bir ortamda bulunmaktadır. Bu bölümde görüşmecilerin içlerinde bulundukları hukuki durumu ve statülerini açığa kavuşturmak için bu terimlerin birer tanımları verilecektir.

2.5.1.1. Mülteci (tanınmış)

Her ne kadar günümüzde tartışmalı bir kavram olduğu kabul edilse de elimizdeki en temel mülteci tanımı Birleşmiş Milletlerin uluslararası hukuk kapsamında yaptığı 1951 Cenevre sözleşmesindeki tanımdır:

Mülteci, “ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” olarak tanımlanmıştır (IOM, 2009).

Burada önemli unsurlardan biri, kişinin ülkesi içinde olmasıdır. Çünkü kişinin normalde vatandaşı olduğu ülkenin devleti tarafından korunuyor olması gerekmektedir. Eğer bu koruma sağlanamıyorsa, kişi başka bir ülkede bu korumayı

arayabilir. İkinci temel unsur, zulüm korkusudur. Zulmün kaynaklarından biri başka sosyal gruplar olabilir. Suriyeli mültecilerin durumunda bu, Esad rejiminden ve ülkelerindeki çatışma ortamından kaçmaları olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, mültecinin gerçek hayatta tanımı net bir şekilde yapılamamaktadır. Bu durumlara örnek olarak Türkiye’de yaşayan Afganlar verilebilir. Afganistan’da çatışmalar hala devam ettiğine göre, Afganların mülteci mi yoksa düzensiz göçmenler mi olarak nitelendirileceği konusu muğlak kalmıştır. Göçmen, mülteci ayrımı ve tanımı birbirinden kolaylıkla ayrıştırılabilir değildir. 1951’de yapılan tanım bireysel bir tanımdır. Oysaki Suriyeli ve Afganların durumunda bireyselden çok kitlesel iltica hareketleri görülmektedir.¹³

2.5.1.2. Geçici Koruma Statüsünde Mülteci

Türkiye’ye sığınan Suriyeliler, BM’nin tanımladığı mülteci statüsünde değil, coğrafi çekinceye dolayı “geçici koruma statüsü”ne sahiptirler. Türkiye sınırlarına akın eden Suriyeli mültecilerin statüsünü belirlemek amacıyla AB ile yapılan anlaşma gereği 2011’de Geçici Koruma Yönetmeliğini yürürlüğe sokmuştur. Geçici koruma İçişleri Bakanlığı’nın verdiği tanıma göre: “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirilmeye alınmayan yabancılara sağlanan korumadır” (Geçici Koruma Yönetmeliği Madde 3 (1) f).

Devlet tarafından mültecilere “geçici koruma kimlik belgesi” verilmektedir. Bu belge mültecilere çalışma hakkını vermemekle birlikte eğitim, istihdam, sosyal yardım ve hizmetler, sağlık, çevirmenlik vb. hizmetlerden faydalanma imkânını vermektedir.

2.5.1.3. Sığınmacı

İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler sığınmacı olarak adlandırılmaktadır. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terketmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da

¹³ Doç. Dr. Didem Danış. *SOC460: Yeni Göçler ve Ulus-Aşırı Akışlar* Dersi. Galatasaray Üniversitesi. 10.10.2018.

diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınırdışı edilebilirler.

2.5.1.4. Göçmen

Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin, 'kişisel rahatlık' amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek, hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır.

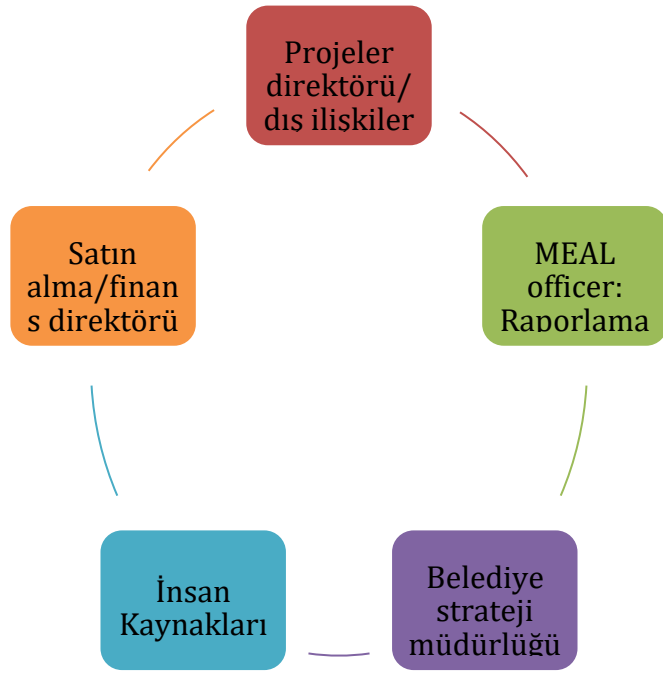
Bu terimlerin dışında son zamanlarda kent mültecileri (*réfugiés urbains*), düzensiz göçmenler (*migrants irréguliers*), ekonomik sığınmacı, yurtsuz, vatansız (*apatride*) sürgün, heimatlos terimleri de farklı göçmen durumlarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Burada unutulmaması gereken nokta, mülteciliğin uluslararası anlaşmalarla belirlenen hukuki bir statü olmasıdır. Bu araştırmanın öncelikle Suriyeli mültecilere yönelik uyum programları yapan STK'lara odaklanması, ikincisi, bu kurumlarda istihdam edilen toplum çevirmenlerinin yarısının Suriyeli olması, göçle ilgili terimlerin açıklanmasını gerekli kılmıştır. Bu konudaki kavramların netleştirilmesi Türk toplumundaki mültecilerle ilgili önyargıların kırılması açısından da gereklidir. STK alanında çok farklı eyleyiciler bir arada bulunmaktadır. Ön planda görünür aktörlerin dışında arka planda hareket eden görünmeyen aktörler de kurum ve kuruluşların işleyişine dolaylı ve dolaysız olarak etkide bulunmaktadır.

2.5.2. Alandaki Diğer Eyleyiciler

Bu bölümde mültecilerle ilgili çalışan STK alanı içerisinde hareket eden eyleyicilerin bir dökümü yapılacaktır ve birbiriyle olan ilişkileri betimlenecektir. Bu eyleyiciler kurumda oldukça görünür bir pozisyonda olan proje koordinatörü, proje asistanı gibi yöneticiler, sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog, fizik tedavi uzmanı gibi hizmet sağlayıcılardan oluşmaktadır. Kuşkusuz toplum çevirmeni bu kategori altında en çok görünür olan kurum çalışanlarından biridir.

Sahadaki ilk temaslar kurum yetkilileri ile gerçekleşmiştir. Kurum yetkilileri idari pozisyonlardan çalışan kişilerden oluşabildiği gibi, proje yönetiminde görevli yetkilileri de kapsamaktadır. Bu kategorinin üstünde proje koordinatörleri, altında

proje asistanları bulunmaktadır. Kurumun içinde gerçekleştirilen projelere paralel olarak sayıları artan bir şekilde sosyolog ve sosyal çalışmacı istihdam edilmektedir. İdari pozisyonlarda müdür, idari amir, AB ilişkileri şefi, MEAL görevlisi,¹⁴ insan kaynakları yetkilisi gibi farklı pozisyonlarda eyleyiciler bulunmaktadır. Ayrıca arka planda çalışan üst düzey yöneticiler bulunmaktadır. Kurumun arka planında hareket eden görünmeyen eyleyiciler, projelerin yazılması ve yürütülmesinden sorumludur.

Şekil 1: Kurumun Arka Planında Görünmeyen Eyleyiciler

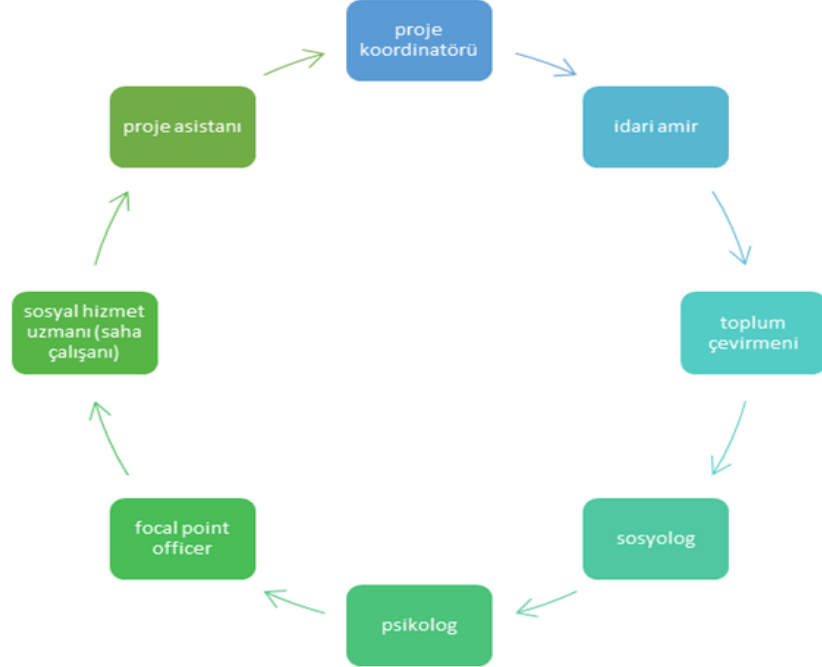
Kurumda artış gösteren iş kolları ve daha spesifik görevler için “etkinlik sorumlusu,” “koruma uzmanı,” “focal point görevlisi” gibi çalışanların işe alındığı görülmektedir. Kurumda nispeten yeni sayılabilecek “focal point görevlisi” pozisyonu için sosyal hizmetler mezunu bir kişi işe alınmıştır. Türkçe-Arapça çift dilli olan bu kişi kurumun yerli ve yabancı diğer STK’larla iletişimini kolaylaştırmaktadır. Görevli kurumun dış paydaşlarla ilişkilerinden sorumludur. Özellikle sayıca az olan yabancı STK’ların Türkiye’de yerel partner bulmasını kolaylaştırmaktadır.

¹⁴ MEAL (Monitoring, Evaluation, Accountability, Learning) projelerin denetlenmesi, takibi, değerlendirilmesi, hesap verilebilirliğinin sağlanması ve proje çıktılarının iletişiminin sağlanması gibi görevleri olan yeni bir mesleki kategori olarak ortaya çıkmaktadır. Son zamanlarda STK’larda istihdam edildikleri görülmektedir.

Diğer yandan, kurumda az sayıda da olsa sosyolog istihdam edilmektedir. Sosyologlar “birimlere yönlendirme” gibi masa başı görevler ve sosyal uyum projesi kapsamında düzenlenen mülteci meclisleri yöneticiliği/moderatörlüğü gibi sorumluluklar üstlenmektedirler. Bu çalışma kapsamında kurumda görev yapan sosyologlarla kısa görüşmeler yapılmıştır.

Sosyal çalışmacı aile ziyaretleri yaparak ailelerin durumu hakkında bilgi toplanması dışında, sosyal inceleme de yapmaktadır.¹⁵ Diğer uzmanlarla (fizik tedavi uzmanı, psikolog) koordineli bir şekilde çalışmaktadır. Kurumda konuşma terapisi danışmanlığını yapan bir sosyal çalışmacı da mevcuttur. Ayrıca ana dili Arapça olan bir Suriyeli sosyal çalışmacı da kurumda görev yapmaktadır. Suriyeli ailelere kendi ana dillerinde hizmet vermektedir.

Proje koordinatörü projelerin raporlanmasından sorumludur. Her projenin raporu ay sonunda hazırlanır ve proje donörlerine gönderilir. 3 proje koordinatörü Endüstri Mühendisliği bölümü mezunu, proje asistanı Uluslararası İlişkiler bölümü mezunudur. İş projenin kabul edilmesiyle başlar. En son işe alınan kişi çevirmendir. İşe alınacak çevirmen sayısı sosyal çalışmacı sayısı ile paraleldir.¹⁶

Şekil 2: Alandaki Görünür Eyleyiciler

¹⁵ Kurumlar “sosyal hizmet uzmanı” terimi yerine sıklıkla İngilizcedeki “social worker” teriminin kelime kelime çevirisi olan “sosyal çalışmacı” terimini kullanmayı tercih etmektedir.

¹⁶ F.C. (40), mültecilere yardım eden farklı STK’ların yönetim birimlerinde çalışmış biri olarak deneyimlerini araştırmacıya aktardı (F.C. ile kişisel görüşme, 13.08.2020).

İstihdam sürecinde en son işe alınan kişi olmasına rağmen toplum çevirmeni kurumun işleyişi için en önemli figürlerden biridir. Alanyazında kabul edilen şekliyle toplum çevirmeni teriminin yerine sahada çoğunlukla “tercüman” veya “halk tercümanı” kelimesi kullanılmaktadır. Bazı akademik çalışmalarda (Doğan, 2017) “toplum tercümanı” teriminin kullanıldığı görülmektedir.

Hale’in yaptığı tanımda toplum çevirmenleri genelde yaygın dili konuşamayan, anlayamayan veya duyamayan göçmen, sığınmacı, yerli halklar veya sağır ve dilsizlere kamu hizmeti veren memurlar ve özel pratisyenler için çeviri yaparlar (Hale, 2015, 66). Toplum çevirmenleri mahkeme çevirmenleri ve konferans çevirmenlerinden farklı bir şekilde zor toplumsal ortamların tam olarak içinde bulunurlar ve bulundukları ortamın zorluklarını deneyimlerler. Daha çok halkın arasındadırlar. Ailelerin evlerindedirler, bazen devlet dairelerinde çeviri yaparlar, bazen polis karakollarında, bazen de hastanede çalışırlar. Kurumda çalışan uzmanlar Türkiye’de yaşayan fakat az Türkçe bilen veya hiç bilmeyen mültecilerle toplum çevirmeni aracılığıyla iletişim kurabilmektedir. Aile ziyaretlerinde, ailelerin ihtiyaç analizi yapılmasına yardımcı olurlar. Toplum çevirmeni zor vakalarda uzmanlarla birlikte çalışır ve kültürel yanlış anlaşılmanın üstesinden gelinmesinde ve mevcut sorunları giderilmesinde aktif bir rol oynar. Toplum çevirmeni olmadan projelerin verimli bir şekilde yürütülmesi mümkün değildir.

Görüldüğü gibi, diğer bütün eyleyicilerle olan ilişkilerde toplum çevirmeni merkez konumdadır. Sahada karşılaşılan toplum çevirmenleri genç ve dinamik kişilerden oluşmaktadır. Büyük bir kesimi Türkiye’ye mülteci olarak gelmiş, Türkçe-Arapça dil çiftini akıcı bir şekilde konuşan, yaşadıkları toplumu anlama ve öğrenme gayretinde olan bireylerden oluşmaktadır. Mesleki anlamda henüz bir profesyonelleşme sürecini tamamlamamış olsalar da çeviri yapabilmektedirler. Beraber çalıştıkları uzmanlar ve mültecilerin hayatlarında bir etkide bulunmaktadır, bu anlamda birer eyleyici olarak ele alınmalıdır. Bir sonraki bölümde toplum çevirmenliğinin mesleki anlamda tanımı yapıldıktan sonra farklı ülkelerde hangi bağlamlarda evrim geçirerek günümüze geldiği açıklanacaktır. Toplum çevirmenliğinin bir araştırma nesnesi olarak ortaya çıkışı ve bu alanda yapılan öncü çalışmaların bir özeti verilecektir.

2.5.3. Toplum Çevirmenliği

Toplum çevirmenliği terimi Anglo-Sakson kaynaklı bir terimdir ve bu terimi ilk kez 1980'lerin başında Londra'da Dilbilimciler Enstitüsü tarafından kullanılmıştır. Aslına bakılırsa toplum çevirmenliğinin Avustralya kökenli bir terim olduğu ve ilk olarak 1970'de bu ülkede ortaya çıktığı görülmektedir. Avustralya'nın göçmen politikası 1960'lara değin entegrasyon ve asimilasyona dayanmaktaydı. Fakat bu politikanın işe yaramadığı anlaşıncı 1960'lı yıllardan itibaren 'çokkültürlülük' politikasına geçildi. O halde toplum çevirmenliği kavramının ortaya çıkışında Avustralya'da aborjinlerle yaşanan çatışmaların bir etkisi olduğu düşünebilir. Zira 1980'lerde sayıları yüzlerle ifade edilen farklı Aborjin dillerinde çevirmen eğitime başlanmış olması kanımızca çeviribilimin geçirdiği paradigmlar açısından önemlidir. Öyleyse toplum çevirmenliğinin çıkış noktasını kuzey/güney ekseninde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Dünya geneline bakıldığında çokkültürlülük politikası izleyen Kanada ve İsveç'te toplum çevirmenliğinin gelişmiş durumda olduğunu görülmektedir. Ancak toplum çevirmeni, konferans çevirmenliği kadar profesyonel bir statüye kavuşmamıştır.

Toplum çevirmenliği aynı toplulukta, toplumda veya ülkede yaşayan, fakat ortak bir dili paylaşmayan insanlar arasında gerçekleşen çevirmenlik türüdür. Dünyadaki en eski çevirmenlik türü olduğu söylenmektedir. Uluslararası ortamlarda yapılan konferans çevirmenliğinin aksine toplum çevirmenliği genellikle ulusal ortamlarda yapılır. Toplum çevirmenliği bir bireyin en mahrem ve önemli sorunlarının tartışıldığı ortamlarda gerçekleşir. Bu ortamlar, doktor ameliyathanesinden, mahkeme ortamına veya okulda veli toplantılarına kadar uzanabilir. Hastane çevirmenliği ve mahkeme çevirmenliği de 'toplum çevirmenliği' şemsiyesi altında değerlendirilir. Göçmenlerin toplum hizmetlerinin sağlandığını ortamlarda en temel toplum hizmetlerine erişimi bu çevirmenlerin vereceği çeviri hizmetlerine bağlıdır. Çevirmen bu yönüyle her iki tarafın da hizmet almak ve sağlamak için eşit bir şekilde birbirlerine bağlı olduğu hayati bir bağ görevi görür. Bu nedenden dolayı işinin ehli ve etik kurallara bağlı çevirmenlere ihtiyaç büyüktür (Hale, 2015, 66). Bütün bunlara rağmen, toplum çevirmenliği sözlü çeviri mesleğinin en az prestijli olan ve en çok yanlış anlaşılmış dalıdır (Mikkelsen, 1996'dan aktaran Hale, 2007, 26). Hatta toplum çevirmeninin ne yaptığı hakkında bir kafa

karışıklığından ve bilgisizlikten bahsedilebilir. Çevirmenlik ve sosyal çalışmacı gibi birbirinden tamamen ayrı iki mesleğin bir araya geldiği bir iş kolunu temsil ettiğini bile iddia edenler olmuştur (Hale, 2007, 26). Toplum çevirmenleri farklı statülere sahip katılımcılar için çeviri yaparlar, fakat normalde, güç sahibi olmayan göçmen veya sığınmacıyla özdeşleştirilirler. Bununla beraber, toplum çevirmenliğini adlandırmak konusunda birtakım tartışmalar yaşanmıştır. Mikkelsen’un belirttiği gibi toplum çevirmenliği, kamu hizmetlerinden -sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere- yararlanmak isteyen kişileri destekleyen sözlü çeviri türüdür. Bağlantı (*liaison*) çevirmenliği, *ad hoc*, üç köşeli, diyalog, irtibatı kamu hizmeti ve kültürel çevirmenlik olarak bilinmektedir. Bu terimlerin tanımları ve eş anlamlı olup olmadıklarına dair çok az bir uzlaşma vardır. Bununla birlikte, ‘toplum çevirmenliği’ terimi yukarıdaki terimlerin yanında dünya çapında daha yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Bancroft, 2005, 37). Görüldüğü üzere, toplum çevirmenliği anlamında farklı ülkeler farklı etiketler kullanma yoluna gitmiştir. Bunlar arasında en yaygın olarak kullanılan ‘PSIT: Public Service Interpreting’ (Kamu Hizmeti Çevirmenliği) dir. Bu terim daha çok İngiltere’de kullanılmaktadır.

Pöchhacker, toplum çevirmenliğini çeviri yapılan ortamla ilişkili olarak tanımlamaktadır. Burada daha çok kamu hizmetleri verilen ortamlar söz konusudur. Hasar vakaları, özel doktor muayeneleri, banka yöneticileriyle yapılan görüşmeler gibi bu kategori altında gerçekleşmeyen çeviri durumlarını hesaba katmamaktadır. ‘Toplum’ terimi ana akım toplum, aynı zamanda azınlık alt-gruplarına ait toplulukları kapsamaktadır. Etnik topluluklar, aborjinler veya duyma güçlüğü çeken topluluklar bu kategorinin içindedirler (Hale, 2007, 30’dan aktaran Pöchhacker, 1999, 126-7).

“Kültürel çevirmenlik” veya “sosyal çevirmenlik” başlıkları ise daha az kullanılmaktadır. “İki yönlü (*bilateral*) çevirmenlik”, “bağlantı çevirmenliği” (*liaison interpreting*) ve “diyalog çevirmenliği” (*dialog interpreting*) başlıkları daha geniş bir şekilde kullanılmaktadır (Gentile, 1996’dan aktaran Pöchhacker, 2015, 66).

İsveç toplum çevirmenliği alanında dünyada öncü bir ülkelerden biridir. 1960’lı yıllardan başlayarak belediye ölçeğinde çeviri hizmetleri organize edilmeye başlanmıştır. 1978’de yürürlüğe sokulan bir kanunla her idari birim ulusal bazda ihtiyacı olanlara kendi çevirmenlik hizmetlerini sunmaya başlamıştır. Avrupa’da özellikle İsveç ve Hollanda’da yönetimler çeviri hizmetlerini organize etmektedir.

Hollanda’da 1976’dan beri ülkenin farklı bölgelerinde ‘konuşma çevirmenleri’ sağlanmaktadır. Günün 24 saati telefon üzerinden çeviri yapılmaktadır.

Fransızca konuşulan Avrupa ülkelerinde “interpr tariat en milieu social” (sosyal ortamlarda çevirmenlik) terimi kullanılmaktadır. Fransa ve İngiltere’de toplum çevirmenliği 1970’lerden itibaren İskandinav  lkelerinde olduğu gibi kamudan gelen talepler doğrultusunda değil, daha çekingen bir şekilde ortaya çıkmıştır. Fransa’da son yıllarda gerçekleşen g   hareketleri sonucu çevirmenlik mesleği göçmenlerin Fransız toplumuna entegrasyonu bağlamında önem kazanmaya başlamıştır. Kamu hizmetleri yurttaşın günlük hayatıyla i  içe geçmiş, toplumsal uzamını yapılandırmış ve ayrıcalıklı bir uzantısı haline gelmiştir (l’interpr tariat-en-milieu-social, [25.01.2017]). Fransa’da çevirmenlik hizmetleri bazı dayanışma dernekleri tarafından ‘kültürel çevirmenlik’ başlığı altında verilmeye başlanmış olmasına karşın  eviri hizmetleri bir hak olarak görülmemektedir. Vatandaşlara  eviri hizmeti verilip verilmeyeceğine kamu kuruluşları karar vermektedir.

Kendi deneyimlerimizden hareket ederek, bir g   ülkesi olan Kanada örneklerine baktığımızda, Kanada’nın toplum çevirmenliği organizasyonu konusunda daha programlı ve disiplinli olduğunu gözlemlemekteyiz. 40.000 Suriyeli mülteciye resmen kabul edeceğini bildirdiğinde, mültecilerin Kanada’ya varmalarından aylar öncesinden mültecileri karşılama hazırlıkları yapılmıştır. Bazı  niversiteler tarafından gönüllü  eviri programları organize edilmiş, yüzlerce Arapça bilen öğrenciye hızlı bir şekilde toplum çevirmenlik eğitimi verilmiştir. Kanada hükümeti, ayrıca kırsal bölgelerde yaşayan Kanadalı ailelerle Suriyeli mülteci aileleri kaynaştırmayı hedefleyen sponsorluk programını yürürlüğe koymuş, bu program sayesinde özellikle kadın ve çocukların hızlı bir şekilde Kanada toplumuna uyum sağladıkları tespit edilmiştir (Farawan Family: One year later [25.01.2017]).

Kanada’daki toplum çevirmenliği tanımı 2007 yılına aittir (National Standard Guide for Community Interpreting Services, 2007). Bu tanıma göre toplum çevirmenliği farklı diller konuşan konuşmacılar arasındaki iletişim esnasında çift yönlü olarak gerçekleşen bir  eviri türüdür. Çeviri yapılan ortamlar sağlık ve toplum hizmetleri gibi kamu hizmetleri ve hükümet kurumları, toplum merkezleri, hukuki ortamlar, eğitim kurumları ve sosyal hizmetler kurumlarından oluşmaktadır. Kanada’da toplum çevirmenliği 1980’lerde önem kazanmaya başlamıştır. Bu süreç Kanada’ya göçmen olarak gelenlerin geldikleri ülkelerin farklılaşmasıyla paralel bir

şekilde gelişmiştir. Yüzyılın ilk çeyreğinde Avrupa'dan gelen göçmenlerin yerini yüzyılın sonunda Asya, Afrika, Karayipler, Orta ve Güney Amerika ülkelerinden gelen göçmenler almıştır (Sasso, 2015, 36). 20. yüzyılın ilk yarısında Kanada'ya gelen göçmenlerin karşılanması konusunda toplum temelli yanıtlara başvurulmuştur. Yeni gelen göçmenlere destek sağlayan dini organizasyon ve etnik yardım kuruluşlarının sayısında ani bir artış olmuştur. Yüzyılın son evreleri göçmenlere yardım sektöründe daha koordineli çabalara sahne olmuştur. Kâr amacı gütmeyen göçmenlere yardım kuruluşları ortaya çıkmıştır. Bu kuruluşlar sayesinde toplum çevirmenliği bir ilerleme göstermiştir. Kanada'da toplum çevirmenliği konferans veya mahkeme çevirmenliği gibi çeviri mesleğinin içinden değil göçmen ve göçmenlerin ülkeye yerleşmelerine yardım eden kuruluşlar sayesinde ortaya çıkmıştır, Avrupa'da toplum çevirmenliği ise bu aşamaya daha hızlı bir şekilde ve daha kısa zamanda ulaşmıştır.

Özetle, toplum çevirmenliği kurumların yol göstericiliğiyle ortaya çıkmıştır. Kurumların ihtiyaçlarının öncül olduğu, mesleğin gereksinimlerinin ikincil olduğu bir alandır. Bu sebepten dolayı, toplum çevirmenliği alanda yüksek bir statüye erişememiştir. Bununla birlikte, 2007 yılı Kanada Sanayi Bakanlığı'nın yayınladığı rapora göre toplum çevirmenliği Kanada'da sanayi sektörlerinden daha hızlı bir şekilde büyüyen bir alan haline gelmiştir. Kanada'da toplum çevirmenliğinden bahsedilirken 'dil sanayisi' (*language industry*) ve "dil piyasası" (*linguistic market*) gibi terimlerin kullanılması ilginçtir. Bu terimler toplum çevirmenliğinin iş piyasası açısından aldığı öneme dikkat çekmektedir. Kuzey Amerika'daki Çalışma ve Sanayi Bakanlıklarının yayınladığı iş tanımlarında toplum çevirmenliği konferans çevirmenliği ile aynı kategoride yer almaktadır (Community interpreting in Canada, 2007).

Kanada'da toplum çevirmenliğinin farklı kurumlar tarafından yönlendirilmesiyle oluşan bu tarihsel bağlam, aynı zamanda toplum çevirmenliğine birçok rol biçilmesine neden olmuştur. Bunlar kültürel kılavuz (*cultural navigator*) kültürel savunuculuk, (*cultural advocate*) kültürel aracılıktan (*cultural mediator*) dil kolaylaştırıcısına (*language facilitator*) kadar değişik rolleri kapsamaktadır. Bunların dışında son yıllarda "çokkültürlü sağlık aracıları" (*multicultural health brokers*) teriminin kullanıldığı görülmektedir. Kurumlar ilk aşamada çiftdilli gönüllü çevirmenlerden yararlanmış, sonraki aşamalarda profesyonel çevirmenlerden

yararlanma yoluna gitmiştir. Çevirmenin rolü önem kazandıkça, çeviri sektörü gönüllü çevirmen kullanımından ücretli çevirmen kullanımına doğru bir geçiş yapmıştır (Sasso, 2015, 37).

Kanada'nın Quebec eyaleti kanunlarına göre devlet kurumlarından çeviri hizmeti almak bir insan hakkı olarak görülmektedir. Bu amaçla 1993 yılında toplum çevirmenliği hizmetlerini bölgesel bir çatıda toplamak amacıyla BII (çevirmenler bankası) kurulmuştur. Günümüzde 200 çevirmen 50 dilde çeviri hizmeti vermektedir. Quebec Sağlık ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olan bu organizasyon, ilk başlarda 'kültürel sözlü çevirmen' (*interprète culturel*) terimini daha sonraki yıllarda 'sosyal ortamlarda sözlü çevirmen' (*interprète en milieu social*) terimini kullanmıştır.

Toplum çevirmenliği tanımı her ülkenin ulusal kimlik anlayışı, göç tarihi, göçmenlere olan bakışı, ulusal göç politikası gibi faktörlere bağlı olarak ülkeden ülkeye değişiklikler göstermektedir. Resmi olarak çokkültürlülük politikası uygulayan Kanada, Avustralya gibi ülkeler, çevirmenliğin dilbilimsel boyutunda söylenen şeyin anlamını ön plana çıkarırken çevirmenliğin kültürel boyutuna belirli bir açıklık getirmiştir. Aynı zamanda bu durum çevirmenin tarafsızlık ilkesine bağlı kalmasına mâni olmamaktadır.

Türkiye'deki toplum çevirmenliği uygulamalarına bakıldığında ilk kez 1999 Marmara ve Bolu/Düzce depremleriyle birlikte dünyada ilk afette rehberlik çevirmenlik (ARÇ) uygulamasının Türkiye'de başladığını görülmektedir. İstanbul Üniversitesi'nden bir grup çevirmen akademisyenin öncülüğünde başlatılan ARÇ, yüzlerce gönüllü çevirmene ARÇ eğitimi vermiş, halen Türkiye'nin üç büyük ilinde ve diğer şehirlerinde var olan birimleriyle faaliyetlerini sürdürmektedir (Kurultay, Bulut, 2012, 90). Türkiye'de ilk kez 2010 yılında Boğaziçi Üniversitesi Çeviribilim bölümü tarafından uluslararası toplum çevirmenliği sempozyumu düzenlenmiştir. Son yıllarda uluslararası araştırmacılar toplum çevirmenliği üzerine konuşmalar yapmak üzere aynı bölüm tarafından davet edilmektedir.

2.5.3.1. Toplum Çevirmenliği Üzerine Yapılan Akademik Çalışmalar

Bu alt bölümde 1990'larda çeviribilimde gerçekleşen kültürel dönüşümler ve bu dönüşümlerin toplum çevirmenliği üzerindeki yansımalarına değinilecek ve bu alandaki dünyada ve Türkiye'de yapılan öncü çalışmalardan örnekler verilecektir.

Sözlü çevirinin bir alt alanı olan toplum çevirmenliği üzerine çalışmalar 1990’lu yıllarda başlamıştır. Sözlü çeviriyi sadece sözlü çeviriden ibaret kabul eden kuralcı yaklaşımlardan uzaklaşılarak çeviri olayının bir ‘sosyo-kültürel an’ içinde cereyan ettiğini savunan bir yaklaşım benimsenmiştir (Rudvin, 2006, 31). Toplum çevirmenliği kavramının çeviribilimde toplumsal ve kültürel dönüşümlerin yaşandığı dönemde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu aynı zamanda dünyada bölgesel çatışmaların ve uluslararası göçlerin artış gösterdiği dönemlere denk düşmektedir. Mary Snell-Hornby, çeviribilimin 1990’larda dışa doğru komşu disiplinlere bakarken aynı zamanda içeriden de önemli gelişmelere sahne olduğunu belirtmektedir. Önceleri kuramsal tartışmalara pek dâhil edilmemiş olan sözlü çeviri alanında bazı yöntemsel değişimler gerçekleşmiş, diğer çeviri alanlarıyla eşit ağırlıkta incelenen bir alt alan haline gelmiş ve bu alanın uzmanları ortaya çıkmıştır. Bugünün perspektifinden bakıldığında, iki esas dönüşümden bahsedebilir: Biri, bu alanda ampirik çalışmaların yapılmasına yönelik çağrılarla ortaya çıkan yöntemsel değişimler, diğeri ise teknolojinin gelişmesi ve küreselleşmeden kaynaklanan alan içi değişikliklerdir.

Öncelikle Holz-Mantari gibi Alman çeviribilim ekolünden gelen çeviribilimcilerin geliştirdiği ‘translational action’ yaklaşımının toplum çevirmenliği üzerine yapılan ilk çalışmalarda belirleyici olduğu görülmektedir. Holz-Mantari’nin çalışmaları çeviriyi metnin ötesine taşımış, 90’lı yıllarda antropoloji disiplininin gelen Payatos gibi araştırmacılar çeviride sözel olmayan iletişimin (beden dilinin) önemine dikkat çekmişlerdir. Bilindiği üzere, sözlü çeviride, özellikle toplum çevirmenliğinde beden dili çok sık kullanılmaktadır. Şebnem Bahadır’ın ifade ettiği gibi çevirmen aynı zamanda “bedeniyle çeviri yapmaktadır.” Bundan hareketle, bu alanda yapılan araştırmaların toplum çevirmenliği için tamamlayıcı olduğu söylenebilir.

Toplum çevirmenliği üzerine yapılan araştırmalarda Bourdieu kavramlarının nadiren kullanıldığı görülmektedir. Madrid Alcala Üniversitesi’nden Carmen Valero-Garces, Bourdieu’nün sosyal kuramını toplum çevirmenliği araştırmalarında kullanan ilk araştırmacıdır. Bourdieu’nün kavram setini İspanya’daki toplum çevirmenliği pratiklerine uygulamaya çalışmıştır. Toplum çevirmenliği yerine “PSIT” (Kamu Hizmeti Çevirmenliği) terimini tercih etmektedir. ABD’de bulunan

Massachusetts Üniversitesi Amherst'den Moira Inghilleri, Bourdieu kuramlarını İngiltere'deki toplum çevirmenliği uygulamalarını açıklamak için kullanmıştır.

Toplum çevirmenliği terimi ilki 1995'de Kanada'da düzenlenen Critical Link konferansında sözlü çeviri araştırmacıları tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bu konferanslarda göç ile değişen batı toplumlarında toplum çevirmenliğinin önemi, kamu hizmeti veren ortamlarda (hastane, sığınmacı başvuruları, mahkemeler, vs) toplum çevirmeninin savunucu rolünün ağır basması gibi konular vurgulanmaktadır.

Inghilleri, “mediating zones of uncertainty” adlı makalesinde Bourdieu'nün ana kavramları ile ‘belirsizlik alanları’ kavramını, Toury'nin “norm” kavramıyla birlikte İngiltere ve ABD'deki sığınmacı başvurularını kapsayan sözlü çeviri araştırmalarında kullanmıştır. Inghilleri'ye göre toplum çevirmeni tanımı belirsiz bir alan olan sözlü çevirmenlik alanında kendine yer edinmeye çalışmaktadır.

Kanadalı araştırmacı Robert Barsky (1996), “The Interpreter as Intercultural Agent in Convention Refugee Hearings” adlı makalesinde Kanada'daki sığınmacı başvuruları bağlamında çevirmenin kültürlerarası rolünü sorgulamıştır. İltica başvurusu yapanların hikâyelerini artiküle etmek, hikâyesini net, anlaşılabilir, kolay izlenebilen lineer bir dille anlatmak, hâkimin yanlış karar vermesini önlemektedir. Sığınmacının sözleri tereddütler, dilbilgisi hataları ve hoş olmayan durumlar içeriyor olabilir. Bu yüzden, sığınmacının sözlerinin eksiksiz bir şekilde hâkime aktarılamaması sığınmacı başvurusunu tehlikeye atabilmektedir. Barsky'ye göre çevirmenin esas rolü, kültüre özgü tavır ve davranışları açıklayarak aracılık etmek, yanlış anlaşılmaları ve potansiyel hasarları en aza indirmektedir.

Toplum çevirmenliği araştırmalarında temel yapıtlardan biri olarak kabul edilen İsveçli araştırmacı Cecilia Wadensjö'nün (1998) *Interpreting as Interaction* adlı eserinde sözlü çeviri esnasında gerçekleşen kişiler arası etkileşimleri Micheal Bakhtin'in ‘dialogism’, Erving Goffman'ın ‘katılım çerçevesi’ ve ‘aracı’ kavramlarını kullanarak sözlü çeviri seanslarını etnometodolojik bir yaklaşımla açıklama yoluna gitmiştir. İsveççe-Rusça dil çiftinde uzman bir çevirmen-araştırmacı olarak yaptığı ampirik gözlemlere dayalı araştırmaları bulunmaktadır. Bu dillerde yapılan sözlü çeviri konuşmalarını analiz ederek çevirmenlerin aracı rolüne dikkat çekmek istemiş, konuşmayı sadece metin olarak değil, toplumsal bir etkileşim olarak incelemeyi amaçlamıştır.

Medical Interpreting and Cross-cultural communication (2004) adlı eserinde Claudia V. Angelelli, Kaliforniya’da bulunan Hope Hastanesinde iki yıl boyunca yaptığı etnografik gözlemlerinde İspanyolca-İngilizce dilleri arasında çeviri yapan hastane çevirmenlerini ve hastalarla/hastane çalışanlarıyla girdikleri etkileşimleri incelemiştir. Çevirmenlerin sadece diller arası çeviri yapmadıklarını, çeviride aktif birer katılımcı olarak bir paradigmatik rol değişikliğine geçtiklerini ortaya çıkarmıştır.

İngiltere’de yapılan nitel bir çalışmada (2015) Hellen Colley ve Frédérique Guéry adlı araştırmacılar toplum çevirmenliğini ileri kapitalist toplumlarda oluşmakta olan hibrid meslekler (gençlik danışmanı, avukat danışmanı, paramedik, doktor yardımcısı, vs) gibi bir meslek grubu olarak ele almaktadır. Çalışmanın ana eksenini Bourdieu’nün *illusio* kavramı etrafında şekillenmektedir. Toplum çevirmenin *illusio*sunun diğer oturmuş mesleklerle göre zayıf olduğuna dikkat çekilmektedir. Bunun nedenleri, toplum çevirmenliğinin yeni bir meslek ve hızlı bir şekilde oluşmuş olmasıdır. Toplum çevirmenliği çifte hibritlik (*dual hybridity*) durumu olarak ifade edilen) dedektif, sorgu memuru, doğum partneri, rahatlatıcı, legal sekreter gibi düşük statüde mesleklerle aynı kategoride görülmektedir.

Bu araştırmanın odaklandığı STK ortamında gerçekleşen toplum çevirmenliği uygulamaları hakkında yapılan çalışmalar sayıca azdır. İspanya ve Fransa’da bulunan STK’larda gönüllü olarak çalışan çevirmenler üzerine çalışmalar mevcuttur. Bunlardan biri Annie Pian’ın Fransa’nın doğusunda düzensiz göçmenlere yardım eden derneklerde yaptığı iki yıl süren saha araştırmasına dayalı çalışmasıdır. Pian, Fransa’da sığınmacı olarak bulunan gönüllü çevirmenlerin devletin boş bıraktığı alanlarda önemli roller üstlendiklerini ortaya koymaktadır. Gönüllü çevirmenlerin bu derneklerde çalışma motivasyonunun Fransızcalarını iyileştirmek olduğunun altını çizmektedir (Pian, 2017, 354).

Türkiye’de bu alanda yapılan öncü çalışmalardan olan Rana Kahraman’ın doktora tezi (Kahraman, 2010), Helsinki Yurttaşlar Derneği çatısı altında çalışan çevirmenlere odaklanarak toplum çevirmeninin iltica başvurularındaki rolünü incelemiştir. Duygu Duman (Duman, 2018) doktora çalışmasında çoğunluğu özel hastanelerde görev yapan sağlık çevirmenlerinin öznel algılarını yorumbilgisel bir yaklaşımla incelemiştir. Sınır ili olması özelliğiyle düzensiz göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu Edirne’de, göçmenlerin karşılaştıkları çeviri sorunlarını inceleyen

Coşkun Doğan (Doğan, 2017), 131 katılımcıya 5 başlıktan oluşan bir anket uygulamıştır. Elde edilen veriler bir nicel analiz programıyla değerlendirilmiştir.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

Verilerin yorumlanması için ilk aşamada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Görüşmelerde çevirmenlere kişisel tarihleri, eğitimleri, göç süreci, rolleri ve Türkiye’deki yaşamları hakkında farklı konularda sorular sorulduğundan, görüşme çözümlemelerini de konulara göre ayırmak ve kodlamak daha uygun olmuştur.

Araştırma kapsamında toplam 19 çevirmen ile görüşmeler yapılmıştır. Bu tablo, Sultanbeyli’de derinlemesine görüşmeler yaptığımız 15 toplum çevirmenini kapsamaktadır. Kısa görüşülen 2 çevirmen, proje çevirileri yapan 1 çevirmen ve diğer şehirlerden (Gaziantep, İzmir) telefonla görüşülen 2 toplum çevirmeni bu tabloya dahil edilmemiştir. Aşağıdaki tabloda görüşme yapılan çevirmenlere ilişkin demografik verilere baktığımızda çevirmenlerin çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu ve Suriye kökenli oldukları görülmektedir.

Tablo 1: Çevirmenlerin Olgusal Kimlikleri

Yaşı	25	20	34	20	32	23	24	33	23	28	30	20	27	33	24
Cinsiyeti	E	E	E	K	E	K	E	E	E	E	K	E	E	E	E
Ana dili	Türkçe	Türkçe	Türkçe	Kürtçe	Arapça	Türkçe	Arapça	Arapça	Arapça	Arapça	Arapça	Arapça	Türkçe	Arapça	Türkçe
Uyruğu	Suriye	T.C	Suriye	Suriye	Suriye	T.C	Suriye	Suriye	Suriye	Suriye	Suriye	Suriye	Suriye	T.C	T.C.
Şehir	Şam	Halep	Şam	Halep	Halep	Şam	Halep	Urfa	Halep	Raqqa	Halep	Şam	Lazkiye	Urfa	Şam
Diller	TR-AR	TR-AR	TR-AR	TR-KR-AR	TR-AR-RU	TR-AR	TR-AR	TR-AR	TR-AR	TR-AR-ENTR	TR-AR-ENTR	TR-AR	TR-AR	TR-AR	TR_AR
Önceki işi	Tasarımcı	Öğrenci	Çevirmen	İşçi	Öğrenci	Öğrenci	Öğrenci	Öğretmen	İşçi	Öğretmen	Öğretmen	Öğrenci	Öğrenci	Öğrenci	Öğrenci
Türkiye’de	6	2	5	4	3	5	4	4	3	5	3	5	3	5	7
Sultanbeyli	3 yıl	4 ay	3.5 yıl	1 yıl	3 yıl	1 yıl	4 yıl	1 yıl	3 yıl	6 ay	3 ay	1 yıl	1 yıl	1 yıl	1 yıl
Eğitim	Lise	Lise	Üniversite	Lise	Üniversite	Lise	Üniversite	Lise	Üniversite	Üniversite	Üniversite	Lise	Üniversite	Üniversite	Üniversite

Yukarıdaki tabloda belirtilen çevirmenlerle yapılan görüşmelerin analizinde kısmen de olsa göç anlatıları ortaya çıkmıştır. O hâlde göçmen veya mülteciler de aynı masallardaki kahramanlar gibi ele alınabilirler mi? Genelde göçmenler ve mülteciler ülkelerinden başka bir ülkeye göç ederlerken bir şeylerin arayışındadır. Bu daha iyi bir hayat olabilir, daha refah bir yaşam özlemi olabilir. Savaştan kaçan mülteciler için bu arayış öncelikli olarak güvenli bir yaşama kavuşmak olabilir. Bu aşamada, göç ettikleri ülkenin dilini öğrenmeleri, göç süreci boyunca geçmeleri gereken önemli bir sınav olarak düşünülebilir (Deprez, 2002, 39-52). Göçmenler

anlatılarını inşa ederken aynı zamanda kimliklerini de inşa ederler. Bu anlamda göçmenlerin hayat hikâyeleri yaşadıkları deneyimlerin temsillerinden oluşmaktadır (Morisette, 2007, 91).

Kimi görüşmeciler Türkiye'ye olan göç sürecini detaylandırarak anlatırken, kimi görüşmeci de Türkiye'deki hayatlarına odaklandı. Fakat hepsinde ortak olan şey, Türkçe öğrenmelerinin hayatlarında bir dönüm noktası olmasıydı. Buna ana dilleri Türkçe olan Türkmen kökenli Suriyeliler de dâhil edilebilir; çünkü Türkiye'ye gelmeden önce veya sonra Türkçelerini 'düzeltme'ye çalıştıklarını söylediler.

Bazı görüşmecilerle inşa edilen güven ilişkisini bozmamak için ilk görüşmeler sohbet şeklinde geçti, notlar alındı, ses kaydı alınmadı. Araştırmaya katılan görüşmecilere gerçek isimlerinin kullanılmayacağı, sadece isimlerinin baş harflerinin verileceği sözlü olarak bildirildi. Aynı şekilde, dernek çalışanlarıyla yapılan görüşmelerde de ses kaydı alınmadı. Daha sonra notlar MS Office Word programıyla bilgisayara aktarıldı. Ses kaydı sadece 3 çevirmenle yapılan görüşmelerde alındı. Ses kayıtları yazılı metne geçirilirken sözlü görüşmeler birer metne dönüştü.

MD'nin çevirmenlerden R.H. (kadın (30) Suriyeli Arap, 08.05.2018) ile yapılan görüşme, bu anlamda iyi bir örnek oluşturmaktadır: Ses tonu, Türkçesinde belirgin bir Arapça şive bulunması, Türkçe bazı soruları ve kelimeleri anlamaması, İngilizce olarak sorulduğunda görüşmeye İngilizce olarak devam etmesi, fakat başka bir konuyu anlatması, daha sonra Türkçeye geçip görüşmenin başka bir bölümünde yine İngilizce devam etmesi, İngilizce ve Türkçe sentaks, telaffuz ve dilbilgisi hataları yapması gibi durumlar çevirmenin dilsel habitusu hakkında önemli ipuçları vermektedir. Aynı iletişim zorluğu ve ifade zorlukları KTM'de çalışan Suriyeli Arap çevirmende de hissedildi.

Görüşmelerin analizinde çeviribilimden toplumdilbilime doğru taşmalar ortaya çıktı. Toplumdilbilimsel öğelere ek olarak göstergebilimsel öğeler de belirdi. Bu anlamda çalışma gerçek anlamda disiplinlerarası bir nitelik kazandı. Sahada bulunmak görüşmecilerin hayatlarına direkt olarak dokunma imkânını sağladı. Bazı görüşmecilerle birkaç kez görüşme imkânı yaratıldı.

3.1. Tematik Analiz ve Kodlamalar

Görüşme notları birkaç kez gözden geçirildikten sonra belli başlı konu başlıkları ortaya çıktı. Bu konu başlıkları ilk önce ana temalara ayrıldı ve ana kodlar belirlendi. Daha sonra alt kodlar belirlendi. Manuel olarak oluşturulan ana kodlar ve alt-kodlar MAXQDA 2018 programına aktarıldı. Görüşmecilere sorulan sorularla paralellik gösteren 4 ana tematik ve her biri için alt-kodlar belirlendi:

Kod 1: Göç Öncesi Hayatı

Alt-kodlar: Dil Edinimi, Eğitimi

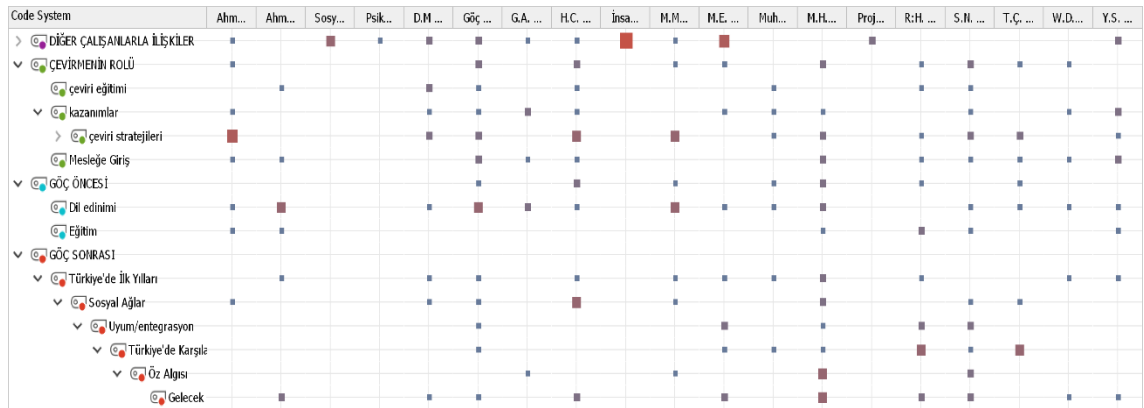
Kod 2: Göç Sonrası Deneyimleri

Alt-kodlar: Türkiye’de İlk Yılları, Sosyal Ağlar, Uyum/Entegrasyon, Türkiye’de Karşılaştığı Zorluklar, Özalgısı, Gelecek Planları

Kod 3: Çevirmenin Rolü

Alt-kodlar: Çeviri Eğitimi, Kazanımlar

Kod 4: Diğer Çalışmacılarla İlişkiler

Şekil 3: Kod Matris Tarayıcısı

Şekil 3’teki Kod Matris Tarayıcısı, kod frekanslarının belgeler, belge grupları, belge setleri ve odak grup katılımcıları arasındaki dağılımını gösterir. Yukarıdaki görselde görüşmecilerle yapılan görüşmelerin çıktılarının tematik kodlarla ve alt-kodlarla olan dağılımı görülmektedir. Eğitimli çevirmenlerde çeviri stratejisi alt-kodu ağırlıktadır. İnsan kaynakları yetkilisi ile yapılan görüşmenin belgesi diğer çalışanlarla ilişkiler koduyla ilişkilidir.

Code System	Diğ...	asim...	kuru...	ÇEVİ...	çevir...	kaza...	çevir...	çevir...	Çalış...	Mes...	GÖÇ...	Dil e...	Eğitim	GÖÇ...	Türk...	Sosy...	Uyu...	Türk...	Öz ...	Gele...
> DİĞER ÇALIŞANLARLA İLİŞKİLER																				
✓ ÇEVİRMENİN ROLÜ																				
✓ çeviri eğitimi																				
✓ kazanımlar																				
> çeviri stratejileri																				
✓ Mesleğe Giriş																				
✓ GÖÇ ÖNCESİ																				
✓ Dil edinimi																				
✓ Eğitim																				
✓ GÖÇ SONRASI																				
✓ Türkiye'de İlk Yılları																				
✓ Sosyal Ağlar																				
✓ Uyum/entegrasyon																				
✓ Türkiye'de Karşılı																				
✓ Öz Algısı																				
✓ Gelecek																				

Şekil 4: Kod İlişkileri Tarayıcısı: Tüm Kodlar

Kod Sistemi	DİĞE...	asim...	kuru...	ÇEVİR...	çevir...	kazan...	çevir...	çevir...	Çalış...	Meste...	GÖÇ...	Dil ed...	Eğitim	GÖÇ...	Türkiy...	Sosya...	Uyum...	Türkiy...	Öz Al...	Gelec...
> DİĞER ÇALIŞANLARLA İLİ...																				
✓ ÇEVİRMENİN ROLÜ																				
✓ çeviri eğitimi																				
✓ kazanımlar																				
> çeviri stratejileri																				
✓ Mesleğe Giriş																				
✓ GÖÇ ÖNCESİ																				
✓ Dil edinimi																				
✓ Eğitim																				
✓ GÖÇ SONRASI																				
✓ Türkiye'de İlk Yılları																				
✓ Sosyal Ağlar																				
✓ Uyum/entegrasyon																				
✓ Türkiye'de Karşılı																				
✓ Öz Al...																				
✓ G...																				

Şekil 5: Kod İlişkileri Tarayıcısı: Birbirine Yakın Kodlar

Kod İlişkiler Tarayıcısı bir bölümdeki iki kodun birlikte oluşumunu gösterir. Birbirine yakın kodlara bakıldığında çeviri stratejileri alt kodunun çevirmenin rolü koduyla yakın olduğu ortaya çıkmaktadır. Dil edinimi alt kodunun çevirmenin Türkiye'deki ilk yılları ve sosyal ağlar alt kodlarıyla yakın olduğu görülmektedir. Çevirmen Türkiye'ye geldiği ilk yıllarda doğal olarak Türkçesini iyileştirme gayretindedir, çalıştığı işyerlerinde yerleşik halkın bireyleriyle girdiği etkileşimlerin neticesinde konuşma Türkçesini ilerletirken, çalıştığı kurumun açtığı kurslara devam ederek yazı Türkçesini ilerletmektedir. Ayrıca İngilizcenin STK sektöründe aranan bir dil olması, çevirmenleri İngilizcelerini ilerletmeleri yönünde çeşitli çözüm arayışlarına götürmektedir.

3.2. Sözcük Frekansları

Araştırma sürecinde çalışmanın kavramsal altyapısını sağlayan Bourdieu kavramlarının birbirleriyle ilişkisellik içerisinde ve bütüncül bir şekilde ele

alınmasına özen gösterildi. Bu amaçla içerik analizi yaparak kavramların saha verileriyle desteklenip desteklenmediğine bakıldı. Nitel verilerin yüzdeler halinde ifade edilmesi araştırmaya katılan bireylerin araştırma verisi içinde saptanan tema ve kategorilere ne derece katıldıklarını gösterir. Nitel analizde kelimeler ve cümleler birer analiz birimleri olarak kabul edilebilir. Araştırmacı sık kullanılan kelimelere bakarak iki konuşma arasında belirli temaları yakalayabilir (Yıldırım, 2000, 179). Bu bakış açısıyla görüşmelerin çeviri yazımı sonucunda ortaya çıkan metinlerde en çok hangi kelimelerin tekrarlandığına bakıldı.

Kurum içinde görüşülen yetkililerin Bourdieu'nün "izin verilmiş söylem" olarak adlandırdığı bir söyleme başvurdukları görülmektedir. Bourdieu, dilin toplumsal değerinin kendisinden değil, dilin üretiminin ve alımlamasının kurumsal koşullarından kaynaklandığının altını çizer. Dilin gücü sadece dilbilimsel olarak ifade edilemez, otorite dile dışarıdan gelir (Bourdieu, 1982, 109).

Vargas-Urpi (2012, 9), Pöllebauer'ın sığınmacı duruşmalarındaki çevirmenlerin rol ve sorumluluklarına odaklanan doktora çalışmasına atıfta bulunarak sığınmacı duruşmalarında olduğu gibi polis karakollarında da çevirmen ve memurlar arasında belirgin bir güç asimetrisi oluştuğunu öne sürmektedir.

Kurum yetkilileriyle yapılan görüşmelerin analizinde çevirmen ve kurum yetkilileri arasında asimetric güç ilişkilerine işaret eden bulgulara rastlanmıştır. Bourdieu'nün dil ve iktidar ilişkilerini inceleyen *langage et pouvoir symbolique* adlı eserinin İngilizce çevirisinin editörü ve aynı zamanda kitabın giriş yazısını kaleme alan John B. Thomson, Bourdieu'nün dili sembolik tahakkümünün yansıdığı ve tekrar üretildiği yer olarak tanımladığını ifade eder (Bourdieu, 1982, 2). Dolayısıyla dili kendisini çevreleyen toplumsal koşullardan bağımsız olarak düşünülmesi mümkün değildir. Dildeki sembolik tahakkümün izleri bir konuşmada kullanılan söylemin içinde ortaya çıkar.

Bourdieu'nün yaklaşımına paralel olarak çeviribilim odağında söylem analizini kullanan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin eleştirel söylem analizi (CDA) yaklaşımı bir konuşmada toplumsal güç ilişkilerinin, tahakküm ve eşitsizliğin nasıl kurulduğunu ve tekrar üretildiğini inceler (Saldanha, O'Brien, 2014, 51). Bu çalışmada konuşma analizi ile birlikte sözcük frekanslarına bakılmıştır. Böylelikle

görüşmecilerin kullandıkları dildeki sembolik tahakkümün izleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Kurum yetkilisinin söyleminde (*gerekıyor, -ması gerekli, istiyoruz*) çevirmen/ kurum yetkilisi arasındaki ayrımlar net olarak görülmektedir ve asimetrik güç ilişkilerine işaret etmektedir. “Çevirmenin ekstra bir bilgisi yok” cümlesi aynı zamanda görüşmecinin doxası olarak düşünülebilir. Burada yetkilinin sorgulamadan kabul ettiği fikir, yani doxası çevirmenin düşük bir kültürel sermayesinin olması ve çeviri yapmak dışında başka bir niteliğinin olmamasıdır. Yetkili kendini çevirmenin üstünde bir konuma yerleştirerek doxa aracılığıyla kurum içindeki tahakküm ilişkilerinin tekrar üretilmesine katkıda bulunmaktadır.

“İşe alınacak çevirmenin bir konferans çevirmeni gibi olması gerekiyor, çünkü çevirmenin bildiği diller dışında ekstra bir bilgisi yok. Suriyeli mültecilerle yerel halk arasında kültür bazında çok sırtan farklılıklar yok. Çocuk eğitimi kalitesi, çok eşlilik gibi konularda farklılıklar var. Çevirmenin danışana bunların Türkiye’de kabul edilemez bir şey olduğunu söylemesi gerekiyor. Çevirmenin bunu aktarması gerekli. Biz çevirmenden direkt çeviri yapmasını istiyoruz” (insan kaynakları yetkilisi, 23.02.2018).

Görüşmenin sözcük frekanslarına bakıldığında insan kaynakları yetkilisinin çevirmenlerle olan ilişkisini betimlerken kurumsal bir dil kullandığı görülmektedir. Kurumsal dil, habitus-alan parçalanmasına ve doxanın ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

İnsan kaynakları yetkilisi: *var, gerekıyor, ihtiyaç, tercüman, çevirmen, veriyoruz, veriliyor*

Şekil 6: Sözcük Frekansları: İnsan Kaynakları Yetkilisi

Psikolog: *anlıyor, ben, benim, susmak, tercüman, tercümanlar, tercümanlarla, çalışıyorum, değil*

Şekil 7: Sözcük Frekansları: Psikolog

Ben ve *susmak* kelimelerine vurgu yapılıyor. Çevirmenin susması gerektiği, çevirmen susması gerektiğini ‘anlıyor’ çevirmenin alt kademede (ikinci planda) olması tercih ediliyor.

Psikologla yapılan görüşmenin analizinde asimetrik güç ilişkileri, ben ve onlar (çevirmenler) ilişkisi, çevirmen-psikolog zıtlığı ve sınıfsal ayrımlar ortaya çıkmaktadır. Psikolog, çevirmen/danışan/psikolog arasında gerçekleşen üçgen iletişim ve çevirmenler hakkında kullandığı sözlerinden çevirmen ve danışanları mülteci olarak görme eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. Çevirmen, psikolog tarafından hiyerarşide alt kademeye yerleştirilmektedir. Bu ayrımlarda mülteci kimliği de rol oynamaktadır. Çevirmenin amatörlüğü ve ana dilinin farklı olması vurgulanmaktadır: “Tercümanlar profesyonel değiller, bir amatörlük var. Bu dilden kaynaklanıyor. Bildikleri dile karşı yönelik bir şey.”

Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde çevirmenin üçgen iletişimde ortaya çıkan güç ilişkilerini dengeleyici rolüne dikkat çekmektedir. (Lesch, 1999, 99’den aktaran Valero-Garces, 2010) Hâlbuki burada bu güç ilişkilerinin dengelenemediği, psikoloğun çeviri etkinliği içinde gerçekleşen üçgen iletişimde baskın bir konumda kaldığı görülmektedir.

Sosyal çalışmacı (A.D. erkek, 30):

“Dili bilmediğim için etkin konumda değildim; tercümanın ön plana geçmesini istemedim, bu yüzden ilk görüşmelerde pasif durumda kaldım”.

MD’de sosyal çalışmacı olarak çalışan görüşmeci bu cümlesiyle güç hiyerarşisinde çevirmenin üstünde olmak istediğini vurgulamaktadır. Çeviri eyleminin başlamasından itibaren çevirmenin dilsel sermayesi ön plana çıkmaktadır, bu da güç dengesinin değişmesine neden olmakta, bunun sonucu olarak sosyal çalışmacı çeviriye muhtaç hale gelmektedir. Sosyal çalışmacının verdiği imaj (izlenim) görüşmelerde daha nötr gibi görülmektedir. Fakat görüşme anıyla çeviri anları arasında bir uçurum bulunmaktadır. Görüşme anında görüşmeci kendini (benliğini) sosyal çalışmacı olarak sunmaktadır, hâlbuki gerçek çalışma anındaki durumu farklıdır. Mültecilerle gerçek karşılaşmasında farklı bir benlik sunmaktadır.

Çevirmen (M.M. Suriyeli Türkmen): *Tercümanlık (5), hasta (4), Türkiye’ye (4) hastane, Arapça, gördük, aldık.*

Vurgulanan kelimeler: *Sağlık, tıbbi, tercümanlık, Türkiye, Arapça, yapıyorum, yapıyoruz, öğrendim, gördük, aldık.*

Biz vurgusu: Ekip çalışmasının önemine vurgu yapılıyor.

Çevirmen (T.Ç. Suriyeli Türkmen): *sosyal çalışmacı-Türkçe-Suriyeli, tercüman, çeviriyorum, çalışıyorum.* Çevirmenin sosyal çalışmacı için çeviri yapması vurgulanıyor, 1. tekil şahıs kullanılmış. Sosyal çalışmacıyla iş birliği içinde olması vurgulanıyor. Çevirmenin ana dili olan Türkçenin ön planda olması çevirmenin dilsel habitusuna vurgu yapmaktadır.

Çevirmen (W.D. Suriyeli Arap): *Türkçe, yardımcı, eğitim, tıp, doktorlar, Arapça, Rusça. 1.tekil şahıs (istiyorum, konuşuyorum, oluyorum) çeviri*

Çevirmenin eğitilmiş olmasına (kültürel sermayesi ve dilsel sermayesi) vurgu yapılmaktadır. Türkçe öğrenmesi onun için önemli bir eşik (sınav), çeviri yapmak başkalarına yardımcı olmakla eşdeğer (sevap) eğitimiyle paralel bir şekilde tıp alanında çeviri yaptığı vurgulanmaktadır.

Çevirmen (Y.S. Suriyeli Türkmen): *Var, bir, iş (yaptığı işin çevirmen için önemli olması ve ekonomik sermayesi vurgulanmaktadır) çeviri, Türkiye’ye, tercümanlık,*

yaptım, yapıyordum, geldim. (Geçmiş zaman kullanımı çevirmenin ikincil habitusunu oluşturan deneyimlerini vurgulamaktadır)

Çevirmen (R.H. Suriyeli Arap): *ben, I, here, you, Turkish.* Ben-sen söylemi: *I* çok kullanılmış, ikinci sırada *you*, sonra Türkçe olarak *ben* kullanılmıştır.

Ana dili Arapça olan Suriyeli çevirmenle yapılan görüşme, diğer görüşmelerden farklı bir şekilde cereyan etmiştir. Çevirmenin kültürel sermayesinin yüksek olması görüşmeye de yansımış, geçici koruma statüsünde yaşayan bir Suriyeli kadının Türkiye’de yaşadığı olumsuz deneyimler ve genel yaşamı hakkında zengin etnometodolojik bilgiler elde edilmiştir. Türkçe başlayan sohbet, aniden İngilizceye dönmüş, sonradan tekrar Türkçe devam etmiştir. Konuşma analizinde sık sık “ben”, “sen” “I”, “you” kelimelerinin kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Dilbilimci Prof. Dr. Didar Akar’a göre her konuşmada %30 a kadar “ben-sen” zamirlerinin kullanılması normaldir. Ancak bu oran aşıldığında konuşmanın içeriği başka anlamlar ifade ediyor olabilir.¹⁷ Çevirmen tarafından “ben, sen” zamirlerinin sık kullanılması kültürel sermayesi yüksek bir çevirmenin kendini görüşmeciyile eşit konumda görme isteği olarak yorumlanabilir.

Şekil 8: Sözcük Frekansları: Çevirmen

¹⁷ Prof. Dr. Didar Akar ile kişisel görüşme. Boğaziçi Üniversitesi. 26.09.2019.

3.3. Çevirmen Habitusu (Profesyonel olmayan Çevirmen)

Daniel Simeoni, *The Pivotal Status of the Translator's Habitus* (1998) adlı makalesinde çevirmenin yüzyıllar boyunca itaatkâr davranış biçimlerini içselleştirdiğini öne sürer. Çevirmenin yaptığı bir çeşit “gönüllü itaatkârlık”tan ibarettir. Bunun sonucu olarak çevirmen düşük bir prestije sahiptir. Diğer yandan, habitus kavramını sözlü çeviri çalışmalarına uygulayan Inghilleri, toplum çevirmeni habitusunu farklı eyleyiciler arasında süregelen çatışmalı ilişkiler penceresinden ele almaktadır. Inghilleri’ye göre farklı aktörler var olan toplumsal ilişkiler ve toplumsal pratikleri değiştirme potansiyelini taşımaktadır (Wolf, 2007, 20).

Simeoni’nin ifadesiyle çevirmen habitusu, “kişiselleştirilmiş bir toplumsal ve kültürel geçmişin ayrıntılı, karmaşık bir sonucudur” (Simeoni, 1998, 32). Dolayısıyla çevirmenleri tanımak, kim olduklarını ve kişisel tarihlerini ortaya çıkarmak bu çalışmanın üzerinde durduğu noktalardan biridir. Çevirmen habitusu çevirmenin zihinsel yapısına gönderme yaparken aynı zamanda çevirmenin çeviri yaparken hangi rolü benimseyeceğine etkide bulunur.

Habitus, eyleyicilerin pratik sezgilerini harekete geçiren bir mekanizma gibi işlev görür. Bourdieu’dan alıntılarsak “pratik duygusu” önceden tanır; alanın taşıyıcısı olduğu gelecek halleri, şimdiki halde okur. Çünkü geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek, habitusta kesişir, bir araya gelir ve birbirlerinin içine geçer” (Bourdieu, Wacquant, 2016, 29). Bu nedenle, çevirmenlerin habitusunu anlayabilmek için yukarıdaki tanımdan hareket edilerek, görüşmecilere geçmiş, gelecek ve şimdiki hayatlarını anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. Çevirmenin kişisel tarihi, dilsel yatkınlıkları, eğitimi, sosyalleşme süreci şu anda karşılaştıkları sorunlarla mücadelelerinde, sorunları çözmeleri için gerekli olan stratejileri sağlayacaktır. Gelecek planlarıyla ilgili sorular çevirmenlerin alanda oynanan oyuna katılmayı değer görüp görmediklerini, başka bir deyişle, illusiosunun ne olduğunu anlamak amacıyla sorulmuştur.

3.3.1. Çokdilli Toplum Çevirmenleri

Çevirmenlerle yapılan görüşmelerin analizinde çoğunluğu 20-27 yaş grubu “geçici koruma statüsünde” Suriyeli mültecilerden oluşan bir çevirmen profili ortaya çıkmıştır. Çift-dilli (Türkçe-Arapça) Suriyeli Türkmen, çift-dilli (Kürtçe-Arapça) Suriyeli çevirmenlerin ortak özelliği -üçü hariç- hepsinin lise mezunu olmaları ve

DVV International adlı Alman STK'nın verdiği 15 gün süren toplum çevirmenliği eğitimi dışında herhangi bir çeviri eğitimi almamış olmalarıdır. DVV yetkilileri ile bu eğitimin içeriği hakkında telefonda ve yüz yüze bir saatlik bir görüşme gerçekleştirilmiştir (20.11.2017). Diğer kategoride yer alan çevirmenlerin azınlıkta oldukları görülmektedir. Bu kategori, 30-35 yaş arası daha deneyimli ve üniversite eğitimi görmüş çevirmenlerden oluşmaktadır. Bu kategoriden bir çevirmen, Özbekistan'da tıp eğitimi almış, iyi derecede Rusça bilen Suriyeli Arap kökenli bir çevirmendir.

Suriye kökenli diğer çevirmen profillerinde Coğrafya bölümü mezunu bir çevirmen, İngilizce Mütercim-Tercümanlık ve İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu, olanlar hatta İngilizce şiir yazabilecek kadar iyi İngilizce bildiğini söyleyen çevirmenler de bulunmaktadır.

KTM'de çalışan toplum çevirmenlerinin çoğunluğu üniversite mezunu ve T.C vatandaşıdır. Ancak hiçbiri Mütercim-Tercümanlık eğitimi almamıştır. Kurumda Suriye vatandaşı sadece 1 çevirmen kadrolu olarak çalışmaktadır.

Bu çevirmenler, rutin olarak yaptıkları Türkçe-Arapça çeviri dışında MD'ye gelen Özbek ve Tacik mültecilere Türkçe-Rusça çeviri de yapmaktadırlar. Buradan, MD'de sadece Türkçe-Arapça dillerinden çeviri yapılmadığını, Kürtçe ve Rusçadan da çeviri yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu anlamda, MD, diller ve kültürlerarası etkileşimlerin yaşandığı özgün bir saha deneyimi sunmaktadır.

Kurumdaki çalışma şartlarından ve ücret politikasından memnun olduklarını söyleyen KTM'deki çevirmenlerin aksine, MD'de yapılan görüşmelerde, bu kurumda çalışan çevirmenlerin tesadüfen çevirmenlik yapmaya başladıklarını, bazılarının önceden tekstil sektöründe çalıştıkları bilgisinden hareketle ileride başka iş kollarına yönelebilecekleri izlenimi edinildi. Bu anlamda, MD'de çalışan çevirmenlerin Eric Prunc'un *pariah* olarak nitelendirdiği, düşük ücretlerle çalışan çevirmenlerle aynı yazgıyı paylaştıkları ve düşük bir ekonomik sermayeye sahip oldukları söylenebilir (Wolf, 2007, 39). Görüldüğü gibi çevirmenlerin birçoğu alanda eğitim görmemiş olmalarına rağmen çocukluktan itibaren edindikleri ve geliştirdikleri dilsel yetkinlikleri sayesinde çeviri yapmalarına imkân verebilecek seviyede bir kültürel sermaye oluşturabilmişlerdir. Alandaki sermayeleri “profesyonel olmayan habitus”ların temelini oluşturur. Fakat çevirmen habitusu

çevirmene birden fazla rol vererek alanda hareket edebilmelerine olanak sağlamaktadır.

3.3.2. Çevirmen Roller

Toplum çevirmenliği üzerine yapılan ampirik araştırmalar çevirmenin rolünü tartışmaya açmıştır. Sözlü çevirmenlere yüklenen roller ve mesleki beklentiler onları genelde diller arası çeviri yapan, görünmez, bağlı bulundukları kurumun normlarına uyan, edilgen bireyler olarak tanımlamıştır. Pratikte ise daha farklı roller devreye girmektedir. Toplum çevirmenlerinin her zaman kendilerinden beklenen normlara tabi olmadıkları, değişken bir zeminde hareket ettikleri ortaya konmuştur. A.B.D (Angelilli, 2003), Kanada (Barsky, 1996) ve İsveç'te (Wadensjö, 1998) yapılan ampirik araştırmalarda çevirmenlerin görünmezliği sorgulanmış, kültürlerarası aracı rollerinin ağır bastığı ortaya çıkmıştır.

Toplum çevirmenlerinin kendilerini nasıl algıladıklarına yönelik araştırmalar da yapılmıştır. Angelelli'nin, üç ülkede konferans, mahkeme, hastane ve toplum çevirmenlerini kapsayan anket çalışmasında, çevirmenlerin rollerinin hiçbir ortamda görünmez olarak tanımlamadıkları ortaya çıkmıştır. Çevirmenler, rollerinin taraflar arasında güven duygusu inşa etmek, karşılıklı bir saygı ortamının oluşmasını sağlamak, iletişimi kolaylaştırmak, kültürel uçurumları açıklamak, iletişim akışını kontrol etmek ve etkileşimlerde her iki taraftan biriyle uyum içinde çalışmak olduğunu söylemişlerdir (Angelelli, 2003, 26).

İsveç'te Polis, göçmenler ve toplum çevirmenleri arasında gerçekleşen etkileşimleri gözlemleyen Wadensjö, sözlü çevirmenleri iletken çevirmen (*conduit interpreter*) ve savunuculuk yapan çevirmenler (*advocacy*) olarak iki şekilde sınıflandırmaktadır (Wadensjö, 1994).

Kanada'nın Québec şehrinde farklı ülkelere Kanada'ya mülteci veya göçmen statüsünde gelmiş toplum çevirmenlerini inceleyen doktora tezinde Karine Morissette, toplum çevirmenlerinin üstlendikleri rolleri üç model altında incelemektedir:

-Sadece çeviri yapan çevirmen: Bu adalet ile ilgili konularda veya psikoterapi seanslarında kullanılan modeldir. Burada çevirmen ikinci plana itilmektedir (Morissette, 2007, 443). Sosyal çalışmacılar ve psikologlar bir kimlik tehdidiyle karşılaşmamak için bu modeli tercih etmektedirler.

-İkinci model: Kültürel aracı modeli. Burada sosyal çalışmacıların söyledikleri, kurum ile ilgili zorunluluklar ve Quebec toplumunda geçerli normlar, örneğin, hukuki normları çevirmek söz konusu olduğunda bu model ön plana çıkmaktadır. Bu modelde dikey ilişkiler söz konusudur.

-Üçüncü model: Kültürlerarası aracı modeli: Bu modelde, çevirmen bir değişim yaratmak istemektedir, hizmet vericiler ile danışanlar arasında karşılıklı uyumun sağlanması açısından kilit bir rol oynar. Buradaki ilişkiler ise yatay bir biçimde gerçekleşmektedir.

MD'deki çevirmenlerin psikiyatri, tıp, hukuk, sosyal hizmetler, eğitim gibi farklı alanlarda çeviri yaptıkları ve belirli alanlarda uzmanlaşmaya gittikleri görülmektedir. Kurum çalışanlarının söylemlerinde alan yazında 'conduit interpreter' olarak adlandırılan, çevirmenin sadece iki dilde kelime kelimesine çeviri yapması yönünde bir beklenti ve algı olduğu ortaya çıkmaktadır. Her üç kurumun da (MD, IBC, KTM) beklentilerinin bu yönde olduğu anlaşılmaktadır. MD'de görüşülen 15 çevirmenden 6'sı, rollerinin öncelikli olarak diller arasında çeviri yapmak olduğunu belirtmektedir. Buradan çevirmenlerin kelime kelimesine çeviri yapan çevirmen modeline yakın bir çalışma yöntemini tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bu tercihte kurumun beklentisinin de etkisi olduğu söylenebilir. Diğer yandan, yukarıda bahsedildiği gibi gerçekte çevirmenlerin birbirlerinden farklı çalışma stratejilerini tercih ettikleri görülmektedir. Bir çevirmen, bu konuyu "yaptığım çeviri yapmaktan öte bir şey" şeklinde özetlerken bir diğeri yaptığı işi anlatmak için "köprü" kelimesini kullanmıştır. Bir diğeri, "biz biraz tercüman rolünden biraz çıkıyoruz. Hastayı ikna etmeye çalışıyoruz" derken bambaşka bir role girdiğini itiraf etmektedir (M.E. erkek (24) 23.02.2019). Aynı çevirmen, "birazcık psikolog haline geldim" sözleriyle çevirmenin sadece kaynak dili bilmesinin yeterli olmadığını, bir psikolog gibi danışanı dinlemeyi bilme gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Bununla birlikte, MD'de toplum çevirmenliği eğitimi veren başka bir STK yöneticisine göre çevirmenin kültürel aracılık rolünü benimsemesi uygulamada mümkün değildir, çünkü çevirmen tarafsız kalamamakta, işverenin, yani kurumun tarafını tutmak zorunda kalmaktadır (DVV yetkilisiyle görüşme, 30.11.2017).

KTM'nin çevirmeni bu durumun beraber çalıştığı uzmana ve duruma göre değiştiğini söylemektedir. Psikologla çalıştığı zamanlarda danışana sorulacak

soruları değiştirmeden olduğu gibi aktarıyor, danışanın sorulara verdiği yanıtları psikoloğun “anlayacağı bir şekilde” çevirdiğini ve yer yer açıklamalar yaptığını aktarmaktadır. Her terapi sonunda psikologla çeviri hakkında konuştuklarını, psikoloğun önerilerini dikkate aldığını eklemektedir. Bu örnekte, çevirmen ve psikoloğun uyum içinde çalıştıkları sonucu çıkmaktadır. Yine de bütün esnekliğine rağmen, çevirmen kendi öznel çevirmen algısında “sadece iletişim sağlayan bir ses” olarak kalmaktadır (A.H. erkek (33) 07.03. 2018). Inghilleri’nin araştırmasındaki örneklere olduğu gibi (Inghilleri, 2003, 258) az eğitimli serbest çevirmenlerin bu şekilde çalışmaya eğilimli oldukları görölmektedir.

Savunuculuk modeli ise daha eğitimli çevirmenlerin tercih ettiği bir modeldir. Morisette, Kanada’da yaptığı saha çalışmasında ölkelerinde travma geçirmiş Kolombiyalı çevirmenlerin diğer ölkelerden gelen çevirmenlere kıyasla kültürlerarası çevirmen rollerinin ön plana çıktığı sonucuna varmıştır (Morisette, 2016). Sultanbeyli örnekleminde de eğitimli çevirmenlerin savunuculuk kutbuna yakın oldukları söylenebilir.

3.3.3. Kültürlerarası Aracı Olarak Toplum Çevirmeni

Çevirmenin kültürlerarası çeviri deneyiminde etki eden faktörlerden biri de yerel nüfusun mültecilere yönelik görüş ve tutumlarıdır. Bu konuda iki ana görüş bulunmaktadır: Bir kesim, tüm kültürel benzerliklere rağmen yerel halkla mülteciler arasında bazı konularda gerilimler yaşandığını söylerken, diğer kesim de “dostluk, kardeşlik” demektedir.

Gerek kurum çalışanları gerek bazı çevirmenler Suriyelilerle yerleşik halk arasında çok belirgin kültürel farklar olmadığını iddia etseler de çocuk yaşta evlilik, çok eşlilik gibi konularda derin anlayış farklılıkları bulunmaktadır.¹⁸ Bu gibi durumlarda çevirmen kendini nasıl konumlandırmaktadır? İki kültür arasında bu türden derin anlayış ve farklılıkların söz konusu olduğu durumlarda çevirmenin kültürlerarasılık rolü nerede devreye girmektedir? Bu bölümde sahadan gelen verilerin ışığında bu sorulara yanıt verilecektir.

Urfa, Hatay gibi Türkiye’nin sınır illerinden gelen çevirmenler coğrafi ve kültürel yakınlıkların sonucu olarak kendi toplumundan olan bireylere karşı

¹⁸ Buna örnek olarak insan kaynakları yetkilisinin bu konudaki doğasını verebiliriz: “Suriyelilerle Türkler arasında kültür bazında çok sırtan farklar yok” (yetkiliyle görüşme, 23.02.2018).

tutumunda etkide bulunmaktadır. Her ne kadar Türkiye’de doğmuş, hayatını Türkiye’de geçirmiş ve eğitim görmüş olsalar da kendilerini Suriyeli mültecilere kültürel olarak yakın gördükleri anlaşılmaktadır. Örneğin çekeşlilik konusunda Türkiye’deki bölgesel anlayış farklılıkları bir çevirmenin sözlerinde kendini göstermektedir. KTM’de çalışan T.C vatandaşı Arap kökenli bir çevirmen olan A.H., Urfa’da çok eşliliğin ‘normal’ olduğunu, bu durumun onu şok etmediğini, ama saha ziyaretlerinde refakat ettiğı sosyal hizmet uzmanlarına bunu açıklamak zorunda kaldığını söylemektedir.

Bir diğerk önemli soru, kültürel aracı rolüne soyunmadan önce çevirmenin ülkeler arasındaki farklı toplumsal normları, kanunları açıklamada ne kadar başarılı olduğudur. Hepsinden önemlisi, 4-5 yıldır yaşadığı topluma ne derece entegre olmuştur? Türkiye’nin kurumlarını, kanun, mevzuat ve normları ne kadar iyi tanımaktadır?

Türkmen asıllı çevirmen M.M., mülteciler arasındaki ün ve itibarını, diğerk bir deyişle, sembolik sermayesini kültürel aracı rolü sayesinde elde ettiğini aşağıdaki sözlerle ifade etmektedir:

“Kendimi Suriyeliler ve Türkler arasında bir aracı olarak görüyorum. Danışanlar bazen ‘neden bize tercüme etmeye sen gelmedin diye arıyorlar, beni soruyorlar. Demek ki takdir ediliyorum” (M.M. erkek (26) 03.08.2018).

Çevirmenin kendi öznel algısında çevirmen olmak “önemli bir iş” yaptığını olan inancını, diğerk bir deyişle illusiosunu güçlendirmektedir. O kadar ki, zaman içinde ördüğü sosyal ağlar, diğerk deyişle sosyal sermayesi mekân farkı gözetmeksizin onu Esenyurt gibi Sultanbeyli’den uzak semtlerden, hatta Hatay’dan bir soru sormak için bile aranmasına neden olmaktadır.

Hastane çevirmeni M.H., Sultanbeyli’de yaşayan Suriyeli mülteciler arasında hatırı sayılır bir sembolik sermayeye sahip olan çevirmenlerden biridir. Bir önceki görüşmecinin söylediğı gibi o da Sultanbeyli’de aranılan ve takdir edilen bir çevirmendir. Sultanbeyli’de yaşayan Suriyeli esnaf M.H. ile sokakta veya bir hastanede karşılaştıklarında ona “muazzam tercüman” geldi diye seslenmektedir. Diğerk Suriyeli mülteciler, bu ifadeleriyle M.H.’yi çevirmenler hiyerarşisinde en üst konuma yerleştirmektedirler. M.H. sadece Suriyeli mülteciler arasında değil, doktor, kurum yetkilileri arasında da yüksek bir sembolik sermayeye sahip bir çevirmendir. M.H.’nin aşağıdaki ifadesinde görüldüğü gibi çevirmenin sahip olduğu kültürel sermayesi sembolik sermayesini arttırmaktadır:

“Burada ünlü oldum. Ooo! Muazzam tercüman geldi diyorlar, Suriyeliler. Türklerle de İngilizce, Türkçe hem Arapça biliyor, diye bunlardan ünlü oldum. Beni görünce oo M.H., İngilizce, Arapça, Türkçe biliyor. Hatta geliyorlar bana soruyorlar beni tercüman istiyorlar” (M.H. erkek (28) 31.08.2018).

M.H. açıkça bir şekilde hastanede hastaya karşı koruyucu ve sorumlu bir tutum sergilemektedir. “Hasta bana amanat” (emanet) ifadesiyle M.H.’nin savunuculuk modeline yakın bir çevirmenlik yaklaşımını benimsediği anlaşılmaktadır.

GIGM’ın MD binasında bulunan şubesinde çalışan Türkmen asıllı Suriyeli çevirmen, önceden çalıştığı ortamlarda elde ettiği çeviri deneyimlerini aktarırken ikili bir strateji izlediğini söylemektedir. Bir taraftan kurumun istediği bir şekilde çeviri yaparken, diğer taraftan da çeviri esnasında kendi inisiyatifini kullanmaktadır. Aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi, çevirmen kendisinden beklenen iletken çevirmen rolünden çıkarak savunuculuk rolüne geçiş yapmaktadır. Bu da çevirmenin habitusu sayesinde gerçekleşmektedir.

“Mesela hastanede Libyalı hastalar vardı. Doktorun ne dediğini onlara aktarıyordum. Doktora açıklamalar yapıyordum. Hastayı sakinleştirmek için araya giriyordum, ama doktorun söylediklerinden çoğunlukla dışarı çıkmıyordum... Hastanın iletişimi önemli. Anlam oluşana kadar farklı kelimeler kullanıyordum” (S.T. erkek (23) 16.02.2018).

Bazı çevirmenlerde kültürlerarası aracı rolüne sahip olduklarına dair bir algı ve farkındalığın izleri bulunmaktadır. Bu farkındalığın derecesi ‘Türkiye’nin kanun ve kurallarını biliyor musunuz? sorusu sorularak öğrenilmeye çalışıldı. Eğer çevirmen iki toplum arasında köprü görevi gördüğünü düşünüyorsa ondan yaşadığı toplumun normlarını ve kanunlarını bilmesi beklenebilir.

Verilen yanıtlardan çevirmenlerin bu konuda farklı stratejiler izledikleri görülmektedir. Bir görüşmeci, Türkiye’de bilmediği kanunlarla ilgili bilgi almak için ‘polis arkadaşını’ aradığını söylemektedir (M.E. erkek (25) 31.08.2019). Bu durumdan sosyal çalışmacının haberi vardır. Bu örnekte de çevirmenin sahip olduğu sosyal ve sembolik sermayenin çeviri pratiklerini etkilediği görülmektedir.

Habitus sezgisel bir şekilde kişide pratikler ve stratejiler yaratır. Pratikler ve stratejiler belirli bir alandaki toplumsal yapıların sonucudur. Çevirmen habitusunun bir sonucu olarak farklı çeviri stratejileri üretmektedir. Bu örnekte olduğu gibi yaşadığı toplumun sosyal yapısı çevirmen habitusuna etkide bulunmaktadır. Çevirmenin zamanla genişlettiği sosyal sermayesinin etkileri çeviri pratiklerine

yansımaktadır. Aynı zamanda çevirmenin kendine bir polis arkadaş edinecek kadar Türk toplumuna uyum sağladığını da göstermektedir.

S.N.’nin Türkiye’de yaşadığı deneyimler, yeterince uzun bir süre Türkiye’de yaşayan bir göçmenin ülkenin kanunlarını kısa sürede öğrenebileceğini kanıtlamaktadır. Özellikle çok eşlilik gibi kültürel farklılıkları Suriyeli ailelere kendisinin anlattığını söylemektedir. Bu kadar hassas bir konunun mülteci ailelere anlatılmasında çevirmenin ne kadar önemli bir rol oynadığını göstermektedir: “Bir yıldır burdasın. Sen de haberdarsın kanunlardan. Türkiye’nin kanunlarını biliyorum ve her eğitimde veriyorum. Vakalarda Suriyeli ailelere anlatmaya çalışıyoruz” (S.N. kadın (25) 31.08.2019).

Diğer taraftan, mültecilerle kurum çalışanları arasında yaşanan gerilimli anlarda aşağıdaki örneklerde olduğu gibi toplum çevirmeni devreye girmekte ve gerilimlerin azaltılmasında etkin bir rol oynamaktadır:

“Sosyal hizmetlerde ev incelemesi yapmak için her gün Suriyeli ailelerin evlerine gidiyoruz. Ev ziyaretlerinde erken yaşta evlendirme vakalarıyla karşılaştım. Buna bir örnek vermek gerekirse; Sosyal hizmetlerden biriyle birlikte kızla konuşuyoruz. Aile bazen konuşmamıza müsaade etmiyor, bazı durumlarda aile reisi sinirleniyordu, Türkleri eleştiriyordu. Türkiye’ye hakaret ediyordu. Söylediklerini çevirmesem iyi olurdu. Ama çevirdim. Sosyal çalışmacı ısrar etti.” İki tarafı da sakinleştirmeye çalıştım. Yanlış yapıyorsunuz. Aile kötü durumda, o yüzden sinirlenmiş dedim” (T.Ç. erkek (20) 11.09.2017).

A.H., T.Ç.’nin yaşadığı durumlara benzer çatışmalı durumlarla ekip arkadaşıyla Suriyeli ailelerin evlerine gittiklerinde karşılaştıklarından söz etmektedir. Kültürel farklılıklardan kaynaklanan yanlış anlaşılmalara çevirmen aracılığıyla önlenmektedir. Örneğin, Suriyeli aile Türk sosyal çalışmacıya ikramda bulunuyor, Suriye kültüründe ikramı hiçbir şekilde reddetmemek gerekiyor. Çevirmen ekip arkadaşına bunu açıklamak zorunda kalmaktadır. A.H. verdiği başka bir örnekte, yine ekip arkadaşıyla eşi vefat eden bir Suriyeli kadının evine gittiklerini söylemektedir:

“Suriye’de bir kadının kocası öldüğü zaman kadın 4 ay boyunca dışarı çıkmaz. Bir erkeğe görünmez. Kadın 2 ay önce eve yerleşmiş. Ekip ile beraber oraya gittik. Ekip arkadaşım kadını çağırdı, kadın gelmedi. Bu yüzden gelmediğini söyledik. İnsanları kırmamak için çevirmenin bunu açıklaması önemli” (A.H. erkek (33) 07.03.2018).

Suriyeli ailelerle yerleşik halkı kaynaştırmayı amaçlayan sosyal uyum projesi kapsamında işe alınan etkinlik sorumlusu, kurumun çevirmenlere ihtiyacı olduğunu vurgulamaktadır. Kahvaltılık etkinlikleri, sanat atölyeleri ve ev buluşmaları, komşuluk ilişkilerini geliştirmeye yönelik etkinliklerde çevirmen önemli bir işlev görmektedir. Etkinlik sorumlusu, tek bir çevirmenle çalışmayı tercih ettiğini, fakat kurumun

ihtiyaçlarından dolayı kurumun diğeri çalışanlarıyla birlikte aynı çevirmeni paylaşmak zorunda kaldığını söylemektedir. evirmenin hiç boş kalmadığını ve bunun bir sorun oluşturduğunu eklemektedir. Türk ailelerine yapılan ev ziyaretlerinde yer yer Suriyeliler ve Türkler arasındaki kùltùrlerarası farklardan kaynaklı zor anlar yaşanmaktadır. Örneğın ev sahibi Türk kadınları, kendisi de Suriye kökenli olan çevirmene “neden Suriyeli kadınların evde çok şık olduğunu” sormaktadır. Bu tarz sorular, Suriyeli kadınlarla Sultanbeyli’de yaşayan kadınlar arasındaki rekabetten kaynaklanıyor olabilir. Sultanbeyli’de yapılan bir saha çalışmasında da bunu destekleyen bulgular elde edilmiştir (Nazlı, 2017, 8).

Etkinlik sorumlusu çevirmenden sadece eviri yapmasını beklediğini, fakat bazen duymak istemedikleri olumsuz yorumlar olduğunda çevirmene müdahale etmediğini belirtmektedir. Bazı durumlarda çevirmen karşı tarafın söylediklerini tam olarak evirmemektedir. “Her iki tarafı da yumuşatmaya çalışıyoruz. İşlevimiz bu” (etkinlik sorumlusu, 04.04.2018).

Eğer evirmen bir kurumda maaşlı olarak değıl de G.Ö. örneğinde olduğı gibi gönüllü çevirmenlik yapıyorsa taraf tutmama durumu söz konusu olmamaktadır. evirmene göre mùlteçiler onu ‘beyaz Türk’ olarak kodlamaktadır, bundan dolayı taraflar arasında güven ilişkisinin kurulması zaman alabilmektedir. G.Ö., karşı tarafın güvensizliğini mùlteçilerle göz teması kurarak açmaktadır. Kendisini halklar arasında bir köprü olarak görmektedir: “Gönüllü durumunda duygudaşlık durumu var, kùltùrlerarası köprü oluyorsunuz, aslında halklar arası köprü oluyorsunuz” (G.Ö., kadın, 18.10.2018).

evirmenin ifadesiyle eviri İzmir’de “halklar arasında köprü” kurulmasına olanak tanıyan bir aracı, İtalya’da ifade edildiğı şekliyle “dil aracılığı” (*mediazione linguistica*) evirinin en konuksever boyutunu içeren bir eviri pratiğidir. Ötekinin önünde icra edilir, ötekinin gözüne bakılır ve yorulmadan devam eden bir dinleme egzersizine girilir (Taronna, 2016, 282). Akdeniz toplumlarının en belirgin özelliklerinden biri olan dilsel konukseverlik G.Ö.’nün katkılarıyla Akdeniz’in diğeri ucunda, İzmir’de eviri bağlamında devam etmektedir.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere, 15 çevirmenin 9’u rolünü “kùltùrel aracı olarak tanımlamıştır. Türkiye’deki güncel toplum çevirmeni profilinde batıdaki eş değıerlerinde olduğı gibi daha çok kùltùrlerarası aracılık rolü ağır baştığı

söylenbilir. Toplum çevirmeni bir ekip içerisinde diğer uzmanlarla birlikte çalışan bir profesyoneldir. Dolayısıyla tüm taraflar arasında etkili bir iletişim kurulabilmesi için ortak bir uzlaşa ve uyum ortamının olması gerekmektedir.

3.3.4. Politik Alanlar ve Çevirmen Habitusu

Bilindiği üzere, dünyadaki küresel ve bölgesel jeopolitik gelişmeler insanların hayatlarını tamamıyla değiştirebilmektedir. Şüphesiz Suriye iç savaşı görüşmecilerin neredeyse tamamının yerinden edilmesine sebep olmuş, Türkiye gibi daha güvenli bir ülkede yeni bir hayata başlarken, ekonomik zorunlulukların getirdiği bir hayatta tutunma stratejisi olarak toplum çevirmenliği yapmaya başlamışlardır. Toplum çevirmenliği, çoğu görüşmecenin aynı zamanda yaşadığı topluma faydalı olabilmelerini sağlayan bir meslek olarak düşünülebilir. Suriye’de doktor veya mühendis olan bir kişi, Türkiye’de daha düşük profilli bir işte çalışmak istemediğinden çevirmen olarak çalışma fikrine sıcak bakabilmektedir. Birçoğunun aklında Türkiye’ye gelirken çevirmenlik yapabilecekleri fikri yokken, diğer göçmen ailelere gönüllü refakatçilik ve çeviri yaparak bu mesleğe tesadüfen adım attıkları görülmektedir. Hatta bazı görüşmeciler maaşlı olarak yaptıkları çevirmenlik işine ek olarak gönüllü çevirmenlik yapmaya devam etmektedirler. Örneğin, bir devlet hastanesinde Arapça-Türkçe çevirmenlik yapan M.H., boş zamanlarında Suriyeli aileler için ücret almadan çevirmenlik yapmaktadır. Aynı şekilde, lise öğrencisi M.A., boş zamanlarında KTM’de gönüllü çevirmenlik yapmasının Türk toplumuna uyum sürecini hızlandırıcı bir etkisi olduğunu söylemektedir. M.A. Türkiye’ye geldiği yıllarda çok az Türkçe bilmesinden dolayı evde izole bir hayat sürmüştür. KTM’de çevirmenlik yapmaya başlamasıyla birlikte çevirmende topluma faydalı olduğu inancı oluşmuş, sonuç olarak kurumların takdirini kazanmıştır. Yaşadığı topluma olan katkıları sayesinde Çeviri Derneği’nden “yılın çevirmeni” ödülünü almaya hak kazanmıştır (M.A. (18) erkek, telefon görüşmesi, 23.01.2017).

Öte yandan, görüşmecilerden Y.S.’nin (Suriyeli Türkmen, erkek (34) hayat hikâyesi gönüllü çevirmenlik yaparak çeviri piyasasına girdiklerini belirten çevirmenlerin durumuna bir istisna oluşturmaktadır. Y.S., Suriye’de üniversite öğrencisiyken ek gelir elde etmek için çevirmenlik yapmaya başlamış biri olarak, Türkiye’ye göç ettikten sonra da mesleğini devam ettiren nadir çevirmenlerdendir. Türkiye-Suriye ilişkileri iyiiken Şam’da düzenlenen fuarlarda Türk iş adamlarına

çevirmenlik yaparak çok iyi maddi kazançlar elde etmiş, savaş çıkınca Türkiye'ye göç etmiş, sosyal sermayesini kullanarak yeni bir hayata başlamış ve halen Türkiye'de çevirmen olarak yaşamını sürdürmektedir. Sosyal sermayesini ekonomik sermayeye dönüştürebilmiş ve çevirmen olarak hatırı sayılır bir sembolik sermaye elde etmiştir. Görüldüğü üzere, profesyonel olarak ülkesinde yaptığı işi Türkiye'ye geldiğinde aynı şekilde devam ettiren bireyler de vardır. Buna ilaveten, sosyal ağların ekonomik kazanca dönüşümü açısından somut bir örnektir.

Bir başka görüşmeciye göre Suriye'deki yaşamında Rusça öğrenmek Türkçe öğrenmekten daha önemliydi. Türkçeyi Türkiye'ye göç ettikten sonra zorunluluktan ötürü öğrendiğini söylemektedir. Özetle, jeopolitik değişiklikler ve zorunluluklar bireylerin hangi dili öğreneceğine etkide bulunmaktadır.

Türkiye'ye gelmeden önce sadece bir görüşmeci çevirmen olarak maddi kazançlar elde etmiştir. Diğerleri hayatlarında ilk kez çevirmenlik yapmıştır. Çevirmenlik mesleğine ilk kez Türkiye'de adım atan biri yaptığı iş nasıl tanımlanmaktadır? kendini çevirmen olarak nasıl betimlemektedir?

3.3.5. Çevirmenin Özbetimlemesi

Nihal Akbulut, çevirmenin çevirmenlik deneyimlerini anlattığı durumları özetlemek için özbetimleme kavramının uygun olduğunu söylemektedir. Özbetimleme, çevirmenin kendisi hakkında doğrudan ve dolaylı bildirimlerini kapsar. Bunlar önsöz biçiminde veya anı kitabı, söyleşiler biçiminde olabilir (Akbulut, 2009, 6). Aynı zamanda çevirmen özbetimleme yaparak bir “birey olarak var olma ve varoluşunu anlatma hakkını” ifade eder (Yılmaz Kutlay, 2015, 16). Bu anlamda yeni hayatında, yeni bir meslekte var olma mücadelesini ifade etmesi açısından çevirmenin yaptığı işi nasıl tanımladığı önem arz etmektedir.

Araştırma tasarlanırken çevirmenlerin yaptıkları işi nasıl tanımladıkları, kendilerini nasıl gördükleri, rolleri hakkında konuşabilecekleri bir odak grubu planlanmıştı; fakat kurum yetkilisinin tüm çabalarına rağmen çevirmenleri bir araya getirebilmek mümkün olmadı. Dolayısıyla araştırmacı başka nasıl bir yöntem deneyebileceği üzerinde düşünürken kuruma yaptığı ziyaretlerden birinde tesadüfi bir şekilde çevirmen ve sosyal çalışmacıların bir arada olduğu bir anı yakalayabildi.

Kurum çalışanlarının verdikleri yanıtlarda çevirmenliğe birbirinden farklı anlamlar yükledikleri görülmektedir. Bu anlamları çeşitli metaforlar kullanarak ifade

ederler. Metaforlar gerçeğin sadece bir kısmını açıklarken, aynı zamanda çevirmenin kendi öznel gerçekliklerine ışık tutmaktadır. Öncelikle görüşmecilerin kendilerini “toplum çevirmeni” olarak değil “tercüman” olarak adlandırdıklarını belirtmek gerekir.

“Kurum bizim makine gibi görünmemizi istiyor. Google translate gibiyiz. Biz burada sadece çeviri yapıyoruz” (D.M, 13.11.2017).

“Sadece iletişim sağlayan bir ‘ses’ oluyorum” (A.H., 07.03.2018).

Yukarıdaki cümlelerden anlaşıldığı gibi, kurumsal beklentiler çevirmeni bir makine olarak görme yönündedir. İktidar alanını temsil eden kurum, diğer bir deyişle otorite kendini kullandığı dilde göstermektedir. Kurumsal doxa kişisel doxalarla bir araya geldiği zaman asimetrik güç ilişkilerinin sorgulanmadan tekrar üretilmesini ve toplumsal düzenin sürekliliğini sağlar. Ancak çevirmenin yaptığı işle ilgili oluşturduğu kendi öznel algısıyla kurumu temsil eden yetkililerin adlandırmaları arasında kayda değer farklar bulunmaktadır ve çevirmen bu ayrımın farkındadır.

08.05.2018 tarihinde MD’ye yaptığımız ziyarette, odada bulunan Türk ve Suriyeli kurum çalışanlarına kendilerini nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Aşağıda verilen yanıtlarda her bir çevirmenin yaptığı işe birbirinden farklı anlamlar yükledikleri görülmektedir:

Suriyeli Psikolog: *Makina*

İşe yeni başlayan Suriyeli çevirmen: *Transformatör*

Suriyeli psikoloğun verdiği yanıtta çevirmenin rolü ‘yorum katmayan sadece bir ses ve makine’ olarak algılayan Türk psikoloğun anlayışına yakın olduğu anlaşılmaktadır. Transformatör bir değişim anlamı içerir.

Suriyeli sosyal çalışmacı 1: *Telefon*: İki kişi arasındaki bir konuşmayı aktarıcı özelliğiyle çevirmeni bir telefona benzetmektedir.

Suriyeli çevirmen 2: *Sınıf öğretmeni*: Diğerlerinden farklı bir yorum getirmektedir. Çevirmen başkalarını yönlendiren, bilgilendiren bir lider pozisyonunda düşünülmektedir.

Türk sosyal çalışmacı: *Altyazı, köprü*: çevirmen bir anlam aktarıcısı, altyazı çevirisinde olduğu gibi, aynı zamanda bir kültürlerarası köprü ve aracılık işlevi görmektedir.

Çevirmenler kendilerini “tercüman”, “sınıf öğretmeni,” “papağan,” “transformatör” gibi kelimelerle betimleme yoluna giderlerken kurum çalışanları kullandıkları sözcüklerle çevirmenin mekanik ve aracı rollerine vurgu yapmaktadırlar. Birbirleriyle genellikle uyum içerisinde çalışmalarına rağmen bazı çevirmenlerin ‘bana muhtaçsınız’ şeklindeki tavırları, kurum yetkilisinin ifadesiyle “egolu” ve etik dışı davranışları kurum içinde çatışmalara yol açabilmektedir. Bir sonraki bölümde çevirmenlerin diğer kurum çalışanlarıyla yaşadıkları dayanışma ve çatışma içeren ilişkilerine değinilecektir.

3.3.6. Çevirmenler ve Diğer Kurum Çalışanlarıyla İlişkiler

Çevirmenler kurumda diğer mesleklerden gelen uzman kişilerle çoğu zaman birlikte çalışmaktadırlar. Kurum içi projelerin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi genellikle bir ekip çalışmasını gerektirmektedir. Buna rağmen kurum çalışanları arasında yer yer uyuşmazlık ve çatışmalı durumlar da yaşanmaktadır. Sosyal çalışmacı ve psikolog gibi uzmanlar danışanlara doğru ve uygun hizmet verebilmek ve hizmetlerin aksatmamak için çevirmenle birlikte uyum içinde çalışmak zorundadırlar. Nitekim bazı durumlarda sosyal çalışmacı kendi alanının sınırlarına çevirmenin girmesinden rahatsız olmaktadır. Kendi çalışmalarına zarar vermeyecek çevirmenlerle çalışmayı tercih ettiğini belirtmektedir. Özetle, sosyal çalışmacı hangi çevirmenle çalışıp çalışmayacağına kendisi karar vermektedir.

Farklı kurumlarda görev yapan sosyal çalışmacılar, travma geçirmiş çevirmenlerle çalışmanın yol açabileceği sorunlara dikkat çekmektedirler. SGDD-ASAM’dan bir sosyal çalışmacı (S.E. erkek (37) 22.07.2017), savaş ortamında bulunmuş, travma geçirmiş çevirmenlerle Arapça bilen T.C vatandaşı çevirmenler arasındaki farkı şöyle özetlemektedir: “Suriyeli çevirmenlerle Türkiyeli çevirmenler aynı değil. Suriyeliler’de travma var. Çeviri yaparken bunalıyorlar, o yüzden çeviri esnasında ara vermelerini istiyoruz.” MD’de görevli başka bir sosyal çalışmacı, travma geçirmiş çevirmenlerle çalışmanın sakıncalı olabileceğinin altını çizmektedir: “Eğer çevirmen travma geçirmiş ise, empatiden sempatiye geçiyorsa, bu çeviri ve iletişimde sıkıntı yaratabilir, bu yüzden daha nötr bakan bir çevirmen daha iyidir” (A.E. erkek (30) 10.01.2018).

Sosyal hizmet uzmanlarına göre sorunsuz bir şekilde çalışabilecekleri ideal bir çevirmenin tarafsız, duygusuz, insansızlaştırılmış makinalar gibi olması

gerekmektedir. Elbette günümüzde bu aşırı “idealize edilmiş” çevirmen profiline uygun çevirmen bulmak oldukça zordur. Kısacası kurum çalışanları tarafından ideal olarak çizilen çevirmen profiliyle ile gerçek arasında bir uyumsuzluk olduğu söylenebilir.

Sosyal çalışmacıyla çevirmen arasındaki bağımlılık ilişkisi çevirmenlerin aniden işi bırakması ile bozulabilmektedir. 3 çevirmenin Temmuz 2018’de ani bir kararla MD’den ayrılmaları zor vakaları incelemek için saha ziyaretlerine giden sosyal çalışmacıyı zor durumda bırakmıştır. Haftanın 4 günü ev ziyaretlerinde çeviri yapılmaktadır. Sosyal çalışmacı, zor vakalarda S.N. ile birlikte çalıştığını belirtmektedir. Ayrıca, sosyal hizmetler biriminde sadece bir çevirmenin bulunmasından dolayı yorgun düştüğünü ve yıprandığını söylemektedir. Aynı şekilde, çevirmen sayısındaki ani bir azalma bütün iş yükünün tek bir çevirmene yüklenmesine neden olmaktadır. Bu da çevirmenin psikolojik olarak yıpranmasına yol açmaktadır. Saha gözlemlerinde söz konusu çevirmenin üzerindeki psikolojik baskıdan dolayı ağladığına şahit olunmuştur. S.N., sözlü çeviri yapmak dışında, Suriyeli ailelere maaş bağlanması konusunda da kurum çalışanlarına yardımcı olmaktadır. Öyleki her karşılaşmada çevirmen oldukça bitkin görünmekte, kendi ifadesiyle “çok yorgun” olduğunu söylemektedir.

Saha gözlemleri çevirmenler ve diğer kurum uzmanları arasında genellikle uyumlu bir çalışma temposunun yakalandığını göstermektedir. Doğal olarak kurumun diğer çalışanlarıyla çevirmenler arasında gerilimli ve çatışmalı anlar da yaşanmaktadır. Etik kuralları ihlal ettiğinden dolayı işini son verilen çevirmen örneğinde olduğu gibi kurumsal sınırlar aşıldığında gerilimler ortaya çıkabilmektedir. Kurum yetkilisine göre bu istisnai bir olaydır. Gizlilik ilkesine uymayarak Suriyeli aileyi etkilemeye çalışan çevirmenin işine son verilmesi kurumun çevirmenin güvenilirliğine önem verdiğini göstermektedir. Aşağıda kurum çalışanının sözlerinde çevirmenin işini iyi yapması konusunda üzerinde bir yükümlülük olduğu anlaşılmaktadır:

“Sosyal inceleme yapıyorum. Ekonomik destek almak için derneğe başvuran mülteciler var. Söylenenleri gerçek kabul ediyorum. Mesela eşinin hasta olduğunu söylüyor. Karşı tarafın doğru söyleyip söylemediğini anlamak için tercümanın güvenilirliği önemli. Söylenenleri bire bir mi çeviriyor ona bakıyoruz. Hangi tercümanla çalışılacağına dair karar mekanizmasında etkimiz var. Çünkü üzerimizde bir yükümlülük var” (E.M. kadın (25) sosyal çalışmacı, 24.11.2017).

Çevirmen seçimi konusunda sosyal çalışmacının söz sahibi olması, aynı zamanda çevirmen/sosyal çalışmacı arasında asimetrik bir güç ilişkisi olduğunu göstermektedir. Kurum çalışanının algısında muhatap alınacak olan kişi sadece odur. Çevirmen sadece kelime kelimesine çeviri yapan bir kanaldan ibarettir.

“Tercüman durumu açıklıyor, danışan inanmıyor. Aynı sözlerin benim ağzımdan çıktığını görmedikçe danışan da inanmıyor” (E.M. kadın (25) 24.11.2017). Sosyal çalışmacı bu sözleriyle güç hiyerarşisinde çevirmenle aynı konumda olmadığını ima etmektedir. Kendi konumunun tehdit altında olduğunu düşünmüş olabilir. Özel algısında çevirmen onun için sadece bir iletişim kanalıdır. Dolayısıyla çevirmen rolünün dışına çıkmamalıdır.

Aynı şekilde, psikolog da çevirmenin araya girmesinden ve açıklama yapmasından hoşnut olmadığını vurgulamaktadır. Çeviri yapmalarının dışında çevirmenlerden başka görevler de icra etmeleri beklenmektedir. Görüldüğü üzere, güncel toplum çevirmeni profili sadece çeviri yapan bir kanal olmasının ötesinde çevirmenin çok yönlü, “her işe koşan birisi” olması beklenmektedir. Çevirmen aynı zamanda bir bilgisayar öğretmeni, yoklama sorumlusu, resepsiyonist veya şoför olabilir. Bir sonraki bölümde bu görevlerin neler olduğuna değinilecektir.

3.3.7. Çevirmenlerin Diğer Görevleri

Toplum çevirmenleri çalıştıkları kurumda çeviri dışında başka görevler de icra etmektedirler. Örneğin, A.E. (erkek (27) Suriyeli Türkmen), Türkiye’ye öğrenci statüsünde gelmiş, Anadolu’da bulunan bir üniversitede bilgisayar eğitimi aldıktan sonra kurumda bilgisayar öğretmeni olarak çalışmaya başlamıştır. Kurumun bilgisayar sisteminden sorumlu kişi olmasının dışında aynı zamanda sosyal hizmetler bölümünde çevirmenlik yapmaktadır.

Bazı çevirmenler günün belirli saatlerinde sadece resepsiyonda yönlendirme yaparken, diğerleri kurum binası içerisinde ve dışarısında sadece çeviri yapmaktadırlar. Bir çevirmen, mülteci toplantılarında yoklama alma görevi dışında başka bir çevirmenle birlikte dönüşümlü olarak ardıl çeviri de yapmaktadır. Psikiyatri vakaları için çeviri yapan bir çevirmen, devlet hastanesine sık sık gittiğini söylemektedir. Hastanede sözlü çeviri dışında hasta yönlendirmesi ve koordinasyonu, hasta refakatçisi gibi ek görevler de icra etmektedir.

Mültecilerin Türkiye’den Avrupa’ya geçmek için transit olarak kullandıkları komşu ülke Yunanistan’da mülteci sayısının artışıyla birlikte toplum çevirmenlerine ve ‘kültürel aracılara’ acil bir ihtiyaç doğmuştur. Zoi Resta (Resta, 2017), Yunan adalarındaki açık hastane yapılarını ve toplum çevirmenlerini incelediği araştırmasında, toplum çevirmenlerinin kültürel aracı, eğitmen ve aynı zamanda şoför olarak kullanıldıklarını belirtmektedir. Yunanistan’da olduğu gibi KTM’de çalışan bir çevirmen de aynı zamanda şoförlük yaptığını söylemektedir.

MD’deki gözlemlerimizde kuruma çocuklarıyla beraber gelen ailelerin olduğu görüldü; fakat çocukların aileleri için çeviri yapıp yapmadıkları konusunda herhangi bir bilgi elde edilemedi. Lucy Tse’nin ‘language brokering’ olarak adlandırdığı Amerika’da doğan iki dilli çocukların ve öğrencilerin ailelerine refakat etmeleri ve hastanelerde çeviri yapmaları anlamında bu tarz çevirmenlik Amerika’da Çinliler ve Latin Amerikalı kökenli göçmenler arasında uzun yıllar yaygın olarak kullanılmıştır (Tse, 2013, 485–498).

Türkiye’de ortalama 7 yıldır bulunan bir göçmenin ülkesinde yaşadığı zamanlardaki veya Türkiye’ye ilk geldiği zamanlarındaki gibi kalması mümkün değildir. Göç sürecinden geçen bir çevirmen de kültürel ve bilişsel dönüşümler yaşayacaktır. Diğer bir deyişle, kendi ülkesinden koptuktan sonra yeni yaşadığı ülkede aynı kişi olmayacaktır; zihniyet ve yaşam biçimi anlamında farklı bir yöne evrilecektir. Kısacası göçmenin sabit bir konumda kalması mümkün değildir, çeşitli kültürel dönüşümler geçirmesi kaçınılmazdır. Özellikle ülkenin diliyle etkileşim içinde sosyal hayatın içinde olduğu sürece bu dönüşüm çok hızlı olacaktır. Bir sonraki bölümde bunun önemine değinilecektir.

3.3.8. Habitusların Dönüşümü ve Değişen-Dönüşen Çevirmen Kimlikleri

Bourdieu’nün geliştirdiği temel kavramlardan olan habitus kavramı, “tüm geçmiş deneyimleri bütünleştirerek her an algı, beğeni ve eylem matrisi gibi işleyen ve aynı biçimdeki sorunları çözmeye olanak sağlayan bir yatınlıklar sistemi” olarak tanımlanır (Bourdieu, 1972, 161). Bununla birlikte, habitus sabit ve statik bir şey değildir. Yapılandırıcı ve üretici bir matristir. Habitus, mutlak ve değişmez, sabit bir yapıya gönderme yapmaz. Habitus “yeni deneyimlerle birlikte durmaksızın değişir” (Bourdieu, 2016, 193’den aktaran Özet, 2018, 34). Habitus değişime açıktır ve bireyi durmaksızın yapılandırır. Yaşadığımız çağda bireylerin yoğun bir şekilde coğrafi,

kültürel ve ekonomik değişimler yaşamalarından hareketle, tıpkı mültecilerin durumunda olduğu gibi daha uyuma açık (*adaptive*) bir habitustan bahsedilebilir.

“Habitus yeni durumlarla karşılaştığında sürekli genişler. Düzenli doğaçlamalara açıktır veya yeni durumlarla ve deneyimlerle karşılaştığında failerin alışık oldukları yanıtların işe yaramadığı veya birbirleriyle çatıştığı durumlarda failerin bilinçli bir şekilde kendilerine ve değişen bağlamlara kafa yorarak duruma göre yeni durumlara uyum sağlayabilmek için dönüşebilen ve habituslarını tekrar inşa ettikleri üretici bir olgudur” (Hillier & Rooksby, 2005, 13).

Bu anlamda çevirmenlerin yaşadığı yeni deneyimler kişiliklerini değiştirmektedir. Türkçe öğrenmek bu yapılandırmanın aşamalarından biridir. Yaşadıkları topluma uyum sağlamaları için gerekli bir sınavdır. Türkçe öğrenmek sosyalleşmelerini kolaylaştırmakta, aynı zamanda Türkiye’de çevirmen olarak iş bulmalarını sağlamaktadır. Çevirmenler Türkiye’ye gelmeden önce Türk kültürüyle olan ilk temaslarını Türk dizi ve filmlerini seyrederek kurduklarını söylemektedirler. Türkiye’ye geldikten sonra da Türk kanallarını seyretmeye devam etmektedirler. Bir çevirmen, küçükken İstanbul’da yaşamak istediğini, Türkiye’nin diğer şehirlerinde yaşamış olmasına rağmen İstanbul’u tercih ettiğini belirtmektedir. Çevirmenin “küçükken hep İstanbul’da yaşamak isterdim” sözlerinden Suriyeli mültecilerin habitusunda İstanbul’un önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır (S.H. 24, kadın, 31.08.2018).

Göçmenlerin yerleşik halkla sosyalleşme süreçleri Türkiye’ye uyum sürecinin önemli bir aşamasıdır. Suriyeli çevirmenlerin tamamının Türk arkadaşları vardır, bazıları Türk aileleriyle düzenli olarak görüşmekte ve onları evlerinde misafir etmektedir. Hatta bir çevirmen, Türk kız arkadaşı olduğunu bile gizlememektedir. Bir diğer görüşmeci, evlerine genellikle Suriyeli ailelerin geldiğini, bir Türk aile ile bayramlarda görüştiklerini söylemektedir: “Bizim tanıdığımız bir Türk aile de var. Türkiye’ye geldiğimizden beri onları tanıyoruz. Çok iyiler. İşte bayramlarda geliyorlar. Biz onlara gidiyoruz. Sanki uzaktan akrabayız gibi” (M.E. erkek (23) 23.02.2018). Önceki bölümlerde Türkçe öğrenmenin göçmenler için önemli bir eşik olduğu belirtilmişti. Saha verileri görüşmecilerin erek dile maruz kalarak ve yerleşik halkla olan etkileşimleri sayesinde Türkçe öğrendiklerini göstermektedir. Özetle, dil öğrenmenin göçmen habitusunu dönüştüren faktörlerden biri olduğu söylenebilir.

Habitus dönüşümü en iyi S.H.’nin deneyimlerinde görülmektedir. S.H., Türkmen olmasına karşın Türkiye’deki okul arkadaşları tarafından öteki olarak görülürken, Suriye’den 10 yıldır tanıdığı Arap kökenli Suriyeli mahalle

arkadaşlarıyla Türkçe konuşmaktadır. Kısacası bu örnek Türkçenin etnik kökeni ne olursa olsun Suriyeliler arasında ortak bir dil haline geldiğini göstermektedir (S.H. erkek (24) 16.02.2017). Çevirmenler için yaşadıkları ülkenin dilini iyi bir seviyede öğrenmenin dışında vatandaşlık hakkı elde etmeleri de Türk toplumuna uyum sürecinin nihai ve önemli aşamalarından biridir.

Çevirmen katman katman göçlerle oluşmuş bir mekânın yeniden yazılmasına katkıda bulunmakta, aynı zamanda ilçe tarihinin yeni gelen göçmenlere aktarılmasında aracı olmaktadır. Diğer taraftan, küresel ve yerel güç ilişkilerinin bir yansıması olarak, ulusal ve uluslararası STK'ların, resmî kurumların söylemlerini ilçenin yeni sakinlerine aktarılmasında da rol oynamaktadır. Oluşmakta ve dönüşmekte olan melez kimlikler her iki kültürde aynı anda var olan kimlikleri ifade eder. Salman Rushdie'nin 'we're all translated men' olarak özetlediği duruma işaret eder. 'Hayali memleketler' (Rushdie, 1982) başlıklı makalesinde Rushdie, 'çeviri' kavramının etimolojik olarak Latince'de 'bir yerden bir yere taşımak' (*bear across*) kelimesinden geldiğini söyler. Dünyanın bir yerinden diğer yerine taşınan bizler, hepimiz çevrilmiş insanlarız' demektedir. Bir kültürden gelen ve başka bir kültüre giren insanlar Rushdie'nin ifadesiyle "çevrilmiş insanlar"dır.

Kimliklerin inşası sürecinde çevirinin etkisini incelediği çalışmasında Cronin (Cronin, 2006, 45), göçmenin durumunu çevrilmiş birinin durumuna benzetir. Göçmen de tıpkı bir metin gibi bir kaynak dil ve kültürden hedef dil ve kültüre taşınır. Böylelikle çeviri fiziksel hareket ve yer değiştirme anlamında gerçekleşir ve dünyayı birbirine konuşma, yazma ve yorumlama şeklinde sembolik bir değişim anlamında olur. Göçmenler sayısız şekilde çevrilmiş varlıklardır. Tanıdık kaynak çevrelerinden kendilerini uzaklaştırırken tamamen bilinmez veya az çok bilinen bir hedef kültüre doğru taşınırlar. Yeni çevrelerinde çalışabilmeleri için becerilerini başka bir dilde öğrenmek veya mükemmel hale getirmeleri gerekebilir. Doğum yerlerini kaybetmiş olmaları ve bunu bir kazanca dönüştürme çabalarında bireysel ve kolektif kimlikleri çeşitli dönüşümler geçirecektir. Sultanbeyli'deki toplum çevirmenleri de kaynak dilleri olan Arapça ve Kürtçeden erek dile, yani Türkçeye doğru taşınmaktadır.

Çevirmenin ülkesine olan bağlılığı dil üzerinden devam etmektedir. Kültürün taşıyıcısı olan dil, duyguların da taşınmasına izin verir. Eski fotoğraflar kaybedilmiş bir mekânın izlerini başka bir mekânda yaşatmayı olanaklı kılar. Dolayısıyla geçmişe

ait fotoğraflar bu bağılılığı sağlayan araçlardan biri olarak düşünülebilir. Çevirmenler Suriye’de yaşadıkları şehirlere dair nostaljik duygular beslemektedir. Kurumun sosyal medya hesabında belirli aralıklarla çevirmenlerin Suriye’deki yaşamlarından kesitler, fotoğraflar eşliğinde sunulmaktadır. Bu görseller, habitusun bireyi yapılandırıldığını gösteren örneklerdir. Aynı zamanda çevirmen habitusunun anlaşılmasına yardımcı olan göstergelerdir. Mültecilerle yerleşik halk arasında bir aracı olan kurum, çevirmenin geldiği şehirlerle ilgili fotoğraflar ve metinler yayınlarak çevirmenin yaşadığı toplumda geçmişinden kopmadan yapılanmasına ve tekrar çevrilmesine yardımcı olmaktadır.

Görsellerin arka planında çevirmenin geldiği kültüre ait mekânlar, bayramlarda bir araya gelinen meydanlar, kafeler gibi mekânlara dair kişisel anıları ve şiirler bulunmaktadır. Pierre Nora’nın “hafıza mekânları” (*lieux de mémoire*) olarak adlandırdığı mekânlar, geçmişi şimdiki zamana taşıyan göstergelerdir, geçmiş mekânlara duyulan özlem, çevirmenin yeni mekânında, Sultanbeyli’de çevrildiğine tanıklık etmektedir.

Sherry Simon, “çevrilebilir kentler”den (*translatable cities*) bahseder. Geçmişinde çokdilli ve kültürlü olan, milliyetçiliğin bir sonucu olarak günümüzde tek bir dilin hâkimiyeti altındaki dünya şehirlerine örnek olarak İstanbul’u da verir. Farklı dillerin bir arada konuşulduğu şehirlerde ise şiddet eğilimi olabildiği gibi, bu durum aynı zamanda dilsel ve edebi yaratıcılığı da tetikler. Simon, şehirde yapılan çevirilerin, çevirmenlerin izini sürerek aslında bu şehirlerin kültür tarihlerinin ortaya çıkarılabileceğinin altını çizer. Dijital ortamda eski İstanbullu ailelere ait siyah-beyaz fotoğraflar ve grup üyeleri arasında yapılan paylaşımları konu alan bir çalışmada bu tarz paylaşımlar bir çeşit çeviri olarak değerlendirilmiştir.¹⁹Fotoğraflar eskiyle yeni arasında, bir çeşit kültürel gidiş-geliş etkisi yaratır, eskiye özlem duygusu, doğup büyüdüğü şehre yabancılaşan, azınlık haline gelen bireylerin bir anlamda duygularını çevirir, her paylaşılan fotoğrafla üyeler bir çeşit haz duygusu yaşarlar, günlük sıkışmışlık hallerinden yapay bir şekilde uzaklaşırlar.

¹⁹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Doktora Programı, Prof. Dr. Emine Bogenç Demirel’in **Popüler Kültür ve Çeviri Doktora Dersi** kapsamında hazırlanan “Eski İstanbullular ve Aile Arşivleri Facebook Grubunun Popüler Kültür açısından İncelenmesi” başlıklı dönem sonu ödevi.

Paul Ricoeur'ün "zaman ve anlatı" (*temps et récit*) (Ricoeur, 1984'den aktaran Turan, 2003, 205) adlı eserinde yaptığı kozmik zaman/görüngübilimsel (yaşanmış) zaman ayrımının bir benzeri de çevirmenlerin paylaştığı bu fotoğraflarda görülmektedir. Kurumsal bir sosyal medya hesabından çevirmene ait kişisel bir fotoğrafın paylaşılması geçmişe duyulan özlemin boyutunu kanıtlamaktadır.

Bu örneklerden görüldüğü üzere, farklı mekânlarda yaşayan insanlar yitirdikleri, belki de bir daha asla geri gelmeyecek olan zamanı ve hatıraları fotoğraflar ve şiirlerle göstergesel olarak yeniden yaratmaya çalışmaktadırlar.

>Oraya ilk gittiğimde ne kadar heyecanlı olduğumu çok iyi hatırlıyorum. 10 yaşındaydım, babam o günde bizi Emevi Cami'ye götürmek istedi. Oranın çok farklı olduğunu hissettim, sanki bambaşka bir şehre gitmiş gibiydik. Ona "Eski Şam" denir. Fotoğraftaki Eski Şam'da en meşhur kafenin adı "El Nofara". Oraya gidince babam kafenin hikayesi anlattı "Kızım, burası Şam'ın en eski kahvehanelerinden birisi. İki yüz yıl önce inşa edilmiş ve hala aynı şekilde kalmış. Eskiden bugüne kadar insanlar hala meddahın hikayelerini dinlemek için gelirler, özellikle ramazan aylarında...". Bende o günden sonra her tatilde arkadaşlarımla bu kafeye gelip çok keyifli zamanlar geçirmiştik.

#silinmeyenhatiralar

Şekil 9: Çevirmen Habitusu: Fotoğraflar ve Hatıralar

Mülteciler Derneği. <https://www.facebook.com/multecilerorgtr> [01.11.2018, 18.10.2018].

Inghilleri, göç süreci sonucunda oluşan dönüşümün çift taraflı gerçekleştiğini ve bu süreçte çevirinin önemli bir rol oynadığını belirtmektedir:

“Göçmenler parçası oldukları toplumları dönüştürürler ve toplum tarafından dönüştürülürler. Bu süreçte çeviri merkezi bir rol oynar. Çeşitli çeviri biçimlerinin yardımıyla birbirlerinin kültürlerine ve diline yabancı olan bireyler farklılıklar olduğu kadar potansiyel olarak birbirleriyle keşişen değerler ve önceki deneyimlere de bakarlar” (Inghilleri, 2017, 3).

Özetle, kurumlar da bu çeviri sürecinin bir aracı haline gelmektedir. Sosyal medya üzerinden Arapça ve Türkçede var olan ortak sözcüklerin yayınlanması, çevirmenlerin geldikleri şehirlerdeki önemli mekânların tanıtılması, İstanbul’un tarihi mekânlarının gezdirilmesi gibi etkinlikler, mültecilere ortak deneyimler yaşatma konusunda kurum tarafından atılan adımlardan bazılarıdır. Göç deneyimi göçmenleri olduğu kadar ev sahibi toplumu da çeşitli şekillerde dönüştürmektedir. Çevirmen kadar kurumlar da bu dönüşümün aracılarıdır, dolayısıyla bu mekanizmanın sürekli ve sürdürülebilir olması çevirmenlerin mesleki anlamda profesyonelleşmesine bağlıdır.

3.4. Amatörlük/Profesyonellik

Bu başlık altında çeviride amatörlük/profesyonellik sorunsalı bağlamında toplum çevirmenliğinin dünyada ve Türkiye’de geçirdiği meslekleşme süreci tartışılacaktır. Daha sonra sahadan elde edilen veriler ışığında Türkiye’deki toplum çevirmenliği uygulamaları Sultanbeyli örneklemini üzerinden değerlendirilecektir.

Toplum çevirmenliğinin mesleki yeterlilikler çerçevesinde değerlendirilmesi profesyonellik kavramını tartışmaya açmaktadır. Toplum çevirmenleri kime göre profesyonel sayılmaktadır? Profesyonel bir çevirmen sayılabilmek için gerekli olan koşulları, yani etik kurallara uymaları, bir maaşları ve eğitimleri olması gibi ölçütleri karşılıyorlar mı? Bu anlamda ne kadar profesyoneller? Mesleki yeterlikleri var mı? Çevirmen olarak ne kadar nitelikliler?

Angelelli (2004, 20-21), çevirmen meslek dernekleri tarafından oluşturulan mesleki etik kurallarında tarafsızlık ve görünmezlik gibi monolitik kavramlara çok fazla vurgu yapıldığını belirtmektedir. Hâlbuki bu kurallar profesyonel olsun olmasın çeviri pratiklerinin karmaşıklığını hesaba katmamaktadır (Antonini, Cirillo, 2017, 8). Diğer bir deyişle, çevirmenin kişisel tarihi, kaynak dilde olduğu gibi hedef dile ve kültüre olan yaklaşımı, tutumları, ideolojik geçmişi ve diğer paydaşların tutum ve yaklaşımları gibi etmenler de çeviri üzerinde etkili olmaktadır.

Profesyonel olmayan çevirmenlik terimi yeni bir terim olarak hiç resmi çeviri eğitim almamış ve genellikle çevirmen olarak yaptıkları işten para almayan çevirmenleri adlandırmak için kullanılmıştır (Antonini, Pöchhacker, 2015, 277). Geçen asırda gerçekleşen kitlesel göç hareketleri sonucu olarak göçmenlerin kamu hizmetlerine erişimini gerektiren ortamlarda bağlantı (*liaison*) çevirmenliği ve özellikle toplum çevirmenliği şeklinde uygulanagelmıştır. Bazı ülkelerde profesyonel olmayan çevirmenlere karşı sıkı tutumlar sergilenirken dilsel çeşitliliğin artmasıyla birlikte bazı ülkelerde *ad hoc*²⁰ çözümlere başvurulduğu ve profesyonel olmayan çevirmen kullanımına tolerans gösterildiği görülmektedir.

Çevirmenliğin profesyonelleşme sürecini açıklayan çeşitli kuramlar bulunmaktadır. Bunlar, nitelik kuramı, kontrol kuramı ve mistifikasyondur (Mikkelsen, 1996, 2).

- ✓ Nitelik Kuramı (*Trait Theory*)na göre profesyonelleşme bazı niteliklerin kazanılmasıyla gerçekleşir. Bunlar etik kurallara bağlılık, kuramsal bilgi sağlayan bir topluluğa bağlılık, lisanslama veya bir kuruma kayıt, meslektaşlara bağlılık gibi niteliklerdir.

²⁰ *Ad hoc* terimi o an çeviri yapmak için uygun olan herhangi birini ifade etmek kullanılmaktadır. Bunlar arasında çift dilli hastane personeli ve aile üyeleri olabilir (Antononi, 2017, 5).

- ✓ Kontrol Kuramı: Bir meslek bireysel bazda profesyonellerin davranış ve niteliklerini ne kadar kontrol edebilmektedir? (iç kontrol) mesleklerin toplum içerisindeki operasyonlarını belirleyen koşullar üzerindeki kontrolü nedir? (dış kontrol) Örneğin, Baro veya Tıp meslek derneklerinin gücü gibi.
- ✓ Mesleğin mistifikasyonu sürecinde meslek dışından birinin anlayamayacağı o mesleğe özgü jargonların kullanılarak mesleğe gizemli bir hava verilmesidir.

Türkiye’de toplum çevirmenliğinin profesyonelleşme sürecine bakıldığında mesleğin nitelik kazanması açısından çeşitli adımların atıldığı görülmektedir. Etik kuralların önemsenmesi bu adımlardan biridir. Ancak iç ve dış kontrolü sağlayan bir meslek odasının bulunmaması, toplum çevirmenliğinin farklı alanlara değen bir meslek olması, kendine has mesleki bir jargonunun henüz oluşmamış olması gibi noksanlıklar göze çarpmaktadır. Dolayısıyla bu durum toplum çevirmenliği alanında profesyonelleşmenin henüz oluşmadığını göstermektedir. Dünyadaki örneklerle bakıldığında profesyonelleşmenin hızlı bir şekilde gerçekleşmediği, bir süreç sonucunda oluştuğu görülmektedir. Örneğin, Tayvan’da konferans çevirmenlerinin geçirdikleri profesyonelleşme evrelerini toplum çevirmenlerine uygulayan Tseng’e göre profesyonelleşme sürecinin aşamaları aşağıdaki gibi gelişmektedir.

Tseng, profesyonelleşme sürecinde mesleki kontrole nitelikten daha fazla önem vermektedir. Tseng’e göre ilk aşamada piyasada bir alt üst olma durumu yaşanır. Burada düşük fiyat önemli bir faktör olarak ortaya çıkar. İkinci aşamada mesleğin sağlamlaştırılması süreci gerçekleşir. Profesyonellerin amaçları konusunda bir uzlaşmaya varılmasıyla meslek sağlam bir konuma taşınır. Üçüncü aşamada iç ve dış kontrolü arttıran bir meslek derneği organizasyonu devreye girer. Dördüncü aşamada profesyonelleşme akreditasyon gibi derneğin etik standartların formüle edilmesiyle desteklenir. Böylece mesleğe girişin kontrol altına alınması sağlanır.

Tseng, toplum çevirmenliğinin profesyonelleşme sürecinde karşılaşılan zorluklardan birinin mesleki ünvanlar konusundaki karışıklık olduğunu belirtmektedir. Halktan insanlar “tercüman” kelimesini kullanmakta, sözlü çeviri yapan çevirmen ile yazılı çeviri yapan çevirmen arasındaki farkı ayırt etmekte zorlanmaktadır.

Sonuç olarak Tseng’in profesyonelleşme süreci için gerekli gördüğü aşamaların Sultanbeyli örneğinde henüz tamamlanmadığı söylenebilir. Saha

verilerine baktığımızda Sultanbeyli özelinde incelenen kurumlarda, KTM ve MD örneklerinde olduğu gibi çeviri eğitimi almamış çevirmenlerin acil gereksinimler sonucunda işe alındıkları ve iş yerinde verilen çeşitli eğitimlerle profesyonelleşme yolunda ilerleme gösterdikleri görülmektedir.

Çevirmenlerin sosyo-ekonomik özellikleriyle ilgili tablo incelendiğinde KTM’de görevli 5 çevirmenden 4’ü üniversite mezunu olduğu görülmektedir. MD’de ise toplum çevirmenlerinin genelde lise eğitimi aldıkları, yani daha düşük bir kültürel sermayeye sahip oldukları görülmektedir. Dahası, birçoğu üniversite düzeyinde çeviri eğitimi almamış ve aldıkları ücretler uluslararası standartların altındadır. Dolayısıyla batı ülkelerindeki toplum çevirmeni profilinden çok ‘profesyonel olmayan çevirmen’ tanımına daha yakın bir kategoriye girdikleri söylenebilir.

Psikolog, insan kaynakları yetkilisi gibi diğer kurum çalışanlarının birlikte çalıştıkları çevirmenlerin çalışma biçimlerine yönelik algıları farklılıklar göstermektedir. Diğer kurum çalışanları çevirmenlerin amatörlüklerinden ve yaptıkları işin öneminin farkında olmamalarından yakınmaktadır (psikolog ile görüşme, 10.01.2018).

Başka bir örnekte çevirmenin kurumun belirlediği gizlilik normlarının dışına çıkması kurum yetkilisi tarafından “amatör” olarak damgalanmasına yol açmaktadır. Kurum dışında paylaşılmaması gerektiğini düşündüğü bir detayın araştırmacıyla paylaşılması insan kaynakları yetkilisine göre çevirmenin yapmaması gereken bir davranıştır. “Bu davranışı amatörce. Profesyonel biri böyle davranmazdı, halk tercümanlığı eğitimiyle ilgili detayları sizinle paylaşması bile çevirmenin ne kadar amatör olduğunu gösteriyor” (insan kaynakları yetkilisi, 23.02.2018).

Başka bir kurum yetkilisi, çevirmenin dominant tavırlar içine girmesini çevirmenin eğitimsiz olmasıyla ilişkilendirmektedir (yetkiliyle görüşme, 31.08.2019). Kurum yetkilisi eğitilmiş/eğitimsiz çevirmen ayrımı yaparak kendini güç hiyerarşisinde üst bir konuma koymaktadır. Hatta yetkilinin Türkmen asıllı olmasına rağmen çevirmeni “göçmen” olarak kodladığı söylenebilir. Hasret Saygı’nın Kırşehir’de yaşayan Iraklı Türkmen ve Kırşehirli kadınlar arasında geçen konuşmaları analiz eden doktora çalışmasında saptadığı gibi göçmenlerle yerleşik

halk arasında bir toplumsal kaynaşmanın sağlanabilmesi için ortak kimlik ve adiyetlikler yetersiz kalmaktadır (Duygun, [02.10 2019]).

Benzer şekilde, yukarıda verilen örnekte görüldüğü gibi, Suriyeli bir mültecinin Türkmen asıllı olması onun yerleşik halktan biri olarak görülmesi için yeterli olmamaktadır.

Sosyal hizmet uzmanlarına gelince, bu konuyla ilgili herhangi bir olumsuz yorumda bulunmamışlardır. Her sosyal çalışmacının çevirmenle birebir çalışma biçimlerinde farklılıklar olabilir. Bazı görüşmeler ofis ortamında gerçekleşirken, bazı görüşmeler birlikte gittikleri ev ziyaretlerinde gerçekleşmektedir. Kısacası sosyal çalışmacıların işlerini gerektiği gibi yürütebilmeleri için çevirmene diğer kurum çalışanlarından daha fazla ihtiyacı olduğu söylenebilir.

Özetlemek gerekirse, bu kurumlarda icra edilen toplum çevirmenliğinin ihtiyaçlarla oluşmuş, deneme yanılmayla sürdürülen bir duruma işaret etmektedir. Bu anlamda, Sultanbeyli'deki toplum çevirmenliği organizasyonu ve uygulamalarının batı ülkelerindeki toplum çevirmenliği uygulamalarının ilk devreleriyle en azından bu yönüyle bir benzerlik gösterdiği söylenebilir. O halde toplum çevirmenliğinin profesyonel bir meslek haline gelebilmesi için atılması gereken adımlar neler olmalıdır? Roda Roberts, bu konuda aşağıdaki tavsiyelerde bulunmaktadır:

- ✓ Toplum çevirmenliğini icra eden kişiler üstlendikleri roller ve işlevleri konusunda ortak bir zeminde buluşmaları gerekmektedir.
- ✓ Müşterilerini (hizmet sağlayıcılar ve hizmet alanlar) eğitmelidir.
- ✓ Sonrasında resmi eğitim programları meydana getirilmelidir. Bu eğitim programları sağlamlaştırıldığında meslek dernekleri oluşturulmalıdır. Meslek dernekleri toplum çevirmeninin çıkarlarını korumak ve etik kuralların uygulanması için gereklidir. Buna karşılık olarak bu dernekler güçlendikçe halkı toplum çevirmeninin rolü ve eğitimden geçmiş profesyonel toplum çevirmenlerinin işe alınmasının önemi konusunda eğitmelidir (Roberts, 1994, 127-138'den aktaran Mikkelsen, 1996).

Türkiye'de toplum çevirmenliği araştırmalarının öncü isimlerinden Jonathan Ross, Türkiye'de hâlihazırda toplum çevirmenliğinin bir meslek olarak adlandırılması konusunda bile şüphesi olduğunu belirtmektedir. Zira toplum çevirmenliği hukuk ve tıp alanlarında olduğu gibi kendine özgü bir mistifikasyona

henüz sahip değildir. Ayrıca, toplum çevirmenlerinin tıpkı konferans çevirmenleri derneği gibi değişim yapabilecek güçlü bir meslek derneğinin olmaması da durumu zorlaştırmaktadır. Meslek üzerindeki kontrol çoğu zaman devletin tekelindedir veya bu kontrolün hiç olmadığı durumlar da vardır. Bu konuda bir süreklilik ve yeterince sertlik olmaması göze çarpmaktadır.²¹Bununla birlikte, son zamanlarda MYK Komisyonu gibi oluşumlar bu alandaki boşlukları dolduracak girişimlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Sözlü çeviri eğitimi konusunda MD'nin benimsediği yaklaşım psikolinguistik modele uygun düşmektedir. Bu konuda Whyatt, 5 aşamadan oluşan “gelişimsel bir model” önermektedir: Dile olan doğal yatkınlık, eğitilmemiş yetenek, eğitilmiş beceri, yetkinlik ve uzmanlık (Antonini, 2017, 45). Türkmen ve Arap kökenli toplum çevirmenleri örneklerinde her iki kategorideki çevirmenlerin Türkçe ve Arapça dillerine önceden yatkınlıkları olduğu anlaşılmaktadır. Türkmen kökenli çevirmenler her iki dili de Suriye’de geçirdikleri çocukluk döneminde öğrenmişlerdir. Suriye’deki eğitim sistemi çatısı altında resmi bir şekilde Türkçe eğitimi görmemiş olsalar da en azından Türkçelerini ilerletme yönünde çaba gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bir çevirmen, Şam’da yaşarken TÖMER’in açtığı Türkçe okuma yazma kurslarına devam etmiştir. Ana dili Arapça olan çevirmenlerin durumuna farklı bir durumla karşılaşılmaktadır. Türkiye’ye gelmeden önce Türk filmleri ve dizilerinden Türk diline önceden aşina oldukları anlaşılmaktadır. Türkiye’ye geldikten sonraki dönemlerde çalıştıkları yerlerde Türk meslektaşlarıyla girdikleri etkileşimler ve Sultanbeyli’de ikamet eden gönüllülerin verdiği Türkçe dersleri sayesinde Türkçe öğrenmişlerdir.

Suriyeli mültecilere yönelik çok yönlü çalışmalarıyla tanınan, İstanbul’un Anadolu yakasında en çok toplum çevirmeninin çalıştığı kurum olarak bilinen MD, mülteciler konusunda uzmanlaşmış bir kurumda toplum çevirmenliğinin nasıl organize edildiğini gösteren veriler sunmaktadır. Bir sonraki bölümde MD’de toplum çevirmenlerinin işe alımında hangi kriterlerin arandığı, işe alım süreci ve çeviri hizmetlerinin nasıl organize edildiği açıklanacaktır.

²¹ Jonathan Ross, “Celebrating and enabling multilingualism: A symposium for the European day of languages” sempozyum sunumu, Boğaziçi Üniversitesi 26 Eylül 2019, İstanbul.

3.5. Kurumlarda Çeviri Organizasyonu

Türkiye’yedeki göç hareketlerinin aniden artmasıyla birlikte şimdiye kadar göç konusunda faaliyet göstermemiş olan kurumlar da mültecilere yardım konusunda adımlar atmaya başladılar. Diğer taraftan mültecilerin gereksinimlerinin artması bu konuda çalışan kurumların ortaya çıkmasına neden oldu. Mültecilerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan bir tanesi dil engelidir. Bu sorunun hızlı bir şekilde çözülmesi ve iletişim ihtiyacının karşılanması amacıyla sayıları yüzleri bulan toplum çevirmeni *ad hoc* bir şekilde işe alındı. Kurumlar açısından bakıldığında, toplum çevirmeni çeviri organizasyonunda kilit bir konumdur. Toplum çevirmeni sadece okuma yazma bilen mülteci popülasyonuna sözlü çeviri yapmakla kalmamakta, kurumu teftişe gelen diğer kurumların temsilcilerine de çeviri yapmaktadır. Kuruma yapılan üst düzey ziyaretlerde kurumun ve projelerin işleyişi hakkında bilgiler verilmektedir. Önceki bölümde özetlendiği gibi, toplum çevirmeni çeviri dışında başka görevlerde de bulunmaktadır. Bütün bu noktalar toplum çevirmenlerinin kurum için ne kadar önem taşıdığını göstermektedir. Bu nedenlerden dolayı çevirmen seçimi kurumlar tarafından önem verilen bir husustur.

Çevirmen seçimi konusunda göz önünde bulundurulacak kriterler ve normlar kurumdan kuruma göre değişmektedir. Bu kriterleri her kurum kendi koyduğu normlara göre belirlemekte ve uygulamaya çalışmaktadır. Ulusal ve Uluslararası STK’lar eski adıyla EUilan.com, yeni adıyla gelbasla.com websiteleri üzerinden çevirmen ilanları vermektedir. Bu sitelerde verilen çevirmen ilanlarına bakıldığında çoğunlukla Arapça-Farsça bilen çevirmen arayışı içinde oldukları, son zamanlarda İngilizce-Arapça bilen çevirmenlerin tercih edildikleri görülmektedir. Bazı kurumlarda T.C vatandaşı olma şartı aranırken bazılarında böyle bir kriter olmadığı görülmektedir.

Doktora tezini Avrupa Komisyonundaki çeviri politikası hakkında yapan Koskinen’e göre (Koskinen, 2008, 18) bütün kurumlar kurum içindeki davranışları çeviri de dahil olmak üzere kısıtlar ve düzenlerler. Kurumda yapılan tüm çeviriler kurumun genel amaçları doğrultusunda ve kurum içi prosedürlere göre yapılır ve çevirmenlerden bu prosedürlere tabi olmaları beklenir.

3.5.1. Mülteciler Derneği'nde Çeviri Organizasyonu

Araştırma kapsamında MD ve KTM'de mültecilere sağlanan çeviri hizmetlerinin organizasyonu konusunda birtakım veriler elde edilmiştir. Çeviri organizasyonu, çevirmen seçimi, çevirmenlerde hangi özelliklerin arandığı, hangi dillerin tercih edildiği gibi konuları kapsamaktadır. Ancak her iki kurumda da çeviriyle ilgili kuralları içeren bir kurum içi belge bulunmamaktadır. Dolayısıyla her iki kurum için halihazırda var olan bir çeviri politikasından çok bir çeviri organizasyonundan bahsetmek daha doğru olacaktır.

MD'de çalışan proje koordinatörlerinden alınan bilgilere göre çevirmen seçimini İnsan Kaynakları Birimi yapmaktadır. Öncelikle Sultanbeyli'de oturanlar tercih edilmektedir. Sultanbeyli'nin şehir merkezinden uzak olması, çevirilerin ilçe sınırları içerisinde yapılması gibi faktörler, kurumun böyle bir tercihte bulunmasına etken olmaktadır. Çevirmen istihdamı konusunda kurumlar arası bir iş birliği göze çarpmaktadır. Bu vesileyle BMMYK'den 2 çevirmen alınmıştır. Bu çevirmenler genelde GIGM'ye bağlı şubelerde çalıştırılmak üzere 2-12 ay arasında değişen kısa dönemli projelerde istihdam edilmektedirler.

Derneğin web sitesinden düzenli olarak çevirmen ilanı verilmektedir. Başka kurumlar da MD aracılığıyla ilan vermektedir. Bir proje koordinatörüne göre ideal bir çevirmenin “dinamik, pratik, her işe koşan biri” olması gerekmektedir. Çevirmen adayı ilk aşamada kurumda uzun bir süredir çalışan deneyimli bir çevirmen tarafından test edilmektedir. Çevirmen seçimi komitesinde proje koordinatörü, insan kaynakları yetkilisi ve deneyimli bir çevirmen bulunmaktadır. Çevirmen adayına ilk önce bir test çevirisi yaptırılmaktadır. Ardından adaya bir vaka verilmekte, çevirmen, sosyal çalışmacı ve hizmet alan kişi ile gerçekleşecek bir görüşmenin simülasyonu yaptırılmaktadır. Sonrasında adayın doğru çeviri yapıp yapmadığına bakılmaktadır (sosyal çalışmacı, 10.01.2018). Bu süreçte Suriye Arapçasının bölgesel varyasyonlarını, kelimelerinin iyi bilen ve anlayan deneyimli bir çevirmen seçim sürecine dâhil edilmektedir. Eğer çevirmen psikologla çalışacaksa ona çevirmesi için bir vaka örneği verilmektedir. Bu genelde gerçekte yaşanmış bir savaş hikâyesi veya başka bir travmatik bir hikâyeden oluşmaktadır. Görüşmeler “role play” şeklinde geçmektedir. Yetkilinin söylediklerinden kurumda çalışacak çevirmen adayının bu şekilde seçilmesinin kurumda rutin bir uygulama haline geldiği anlaşılmaktadır:

“Çevirmen adayına çevirmesi için aynı hikâyeleri veriyoruz, dolayısıyla hikâyeler oturdu, artık ezbere biliyoruz” (insan kaynakları yetkilisi, 23.02.2018).

İş görüşmesi esnasında çevirmen adayına projeler hakkında bilgi verilerek genel çalışma şartları anlatılmaktadır. Çevirmen alımında insan kaynakları yetkilisi ile birlikte sosyal hizmet uzmanlarının da fikirleri alınmaktadır. Çevirmenin çoğu zaman sosyal çalışmacıyla birlikte çeviri yaptığı göz önünde bulundurulduğunda bu konuda kurumun pragmatik ve gerçekçi bir yaklaşıma sahip olduğu görülmektedir. Fakat bu durum yeni işe alınan çevirmenlerle kurum çalışanları arasındaki hiyerarşik ilişkilerin derinleşmesine neden olabilmektedir.

Kurum etno-kültürel yakınlık, terminolojiye hâkimiyet gibi nedenlerle Türkmen asıllı Suriyeli çevirmenleri tercih etmektedir. Sahip oldukları kültürel sermayeleri Türkmenleri kurum içinde daha avantajlı bir konuma koymaktadır. Kurumun sosyolog ve sosyal danışmanları, neden Türkmen çevirmenlerin tercih edildiğini aşağıdaki ifadelerle açıklamaktadır:

“Çevirmen alımında bize danışılıyor. Anlam kargaşası yaşamıyorsunuz. Türkmen kökenlilerle çalışmak daha elverişli. Tıbbi terimlerin karşılıklarını biliyorlar. Örneğin, “sosyal hizmetler”in Arapça karşılığını hemen söylüyorlar” (sosyal danışman, kadın (25) 24.11.2107).

Sosyal çalışmacı bu cümlesiyle hangi çevirmenin işe alınacağı konusunda söz sahibi olduğunu ve güç hiyerarşisinde baskın bir konumda bulunduğunu kanıtlamaktadır. Ana dil birlikteliğinin ötesinde etnik yakınlığın da Türkmenlerin tercih edilmesinde göz önünde bulundurulduğu görüşmecinin sözlerinde belirginleşmektedir: “Ana dilleri Türkçe olduğu için daha rahatlar, o yüzden Türkmenleri tercih ediyoruz. Türkler gibiler.”

İnsan kaynakları yetkilisine göre çevirmenler kısa dönemli projeler için işe alınmaktadır. 2017’de işe alınan çevirmen sayısı 25 iken 2017 sonunda bu sayı ikiye katlanarak 50’ye çıkmıştır. Çevirmen istihdamında birçok değişken bulunmaktadır. Değişkenlerden biri personel maliyetidir. Örneğin, 12 aylık bir proje için ne kadar çevirmene ihtiyaç varsa, çevirmenlerin etkin bir şekilde kullanılmaları için bu sayı en baştan planlanmaktadır. İlan verildikten sonra adaylar arasından seçilen çevirmenler bir ön görüşmeye çağırılmaktadır. Bu aşamada çevirmenin genel yeterliklerine bakılıyor, CV’si üzerinden genel kültürü ve güvenilirliği test edilmektedir. Bazı pozisyonlar için İngilizce bilgisi gerekmektedir. Toplantılarda ve yazılı çevirilerde İngilizce bilen çevirmenler kullanılmaktadır, çevirmenin İngilizceye hâkimiyeti işe

alımında tercih nedeni olabilmektedir. İşe alımlarda bir diğer kriter, işe alınacak çevirmenin uluslararası STK'da çalışmış olmasıdır. Fakat yetkili İngilizce bilen çevirmenlere olan ihtiyacın Arapça bilenlere göre daha az olduğunu söylemektedir (insan kaynakları yetkilisiyle görüşme, 23.02.2018). Kurumun çevirmen alımında kriterleri yüksek tuttuğu, ideal bir aday arayışında olduğu görülmekle beraber gerçek hayatta bunun birebir gerçekleşmediği görülmektedir. Zira görüşülen çevirmenlerin çok azı iyi İngilizce bilen, uluslararası STK deneyimi olan çevirmenlerden oluşmaktadır.

Görüldüğü üzere çevirmen seçiminde kurum yöneticileri, sosyal çalışmacı ve proje koordinatörleriyle birlikte karar almaktadırlar. Ayrıca çevirmenler her zaman sabit bir mekânda veya pozisyonlarda çalışmamaktadırlar. Hassasiyet gerektiren alanlarda çalışmaya başlamadan önce çevirmenin geçmiş deneyimleri dikkate alınmaktadır. Örneğin, M.E. (erkek (23), önceden psikiyatri hastalarına refakat, hasta yönlendirme gibi görevlerde bulunmuştur. İlerleyen zamanlarda hastanelerde psikiyatr ile olan görüşmelere çevirmen olarak M.E. gönderilmektedir. Bunlara ek olarak başka kurumlarda önceden denenmiş çeviri stratejilerin kurumda denendiği görülmektedir. Psikiyatride Suriyeli doktorla Türk psikiyatrinin eşleştirilmesi gibi stratejiler kullanılarak çevirmene olan bağımlılığın bir derece azaltılması amaçlanmaktadır.

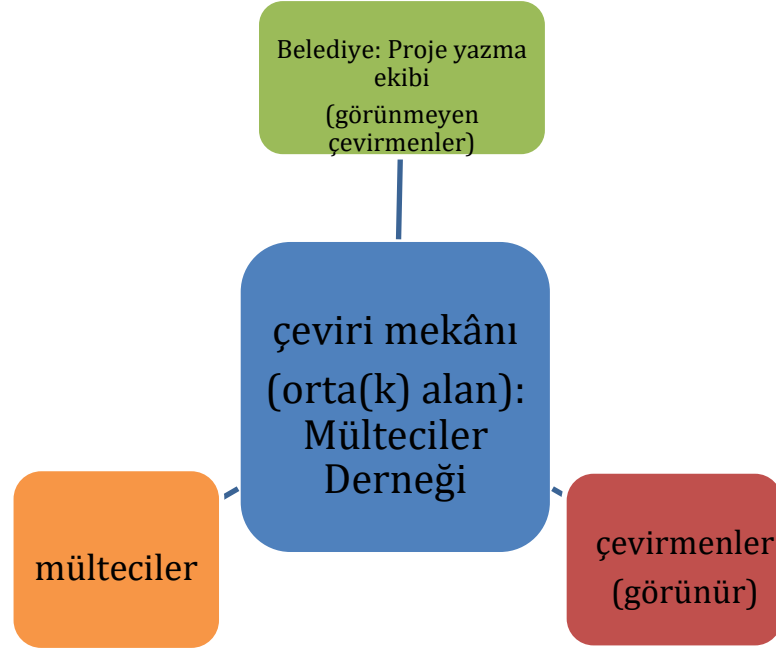
Binanın çeşitli yerlerinde Türkçe-Almanca-Arapça posterler görünür durumdadır. Ancak kurum binasında çokdilli gösterenlerin bulunması kurumun çokdillilik politikası izlediği anlamına gelmemektedir. Kurum içinde ağırlıklı olarak Arapça-Türkçe dil çiftinde çeviri yapıldığı, çokdilliliğin kurum içinde zamanla önem kazandığı anlaşılmaktadır. İlk başlarda Arapça-Türkçe dillerinde sözlü çevirinin yapıldığı Suriyelilere yönelik düzenlenen 'mülteci meclisleri' gibi etkinlikler daha sonraları başka göçmenleri de kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiş, bunun sonucu olarak kurumda başka dillerde de çeviriler yapılmaya başlanmıştır (proje asistanı, Ağustos 2018).

Çeviri etkinliklerinin dernek binası içerisinde uzmanlık alanlarına göre farklı katlarda gerçekleşmesi çevirmenlerin iş yüklerinin eşitsiz dağılımına neden olmakta, yetkilinin aktardığına göre, bu durum çeviri organizasyonunda sorunlara yol açmaktadır: "Bir katta çok yoğun çalışan tercümanlar varken diğerleri oturuyor" (yetkiliyle görüşme, 29.08.2018). Eğer görüşme yoksa ofislerinde bulundukları

zamanlarda bilgisayar üzerinden kurumun yazılı çevirilerini yapmaktadırlar. Bazı çevirmenler daha yoğun bir iş temposuyla çalışırken, diğerleri ofiste beklemektedir. Bu durum çeviri organizasyonunda eşitsizliklere neden olmaktadır. Kurum bu duruma bir çözüm arayışındadır. Yetkiliyle yapılan bir görüşme esnasında bu duruma çözüm olabilecek bir sistem olarak Kanada'nın Quebec eyaletinde kullanılan BII “çevirmenler bankası” sistemi önerildi. Yetkili, bu veya buna benzer bir sistemi kurumda denemek istediklerini ve yakın bir gelecekte böyle bir havuz sistemini kurumda uygulamaya geçirmek istediklerini belirtti. Ayrıca çevirmenlerin görev dağılımını mekânsal açıdan gösteren taslak bir şemayı araştırmacıya gösterdi.

Çokdilli panoların bina içerisinde görünür halde olması ve her katta Arapça-Türkçe sözlü çeviri yapıyor olması, MD binasını, çeviri mekânı özellikleri taşıyan bir mekân haline getirmektedir. Kuruma gelen bir ziyaretçi binanın girişinden itibaren hareketli ve dinamik bir ortama geldiğini hissetmektedir. Bina içerisinde çevirmenlerin genellikle sabit bir yerde durmadıkları gözlemlenmiştir. Derneğin resepsiyon kısmında farklı dillerle yazılmış “merhaba” kelimesinden oluşan bir pano bulunmaktadır. Üstünde yabancı donörlerin logoları yer almaktadır. Bu fotoğraf imgesi kurumun bir çeviri mekânı olarak her dile ve her kültüre açık ve kucaklayıcı olduğunu göstermektedir. Her ne kadar Arapça kurumda en çok duyulan dil olarak gözüксе de kurumsal dil olarak İngilizce de kullanılmaktadır. İngilizce, uluslararası STK'ların kullandığı “lingua franca” olarak ön plana çıkmaktadır. Böylece küresel ağların İngilizce aracılığıyla yerel kurumlar üzerinde bir nüfuz ve kontrol mekanizması uyguladığı öne sürülebilir.

Yabancı kurumlar, kendi subjektif normlarına göre bu projeleri onaylamaktadır. Bu fondan faydalanan kurum, fon sağlayıcılara, fonun nerede ve hangi projelere harcandığını hesap vermekle yükümlüdür. Dolayısıyla alınan fonların meşru bir zemine taşınması gerekmektedir. Hangi projelerin gerçekleşeceğine uluslararası kurumlar karar vermektedir. Bu kurumların temsilcileri MD'ye zaman zaman gelerek projelerin uygulanıp uygulanmadığını yerinde görmek istemektedir. Kısacası kurumlar arasında bir teftiş mekanizması işlemektedir. Batılı temsilcilerin yanı sıra Suriye vatandaşı veya batılı bir ülkenin vatandaşlığını almış Suriye kökenli STK temsilcileri kurumu ziyaret etmektedir. Temsilci Arapça bilmesine rağmen görüşmeler İngilizce yapılmaktadır. Bu esnada görüşmelerin İngilizceden Arapçaya çevirisi yapılmaktadır.

Şekil 10: Bir Çeviri Mekânı Olarak Mülteciler Derneği

Kurum Pendik’te bulunan bir çeviri bürosundan proje sözleşmelerinin ve raporların çevirisi için destek almaktadır. Ancak çeviri bürosunun kimliği, neden onlarla çalışmaya karar verildiği ile ilgili detaylı bilgiler elde edilememiştir. Çevirmen alımında aracı firmaların devreye girmesi de farklı eyleyicilerin alanda mücadele ettiklerini göstermektedir. Görüldüğü üzere kurumda gerçekleşen çeviri pratikleri sadece kurum binası içinde gerçekleşmemekte, başka kurumlar da çeviri ağını oluşturan öğeler olarak belirlemektedir.

Dernek içinde gerçekleşen fiziksel ve yönetsel değişiklikler, düzenlemeler kurumun bir profesyonelleşme sürecine girdiğini kanıtlayan veriler olarak karşımıza çıkmaktadır. İstanbul Kalkınma Ajansı tarafından finanse edilen ÇOGEM projesi buna örnek oluşturmaktadır.

Kurumdaki çeviri faaliyetleri üç farklı binada gerçekleşmektedir. Araştırma kapsamında çoğunlukla toplum merkezi binasında bulunulmuştur. Mültecilere yönelik çeviri etkinlikleri daha çok bu binada yoğunlaşmaktadır. Çeviri etkinlikleri binanın giriş katından başlayarak, beş katında birden ardıl sözlü çeviri ve yazılı çeviri şeklinde yapılmaktadır.

Mülteciler Toplum Merkezi’nin her katı farklı uzmanlık alanlarına göre düzenlenmiştir:

-1. Kat: Mesleki Atölyeler Uygulama Alanı

Giriş Kat: Danışma Masası, Kayıt Masası ve Bebek Emzirme Odası

1. Kat: T.C Sağlık Bakanlığı Sultanbeyli 2 No.lu Göçmen Sağlığı Merkezi

2. Kat: Fiziksel Rehabilitasyon ve Psikolojik Destek Merkezi

3. Kat: Türkçe Eğitim Merkezi, Derslikler, Hobi Kursları ve Mesleki Atölyeler

4. Kat: İdari Ofisler

5. Kat: Koruma/Himaye, Hukuk Departmanı, İş ve Meslek Danışmanlığı, Sosyal Destek Birimi, Mescit

6. Kat: Yemekhane ve Teras

2018 yılına kadar MD'nin bir katında GIGM'nin bir şubesi bulunmaktaydı. Anadolu yakasında ikamet eden mültecilerin kayıt işlemleri bu katta yapılmaktaydı. Bu kurumdan sadece 1 çevirmen ile görüşülebilmıştır. Sonraki aylarda şube Sultanbeyli'de başka bir mahalleye taşındı. Bu katta Sağlık Bakanlığı'na ait Göçmen Sağlığı Merkezi hizmet vermeye başladı. Özetlemek gerekirse MD, tek bir binanın içerisinde, fakat her katta uzmanlaşmış birimlerin bulunduğu özgün bir organizasyon ve kendi iç dinamikleri olan bir 'mikrokosmos' olarak tanımlanabilir. Kurumun kendi iç işleyişine bağlı olarak her kat farklı uzmanlık alanlarına ayrılmış olup her katta farklı alanlarda çeviri yapılmaktadır. Ancak kurumun izlediği bir çeviri politikasına dair herhangi bir veri elde edilememiştir.

Geniş anlamıyla tanımlandığında çeviri politikası, bir kurumda uygulanan dil politikasına paralel bir şekilde çeviri yönetimi, çeviri pratikleri ve inançlarından oluşmaktadır (Spolsky, 2004'den aktaran Tesseur, 2014, 557-577). Kurumda hangi dillerin çevirileceğinin yazılı olarak belirtilmesi bunlardan biridir. MD'de kurumun izlediği belirli bir çeviri politikasından çok pragmatik yaklaşımlarla oluşturulmuş bir çeviri organizasyonundan bahsedilebilir.

Diğer yandan, resmi devlet kurumlarının çevirmen eksikliğini bir sivil toplum kurumundan karşılaması ilginçtir. Türkçe-Arapça sözlü çevirmen alanındaki boşluğu STK'lar doldurmaktadır. Yetkili "devlete tercüman veriyoruz" sözüyle kurumun Sağlık Bakanlığı'na çevirmen sağladığını belirtmektedir (yetkiliyle görüşme, 07.08.2018). Bu iş birliği bir STK ile devlet kurumu arasındaki organik ilişkilerin devam ettiğini göstermesinin yanı sıra sivil toplum kurumu kategorisindeki bir

kurumun devlet tarafından güvenilir ve profesyonel bir kurum olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Kurumların çeviri hizmetlerinde pragmatik çözüm arayışlarına bir örnek psikiyatri çevirilerinde karşımıza çıkmaktadır. Gaziantep'te UOSSM adlı bir STK tarafından önceden denenen eşleştirmeye dayalı bir çalışma biçimi kuruma esin kaynağı olmuştur. Buna göre psikiyatri seanslarının çevirilerini yapacak profesyonel çevirmen bulunamadığından çevirmen aradan çıkarılarak Türk psikiyatristin Suriyeli bir psikiyatrist ile eşleştirilmesi düşünülmektedir. Yetkiliye göre böyle bir çalışma şekline başvurulmasının çeşitli nedenleri vardır. Çevirmen aracılığıyla %100 iletişim kurulamayacağı düşünülmektedir; Türk psikiyatristin çevirmenin yaptığı çevirileri anlamaması, Türkçe bilmeyen Suriyeli psikiyatristin hastalara reçete yazamaması gibi nedenlerle böyle bir çözüm yoluna gidilmiştir. Oysaki klinik psikologla yapılan çevirilerde böyle bir sorun bulunmamaktadır (proje asistanı, 07.08.2018).

Yazılı çeviri pratiklerine gelince, kurumun tanıtımı için hazırlanan broşürlerin çevirisini deneyimli bir Suriyeli Türkmen asıllı çevirmene verilmektedir. Projeler gibi daha uzun metinlerin çevirileri başka bir binada bulunan proje yazım ekibine bağlı profesyonel bir çevirmene yaptırılmaktadır.

Kurumun çeviri politikasına daha yakından bakıldığında, çevirmenlerin ve kurum çalışanlarının maaşlarını karşılayan, diğer bir deyişle, ipleri elinde tutan uluslararası kurumların çeviri pratikleri üzerinde dolaylı da olsa bir etkisinin olduğu düşünülebilir. Ayrıca, kurum iktidar alanına dâhil olan belediyeyle duygusal bir yakınlık içerisindedir. Kurumun belediyeyle partnerlik çalışması içinde olması, birbirlerine projeler konusunda lojistik destek vermeleri her iki kurumun iş birliği içerisinde olduğunu göstermektedir. Sultanbeyli'de yaşayan mültecilere yardım tekelinin MD'nin elinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda (Nazlı, 2018) kurumda yapılan çevirilerin de iktidar alanının etkisi altında olduğu öne sürülebilir.

(Cronin, 2003) ve (Inghilleri, 2005), yerel veya küresel güç ilişkilerinin çeviriye yansıdığını öne sürmektedir. Ulusal ve Uluslararası STK'lar arasındaki ilişkiler bu bağlamda ele alınabilir. Yerel STK'ların yabancı kuruluşlardan fon sağlamak için çeşitli projeler yazdırdıkları bilinmektedir. Sultanbeyli Belediyesi'nde Almanca-İngilizce dillerinde AB projelerini yazan bir proje ekibi istihdam edilmiştir ve projeler Türkçe'den bu dillere çevrilmektedir. Projeye başvuru sürecinde kararlar

çevirmen tarafından değil, kurumun beraber çalıştığı taraflar tarafından alınmaktadır. Proje ekibi ilk aşamada hibeleri takip eder, öncelikle kurumun şartlara ne kadar uygun olduğunu tespit eder, sonraki aşamada projenin üstesinden gelip gelemeyeceği değerlendirilir. En son aşamada uygun bir proje seçilerek proje başvurusu yapılmaktadır.

MD yetkilisiyle ile yapılan görüşmede (16.02.2018) belediyede AR-GE departmanı içerisinde bir proje ekibi bulunduğu öğrenilmiştir. Ekipte memur, sözleşmeli belediye personelinden oluşan 3 kişi çalışmaktadır. Söz konusu projeler bir yıl önceden fon sağlayan uluslararası kuruluşlara bu ekip tarafından yazılmaktadır. Projenin uygulayıcı ise dernektir. Yetkili dernek yönetiminin ileride kendi proje ekibini kurmayı tasarladığını aktarmaktadır.

Dernek binası bir ‘çeviri alanı’ olarak düşünüldüğünde, arka planda çalışan ve binada görünürlüğü olmayan bu çeviri ekibinin binanın içinde ve dışında gerçekleşen diller ve kültürlerarası karşılaşmalarda doğrudan bir etkisi olduğu söylenebilir. Mayıs 2019’de yapılan ziyarette bu konu hakkında daha detaylı bilgiler alabilmek amacıyla dernek yetkililerinden biriyle bir görüşme daha gerçekleştirilmiştir. Yetkiliden belediyede AB ilişkilerinden sorumlu bir kişinin görev yaptığı, çeviriler için proje koordinatörlerinden destek alındığını öğrenildi. Ancak konuyla ilgili detaylı bilgiler elde edilemedi. Yetkili, Almanca-İngilizce dillerinden projeleri çevirmekle görevli çevirmenin işten ayrıldığı, onun yerine Mütercim-Tercümanlık bölümü mezunu başka bir çevirmenin işe alındığını söyledi. Bu çevirmenle bir görüşme gerçekleştirildi. Dernek binasında şimdiye dek görünür çevirmenlerle temas kurulmuştu. Aslında araştırmacı, dernekteki sözlü çeviri pratikleri ve bunun getirdiği çoklu etkileşimlerin arka planında cereyan eden başka etkinlikler, süreçler ve bu süreçlere dâhil olan diğer eyleyicilerin varlığından haberdardı.

Proje ekibi ve projelerin yazılı çevirisini yapan bir çevirmen dernek binasında değil, Sultanbeyli’de başka bir semtte bulunan belediyeye ait strateji müdürlüğü binasında bulunmaktadır. Öte yandan, söz konusu çevirmenin sanıldığı kadar görünmez olmadığı ortaya çıkmaktadır. Kurumun diğer binalarında uluslararası donörlerin katıldığı büyük toplantılar olduğunda ardıl çeviri ve nadiren de olsa konferans çevirisi yapması için çağrılmaktadır. İlginç olan bir detayda, bahsi geçen çevirmenin bina dışındaki diğer çevirmenlerden habersiz olduğu, diğerleriyle

herhangi bir etkileşim içerisine girmediği anlaşılmaktadır. Bu verilerin ışığında sağlam ve oturmuş bir çeviri ekibinden bahsetmek mümkün görünmemektedir.

Y.M., kurumdaki diğer çevirmenlerle karşılaştırıldığında kültürel sermayesi yüksek ve daha profesyonel bir çevirmen profili çizmektedir. İngilizce-Fransızca Mütercim-Tercümanlık lisans eğitiminden sonra bu alanda yüksek lisans yapmıştır. Çevirmen, etik deontolojik değerlere önem verdiğini vurgulamaktadır.

“Mülteci çocuklarının okul öncesi eğitimi” başlıklı projenin fonunu karşılayabilmek için Kanada’da bulunan bir STK’ya başvuru yapmıştır.²² Projenin Türkçeden Fransızcaya çevirisini Y.M. gerçekleştirmiştir. Proje başvurusunun zamanında teslim edilebilmesi için çevirisinin de hazır olması gerekmektedir. Dolayısıyla, çevirmen bazen iş saatleri dışında da yazılı çeviri yapmaya devam etmek zorunda kalmaktadır.

Yaptığımız görüşmenin analizinde din eksenli çevirmen habitusunun din alanı, iktidar alanı gibi farklı alanlarla girdiği etkileşimler sonucu kendini yapılandığı görülmektedir. Bu da habitusun farklı alanlara doğru açıldığını göstermektedir. Bu anlamda çevirmen habitusu kurumsal habitusla uyum içerisindedir. Bunu destekleyecek bir örnek vermek gerekirse, “etik” kelimesi görüşmeci tarafından dini anlamda ahlâk kavramı ile eşdeğer görülmektedir: “Biliyorsunuz her şeyin temeli ahlâk. Bütün dinlerin temeli ahlâk değil mi? Bu yüzden etik önemli” (Y.M. kadın (32) 03.07.2019).

MD’de farklı iş kolları ve mesleki alanlarda çeviri yapılmaktadır. Profesyonel olmayan sözlü çevirmenlerin sayıca fazla olduğu, fakat aynı zamanda profesyonel çevirmenlerin de istihdam edilmeye başlandığı, kurumda farklı çeviri stratejilerinin denendiğini görülmektedir. Sultanbeyli dışında şubesi olmayan ve mültecilere yardım faaliyetleri yürüten MD’den kurumsal açıdan daha eski bir geçmişe sahip olan KTM örneğinde çeviri faaliyetlerinin nasıl organize edildiği bir sonraki bölümde açıklanacaktır.

²² Uzun yıllardır Kanada’da yaşayan Türk asıllı bir doktorun kurucusu olduğu IDRF adlı STK’nın inanç temelli olduğu anlaşılmaktadır: Kuruma arka planda kuruma ekonomik sermaye sağlayan kurumlardan biri olan Kanada merkezli inanç temelli bir kurumla iş birliği içerisinde olması ilginçtir. Brezilya ve Almanya örneklerinde görüldüğü gibi Sultanbeyli, ulusötesi ağlar ve çeviri sayesinde dünyaya bağlanmaktadır.

3.5.2. Kızılay Toplum Merkezi'nde Çeviri Organizasyonu

İstanbul'da Kızılay çatısı altında iki toplum merkezi hizmet vermektedir. Biri Avrupa yakasında Bağcılar'da, diğeri Sultanbeyli'de bulunmaktadır. KTM'nin tamamı erkek çevirmenlerden oluşan ekibi MD'ye göre daha küçük bir ekipten oluşmaktadır.

Kızılay'da çevirmen istihdamı birkaç aşamadan oluşan bir prosedür çerçevesinde gerçekleşmektedir. İlk aşamada aday çevirmenle Skype üzerinden bir dil görüşmesi yapılmaktadır. Aday yeterli bulunduğu takdirde insan kaynakları yetkilileri tarafından yüz yüze görüşmeye çağrılmaktadır. Kurum yetkilisi kurumun çevirmen seçimlerinde güven konusuna önem verdiğini belirtmektedir. İşe alınan çevirmen, ilk aşamada bir ay boyunca resepsiyonda çalıştırılarak 'test ediliyor,' direkt vaka incelemelerine gönderilmemektedir. Vaka incelemeleri kurumun üzerinde hassasiyetle durduğu bir konudur.²³ Bu süreç boyunca yönetici gözlemleri ve toplantılardan gelen dönütler doğrultusunda çevirmenin vaka incelemelerine gidip gitmeyeceğine karar verilmektedir. Yeni işe alınan personel genç ve deneyimsiz ise bu süreç uzayabilmektedir. Çevirmen resepsiyonda deneyim kazandıktan sonra hassas konularla ilgili kurum içi bir formasyondan geçmektedir (yetkiliyle görüşme, 24.11.2017).

Her iki kurum için de çeviri hizmetlerinin kaliteli bir şekilde verilmesi önem taşımaktadır. Bu yüzden çeviri organizasyonunun ilk aşaması olan çevirmen seçimi kurumun beklentilerine ve kriterlerine göre yapılmaktadır. İstihdam süreci bir deneme sürecini içermektedir. MD'de KTM'ye göre daha çok sayıda çevirmen istihdam edilmektedir. Projelerin çeşitlenmesi ile birlikte zamanla çokdillilik kurum içinde yaygınlaşmaktadır. Çevirmen seçiminde kriterlerin belirli standartlara getirilmesi ile beraber kurumlar çevirmenlerin kapasite gelişimine önem vermektedirler ve sonrasında çevirmenlere kurum içi ve kurum dışı eğitimler uygulanmaktadır.

²³ Yetkili, araştırmacının vaka görüşmelerine gözlemci olarak katılabilmesi için Ankara'daki Genel Müdürlükten izin alınması gerektiğini, bu iznin çıkmasının çok zor olduğunu söylemiştir (KTM yetkilisiyle görüşme, 23.01.2018).

3.6. Toplum Çevirmenliği Eğitimi

Toplum çevirmenlerinin sayıca artmasıyla birlikte bu alanda eğitim eksikliği de ortaya çıkmıştır. Toplum çevirmenlerine sağlık ve sosyal alanlarında gerekli terimce bilgisinin verilmesi, etik deontolojik değerler, gizlilik ilkesi gibi çevirmen eğitiminde olmazsa olmaz konuların çevirmenlere kuramsal ve uygulamalı olarak verilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, akademik düzeyde toplum çevirmenliği eğitiminin Türkiye’de çok yaygın olduğunu söylenemez. Türkiye’deki üniversitelerde toplum çevirmenliği eğitimi veren lisans, yüksek lisans ve sertifika programları henüz bulunmamaktadır. Ancak üniversitelerin Mütercim-Tercümanlık bölümlerinde toplum çevirmenliği üzerine seçmeli dersler açılmaktadır. Bu alandaki açığın Arapça-Türkçe dil çiftinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’de sayıları az olan Arapça Mütercim-Tercümanlık bölümlerine önemli görevler düşmektedir. Ancak Arapça Mütercim-Tercümanlık bölümlerinde böyle bir ders henüz verilmemektedir. Farklı tarihlerde konunun uzmanı bir akademisyen, kurum yöneticisi ve İlahiyat fakültesi mezunu bir çevirmenle yapılan görüşmeler bu alanda ciddi eksikliklerin olduğunu ortaya koymaktadır. Üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da çevirmen eğitimini kimin yapacağı sorusudur. Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin büyük kısmı halk Arapçası konuşmaktadır. KTM yetkilisi, üniversitelerin Arapça Mütercim-Tercümanlık bölümlerinden bu konuyla ilgili destek almak istediklerinde “yardımcı olamayız” yanıtını almıştır (KTM yetkilisiyle görüşme, Şubat 2018). Bir diğer sorun, çevirmen eğitmeni eğitimi konusunda ortaya çıkmaktadır. Kaba hatlarıyla bakıldığında alandaki bu boşluk çeşitli kurum ve STK’ların iş birliği ile doldurulmaya çalışılmaktadır. Eğitimler genelde kısa süreli ve yoğun bir şekilde verilmektedir. Yurtdışındaki kurumlar çok acil durumlarda normal durumlarda 45 saat süren eğitimlerini 1 günlük yoğun bir formasyon şeklinde verebilmektedir.²⁴

T.C. Sağlık Bakanlığıyla Dünya Sağlık Örgütü’nün ortaklaşa düzenlediği 5 gün süren “Tıbbi Tercüman ve Hasta Rehberi Eğitimi” toplamda 5 kez düzenlenmiştir. Eğitim sadece doktorlardan oluşan eğitmenler tarafından verilmiştir (Ross, Diriker, 2019, 289). 2018 yılında Çeviri Derneği’nin inisiyatifi ve farklı

²⁴ 2015 yılında 1000 Suriyeli mültecinin Kanada’ya ayak basmasından bir ay öncesinde BII, Suriye Arapçası konuşan yüzlerce toplum çevirmenini işe almıştır. Bir gün süren yoğun bir toplum çevirmenliği eğitiminin ardından, 2 saatlik psikiyatri eğitimi verilmiştir (Anne-Marie Mesa, 2016).

üniversitelerden çeviribilim akademisyenlerinin katkılarıyla 100 kişiye toplum çevirmenliği eğitimi verilmiştir. Eğitim Ankara, İstanbul, Gaziantep Kızılay Toplum Merkezlerinde gerçekleştirilmiştir.

Arapça-Türkçe çevirisi konusunda uzman Prof. Dr. Mehmet Suçin, ruh sağlığı alanında faaliyetler yürüten Dünya Doktorları Derneğinin talebiyle Arapça çevirmenlerine dört günlük ileri sözlü çeviri eğitimi vermiştir. Ürdün'deki Yunus Emre Enstitüsü'nün talebiyle çoğunluğu Ürdünlü toplum çevirmenlerine 15 günlük bir atölye çalışması yapılmıştır. Atölyenin bir haftası yazılı çeviri, diğer yedi günü sözlü çeviri eğitimine ayrılmıştır. En son 2019 yılında Mersin'de Mültecilerle Dayanışma Derneği'nde çalışan çevirmenlere dört gün süren bir eğitim verilmiştir (Prof. Dr. Mehmet Suçin ile telefon görüşmesi, 16.10.2019).

Ulusal ve uluslararası STK'ların iş birliği ile İstanbul'da faaliyet gösteren STK'larda çalışan toplum çevirmenlerine yönelik başka eğitim programları da düzenlenmektedir. Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF), Ardıç Dayanışma Derneği iş birliğiyle halk sağlığı uzmanı doktorlar ve psikiyatrlar eşliğinde 3 günlük yoğun bir eğitim programı düzenlemiştir. Kurum, çevirmenleri halk sağlığının aktarıcısı olarak görmekte ve “sağlık elçileri” olarak adlandırmaktadır. Kurum tarafından verilen eğitimin içeriğine bakıldığında çokkültürlülük, LGBTİ bireylere yapılan ayrımcılık gibi konuların işlendiği, böylelikle çevirmenlerin ayrımcılığa karşı hassasiyet kazandırılması amaçlanmaktadır (MSF yetkilisi ile görüşme, 23.05.2019). Türkiye'de binlerce LGBTİ mültecinin yaşadığı göz önünde bulundurulduğuna bu tür eğitimlerin toplum çevirmenliği eğitimine dahil edilmesi önemli bir adımdır. Yukarıda bahsedilen kurumların dışında Bir İz Derneği, Concern Worldwide adlı uluslararası STK ile ortaklaşa bir şekilde Aralık 2019 tarihinde İstanbul'da çevirmen eğitimi atölyeleri düzenlemiştir.

MD özelindeyse DVV'nin verdiği eğitim dışında çevirmenler de dahil tüm kurum çalışanlarına bir ay süren “hassas gruplarla çalışma” eğitimi verilmiştir. Bu eğitim, psikolojik ilk yardım, tıbbi terminoloji, dahil etme, sosyal içerme, çalışan psikolojisi, savaş mağduru hikâyeleri gibi konuları içermektedir. Kurumda Suriyeli 1 psikolog ve anadili Arapça olan 4 fizyoterapist çalışmaktadır (sosyal çalışmacı ile görüşme, 03.08.2017). Farklı uzmanlık dallarından kurum çalışanlarının bir araya gelerek hassas gruplarla çalışma konusunda toplu bir eğitimden geçmeleri kurumun bu gibi konulara önem verdiğini göstermektedir.

MD’de çevirmen ve kurum çalışanlarıyla yapılan görüşmelerde, DVV International adlı Almanya kökenli STK tarafından verilen ‘Halk Tercümanlığı’ eğitiminin çevirmenlerde bir rol farkındalığının oluşmasında etkili olduğu söylenebilir. Bu eğitimi veren yetkililerle yapılan görüşmelerde bu eğitimin içeriği ve amaçları hakkında bilgiler elde edilmiştir. Eğitim, Türkiye’de bir ilk olarak pilot uygulama şeklinde uygulanmıştır. 2 hafta boyunca 2 farklı çevirmen grubuna 40 saatlik bir eğitim programı uygulanmıştır. Eğitimin içeriği mahremiyet, çevirmenin rolü, duruş, kıyafet gibi başlıklardan oluşmaktadır. Pratik simülasyonlardan oluşan uygulamalı bir eğitim düşünülmüştür. Yetkili, bu eğitimi verme amaçlarının “mesleği güçlendirmek ve ciddiyet katmak” olduğunu söylemektedir (DVV yetkilisiyle telefon görüşmesi, 14.11.2017).

Eğitimden geçen çevirmenlerle sonraki dönemlerde yapılan görüşmeler, bu eğitiminin çevirmen üzerindeki etkileri hakkında sınırlı da olsa bazı bilgiler sağlamaktadır. Yetkiliye göre “halk tercümanlığı” eğitimi özellikle çevirmen S.N. üzerinde olumlu bir etkisi olmuştur (yetkiliyle görüşme, 29.08.2018). Çevirmenin bu konu hakkındaki kendi öznel deneyimlerini öğrenmek amacıyla çevirmenle ikinci bir görüşme yapılmıştır. Görüşmeci, özellikle tıbbi terimcesini genişlettiğini, “şeker, kansızlık, tansiyon” gibi yeni Türkçe kelimeler öğrendiğini, ayrıca “doğruluk”, “tarafsızlık” gibi kavramlar üzerinde düşünme fırsatı yakaladığını söylemektedir. S.N., aynı zamanda yaşlı bakımı kursuna da devam ederek kendini mesleki anlamda geliştirmeye çabalamaktadır (S.N. kadın (24) 31.08.2018).

Kurumun çevirmen eğitimi için gerekli olan girişimlerde bulunduğu, çevirmenlerin özellikle Türkçe becerilerini geliştirme yönünde adımlar attığı ve zamanla kriterlerin zorlaştırıldığı görülmektedir. Kurumda proje asistanı olarak çalışan kişi, Suriyelilerin konuşma ve özellikle yazma becerilerinin yetersiz olduğunu söylemektedir. Bu yüzden, çevirmenlerin B1 seviyesine gelene kadar 4 ay boyunca Türkçe eğitim görmeleri şartı koşulmuştur. Çevirmenlerden istenilen Türkçe dil seviyesinin daha sonra B2 seviyesine çıkarılmış olduğu öğrenildi (proje asistanı, 03.05.2019).

Çevirmen eğitimi organizasyonunda kurum tarafından dikkate alınan diğer bir nokta, çeviri eğitiminde bir ideal çevirmen profiline ulaşma arzusudur. Bu ideale ulaşmak için bir hastane çevirmeni olan M.H. model olarak düşünülmektedir: “Artık

herkes örnek tercüman M.H. gibi olacak. M.H. kendini bu işe adanmış. Sabahın sekizinde işe gelip hastanelere tercümanlık yapmaya gidiyor.”

Aylar sonra hastane çevirmenlerinin M.H.’nin performansına ulaştıkları görülmektedir. Yetkili ayrıca geçen süre içerisinde sözlü çeviri ekibinin yarısının değiştiğini, daha “kaliteli” bir ekip oluşturduklarını da eklemektedir (yetkiliyle görüşme, 03.05.2019).

Görüldüğü üzere çevirmenlerin dil yetilerinin geliştirilmesi ve belirli bir standartta ulaşmaları yönünde kurum tarafından çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Toplum çevirmenliği eğitimi de kurumun bu yöndeki gayret ve girişimlerin bir parçası olarak düşünülebilir. Eğitimin çıktıları özellikle, etik değerler ve gizlilik nosyonları etrafında şekillenmektedir. Çevirmenlerin özellikle bu konularda bir dereceye kadar farkındalık kazanmaya başladıkları görülmektedir.

M.M. erkek (25) 03.08.2017), gizlilik esasları ve danışanların özel hayatlarını gizli tutup tutmadığı hakkında: “Gizlilik önemli, biz zaten gizli konuları sadece aramızda konuşuyoruz” ifadelerini kullanmaktadır. Çevirmenin bu cümlesinde gizlilik söyleminin tekrardan şekillendiği görülmektedir. Çevirmen gizli kalması gereken konuları kurum dışından birileriyle paylaşılmaması gereken konular olarak algılamaktadır. Yine de çevirmenin gizlilik konusunda minimum hassasiyeti gösterdiği, ama bu kavramı tam olarak içselleştirmediği anlaşılmaktadır.

O hâlde çevirmenler kimlerle ne konuşmaktadır? Kurumdaki çevirmenlerin tamamı birbiriyle nasıl iletişim kuruyorlar? Bu araştırma kapsamında çevirmenler arasındaki etkileşimlerin içeriğini aydınlatmak etik nedenlerden dolayı mümkün olmadı. Ayrıca çevirmenlerin kendi aralarında bile bir araya gelemedikleri kurum yetkilisi tarafından dillendirildi. Bu durum çevirmenler arası rekabetten kaynaklanıyor olabilir. Türkiye’deki statüleri, etnik kökenleri ve kültürel sermayelerinden kaynaklanan farklılaşmalar çevirmenler arasında gerilim yaratan sorunlara olmaktadır. Tezin gerilimlerle ilgili olan bölümünde bu konu daha detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Diğer taraftan, kurum yetkilisi bir çevirmenin gizlilik ve danışanların mahremiyeti konusunda aşırı rahat davranmasından dolayı işine son verildiğini söylemektedir. Daha önce işe alınan çevirmenlerle bu konuda bir sorun yaşamadıklarını, fakat yeni işe alınan çevirmenlere gizlilik-mahremiyet konusunda

dikkatli olmaları, buna uymazlarsa mahkemelik olabilecekleri konusunda uyarıldıklarını söylemektedir (yetkiliyle görüşme, 29.08.2018).

Kurumların çevirmen eğitimi konusundaki girişimlerinden kurumda çalışan çevirmenlerin mesleki etik değerler kazanmasına önem verdiği sonucu çıkmaktadır. Kurum yetkilisi, etik konusunu ciddiye aldıklarını, bu yüzden, Beraberce adlı STK'dan çevirmenlere bu konuda eğitim vermesi için ikinci kez talepte bulunmuştur. Toplum çevirmenliği eğitimi konusundaki mevcut boşluklar bireysel girişimlerle ve STK'ların birbirlerine verdiği desteklerle doldurulmaya çalışılmaktadır. Burada kurumların veya bireylerin verdiği toplum çevirmenliği eğitimi aşağıdaki başlıkla tanımlanmaktadır.

DVV-Beraberce Derneği: “Halk Tercümanlığı” Eğitimi:

DVV, Almanya Bonn merkezli bir uluslararası STK olarak dünyada 30 ülkede 200 paydaşla halk eğitimi alanında faaliyetlerini sürdürmektedir. Alman Yetişkin Eğitimi Derneğinin bir alt kuruluşudur. Almanya'daki 900 yetişkin eğitimi (halk eğitimi) merkezini temsil etmektedir (DVV International Overview [14.11.2017]). DVV'nin Türkiye'deki faaliyetlerini yürütemek amacıyla Beraberce Derneği kurulmuştur. Derneğin yetkilileriyle bir görüşme gerçekleştirilmiş, “halk tercümanlığı” eğitimi hakkında aşağıdaki bilgiler elde edilmiştir. Öncelikle, çeviribilim alanyazınında toplum çevirmenliği başlığı kullanıldığı halde neden her iki kurumu “halk tercümanlığı” terimini kullanmayı tercih ettiklerini anlamaya çalıştık. DVV-Beraberce yetkilisi eğitim materyallerini ABD New York'ta bulunan bir kurumun “community interpreting” başlıklı el kitabının çevirisini yaptığını, bazı bilgileri çıkardığını, kaynak metni Sultanbeyli'deki kurumun gereksinimlerine göre bir uyarlama sürecinden geçirdiğini söylemektedir. İngilizce “community interpreting” teriminin Türkçe karşılığı olarak “halk tercümanlığı”nı uygun gördüklerini belirtmektedir. Ancak bu eğitimi talep eden kurum yetkilisi bu konu hakkında farklı bir versiyon sunmaktadır. Yetkiliye göre “halk tercümanlığı” başlığı kurumun uluslararası ilişkilerden sorumlu yetkilisinin önerisi sonucu kabul edilmiştir. Başlıktaki ‘halk’ kelimesi “halka soralım onlar daha iyi bilir” yaklaşımıyla uygun bulunmuştur (yetkiliyle görüşme, 29.08.2018).

Mülteciler gibi hassas ve kırılgan gruplarla çalışan kurumlar danışanlara kaliteli bir hizmet verebilmek için çevirmen eğitiminin önemini fark etmiş ve diğer kurumlardan bu eğitimin verilmesi için talepte bulunmuştur. Ancak bu eğitimlerin sürdürülebilir olması önemlidir. Üniversitelerin çeviribilim bölümlerinin vermesi gereken bir eğitimi yabancı kökenli STK'lar ve onların yerel temsilcileri kapatmak zorunda kalmaktadır. Kurumlar ölçeğinde çevirmen seçimi ve istihdamı, çeviri organizasyonu ve çeviri eğitimi konularına değindikten sonra kurumun içinde sözlü çevirilerin nasıl yapıldığını mikro ölçekte gözlemlemek amacıyla kurum yetkililerinden izin alarak 2 çeviri seansında gözlemci olarak bulunuldu. Bir sonraki bölümde çevirinin reel ve fiziki bir ortamda nasıl yapıldığı ve çeviri esnasında ne tür mikro etkileşimler yaşandığı birer sahne şeklinde aktarılacaktır.

3.7. Çeviri Seansları Gözlemleri

MD'de hizmet sağlayıcılar (sosyal çalışmacı, sosyolog, psikolog, doktor, saha çalışmacısı, vs), çoğunluğu Suriyeli mültecilerden oluşan hizmet alanlar/danışanlar ve çevirmenler arasında gerçekleşen çeviri seansları ve o esnada yaşanan etkileşimler birkaç kez gözlemlendi. Her çeviri seansı farklı bir şekilde gerçekleşti, aynı çalışmacılarla olan etkileşimler her bir seansta farklı dinamiklere sahne oldu.

Valero-Garces, Bourdieu'nün çeviriyle ilgili söylediklerini temel alarak, çeviri yapmanın sadece bir metin üretiminden ibaret bir eylem olmadığını, bilinçli veya bilinçli olmayan bir şekilde onu çevreleyen dünyaya da bağlı olduğunu belirtir. Valero-Garces'e göre bu çevre önemlidir, çünkü habitusun önemi burada ortaya çıkmaktadır (Valero-Garces, 2010, 8).

MD'nin bir kurum olarak bu anlamda dışsal toplumsal yapıların tezahür ettiği, değişik güç ilişkileri ve hiyerarşilerin bir araya geldiği ve yansıdığı bir mekân olduğu görülmektedir. Çevirmen de üyesi olduğu toplumun/topluluğun izlerini içselleştirmiştir. Bu izleri -bedenine kazınmış bir şekilde- üzerinde taşımaktadır.

Öyleyse çeviri etkinlikleri sırasında habitusun değiştiği söylenebilir mi? Bu esnada oluşan üçlü iletişim sabit normlara göre gerçekleşmemektedir. Inghilleri'nin İngiltere'deki sığınmacı başvurularını incelediği araştırmasında benzer örnekler verilmektedir. Mahkemede hâkim, avukat ve iki tür çevirmen bulunduğu sırada farklı normlar devreye girmektedir (Inghilleri, 2003, 57-68).

Kurumdaki çeşitli gözlemlerde kurum çalışanları arasında (çevirmen-hizmet sağlayıcı) asimetrik etkileşimlerin yaşandığı görülmektedir. Görüşmecilerin kullandıkları sözcük frekanslarının analizi de bu asimetrik güç ilişkilerini doğrulamaktadır. Aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere, çeviri seansları sırasında farklı eyleyicilerin hizmet alan kişilerle girdikleri etkileşimlerde, özellikle beden dillerinde (somatik), bazı asimetrik (hiyerarşik) güç ilişkileri daha belirgin bir hal almaktadır.

Dernek binasında gerçekleşen çeviri seansları farklı zaman dilimlerinde iki kez katılımcı gözlem tekniğiyle gözlemlendi ve gözlemler esnasında notlar alındı. Çevirmen aracılığıyla gerçekleşen görüşmeler etik nedenlerden dolayı video kayıt altına alınamadı. Bu yüzden gözlemlenen çeviri etkinlikleri üçgen iletişim ve etkileşimlerin bir arada gerçekleştiği, her biri kendi içinde farklı dinamikler taşıyan birer sahne olarak betimlendi ve öyküleştirildi. Tıpkı Almanya’da uygulanan bir projede olduğu gibi, Berlin’de yaşayan mülteci kadınların gündelik hayatlarını dijital olarak hikâyeleştiren bir atölye çalışması kapsamında yaratılan ortam (*setting*) içinde fotoğraf ve videoya kaydedilen hikâyeler zenginliklerini kaybetmeden okuyucuya bir sahne gibi aktarılabilir (Şenel, 2017, 418-435). Aşağıda gözlemlenen çeviri seanslarından örnekler verilecektir.

Ortam:

Çevirmenler ve sosyal hizmet uzmanları, kurumun istediği şekilde, önceden belirlenmiş ve birlikte anlaşmaya varılmış bir düzende oturuyorlar. Ofis masasında sosyal çalışmacı, karşısında çevirmen ve danışan oturuyor. Psikolog ile olan görüşmelerde masa bulunmuyor. Üçgen bir oturma şekli tercih ediliyor. Burada çevirinin verimli olabilmesi için üçgen iletişimin önemi vurgulanmaktadır.

Arka plan:

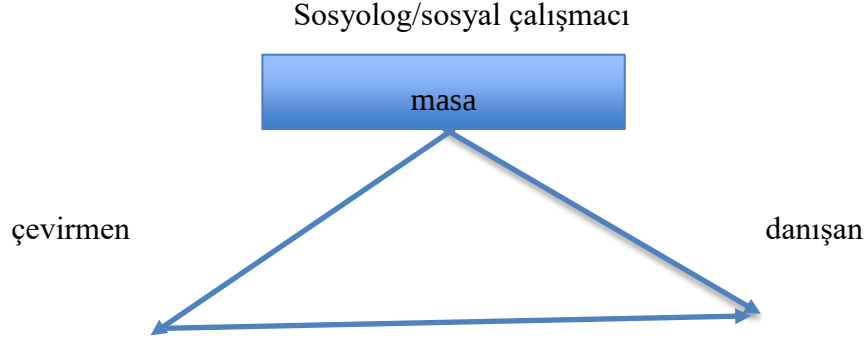
Büyük bir ofis odası, sol uçta masalar, bilgisayar başında çalışan görevliler. Sağ kısımda aynı şekilde, sosyal çalışmacılar bulunuyor. Odada toplam 5 masa var. Oldukça yoğun, danışanlar sırayla görüşmeye alınıyorlar.

Katılımcılar:

Kadın ve erkeklerden oluşan yetişkin Suriyeli danışanlar, sosyal çalışmacılar, sosyolog, koruma uzmanı.

Amaç:

Suriyeli mültecilerin çeşitli konulardaki sorularının alınması, maddi gereksinim tespiti, hukuki danışmanlık ve kayıt işlemleri.

Şekil 11: Üçgen İletişim Modeli

Sahne 1:

Kalabalık ve gürültülü bir ortamdayız. Odanın en sağ tarafında çevirmen, danışan ve sosyal çalışmacı oturuyor. Sağ tarafta sosyal çalışmacı (kadın, 25) masasında oturuyor. Tam karşısında çevirmen (S.N, kadın, 25) sol tarafta oturuyor. Danışan (kadın) sağda oturuyor. Çevirmen çeviri yaparken danışan çevirmene bakıyor. Sosyal çalışmacına bakmıyor ve göz teması kurmuyor. Sosyal çalışmacı çevirmene bakıyor. Aralarında üçgen iletişimin olmadığı görülüyor. Bunun üzerine araya giriyorum. Sosyoloğa neden böyle olduğunu soruyorum. Sosyolog bu durumun farkında olduğunu, 'bunun böyle olduğunu, zamanla değişebileceğini' söylüyor.

Sahne 2:

Katılımcılar: Çevirmen, danışan, sosyal çalışmacı

Çevirmen (T.Ç. erkek, 20) çeviri yaparken sosyal çalışmacının sesi oluyor. Danışan (erkek) aynı anda çevirmene ve sosyal çalışmacına bakıyor. Sosyal çalışmacı (erkek, 25) kısa ve net bir şekilde Türkçe açıklamalar yapıyor. Çevirmen aynı şekilde söylenenleri çeviriyor. Çevirmenin tonlaması hiç değişmiyor, aynı tonla ve söylenenleri aynı şekilde çeviriyor. Burada çevirmenin görünmezliğinin ön plana çıktığı ve 'iletken model'in ağırlık kazandığı görülüyor.

Sahne 3:

Çevirmen S.N. (kadın, 25) ile danışan yan yana oturuyor, karşıda sosyal çalışmacı bulunuyor. S.N.'nin sosyal çalışmacının sözlerini çevirirken daha tutuk olduğu görülüyor. Erkek çevirmen daha akıcı bir şekilde çeviri yapıyor. Danışan (erkek) direkt sosyal çalışmacıya bakıyor ve göz teması kuruyor. Bu sefer çeviri esnasında üçgen iletişimin gerçekleştiği görülüyor.

Sahne 4:

Aynı çevirmenin başka bir sosyoloğa yaptığı çeviride daha farklı etkileşimler yaşanıyor (T.Ç. erkek, 20). Hizmet alan kişi ilk önce sosyoloğa, sonra çevirmene bakıyor. Çevirmen çeviri yaparken sosyolog araya giriyor. Çevirmen, bunun üzerine henüz çeviriyi bitirmediğini söylüyor. Burada, çevirmenin daha görünür hale geldiğini ve diğer katılımcılarla birlikte Angelelli'nin işaret ettiği gibi 'sözün ve anlamın ortaklaşa inşa edilmesi' sürecinde bu rolünün daha belirgin bir hal aldığını görülmektedir (Angelelli, 2004). Bu örnekte, çevirmenin görünmez ve pasif bir eyleyici konumundan çıkarak, çeviri eylemi sırasında daha aktif bir rol aldığı görülmektedir. Bu, çevirmenin habitusundan kaynaklanıyor olabilir.

Sahne 5:

Mülteci meclisi (erkekler) toplantısı:

Geniş bir odadayız. Tüm odayı çevreleyen bir masa, karşıda, odanın uç kısmında Türk sosyolog (30, erkek) oturuyor. Solunda çevirmen, sollu ve sağlı kısımlarda tamamı erkek olan gönüllü mülteci temsilcileri oturuyor. SGDD-ASAM ve IKGSV gibi STK'lardan esinlenerek meydana getirilen mülteci komitesi Sultanbeyli'de yaşayan mültecilerin sorunlarının tartışıldığı bir platform, ele alınan meselelerin ve çözüm önerilerinin belediyeye ve yetkililere aktarmaları amacıyla ortaya konulmuş bir etkinlik olarak düşünülmüş.

Gönüllüler mültecilerin karşılaştıkları sorunları görüyorlar ve bu toplantılarda aktarma görevini görüyorlar. Temsilcilerden eczane, kafe açılması gibi talepler geliyor. Sosyolog, bu tür büyük taleplerin karşılanamayacağını söylüyor. Bunların dışında, katılımcılardan Arapça eğitim talebi, sağlık ocaklarından nasıl faydalanabilecekleri gibi talepler de geliyor. Sosyolog mültecilerin taleplerini kurum yetkililerine ve koordinatörlere aktaracağını söylüyor.

Derneğin zaman içerisinde Sultanbeyli'deki diğer etnik gruplara mensup temsilcileri de kapsadığı, zamanla tanınırlığının sadece Suriyeli mültecilerle sınırlı olmadığı görülmektedir. Bu durum, derneğin kültürlerarası buluşmaların ve etkileşimlerin yaşandığı ortak çeviri mekânı işlevinin sınırlarını genişlettiğini göstermektedir.²⁵

Sosyolog uzun uzun ve durmaksızın açıklamalar yapıyor. Suriyeli mültecilere bakarak konuşuyor. Yer yer yüzü kızarıyor. Suriyeli danışanlar ise duygulu bir şekilde konuşuyor. İçlerinden söz alan biri sesini yükselterek konuşuyor, dolayısıyla gürültülü ve gergin bir ortamdayız. Araştırmacı bir saat odada kaldıktan sonra kendisini toplantıdan çıkmak zorunda hissediyor.

İki çevirmen çeviriyi dönüşümlü bir şekilde yapıyor. M.M. jestleri ve mimikleriyle gerek sosyoloğun gerek mültecilerin duygularını aktarıyor. Her ikisinin de konuşma biçimini taklit ediyor. Çevirmenin sesi oldukça yüksek çıkıyor, diğer katılımcılarla kıyaslandığında dominant tavırlar sergiliyor. Ayrıca çevirmenin beden dili katılımcılarla aynı olduğu gözlemleniyor. Bazen M.M ile katılımcılar kendi aralarında konuşuyorlar. M.M. katılımcılarla Arapça konuşurken araya giriyor. 30 dakika boyunca bu şekilde çeviri yaptıktan sonra çevirmen değişimi oluyor. Diğer çevirmen (T.Ç.), daha tarafsız bir şekilde davranıyor, sadece çeviri yapıyor.

Bir önceki konuşmaların çevirisini yapan M.M., çeviriyi T.Ç.'ye devrettikten sonra başka bir iş yapmaya başlıyor. Katılımcıların profil bilgilerini dolduyor. Bir kâğıt üzerinde katılımcıların mesleği, yaşı vb. bilgiler var. Çevirmen katılımcıların geçici kimliklerini kontrol ederken “bu işi yapmayı tercüme yapmaya tercih ediyorum, çünkü tercümanlık çok yorucu,” diyor. Bunun üzerine araştırmacı, çevirmen T. Ç.'ye onun yerinde olmak istemediğini belirtiyor.

Bu örneklerden görüldüğü üzere, dillerarası aracı olarak ön plana çıkan çevirmen, aynı zamanda “çeviri somatigi” olarak nitelendirilen bir özelliği de üzerinde taşımaktadır. Dilsel iletişimde bedeni imtiyazsızlaştıran ve insansızlaştıran batılı rasyonalist paradigmaya bir alternatif olarak ortaya çıkan beden dili sözlü

²⁵ Dernek yetkilisinden aldığımız bilgilere göre eski meclis çoğu kez amacının dışına çıkmış ve bu yüzden dağıldığı belirtilmektedir: ‘Meclis, kömür ihtiyacı ötesine geçemiyordu.’ Yeni oluşturulan mecliste sadece Suriyeli mülteciler bulunmuyor, Iraklı, Uygur, Özbek temsilcilerinin de katıldığı, önceki meclislere göre eğitim düzeyleri yüksek avukat, mühendislerden oluştuğu görülmektedir. Meclislerde Türkçe-Arapça dil çiftinde çeviri yapılmaktadır (yetkiliyle görüşme, 04.05 2019).

çeviride iletişimin bir bütün olarak gerçekleşmesini sağlamaktadır (Taronna, 2016, 284). Kurumda yapılan gözlemlerde, araştırmacı çevirmenin Şebnem Bahadır'ın ifadesiyle “bütün vücuduyla” beden dilini ortaya koyarak çeviri yaptığına tanık olmuştur (Bahadır, 2006, 13). Çevirmen Arapça konuşurken akıcı bir şekilde konuşuyor, katılımcıların duygularını taklit ediyor, aynı zamanda duygu aktarımını da sağlıyordu. Çevirmen sosyoloğun konuşma tarzını da yansıtıyordu. Gene de bazı katılımcıların söylediklerini aktarmadı. Çevirmenin habitusu o anda devreye girmişti. Buradan söz konusu çevirmenin daha çok savunuculuk modeline yakın bir çeviri yaptığı anlaşılmaktadır.

Şekil 12: Mülteciler Meclisi: Çevirmen ve Katılımcılar

Mülteciler Derneği, <https://www.facebook.com/multecilerorgtr> [22.02.2008].

Şekil 13: Mülteci Kadınlarla Kahvaltı Etkinliği

Mülteciler Derneği, <https://www.facebook.com/multecilerorgtr> [29.12.2017].

Sultanbeyli’de yaşıyan mülteci kadınlarla yerli kadınları kaynaştırmayı hedefleyen Alman Welthungerhilfe adlı STK’nın fonladığı bir proje kapsamında kahvaltı buluşmaları düzenlenmektedir. Kurum fotoğrafı sosyal medya hesabından paylaşarak kurumsal benliğini sahnelemektedir. Kurum sahne önü (vitrin) vurgusunu “aynı mekânı paylaşmak” ve “uyum” sözcükleri üzerinden yapmaktadır. Sahne arkasında ise mülteci kadınlarla yerel kadınlar arasındaki etkileşimlerin henüz minimum düzeyde devam ettiği söylenebilir. Çünkü Sultanbeyli halkının mültecilerle kitlesel ve programlı bir iletişime girip girmediği tarafımca bilinmemektedir.

4. BÜTÜNCE: BİR GÖÇ BÖLGESİ OLARAK SULTANBEYLİ

Tezin önceki bölümlerinde ifade edildiği gibi araştırma İstanbul'un Fatih ilçesinde mültecilere yardım eden bir STK'da başlayarak Sultanbeyli ilçesinde devam etmiş, saha çalışmasının büyük bir kısmı bu ilçede gerçekleşmiştir. Saha ziyaretleri her ne kadar çevirmenler ve kurum çalışanlarının bulunduğu binalara odaklanmış olsa da araştırmacının ilçeye yaptığı her ziyaret, Sultanbeyli'nin sosyo-kültürel dokusu ve fiziki çehresi hakkında tamamlayıcı bilgiler sağlamaktadır. Özellikle Suriyelilerin yoğunlaştığı mekânlarda çeşitli gözlemler yapılmış, dükkân sahipleriyle etkileşimlere girilmiştir. Saha notlarına ek olarak, ilçede çektiğimiz fotoğraflar ve MD'nin sosyal medya hesabından elde edilen fotoğraflar araştırmanın bütüncesini oluşturmaktadır.

Asya'dan Avrupa'ya geçiş noktasında bulunan Sultanbeyli ilçesi, aşağıdaki haritada görüldüğü gibi konumu itibarıyla tarih boyunca göç hareketlerinin yaşandığı bir yerleşim yeri olmuştur.

Şekil 14: İstanbul İli İçinde Sultanbeyli'nin Konumu

Sultanbeyli. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Sultanbeyli> [25.12.2019].

Aşağıdaki bölümde, Sultanbeyli'nin konumunun bir göç bölgesi olarak kavramsallaştırıldığına tanık olmaktadır.

4.1. Bir Göç Bölgesi olarak Sultanbeyli

Son 50 yıldır Anadolu'dan aldığı göç dalgalarıyla bir göç mekânı haline gelen Sultanbeyli'nin güncel durumunu ve özgün hikâyesini anlayabilmek bir geriye bakışı gerektirmektedir. Sultanbeyli, nüfusu 15 milyonu aşan, devamlı değişen ve dönüşen bir megapol içinde geçen yüzyılda gerek kent sakinlerinin deneyimledikleri dönüşümler gerek kendi içindeki mekânsal dönüşümlerle birlikte bir tekrar yazım sürecine şahit olmuştur. Toplum çevirmenleri de ilçenin yeni sakinleri olarak âdeta birer metin gibi düşünüldüklerinde kendi çaplarında bir tekrar yazım sürecinden geçmiş ve göçle tetiklenen bir çevrilme sürecine dahil olmuşlardır.

İstanbul, coğrafyasından kaynaklanan avantajlı konumu ve 2000 yıllık tarihiyle dünyanın sayılı şehirlerinden biridir. Tarihi boyunca farklı etnik ve dini gruplar İstanbul'da bir arada yaşamıştır. İstanbul son yıllarda sadece Suriye, Irak, İran, Afganistan gibi ülkelerden gelen mültecilerin dışında Arap dünyasının entelektüellerinin sürgünde yaşamak için seçtiği bir kültürel pota olarak kabul edilmektedir (McKernan, [18.04.2020]). Aşağıda İstanbul'un uzun tarihi içerisinde kendine özgü hikayesiyle Sultanbeyli'nin farkı katmanlardan oluşan özgün sosyo-tarihsel yapısına yönelik bir değerlendirme yapılacaktır.

Sultanbeyli'nin İstanbul'u Anadolu'ya bağlayan ticaret yolları üzerinde olması Bizans'ın son dönemleri ve Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş döneminde ilçeyi avantajlı bir konuma yerleştirmiştir. Bu dönemden kalan Aydos Kalesi ilçesi sınırları içerisinde. İstanbul'un köklü tarihi içinde Sultanbeyli'nin hikâyesi yaklaşık 150 yıl önce başlar. Sultanbeyli arazileri 1893 yılında Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa'ya satılmadan önce Sultanın kız kardeşlerinden birine aittir. Sultanbeyli'nin adı buradan gelmektedir. Bahriye Nazırı öldükten sonra 1911 yılında bu araziler oğlunun sahip olduğu bu araziler Filipson adlı Belçika uyruklu bir levantene satılır (sultanbeyli ilçe tarihi, [05.01.2018]). Sultanbeyli Çiftliği, Yahudi Kolonizasyon Birliği tarafından satın alınır ve burada bir Yahudi yerleşimi gerçekleştirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır Rusya ve Ukrayna'dan göç ederek Sultanbeyli'ye yerleşen, ziraatle uğraşan Yahudi yerleşimcilerden bahsedilmektedir (Engin ve Diğ., 2013, 53). Buradan hareketle, 20. yüzyılın başlarında Sultanbeyli'de

Rusça, Ukraynaca ve Yidişçe dillerinin konuşulduğu söylenebilir. Yahudilerin bir dönem bölgede yaşamış olmaları, son yıllarda ilçe halkı arasında Yahudi devleti kurulacak söylencesinin oraya çıkmasına neden olmuştur. Cumhuriyet döneminde gerçekleşen göç dalgaları aşağıdaki kronolojide olduğu gibidir:

- ✓ Bulgaristan göçmenlerinin iskânı (1945'den sonra)
- ✓ Güneydoğu'dan gelen göçmenler (1990'lar)
- ✓ Suriyeliler (2011-...)

Sultanbeyli'nin sosyo-tarihsel yapısı ve kendine özgü göç tarihinin ilçeye yerleşmeye gelen mültecilerin karşılanmasında etkili olduğu öne sürülebilir. Almanya-Avusturya sınırında bir kasaba olan Landau an der Isar örneğinde olduğu gibi yerel halkın mültecilere olan yaklaşımı yörenin tarihinden bağımsız değildir. Landau an der Isar'ın toplumsal tarihi de Sultanbeyli gibi göç dalgalarıyla şekillenmiştir. Avrupa'da mülteci krizi olarak bilinen 2015 yılında yerel halk mültecilerle karşılaşmalarında Bavyera tarihi tekrar bağlama sokulmuştur. Mültecilerle yaşanan dinamikler sadece mültecilerin belirli bir yerleşim bölgesine gelmeleriyle şekillenmez. Bu dinamikler aynı zamanda mültecilerin yaşamak için geldikleri bölgenin yerel bağlamının kendi sosyo-tarihsel bilgi sisteminde gömülü bulunur (Sabine Bauer-Amin, 2018, 48). Sultanbeyli'nin sosyo-tarihsel bilgi sisteminde ağırlıklı olarak taşra kökenli göçmenlerinin şekillendirdiği bir tarihsel süreklilik vardır. Kuşkusuz günümüzde bu tarihsel sürekliliğin etkileri ilçede Suriyelilerin karşılanmasında hissedilmektedir.

Sultanbeyli Kuzey Amerika şehirlerindeki getto tarzı yerleşim bölgelerine benzememekle beraber Deleuze'ün 'üçüncü dünya adacıkları', 'beton gettolar' olarak nitelendirdiği Fransız banliyö yerleşimlerinden farklı özellikler sunmaktadır.

İstanbul'un merkezine sadece 35 km uzaklıkta bulunan ilçenin içinden TEM otoyolunun geçmesiyle birlikte ilçede adeta bir nüfus patlaması yaşanmıştır. Sultanbeyli, iç göç olgusu ve Türkiye şehirlerindeki kültürel farklılaşma dinamiklerini aydınlatan önemli ipuçları vermektedir. 2000 yılı Nüfus Sayımı İstatistiklerine bakıldığında tüm göstergeler Sultanbeyli'nin tipik bir 'üçüncü dünya yerleşimi' olduğuna işaret etmektedir: Düşük eğitim seviyeleri, yüksek doğurganlık, kadınların iktisadi etkinliklere katılımının düşük olması, toplam işgücüne katılanların

önemli bir oranının inşaat sektöründe olması gibi özellikler ilçenin sosyo-ekonomik durumunu özetlemektedir (Işık, Pınarcıoğlu, 2008, 1359).

Batı ülkelerindeki benzer yoğun bir göçmen nüfusun yaşadığı Chicago ve Torino'nun banliyö bölgeleriyle karşılaştırıldığında (Wacquant, 2008, 270) bazı ortak özelliklere rağmen Sultanbeyli, yaşamın her alanında bir akışkanlığın yaşandığı post-post modern bir mekânı andırmaktadır. Sultanbeyli gibi bir akışkan mekânda yukarıya doğru hareketlilikler mümkün olabilmektedir. Tuğal'a göre Sultanbeyli'de yaşayan alt-protelerler, Cezayir'dekiler gibi umutsuz değildir.²⁶ Çünkü arsa ve ev sahibi olabilmişlerdir. Bütün bu akışkanlık içerisinde Sultanbeyli'nin enformel özellikler gösteren bir yerleşimden modern bir şehir görünümüne doğru evrildiği görülmektedir.

İslami muhafazakâr partiler 1980'den beri Sultanbeyli'de önemli zaferler elde etmişlerdir. İslami yönelimler günlük hayatın düzenlenmesinde ve özellikle de cemaat oluşturma sürecinde ve ağ ilişkilerinde önemli roller oynamıştır. İlçe aynı zamanda bazı İslami grupların ve fikir önderlerinin 'hayali bir kent' yaratmak için öncü girişimlerde bulundukları yer olarak bilinmektedir. Sultanbeyli, 'Ezan sesiyle uyanılacak bir yer' olarak tasavvur edilmiştir (Işık, Pınarcıoğlu, 2008, 259).

Araştırmacının Sultanbeyli'ye yaptığı ilk ziyaretinde ilçenin muhafazakâr yapısı dikkatini çekmiştir. Araştırmacının ilçeye dair izlenimleri saha notlarında şöyle aktarılmaktadır:

"Otobüs Sultanbeyli'nin merkezine vardığında hemen dikkat çeken şey çarşafly genç kadınlardı. Sokak dünyasına göz gezdirildiğinde Fransız balkon stili yeni apartmanlar, inanç temelli STK tabelalarının ve yan yana dizildiği giyim mağazalarının olduğu uzun bir cadde göze çarpıyordu. AVM'lerin varlığı dikkat çekiyordu. Dış görünüşü modern bir yerleşim yeri gibiydi, ama insanlar muhafazakâr yaşam biçimlerini sürdürüyorlardı" (saha notları, 04.07.2018).

Türk toplumuna özgü sosyo-kültürel farklılaşmalar Sultanbeyli'de mevcuttur. İlçede sadece İslami muhafazakâr kesim değil, 1990'ların ikinci yarısından itibaren Güneydoğu Anadolu bölgesinden gelen Kürt kökenli vatandaşlar ve Alevi vatandaşlar da yaşamlarını sürdürmektedir. İlçede iki cemevi bulunmaktadır.

İlçenin göç tarihine bakıldığında Sultanbeyli'ye sırayla ilk önce Bulgar göçmenleri, daha sonra iç göç hareketleri sonucu Karadenizliler, Gümüşhaneliler ve

²⁶ Tuğal, Bourdieu'nün *le Déracinement* (köksüzleşme, 1964) başlıklı Cezayirli köylülerin kente zorunlu göç sürecini incelediği eserine atıf yapmaktadır.

Güneydoğu kökenliler gelmiştir. En son 2011’den itibaren Suriyelilerin yaşamak için tercih ettiği bir ilçe olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlçeye Suriyelilerin göçü 2011’den itibaren hız kazanmaya başlamıştır. Kiraların ucuzluğu, kültürel benzerlikler, sosyal ağların çekim gücü gibi nedenlerle Suriyeliler Sultanbeyli’ye yerleşmeye başlamışlar, kentin her yerinde “görünür” bir hale gelmişlerdir. Bununla birlikte, son zamanlarda yapılan araştırmalarda Sultanbeyli’de “gettolaşma” olgusunun olmadığı iddia edilmektedir.²⁷

Araştırma kapsamında görüşülen çevirmenler, sınır illerinde 1-2 yıl kadar yaşadktan sonra, bazıları ise direkt Sultanbeyli’ye gelmişlerdir. Ankara’da yaşayan İranlılar örneğinde olduğu gibi belirli bir ülkeden gelen göçmenlerin habitusu sonradan hangi ülkede veya şehirde yaşayacaklarına dair alacakları kararlarda etkili olmaktadır (Kalaylıoğlu, 2014, 182). Uluslararası Göç Örgütü (IOM, 2019, 98)’nün yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre Suriyeli mültecilerin Sultanbeyli’yi tercih etme nedenleri şunlardır: Yerel halkla uyum içerisinde olmaları, dini benzerlikler, ilçede bulunan dernek ve vakıflardan ekonomik ve sosyal yardım almalarıdır. Özetle, Suriyeli mültecilerin Sultanbeyli’de yaşama tercihlerinde ilçenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı etkili olmaktadır.

İstanbul’dan belediye otobüsüyle ilçeye gelirken, otobüsün içinde farklı kökenlerden insanlar göze çarpmaktadır. Türkçe’nin farklı lehçeleri ile birlikte Kürtçe ve Arapça dilleri daha ilçeye gelirken duyulmakta, ilçeye girer girmez aynı izlenimler devam etmektedir. İlçenin mahallelerinde Suriyelilere ait dükkanlar ve Arapça tabelalar göze çarpmaktadır. Bu işitsel ve görsel mozaik ilçenin bir çeviri mekânı olduğuna işaret eden unsurlardır.

4.2. Bir Çeviri Mekânı olarak Sultanbeyli

“Çeviri mekânı” kavramı çeviribilim araştırmacıları tarafından farklı bağlamlarda kullanılmıştır. Sherry Simon, çeviriyi dillerin kamusal alanda kullanımını sağlayan bir araç olarak görmektedir. Burada dilsel çoğulluktan ziyade farklı diller arasındaki etkileşimler vurgulanmaktadır (Simon, 2011). Blommaert’e

²⁷ Fatih, Sultanbeyli ve Sultangazi ilçelerinde yapılan araştırmanın sonuçlarına göre Sultanbeyli’de “Savaş Sonrası Suriyeli Gettosu” niteliği taşıyan bir olguya rastlanılmadığı belirtilmiştir (TEPAV, 2019).

göre çokdillilik bireylerin sahip oldukları veya sahip olmadıkları ile ilgili bir şey değildir, daha çok çevrenin yapılandırılmış belirlemeleri ve etkileşimlerin ortaya çıkmasıyla birlikte neleri olanaklı kıldığı veya kılmadığı ile ilgilidir (Blommaert, 2005, 197). Diğer bir ifadeyle, çokdillilik, o dilleri bilen kişilerin birbirleriyle etkileşim içine girdiği mekânlarda devreye girmektedir. Aynı şekilde, Cronin çevirinin kent planlaması ve eğitimde oynadığı role dikkat çekmektedir. Cronin’e göre çokdilli ve birden fazla etnik grubun yaşadığı kent mekânlarını çeviri mekânı olarak görmek önemlidir (Cronin, 2001, 2006).

Yukarıda kavramsal bir özetini verdiğimiz çeviri mekânı örnekleriyle kentte yaşayan birinin gündelik hayatta karşılaşması olasıdır. Örneğin, bir binayı düşündüğümüzde binanın sadece fiziksel hali aklımıza gelir. Binanın önünde insanlar durduğu zaman bir anlam kazanmaktadır. İnsanlar binayı terk etseler de insanların izleri binada kalmaktadır. İşte bina o andan itibaren sosyolojik bir araştırma nesnesine dönüşür; içinde yaşanan etkileşimlerle birlikte bir çeviri mekânı haline gelir.²⁸

MD binasını, binanın bulunduğu cadde, yakınlardaki kafe, pastane, restoran gibi mekânları da çeviri mekânları olarak okunabilir. Bina içinde farklı dillerde yazılmış panoları, konuşulan ve duyulan farklı dilleri, yani insanlarla birlikte var olan bir bina olarak tasavvur edildiğinde çeviri devreye girmektedir. Çeviri diyalojik bir eylem olarak ele alındığında çeviri ve mekân ilişkisi daha anlaşılabilir hale gelebilir. Başka bir deyişle, çeviride biri ve öteki olduğu zaman çeviriden bahsetmek mümkün olmaktadır.

Saha çalışması kapsamında ilçeye yaptığımız ziyaretlerde Sultanbeyli’deki kamusal mekânlarında farklı dillerin bir arada kullanıldığına birçok kez şahit olunmuştur. Dillerarası etkileşimler, yer yer minibüste Suriyeli genç baba ile şoför arasında geçen Arapça-Türkçe diyalog şeklinde ortaya çıkarken, başka bir bağlamda, restoranda Suriyeli bir kadın ile kasiyer arasında geçen diyalog halini alıyordu. Bunun gibi “duyulabilen” öğelerin dışında ilçenin sokaklarında dolaşırken

²⁸ “Çeviri mekânı” kavramını açıklayıcı bir örnek olarak araştırmacının yaşadığı çevirmenlik deneyimlerinden biri verilebilir: Araştırmacı Kanadalı sosyal çalışmacı ile birlikte Montreal’de göçmenlerin yoğun yaşadığı “Petite Patrie” semtinde bulunan bir apartman dairesinde bulunmuştur. Anadolu Ermenilerinin yaşadığı apartmanda Ermenice, Türkçe, Kürtçe ve Kanada (Quebec) Fransızcası konuşulmaktaydı. Bu özellikleriyle birlikte Kanada’da göçmenlerin yaşadığı bir apartman “çeviri mekânı” olarak tasavvur edilebilir.

araştırmacının karşısına beklenmedik bir şekilde “Ağrı Başçavuş/Şeko köyü Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği”, Siirt’in köyleri, vb. hemşehrilik derneklerine ait tabelalar çıktı. Bu tabelalar ilçenin göçlerle oluşan bir geçmişi olduğunu hatırlatan göstergelerdir, dolayısıyla Sultanbeyli’yi bir çeviri mekânı olarak okunmasını sağlamaktadır.

Bütün bu gösterebilimsel unsurlara ek olarak küresel sermayenin Sultanbeyli’deki izleri de kentin girişinde göze çarpmaktadır. İlçede 3 AVM bulunmaktadır. H&M, Zara, Praktiker gibi küresel markaların tabelaları kent çehresinde oldukça görünür bir haldedir. İlçenin en işlek caddesi Fatih Bulvarında dükkânlar ve mağazalar yan yana sıralanmıştır.

Sultanbeyli üzerine yapılan akademik çalışmaların azlığı 2000’li yıllardan günümüze kadar olan dönemin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Alanyazın taraması sonucunda 2011’den itibaren Sultanbeyli’de yaşayan Suriyelilere yönelik misafirperverlik algısını ilçe sakinleriyle yaptığı görüşmelerin ışığında inceleyen Dilara Nazlı’nın yüksek lisans tezi (Nazlı, 2017), Murat Erdoğan’ın nicel yöntemler kullanarak gerçekleştirdiği ‘Suriyeliler algı çalışması’ (Erdoğan, 2017), Suriyeli mültecilerin Sultanbeyli’deki entegrasyonu üzerine nitel bir çalışma” başlıklı bir yüksek lisans tezi (Aydın, 2018) Sultanbeyli’de yaşayan Suriyeliler üzerine yapılan çalışmalardır. Sultanbeyli’yi dil ve çeviri açısından inceleyen herhangi bir akademik çalışmaya rastlanmamıştır.

Işık, Pınarcıoğlu (2008), kent yoksullarının Türkiye’de 80’li yıllardan itibaren geçirdiği dinamiği anlamak amacıyla, 1999 yılında Sultanbeyli’de 2 ay süren bir saha araştırması yapmıştır. Araştırmacılar kent yoksullarının şehirde tutunabilmelerini sağlayan stratejileri ‘nöbetleşe yoksulluk’ olarak adlandırmaktadır:

“Nöbetleşe yoksulluk gecekonduluların, yoksulluktan kurtulmak için kullandıkları stratejidir. Bu süreç, yoksulların sistemin gediklerini bularak, yerel kaynaklardan beslenen kimlikleri temelinde hem dayanışıp hem de birbirinin üstüne basarak refahlarını arttırma ve yoksulluktan kurtulma sürecidir. Her türlü yerel kaynaktan beslenen ilişki ağları sayesinde kent yoksullarının yaşama stratejileri oluşturmaları, bu stratejilerin kendilerinden sonra gelenlerin sırtından yürütülmesi ve yoksulluğun bir şekilde onlara devredilmesidir” (Işık, Pınarcıoğlu, 2008, 610-617).

Şehir planlaması alanında uzman olan araştırmacılar, çalışmada Bourdieu kavramlarına atıf yapmasalar da açık bir şekilde, Sultanbeyli’de arsa ve emlak spekülasyonu üzerinden çeşitli hayatta kalma stratejilerini kullanan eyleyicilerin

sınırlı kaynaklar için son yirmi yıldır birbirleriyle mücadele ettiği bir alanı betimlemektedir. Aynı mücadelenin günümüzde de sürdüğü görülmektedir.

Sultanbeyli'ye ilk gelenler ve sonraki yıllarda gelenler arsa ve ev sahibi olurken, ilçeye en son yerleşen gruplar bu şansı yakalayamamışlardır. Ev sahibi olan önceki göçmenlerin aksine Suriyeli mültecilerin Sultanbeyli'de kiracı olarak ikamet ettikleri görülmektedir (Erdoğan, 2017, 36). Bu durum ilçede kiraların yükselmesine ve yerel halk arasında hoşnutsuzluklara ve gerilimlere neden olmaktadır.²⁹

Özetle, Sultanbeyli enformel ağlara tutunarak özellikle 1990'lı yıllarda ilçeye yerleşen Anadolu kökenli göçmenlerin yaşadığı, kentin çeperlerinde bulunan, sosyo-ekonomik profili düşük bir ilçe olarak bilinmektedir. İlçenin bir diğer özelliği de muhafazakâr yapısıdır. Suriyelilerin de muhafazakâr yapısından dolayı Sultanbeyli'yi tercih ettikleri söylenebilir. Sultanbeyli'de mültecilere sunulan yardımlar ve imkânlar, yoksullar arası dayanışma gibi etkenler ilçenin çekiciliğini açıklamaktadır. İlçenin yakın tarihinde muhafazakâr partilerin söz sahibi olması, Suriyelilere karşı uygulanan açık kapı politikası, ideolojik yakınlık gibi faktörlerin sonucu olarak ilçeye yeni gelen göçmenler, ev sahibi topluma karşı bir çeşit minnettarlık duygusu beslemektedir. Görüşülen Suriyeli çevirmenlerin sözlerinde de sembolik tahakkümün izleri açığa çıkmaktadır.

4.2.1. Sultanbeyli'de Sembolik Tahakküm Mekanizmaları

Bourdieu'ye göre vermek ve himaye altına almak tahakküm kurmak için kullanılan gizli yollardır. Veren ve himayesi altına alan bir kişi veya grup alan kişi veya grupta bir borçluluk duygusunun yerleşmesini sağlar. Bu da verene karşı alçak gönüllülük ve teslimiyet davranışlarına neden olur. Güçlü olan kesim daha çok vererek ve himaye altına alarak daha şerefli ve prestijli hale gelir, bu da onun simgesel sermayesini artırır. Bu sermayenin geri alımı alan kişi veya grupların bağımlılığının sürekli hale getirilmesiyle sağlanır. Böylelikle patronaj mekanizmaları mali bedellerin ve faydaların basit bir hesaplanmasıyla gerçekleşmez, şeref kodlarıyla gerçekleşir. Sultanbeyli'de şimdiye kadar güç sahibi olmuş İslami siyasi

²⁹ Muhtarlar Derneği Başkanı MD'de Ağustos 2018'de düzenlenen bir konferansta söz alarak Sultanbeyli halkının ilçede yaşayan Suriyelilere ilişkin şikâyetlerini iletmiştir (saha notları, Ağustos 2018).

partiler, verici ve himayeci rolleriyle on yıllar boyunca ilçede temellerini sağlamlaştırmışlardır (Tuğal, 2015, 96).

Günümüzde Suriyeli mülteciler üzerinde sembolik tahakküm mekanizmasının sürdürüldüğü görülmektedir. Sembolik tahakküm çevirmenlerin anlatılarında olduğu kadar, Sultanbeyli’de Suriyeli esnafın sözlerinde ortaya çıkmaktadır. Her iki görüşmeci de ev sahibi topluma karşı bir minnettarlık duygusu beslediğini söylemektedir. Örneğin, çevirmen R.H., Türkiye’deki göç yönetimini “Türkiye’de sistem yok” ifadesiyle eleştirmektedir. Fakat buna rağmen Türkiye’de iyi karşılandığını söylemektedir: “Yani tamam, ben ona memnunum, bir şey demeyeyim, çok şükür. Bizi böyle iyi karşıladılar. Ben ona çok memnunum, ciddiylim. Çünkü hiçbir ülke Türkiye gibi olmadı” (R.H. kadın (30) Suriyeli Arap, 08.05.2018). Son tahlilde, çevirmenin ev sahibi topluma karşı beslediği olumlu duygular muhtemelen yaptığı çevirilere de yansımaktadır. Sultanbeyli’deki baskın kültürel kimlik ve politik yapının bir parçası haline gelen çevirmenin, çeviri aracılığıyla Sultanbeyli’nin kendine özgü habitusunu ilçeye yerleşmek için gelen diğer mültecilere aktarılmasında rol oynadığı öne sürülebilir.

Son olarak, binanın girişindeki mağazada çalışan genç Suriyeli esnafın sözleri mültecilerin güncel muhafazakâr siyasetle bütünleştiğini göstermektedir: “Amerika, Almanya Türkiye’nin güçlenmesini istemiyorlar, Türkiye güçlü bir ülke, petrol var, havaalanı yapılıyor” (saha notları, 07.08.2018).

Gündelik ve sosyal yaşamıyla Sultanbeyli, halen taşra dünyasının yön verdiği metropolün çeperlerinde yer alan bir lokasyondur. Bu gerçeklik ilçenin 30 yıllık politik tercihlerine de yansımakta ve İslami muhafazakâr partiler kesintisiz bir şekilde ilçede egemen politik aktörler olarak yer almaktadır. Bir sonraki bölümde Sultanbeyli’nin kendine özgü akışkan yapısı 2000’li yıllardan günümüze değin geçirdiği dönüşümlerle birlikte açıklanacaktır.

4.2.2. Akışkanlık: Her 5 Yılda Bir Değişen Kent Mimarisi

2004’te AKP, Sultanbeyli’de yıllarca söz sahibi olmuş olan İslami muhafazakâr partilerin yerini almıştır. Bu tarihten itibaren kentte modern bir mekânsal düzenlemeye gidilmiştir. Önceki yerel yönetimlerin aksine kentte bulunan resmi binalar parlak renklerle tekrar boyanmış, kubbe ve pencereleriyle İslami

sembolleri barındıran belediye binası yıkıldıktan sonra yerine daha ‘modern’ bir bina inşa edilmiştir (Tuğal, 2015, 98).

2006’da ‘modern bir bulvar’ inşa edilmiştir. Bulvarda yürüyen kadın sayısında aşırı bir artış olmuş, aynı zamanda başı açık kadınların sayısında da bir artış olmuştur. Tesettürlü kadınlar, renkli kıyafetleriyle ve makyajlarıyla bu caddede daha görünür hale gelmişlerdir. Işık, Pınarcıoğlu’ndan 12 yıl sonra Fatih bulvarında yaptığımız gözlemlerde şaşırtıcı bir manzarayla karşılaşmışır. Bu kentsel manzara saha notlarında şöyle aktarılmaktadır:

“Sultanbeyli’de AVM sayısı artmış. Otobüs ana caddeden geçerken kaykay yapan çocuklar gördüm. Bu çocuklar kimler? Nereye aitler? Muhafazakâr bir yerleşime mi? İstanbullu mu? Mülteciler mi? Ziya Ülhak caddesinde Suriyeli mülteciler yeni dükkânlar açmışlar. Siyah kıyafetler giymiş Suriyeli kadınlar gruplar halinde birbirleriyle konuşuyorlardı” (saha notları, 07.08.2018).

Sultanbeyli’deki mekânsal değişimler, AVM’lerle sınırlı kalmamış, ilçenin tam ortasından geçen Fatih bulvarındaki kafe ve restoran sayısı artmış, Fransız kafelerinin replikası şeklinde bir görünüme sahip “Paris Café” adını taşıyan bir işletme araştırmacının dikkatini çekmiştir. Aynı şekilde, ‘French balkon’ modern apartman binaları, Hac-Umre Organizasyonu yapan turizm şirketlerinin reklam panolarıyla yan yana bulunmaktadır. İlçenin ana caddesinde bulunan “Paris Café” bir simülakr örneği olarak verilebilir. Burada gerçek yeniden üretilerek bir hipergerçeklik yaratılmışır. Baudrillard’a göre modern endüstri toplumunun temel anahtarı üretimken, postmodern toplumda ‘gerçek’i önceleyen modeller olarak taklitler (simulakrlar) toplumsal düzene egemen olmaya ve toplumu hipergerçeklik olarak oluşturmaya başlar. Bu durumda artık gerçeğin yerini simülasyon almaktadır” (Ritzer, Stepnisky, 2013).

Aşağıdaki fotoğrafta görüldüğü üzere inanç temelli bir girişimcinin tabelası ile Paris şehrinin alametifarikası olan café kültürünün bir simülakrıyla yan yana bulunmaktadır. Bu örnekler, ilçenin postmodern yapısını gösteren işaretler olarak okunabilir.

Şekil 15: Fatih Bulvarında "Paris Café"

Kişisel arşiv [15.06.2018].

Bunlara ek olarak, Suriyelilerin sahibi olduğu dükkân ve marketlerin sayısında bir artış göze çarpmaktadır. MD'nin bulunduğu binanın girişinde ve caddede Suriyelilerin işlettiği kafe, restoran, pastane, market, kozmetikçi, gibi işletmeler göze çarpmaktadır.

Görüldüğü üzere Sultanbeyli'nin çehresi hemen hemen her beş yılda bir değişmektedir. Tek katlı evlerden üst katları tamamlanmamış apartman binalarına, İslami mimariden postmodern batılı tarzı binalara, içinden geniş ve işlek bulvarın geçtiği modern bir kent görünümüne kavuşmuştur. Bu özellikleriyle kentin bir yeniden yaratım-yeniden yazım sürecinden geçtiği söylenebilir.

4.2.3. Çeviri Araştırmalarında Sosyo-semiyotik Taşmalar: Çokdilli Tabelalar

Jacobson çeviriyi diller arası çeviri, dil-içi çeviri ve göstergeler arası çeviri olarak sınıflandırır (Jacobson, 1959, 233). Bu sınıflandırmadan hareketle tabelaları birer gösterge kodları, farklı dillerde yazılan tabelaları da birer göstergeler arası çeviri biçimi olarak ele alınabilirler. Kamusal alanlarda görünür halde bulunan tabelalar bir mekânda birden fazla dil topluluğunun olduğunu gösterirler. Uzaktan veya yakından bakıldığında bu göstergeler bakan kişi üzerinde bir etki yaratırlar. Tabelaya bakan kişiden bir çeşit ani yanıt ve karşılık isterler. Bazı durumlarda çokdilli göstergeler bir mekânın homojenliğine dair ön kabulleri durdurur, farklı yorumlara veya tekrar değerlendirmelere açık hale getirirler (Inghilleri, 2017, 149). Sultanbeyli'ye ilk kez gelen biri tıpkı Fatih ilçesinde olduğu gibi, Arapça tabelaların yoğunluğundan kaynaklı alışık olmadığı bir şehir manzarasıyla karşılaşacaktır. Her

gelen ziyaretçi Arapça tabelalara farklı tepkiler verebilir. Bu tepkiler bireyin zihinsel yapısına, siyasi ve ideolojik görüşüne göre değişkenlik gösterebilir. Örneğin, milliyetçi reflekslerle tabelalara bakan bir kişi, çokdilli tabelaları muhtemelen “kamusal alanın parçalanması” olarak yorumlayacaktır. Kamusal göstergelerin toplumsal ve etkileşimsel bir işlevi vardır. Referans oldukları belirli ve özel grupların ötesini gösterirler. Bütün gösterenler gibi niyetleriyle ve yorumlanmaları arasında uçurumlar olabilir. Neyi ve kimi temsil ettikleri yeterince anlaşılmadığı bazı durumlarda dizinsel veya simgesel işlevleri kolaylıkla gizlenebilir (Inghilleri, 2017, 149). Tabelalarda kullanılan farklı diller, bulundukları mekânın etnik yapısı hakkında bilgi verirler. Aynı zamanda kentsel manzaraların göçmenlere bir bağlılık duygusu sağlayan sosyal ve semiyotik işlevleri vardır.

Sultanbeyli’de Suriyeliler Caddesi olarak bilinen Ziya Ülhak Caddesi ve Mülteciler Derneği yakınlarında yoğunlaşan dükkânlar ve kafeler, Sultanbeyli’de yaşayan Suriyelilerin ilçeye olan bağlılık ve aidiyet duygularını sağlayan mekânlar olarak ele alınabilir. Ziya Ülhak Caddesi üzerinde gelinlik satan dükkânlar, kuyumcu, telefoncu, emlakçı, kahveci, pastane, kasap, vs bulunmaktadır. Küçük Halep olarak bilinen bu caddede dükkân tabelalarının büyük çoğunluğunun Arapça yazıldığı sadece küçük bir kısmının Türkçe kaldığı görülmektedir. Bazı tabelalar iki dilli olarak eşit büyüklükte yazılmıştır. KTM’nin yakınlarındaki dükkânlarda, “Sabouni tatlıcısı”nda olduğu gibi Arapça-Türkçe-İngilizce üç dilde yazılmış tabelalar göze çarpmaktadır (saha notları, 29.08.2018).

Inghilleri, kent dokusunda çokdillilik perspektifiyle farklı dilleri yan yana koyan araştırmacılardan farklı bir şekilde, kamusal göstergeleri birer çeviri olarak ele almaktadır. Buna örnek olarak Los Angeles’ta Korelilerin yoğun olarak yaşadığı Koreatown’ı verir. Inghilleri burada farklı dillerin birbirleriyle nasıl ilişkilendirildiğini ve göstergeler arasındaki dinamiği anlamak için kullanılan yorumlayıcı süreci incelemiştir. Çeviri için seçilen diller ve belirli dillerin diğerlerine göre öncelik kazanması bir dil ve kültürün diğeri üzerindeki gücünü vurgulamaktadır. Buna zıt bir şekilde, kamusal göstergelerin çevirisinin reddedilmesi de bir toplumun diğer toplumlardan izole olarak yaşamayı tercih ettiklerini gösterebilir (Inghilleri, 2017, 149).

Bu bakış açısıyla Sultanbeyli’de ve Türkiye’nin diğer bölgelerinde Arapça tabela kullanımını, ‘yukarıdan ve aşağıdan ulusötecilik’ göstergeleri olarak okumak

daha doğru olacaktır. Malların kültürlerarası ve ulusötesi dolaşımını gösteren en iyi örneklerden biri, MD binasının yakınlarında bulunan Rashad Coffee'nin hikâyesidir. Araştırmacı, derneğe yaptığı rutin ziyaretlerden birinin öncesinde Rashad Coffee'nin sahibiyle kısa bir sohbet gerçekleştirmiştir. R.E., 7 yıldır İstanbul'da yaşayan Şamlı bir Suriyelidir. Üniversite mezunudur. Yakın zamanlarda T.C vatandaşlığını almıştır. Suriyelilerin işlettiği pastane ve market arasında sıkışmış küçük bir mekânı kafe olarak işletmektedir. Rashad Coffee'nin kahvesi Brezilya'ya göç etmiş Suriyeli bir aile tarafından sağlanmaktadır. R.E. kullandığı kahvenin tanınmış uluslararası markalardan daha hesaplı ve kaliteli olduğunu, ileride İstanbul'da başka şubeler açmayı planladığını ve kafe sektöründe bir numara olmayı hedeflediğini söylemektedir (saha notları, 31.08.2018). Bir göçmen girişimci olarak ekonomik “alan”a giriş yaparken, oyuna dahil olma inancı, ya da “illusio”su işini geliştirmek ve büyütme.

Brezilya-Sultanbeyli arasındaki bağlar sadece film yıldız Dani Suzuki'nin Sultanbeyli'ye ziyaretiyle sınırlı kalmamıştır. Sultanbeyli, Brezilya kahvesi sayesinde ulusötesi ağlara dahil olmuştur. Doğal olarak, bir kültürel ürün olan kahve başka diller sayesinde kültürlerarası dolaşıma girmektedir. R.E.'nin tabelasında Arapça dilini kullanmaması, sadece İngilizce puntolar kullanması ulusötesi ağlara dâhil olma arzusundan kaynaklanıyor olabilir. Solda bulunan pastanede ise Arapça yazılar daha büyük bir şekilde yazılmıştır. Pastanenin adı solda Latince harflerle daha küçük bir şekilde “El Şafi” olarak, Türkçe kelimelerin hemen altında yine küçük bir şekilde yazılmıştır. Buradan hareketle pastane sahibinin ülkesiyle ve toplumuyla olan bağlarını ön plana çıkardığı söylenebilir.

Şekil 16: El Şafi Pastanesi ve Rashad Coffee

Kişisel arşiv [10.01.2018].

Suriyeli mültecilerin Arapça tabelalarının altına Türkçelerini yazmamaları kendi ülkeleriyle olan bağlarını sürdürmeyi istemeleri, aynı zamanda Türk toplumundan izole olarak yaşamayı tercih etmeleriyle ilgili olabilir. Kanada'nın Quebec eyaletinde olduğu gibi çokdilli toplumlarda resmi bir dilde yazılmış tabelaların zorunlu kılınması, "dil polisi" olarak adlandırılan resmi baskı unsurlarıyla kamusal alanda sıkı kontrollerin uygulanması, çok dilli tabelaların dil üzerinden gerilimlere yol açabileceğini göstermektedir.

Şekil 17: Sutanbeyli'de Çokdilli Göstergeler

Kişisel arşiv [10. 01. 2018].

4.3. İstanbul ve Sultanbeyli’de Mülteciler

Bu bölümde 4 milyondan fazla mülteci ve diğer düzensiz göçmenlerle birlikte sayıları 5 milyona yaklaşan bir göçmen nüfusunu barındıran Türkiye’de mülteciler ile ilgili demografik bilgiler verilecektir.

GIGM’in verdiği rakamlara göre Türkiye’de 3.635.841 mülteci bulunmaktadır. 2019 IOM raporuna göre sayıları 4 milyondan fazladır.

Kent mültecileri: 3.493.551

İstanbul: 558.437 (%3,70) (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 21.02.2019 verileri)

1,660,395 (IOM, 2019 baseline 2) Suriyeli (963,536)

Sultanbeyli ilçesinde 23.815 Suriyeli mülteci (Mülteciler Derneği SUKOM Ocak 2019 verileri) yaşamaktadır. İlçe nüfusunun %6.57’sini Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır. Bu bakımdan Sultanbeyli Anadolu yakasında en fazla Suriyelinin yaşadığı ilçedir.

328.000 nüfuslu Sultanbeyli ilçesinde 37 farklı uyruktan göçmenin yaşadığı tespit edilmiştir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’nın yaptığı çalışmada ilçede yaşayan Suriyeli mülteci nüfusu 31.924 olarak belirlenmiştir (IOM, 2019). Sultanbeyli’de Suriyeliler dışında diğer uyruklar (Uygur Türkü, Afgan, Iraklı, Özbek, Tacik) da ikamet etmektedir.

Türk Tabipleri Birliği’nin hazırladığı “Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu”na göre (2014, 64) mültecilerin sağlık ve psiko-sosyal gereksinimleri şu şekilde özetlenebilir:

Sağlık: çocuklarda kötü beslenme, koruyucu hizmetlerde yaşanan sorunlar.

Psiko-sosyal: çocuklar ve kadınlarda travma sonrası stres bozuklukları, depresyon, anksiyete bozuklukları.

Sağlık ve psikososyal gereksinimlerin dışında mültecilerin en çok karşılaştıkları sorunlardan biri de dil engelidir. Mültecilerin yeterince Türkçe bilmemeleri bu hizmetlere erişimlerini engellemektedir. Doktora çalışmasını Suriyeliler dışındaki sığınmacıların sağlığa erişimindeki engeller üzerine yapan Dr. Deniz Mardin’e göre mültecilerin en büyük sorunu dil bariyeridir. Sadece Türkçe hizmet veren randevu sistemi mültecilerin randevu almasını zorlaştırmaktadır.

Randevu olarak hastaneye gidebilen mülteciler, bu kez çevirmen bulunmamasından dolayı doktorla olan görüşmeleri uzayabilmektedir, bu da diğer hastalarda “Suriyelilere ayrıcalık tanınıyor” algısının oluşmasına, hastane içinde gerilimlere neden olmaktadır (Aktan, [17.09.2019]). Suriyeli kadınların karşılaştıkları en büyük sorunun dil engeli ve güvenlik endişesi olduğu aile hekimleri tarafından da vurgulanmaktadır (gocmeniz, [24.08.2019]). Sığınmacı ve mültecilerin sağlık ve psiko-sosyal alanlardaki gereksinimlerinin karşılanması için STK’lar devreye girmektedir. STK’lar bu alanlarda uzmanlaşmış çevirmen desteği vererek Türkiye’de büyük bir açığı kapatmaktadır.

4.4. Türkiye’de ve Sultanbeyli’de STK’lar ve Farklı Kurumların Rolü

Bu bölümde sivil toplum kuruluşunun tanımı yapıldıktan sonra Türkiye genelinde ve Sultanbeyli örneğinde mülteci alanında çalışan çeşitli kurum ve kuruluşların künyeleriyle birlikte faaliyet alanları ve üstlendiği rollere değinilecektir.

İngilizcede “Non-Governmental Civil Organization” (NGO) olarak bilinen STK, Türkçede “sivil toplum kuruluşu” veya sivil örgütü açılımıyla kullanılmaktadır. Bu tanıma göre “sivil toplum kuruluşları ya da sivil toplum örgütleri, resmî kurumların dışında kalan ve bunlardan bağımsız olarak çalışan, politik, sosyal, kültürel, hukukî ve çevresel amaçları doğrultusunda lobi çalışmaları, ikna ve eylemlerle çalışan, üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alan, kâr amacı gütmeyen ve gelirlerini bağışlar veya üyelik ödemeleri ile sağlayan kuruluşlardır. Sivil toplum örgütleri oda, sendika, vakıf ve dernek adı altında faaliyet gösterirler. Vakıf ve dernekler topluma yararlı bir hizmet geliştirmek için kurulmuş yasal topluluklardır ve herkese yardım etmek için kurulmuşlardır” (sivil toplum kuruluşu, [18.02.2020]). Yıldırım’ın verdiği tanımda STK’ların özel sektörle kamu arasındaki aracı rolleri vurgulanmaktadır: “Sivil toplum kuruluşları resmi olarak belli bir hukuki kalıba uyan örgütler olarak, ortak bir amaç etrafında toplanan ve doğrudan kendilerine çıkar sağlamayan kişi topluluğudur. Sivil toplum kuruluşları özerk kuruluşlardan oluşmuş, özel sektörle kamu arasındaki bir ara sektör niteliğiyle sivil toplumun vazgeçilmez elemanlarıdır” (Yıldırım, 2004, 51). Türkiye’de batı ülkelerinden farklı olarak bir sivil toplum geleneğinin olmaması tartışma konusudur. Bazı alanlarda STK’lar devletin kontrolü altında ve devletle eşgüdümlü olarak

hareket etmektedir. Saha çalışması kapsamında incelenen Sultanbeyli’deki STK’ların da resmi kuruluşlarla iş birliği içerisinde oldukları görülmektedir.

Dünya genelinde II. Dünya savaşından sonra kurulan Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) göç alanında faaliyetlerini sürdüren kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası kuruluşların yanı sıra küresel ölçekte çalışan sayıları yüzlerle ifade edilen sivil toplum örgütleri de bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak OXFAM, Uluslararası Yardım Komitesi (IRC), Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF) verilebilir (Castles, Miller, 2008, 144).

Türkiye özeline bakıldığında 2011’den itibaren mültecilere yönelik çalışan STK sayısında ani bir artış göze çarpmaktadır. Suriyeli göçünün ilk yıllarında AFAD gibi resmi kuruluşlar daha çok kamplarda yaşayan sığınmacılara yoğunlaşmış, kamplar dışında yaşayan mültecilerle sivil toplum ilgilenmiştir (Mackraeth, Sağnıç, 2017, 21). Günümüzde mültecilere yardım konusunda STK’ların rolünün daha da arttığı görülmektedir. Uzmanlara göre günümüzde “göç ve mülteciler” alanı 50.000 kişiye istihdam sağlayan bir sektör haline gelmiştir (Erdoğan, 2020).

Türkiye’de mültecilere yardım alanında çalışan STK’ların en güncel ağ haritası ve listesi 2015 ve 2016 yıllarından kalmadır. Listeye göre Türkiye’de toplam 42 ulusal, 16 uluslararası STK faaliyet göstermektedir. Alfabetik sıraya göre çeşitli kaynaklardan derlediğimiz güncel listede 60’a yakın sayıda STK bulunmaktadır.³⁰ 2016’da sayısı 42’yi bulan STK’ların bazıları kapatılmıştır.

Mültecilere yardım alanında faaliyet gösteren STK’ların dışında araştırmacı STK’lar da bulunmaktadır. Ankara merkezli USAK, ABD’li Brookings Institute iş birliğiyle Suriyeli mülteciler hakkında raporlar hazırlamaktadır. Yine Ankara merkezli İGAM (İltica ve Göç Araştırma Merkezi)’in hazırladığı rapora göre Türkiye’nin batı kesimlerinde, özellikle üç büyük kentte bulunan nisbeten güçlü STK’lar, kadın kuruluşları, barolar, çocuk STK’ları, meslek kuruluşları, işveren temsilcilikleri ve medya mülteciler için yeterince mobilize değillerdir (İGAM, 2013). Gıda ve gıda dışı malzemeler yardımı yapan Belediyeler ve inanç temelli STK’ları da

³⁰ Araştırma kapsamında STK’ların güncel sayısı hakkında verilere ulaşmak mümkün olmadı. 14.07.2018 tarihinde BMMYK Ankara merkezine bu konuyla ilgili bir e-posta gönderilmesine rağmen kurumdan yanıt alınamadı. STK’ların listesi değişik kaynaklardan derlenerek araştırmacı tarafından oluşturulmuştur (Melih Cılga, 2015 STK ağ haritası, bkz. ekler, sitap.org, STK.gov.tr).

bu listeye eklenebilir: Bakırköy Belediyesi, Beyoğlu Belediyesi, İlim İrşad Derneği (Küçükçekmece), Nil Organizasyonu (Başakşehir) Rida Uluslararası Yetim ve Muhtaçlara Yardım Derneği (Konya) Suriyelilerle Yardımlaşma Derneği, Zeyd Bin Sabit Derneği (Küçükçekmece, Ümraniye).

Saha çalışması Sultanbeyli’de bulunan STK’lar ve diğer kurumlarla sınırlı tutulmuştur. Araştırmada aranılan kriterlerden biri kurumların çevirmen istihdam etmesidir. Sultanbeyli’de mültecilerle ilgili faaliyetler yürüten diğer STK’larda çevirmen istihdam edilip edilmediğini öğrenebilmek amacıyla İHH ve HAKEV Sultanbeyli şubesi yetkilileriyle bir telefon görüşmesi yapıldı (23.02.2018). Her iki kurumun yetkilileri kurumda sosyal hizmet vermediklerini ve çevirmen kullanmadıklarını belirttiler. Bundan dolayı araştırma KTM, MD, IBC ve GIGM şubesine odaklandı. Aşağıda sırayla bu kurum ve kuruluşların faaliyetleri hakkında genel bilgiler verilecektir.

Kızılay Toplum Merkezi (KTM):

1868 yılında bir grup doktorun inisiyatifiyle kurulan Kızılay, ilk faaliyetlerine cephe gerisinde yaralanan askerlere yardım ederek başlamıştır. “Kâr amacı gütmeyen, gönüllü esaslı çalışan bir sosyal hizmet kurumudur. Özel hukuk hükümlerine tabi tüzel bir kuruluştur.” Ulusal ve uluslararası yardım faaliyetlerine katılan Kızılay, Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları sorunların artmasıyla birlikte 2015 yılında Kızılay Toplum merkezlerini devreye koymuştur. Türkiye genelinde toplam 16 toplum merkezi bulunmaktadır. Koruma, sağlık ve psikososyal destek, geçim kaynağını geliştirme, sosyal uyum, aile bağlarının yeniden tesisi gibi alanlarda mültecilere hizmet vermektedir.

İstanbul’da 2 toplum merkezi bulunmaktadır. Avrupa yakasındaki toplum merkezi Bağcılar’da, Anadolu yakasındaki Sultanbeyli’de bulunmaktadır. Anadolu yakasında ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilere hizmet vermektedir. Sultanbeyli KTM’de kadrolu 4 toplum çevirmeni istihdam edilmiştir. Bunlara ek olarak Arapça bilen bir vaka çalışanı istihdam edilmiştir. Vaka çalışanları da çeviri yapmaktadır. Çevirmenler 08.00-17.00 arası mesai yapmaktadırlar. Mesainin bir kısmını saha ekibiyle birlikte vaka görüşmelerinde geçirmektedirler. Saha ekibi sosyal çalışmacı, vaka çalışanı ve çevirmenden oluşmaktadır.

Mülteciler Derneği (MD):

İstanbul Fatih'te bulunan SGDD-ASAM şubesine yaptığımız ilk ziyarette, burada görevli bir sosyal çalışmacının Mülteciler Derneğini “Anadolu yakasında en çok toplum çevirmeninin çalıştığı kurum” olarak tavsiye etmesi üzerine Sultanbeyli’de bulunan Mülteciler Derneği ile ilk temaslar kurulmuştur. Araştırma izni için gerekli olan prosedürler tamamlandıktan sonra kuruma Ağustos 2017’de ilk bir ziyaret gerçekleştirilmiş ve saha çalışması 31 Ağustos 2018’de son bulmuştur. Bu tarihlerden sonra da kuruma ek ziyaretler gerçekleştirilmiştir.

Dernek 2011’den itibaren Sultanbeyli’ye yerleşmeye başlayan Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları sorunları çözmek, yaşam şartlarını iyileştirmek amacıyla bir grup gönüllü belediye yöneticisi ve çalışanının inisiyatifiyle 2014 yılında kurulmuştur. Derneğin kuruluşunda bürokratik makamlardan kişiler ve sivilin katkıları da bulunmaktadır. Bununla birlikte, dernek en önemli desteğini belediyeden almıştır. Dernek binasının kirası ve çalışanların maaşları bir Alman STK tarafından karşılanmaktadır (Nazlı, 2017, 99-100).

Binanın girişinde resepsiyon, kozmetikçi, eczane bulunmaktadır. Diğer katlarda sırasıyla Mülteciler Toplum Merkezi: Fiziksel Rehabilitasyon ve Psikolojik Destek Merkezi, Psikiyatrik Tedavi, Türkçe Eğitim Merkezi, Hobi Kursları ve Mesleki Atölyeler, Göçmen Sağlığı Merkezi, Sosyal Uyum, Koruma/Himaye, Hukuki Danışmanlık, İş ve Meslek Danışmanlığı, Çocuk Dostu Alan bulunmaktadır.

MD, Sultanbeyli’de faaliyet gösteren diğer STK’lar arasında mültecilere yardım tekeli elinde bulundurmaktadır. Kurumun 2017 yılında 12’si çevirmen toplam 100 çalışanı varken Ağustos 2018’de bu sayı 170’e ulaşmıştır. Buna paralel olarak çevirmen sayısı ikiye katlanmıştır. Her proje için belirli bir sayıda çevirmen işe alınmaktadır. Örneğin, Toplum Merkezi’nde devam eden “sosyal uyum” projesi kapsamında toplam 35 kişi çalışmaktadır, 4 çevirmen sadece bu projede görev yapmaktadır. Çevirmenler 09.00-18.00 arası bina içerisindeki farklı birimlerde sözlü çeviri yapmaktadırlar. Bazı çevirmenler sadece resepsiyon-yönlendirme birimlerinde çalışmaktadır, ihtiyaç olduğunda farklı birimlere yönlendirilmektedirler. Bazı çevirmenler, bina içerisinde gün boyu çeviri yapırlarken aynı gün diliminde farklı zamanlarda ev ziyaretlerine de gitmektedirler.

Uluslararası Mavi Hilal Yardım ve Kalkınma Vakfı (IBC):

Bir avuç insan tarafından felaket ve sıkıntı yaşayan insanların, dezavantajlı grupların sıhhatlarını iyileştirmek amacıyla 1999 yılında kurulmuştur. İlk faaliyetlerini Arnavutluk'ta Birleşmiş Milletler Gıda Programı ile iş birliği içinde Arnavutluk'a sığınan Kosovalılara gıda yardımcı yaparak gerçekleştirmiştir. İnsani yardım ve rehabilitasyon, konut ve yeniden yapılanma, kırsal kalkınma, sivil toplum ve toplumsal kalkınma, eğitim, sağlık alanlarında faaliyet göstermektedir. Sultanbeyli'deki şubesi Mülteciler Derneği binasında bulunmaktaydı. Daha sonra Sultanbeyli'nin başka bir mahallesinde bulunan kendi binasına taşınmıştır.

Uluslararası Mavi Hilal Toplum Merkezi bünyesinde Kadın Destek Merkezi bulunmaktadır. Burada 4 toplum çevirmeni görev yapmaktadır. Ayrıca binada iki çağrı merkezi mültecilere hizmet vermektedir. Çevirmenlerin tamamı geçici koruma statüsündeki Suriyeli mülteci gençlerden oluşmaktadır. Çevirmenler, step, aerobik derslerinin yanı sıra Suriyeli kadınlara yönelik düzenlenen makyaj kursu ve anne-çocuk sağlığı eğitimlerinin çevirisini yapmaktadırlar. Sözü geçen kurs ve eğitimler iki aylık projeler şeklinde yabancı donörler tarafından sağlanmaktadır. Kurslar sabah 2 saat, öğleden sonra 2 saat şeklinde günde 4 saat sürmektedir.

İl Göç İdaresi Müdürlüğü:

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GIGM) İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir birim olarak 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile kurulmuştur. Ankara'da bulunan genel merkez dışında tüm Türkiye'nin tüm illerinde İl Göç İdaresi Müdürlükleri bulunmaktadır. İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğü Avrupa yakasında Fatih ilçesinde bulunmaktadır. Anadolu yakasında Sultanbeyli'de bulunan koordinasyon bürosu 2016 yılında açılmıştır. Büroda sözlü çeviri yapan 4 çevirmen bulunmaktadır. Saha araştırması kapsamında sadece bir çevirmen ile görüşme yapılabilmektedir.

4.4.1. Çevirmenlerin Çalışma Koşulları

Yarı resmi ve resmî kurum statüsündeki KTM ve GIGM'de mesai sabah 09:00'da başlayıp akşam 17:00'de son bulmaktadır. Diğer kurumlarda (MD ve IBC) mesai 18:00'de bitmektedir. Çevirmenler, bu zaman dilimi içerisinde bina içinde ve dışında, önceden planlanmış ve planlanmamış etkileşimlere girmektedirler. Sağlık ve psiko-sosyal hizmetler personeliyle önceden alınan randevuların dışında acil

durumlarda ev ziyaretlerine gitmek zorunda kalabilirler veya kuruma önceden planlanmamış bir şekilde yapılan resmi ziyaretlerde çeviri yapmaları beklenmektedir. Kurum binasındaki her kat bir uzmanlık alanına ayrılmıştır. Çevirmenler bu alanlardaki uzmanlarla birlikte çalışmaktadırlar. Bina içerisinde çevirmenler için ayrılmış ofis alanlarını diğer çalışanlarla birlikte paylaşmaktadırlar. Ofis odaları uzmanların ofislerine yakın bir yerdedir. Çevirmenler bir katta sabit bir şekilde duruyor gibi gözükse de çoğu kez yeterli çevirmen olmadığı durumlarda diğer katlardaki uzmanlara çeviri yapmak için çağırılırlar. Bazı durumlarda toplantılara katılmaları istenmektedir. Kuruma gelen resmi görevliler için bina avlusunda veya başka mekanlarda çeviri yapmaları da sık karşılaşılan durumlardandır.

Ev ziyaretlerinde karşılaşılan hassas, aile içi şiddet gibi çatışmalı durumlar çevirmenin ruh sağlığını etkilemektedir. Örneğin, psikolog eşliğinde Suriyeli bir aileye yapılan ziyarette çevirmen, aileye yardım edememesinden dolayı “vicdanının acıdığını” söylemektedir: “Başta gece 5’e kadar uyuyamıyordum. Bütün hikayeler bir daha tekrarlanıyordu, gözümün önünden geçiyordu. Sonra zamanla alıştım yani. Herkesin bir derdi var. Benim de derdim var, diyorum” (M.E. (23) 31.08.2018).

Özellikle kadın çevirmenler kurumdaki çalışma koşullarının ağır olmasından yakınmaktadırlar. Kadın çevirmen olmak onları yer yer fiziksel ve duygusal anlamda zorlamaktadır. Sürekli hareket halinde farklı mekânlarda çeviri yapmalarından dolayı fiziksel açıdan yorulmaktadırlar. Benzer şikâyetler dernekteki Suriyeli kadın çevirmenler tarafından da dillendirilmiştir. Bir diğer şikâyet konusu kurumda çevirmene yönelik net bir görev tanımının olmamasıdır. Sözgelimi, R.H., kurumda ona atfedilen rollerden ve bir görev tanımının olmamasından şikâyetçi görünmektedir. Kurumun çevirmeni bir “joker” olarak görmesi onu rahatsız etmektedir:

“And this is what I don’t like. You’re like a machine, like radio. I don’t like this. Why? also we’re here like joker. Come with us. Go there. Do this...I don’t like that. You cannot take initiatives. In international organizations, even the translators have one room. We’re sitting here, but there is not table for us. Even we can’t sit here. That’s what I don’t like here” (R.H. (30) 08.05.2018).

Görüldüğü üzere, çevirmen kurumda gereksinim duyulduğunda hemen o an çağrılmaktadır ve bu durum çevirmen için memnuniyetsizlik yaratmaktadır. Çevirmenlerin koşulları değerlendirildiğinde, genelde sıkıntılı anlardan, paylaşımlardan oluşmaktadır. Bu konuda karşılıklı danışma ortamlarının yaratılması ve iyileştirme hareketlerinin gerçekleştirilmesi önerilebilir.

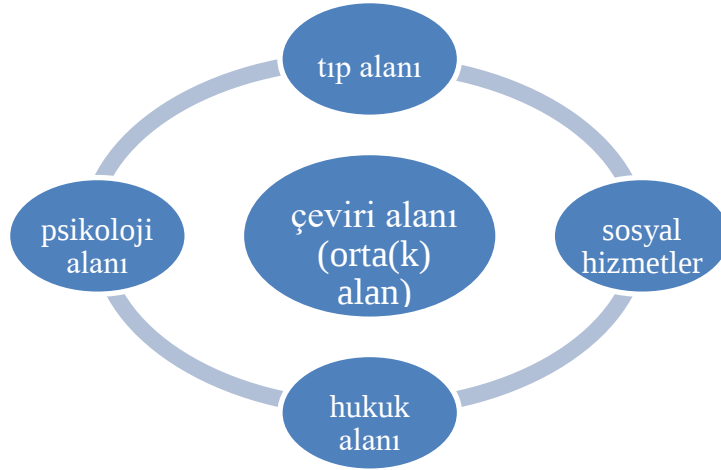
4.4.2. Bir Orta(k) Alan olarak Çeviri Alanı

Çeviriye özgü görünmez kuralların işlediği bir alandan bahsedilebilir mi? Simeoni'ye göre bir çeviri alanı vardır; ancak “sahte alan” (*pseudo-field*) olarak nitelendirilen, hukuk, tıp, psikoloji veya sosyal hizmetler, STK alanı gibi alanların birbirleriyle kesiştiği ve iç içe geçtiği bir çeviri alanından söz edilebilir. Inghilleri, Bourdieu'den alıntılarla toplumsal uzamda bazı belirsizlik bölgeleri bulunduğunu belirtmektedir (Inghilleri, 2005, 157). Bu bölgeler bireysel beklentilerle gerçek deneyimler arasında oluşan uçurumu ifade eder. Bazı durumlarda habituslar arasında uyumsuzluklar meydana gelebilir. Örneğin, eğitilmiş birinin hak etmediği bir işi yaptığı zamanlarda habitus destabilize olabilmektedir. MD'deki bazı toplum çevirmenlerinin yaşadığı deneyimler bu duruma işaret etmektedir. Örneğin, ülkesinde makine mühendisi olan biri Türkiye'de alanında iş bulamadığında çevirmenlik yapmak zorunda kalmaktadır. Çevirmenlerden birinin eşi Suriye'de mühendis iken Türkiye'de terzi olarak çalışmaktadır. Çevirmen bu durumdan memnun olmadığını ifade etmektedir.

Alanlar arasında hiyerarşik bir ilişki bulunmaktadır. Çevirmenler ise daha az belirgin bir toplumsal konuma sahiplerdir, çünkü Inghilleri'nin ifade ettiği gibi sözlü çeviri alanı olarak diğer mesleklerle ve meslekteki çevirmenler arasında kendini tanımlama mücadelesi vermektedir. Valero-Garces, toplum çevirmenliğinin ‘iyi tanımlanmamış’ bir meslek olduğunu belirtmektedir. Sözlü çeviri bir anlamda çoklu alanların ve habitusların birbirleriyle kilitlenip kesiştiği ve çeviriyle beraber tekrardan bağlama sokulduğu bir ortam olarak düşünülebilir.

Özetlemek gerekirse, MD'de kurumsallaşmış bir yapının henüz oluşmadığı daha çok deneme-yanılma yoluyla “oluşmakta olan” bir yapı söz konusudur. Ayrıca, aynı kurumda çalışan toplum çevirmenlerinin henüz bir mesleki farkındalığa sahip olmadıkları düşünülmektedir. Bu durum kurum yetkilileri tarafından birkaç kez dile getirilmiştir: Yetkilinin “çevirmen mesleğin önemini bilmiyor, işi profesyonel olarak düşünmüyor” sözleri kurumun çevirmenlere olan bakışını özetlemektedir. Bunun yanı sıra kurumun çevirmenlere yeterince eğitim veremedikleri yönünde kurumsal bir özeleştirisi de yapılmaktadır: “Biz de gerekli eğitimi veremiyoruz.” Kurumun işleyişi için çevirmene olan bağımlılığı o dereceye gelmiştir ki, yetkili kuruma iş görüşmesi için gelen adaylarla görüşme yapabilmek için bile Arapça çevirmene ihtiyaç olduğunu söylemektedir (insan kaynakları yetkilisi, 23.02.2018).

Bourdieu'ye göre alanın sınırları belirsizdir ve başkalarını dışlama üzerine kuruludur. İlgili alanın iktidar alanıyla birlikte eyleyicilerin habitusları incelenmelidir. Buna istinaden, mercek altına alınan kurumlarda birbirinden farklı alanların olduğu söylenebilir: Çeviri alanı, arka plandaki görünmez eyleyiciler olarak, iktidar alanının temsilcileri Belediye, GIGM gibi kuruluşlar, ekonomik sermaye sağlayıcıları olarak yabancı kökenli STK'lar düşünülebilir. Göç alanı ve incelenen 'alanlar' birbirlerinin içine geçmiş veya kilitlenmiş durumdadır. Bunlar, uluslararası sivil toplum alanı/çeviri alanı/sosyal hizmetler/psikoloji alanı, hukuki alan, politik alan, vb. olabilir. Burada kaygan ve eşzamanlı olarak devamlı değişim halinde olan bir alandan bahsetmek daha uygun olacaktır.

Şekil 18: Orta(k) Alan Olarak Çeviri Alanı

MD'de yaptığımız gözlemler sonucu kurumun sürekli büyümekte olması, yeni elemanların işe alınması ve kurum işleyişinin henüz tam olarak yerleşmemiş olması açısından kaotik bir yapıya işaret ettiği söylenebilir. Alan ile habitus, bir düallite olarak değil, kuantum mekaniğinde olduğu gibi sürekli hareket halinde bir dinamik olarak tasavvur edilebildiği takdirde yapısalcı determinist yaklaşımlardan kaçınılmış olunur. Simeoni (1998, 24)'nin tespitinde olduğu gibi, habitus bütün sosyal düzenin sistemlerinin etrafında döndüğü asıl eksenidir. Bu yüzden, MD örneğinde alan-habitus ilişkisi bu şekilde algılanırsa asıl dinamik yakalanabilecektir.

Birbirinden farklı alanlar arasında hareket eden toplum çevirmeni, kurum içinde en çok görünür durumdaki çalışanlardan biri olmasına rağmen kim olduğu, tam olarak ne iş yaptığı kamuoyunda yeterince bilinmemektedir. Kendisi de göç

deneyimini yaşamış çevirmenin Türkiye’deki göç ve uyum süreci kişisel tarihinin önemli aşamalarından biridir. Dolayısıyla bu sürecin aydınlatılması Suriyeli göçmenlerin deneyimlerini anlamak açısından önem taşımaktadır.

4.5. Çevirmenlerin Göç Süreçleri

Bu bölümde tamamı göç sürecinden geçmiş olan çevirmenlerin yaşadıkları göç deneyimlerine değinilecektir. Göç deneyimi her göçmenin hayatında önemli bir yer tutar. Göç etmeden önceki hayatıyla göç ettikten sonraki hayatı arasında bir süreklilik vardır. Bazıları için bu travmatik bir süreci ifade eder, çünkü göçmen “çifte yokluk” denilen durumu yaşamaktadır. Ne köyünde vardır ne de göç ettiği şehirde vardır. Dahası yerleşikler tarafından “yabancı” olarak kodlanmakta ve yer yer nefret söylemine maruz kalabilmektedir. Bazı göçmenler için bu süreç daha yumuşak ve sorunsuz bir şekilde geçmektedir.

Sultanbeyli’de çeşitli kurumlarda toplum çevirmeni olarak çalışan görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu Suriye’deki iç savaş nedeniyle Türkiye’ye sığınan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerden oluşmaktadır. Görüşmecilerden sadece biri “bağlantıları sayesinde” T.C vatandaşı olmaya hak kazanmıştır. KTM’deki çevirmenler ise Urfa ve Hatay gibi illerden Sultanbeyli’ye çalışmak için gelmişlerdir. Türkiye’de doğmuş ve eğitim görmüş Arap kökenli T.C vatandaşlarından oluşmaktadır. Kızılay’ın istihdam politikası gereği her toplum merkezinde bir geçici koruma statüsünde Suriyeli için kontenjan ayrılmaktadır. İlk kategorideki çevirmenlerin dış göç, ikinci kategoridekilerin iç göç sonucu Sultanbeyli’ye yerleştikleri görülmektedir.

Görüşmecilerin çoğu Sultanbeyli’ye gelmeden önce (biri dışında) Hatay gibi sınır illerinde, Mersin, İzmir gibi Türkiye’nin başka şehirlerinde yaşamışlardır. Sultanbeyli’de bulunan akrabaları, eski komşuları vs. gibi sosyal ağlar aracılığıyla Sultanbeyli’ye yerleşmişlerdir. Görüldüğü üzere, mülteciler Türkiye’ye göç ettikleri ilk yıllarda sahip oldukları sosyal ağlar sayesinde sınır illerinde tutunabilmişler, aynı ağları kullanarak Sultanbeyli ve İstanbul’un diğer ilçelerine yerleşmişlerdir.

Suriyeli mültecilerin önemli bir bölümünün Türkiye’yi tercih etmelerinin nedenleri arasında sadece coğrafi yakınlık değil tarihsel, kültürel ve dini bağlar da bulunmaktadır. Bunlara ek olarak etnik bağlar sınır ötesinde canlı bir şekilde

durmaktadır ve savaşın neden olduğu göç hareketlerinde göçmenler ve akrabalık bağları sayesinde göçün ilk yıllarında hayatın zorluklarıyla baş edebilmişlerdir. Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin gibi Suriye ile sınır komşusu olan şehirlerde yaşayan Arap, Kürt, Türkmen aşiret ve ailelerinin yakın akrabaları yine sınıra yakın Suriye şehirlerinde yaşamakta ve ortak bir hafızayı paylaşmaktadırlar (Kaya, M., 2017, 23).

Sınır illerinde yaşayan mültecilerin güçlü sosyal ağlar sayesinde ayakta durduklarını ifade ettikten sonra coğrafi olarak Suriye'ye uzak bir mesafede bulunan İstanbul'da durumun çok farklı olmadığı görülmektedir. İstanbul'da yaşayan mültecilerin %86'sı Halep kökenlidir, %55'i tanıdıkları veya akrabalık bağlarını takip ederek İstanbul'u seçtiklerini söylemektedir (Kaya, A., 2017, 61).

4.5.1. Göç ve Sosyal Ağlar

Sultanbeyli'de mülteciler de benzer sosyal ağlar sayesinde bir araya gelmektedir. KTM'de çalışan toplum çevirmeni (H.C. erkek (27) 23.01.2018), Sultanbeyli ve Sancaktepe'de 70-100 hane akrabasının, Türkiye'nin diğer illerinde başka akrabalarının yaşadığını söylemektedir. Bu veriler Suriyeli mültecilerin bölgedeki demografik dağılımı hakkında bir fikir verebilir.

Bazı çevirmenler ise Suriye'deki komşularının izinden giderek Sultanbeyli'ye yerleşmişlerdir. IBC'nin genç çevirmenlerinden D.M, Suriye'deki komşularının tavsiyesi üzerine ailesiyle birlikte Sultanbeyli'ye geldiğini söylemektedir. Sultanbeyli'ye yerleşen komşuları daha sonra Almanya'ya göç etmiş, görüşmecinin ablası yine aynı komşusu sayesinde Almanya'ya göç etmiştir. Aşağıdaki Kürt kökenli Suriyeli çevirmenin anlatısında görüldüğü üzere çevirmenin göç süreci Türkiye'de son bulmamıştır; Yunanistan ve Almanya gibi Avrupa ülkelerinde devam etmektedir.

“Suriye'de komşularımız vardı. Onlar savaş çıkınca direkt Sultanbeyli'ye geldiler. Burada oturuyorlardı. Onlar dediler gelin buraya, size yardımcı oluruz. Sultanbeyli'ye yerleşmemize yardımcı oldular. Biz geldikten bir süre sonra Almanya'ya gittiler” (D.M. kadın (20) 13.11.2017).

Kısacası kimi çevirmenler için Türkiye hayatlarının geri kalanını geçirecekleri bir ülke olarak düşünülürken kimisi için batı ülkelerine göç etmeden önce geçici olarak yaşayacakları bir transit ülke olarak görülmektedir.

Göç alanında konumlanan eyleyiciler (göçmenler) ellerindeki farklı sermaye biçimlerine göre alanda mücadele etmektedirler. Bu sermaye biçimlerinden en önemlisinin sosyal sermaye olduğu söylenebilir. Bazı göçmenlerin hukuki statülerini sosyal sermayeleri sayesinde iyileştirdikleri görülmektedir. Örneğin, Türkmen kökenli bir Suriyeli olan T.Ç. (20), 15 yıl önce Türkiye'ye yerleşmiş dayılarının siyasi kontakları sayesinde T.C vatandaşlığını aldığını söylemektedir. Diğer bir çevirmen (Y.S., 34), Türkiye'ye göç etmeden önce Şam'da tanıştığı bir Türk iş adamı sayesinde Sultanbeyli'ye yerleşmiştir. İş adamı Suriye'de iç savaş çıkar çıkmaz Y.S.'yi Sultanbeyli'ye davet etmiş, bir yıl boyunca kira almadan yaşaması için ona bir daire tahsis etmiştir.

Suriye'den zorunlu göç sonucu Türkiye'ye gelen görüşmecilerin Türkiye'de geçirdikleri ortalama süre 4-5 yıldır. Bu kısa bir süre gibi görünse de görüşmecilerin çoğunluğunun Türk toplumuna uyum konusunda çok büyük zorluklarla karşılaşmadıkları söylenebilir.

4.5.2. Çevirmenlerin Türk Toplumuna Uyumu

Toplum çevirmeninin kendi toplumunun bireyleriyle (danışanlar) yaşadığı ülkedeki uzmanlar (hizmet vericiler) arasında bir köprü görevi görebilmesi için yaşadığı topluma uyum sağlaması beklenir. Çevirmenin yaşadığı topluma olan uyum derecesi kuşkusuz yaptığı çevirileri de etkileyecektir. Kendisi de göç sürecinden geçen toplum çevirmeni yeni yerleştiği topluma uyum ve entegrasyon sürecinde ne kadar başarılıdır?

Göç sosyolojisi göçü sosyolojik bir olgu olarak ele almaktadır. Çünkü sosyal yapı ve kültürel sistemler yine hem çıkış hem de varış yerlerinde, göç nedeniyle etkilenmektedir ve karşılığında bu da göçmeni etkilemektedir (Jansen, 1969, 60-73'den aktaran, Körükmez, Südaş, 2016, 8). Suriyeliler de Türkiye'ye geldikten sonra bir kültürleşme sürecine girerek yerleşiklerle girdikleri etkileşimler sonucunda Türkçe öğrenmekte, aynı zamanda sosyal sermayelerini genişletmektedir. Etkileşimler iş yaşamında doktor, sosyal çalışmacı ve diğer iş arkadaşlarıyla olmaktadır. Çevirmenler iş saatleri dışında Türk arkadaşlarıyla sosyalleşmektedirler. Evlerine düzenli olarak ziyarete gelen Türk aileler de vardır. Kısacası çevirmen Türkiye'ye göç ettikten sonra yerleşik halkla etkileşimlere girmesi uyum sürecini hızlandırmaktadır.

Abdelmalak Sayad, göçmenin bir çeşit çifte yokluk duygusunu yaşadığını, yani, köyünde yok sayılmasının, göç ettiği ülkede de aynı yokluk duygusunu yaşamasının bir çeşit suçluluk duygusu hissetmesine ve acı çekmesine neden olduğunu söylemektedir (Sayad, 2014, 106). Görüşülen çevirmenlerin bazıları, Türkiye’ye göç ve uyum sürecinde bu anlamda büyük zorluklarla karşılaşmadıklarını, tam tersine, birçoğu bu zorlu süreçte yerleşik halktan yardım gördüklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, yerleşik halktan tepkilerle karşılaştıklarını söyleyenler de bulunmaktadır. Görüşmecilerin bazıları kurumsal kısıtlar veya normlardan dolayı göç öncesi deneyimlerinden, özellikle savaşın yol açtığı travmalardan bahsetmek istemememiş olabilirler.

Sadece bir çevirmen, T.Ç., Türkiye’ye gelmeden önce Suriye’de savaştığını, bir yakınını kaybettiğini, annesinin isteğiyle savaşmayı bıraktığını söylemiştir (T.Ç. erkek (20) 11.09.2017). Bu örnekte olduğu gibi savaş koşullarından uzaklaşıp Türkiye’ye sığınan genç bir birey kendisiyle aynı durumda olan, savaşın getirdiği travmaları yaşamış bireylerle karşılaşınca nasıl davranmaktadır? Çeviri eylemi sırasında danışanın tarafını mı tutmaktadır? Kendi toplumundan olan birine duygusal mesafe koyabilmekte midir?

Amin Maalouf, “nerden yaralanırsanız o sizin kimliğiniz haline gelir” cümlesiyle yaşanan travmaların insanın kimliğini oluşturduğunu ifade eder (Maalouf, 2019, 145). Çevirmenin kimliği de “travma ve acı çekmişlik” üzerine kurulu bir kimliktir. Çevirmen de böyle bir kimliğin taşıyıcısı olarak ister istemez yaptığı çevirilerde travmatik kimliğinin izlerini bırakmaktadır. Mona Baker, çatışma bölgelerinde çalışan çevirmenleri mercek altına aldığı çalışmasında, bu çevirmenlerin ‘ontolojik anlatıları’ çevirirlerken son derece zorlandıklarını belirtmektedir ve bu gibi durumlara örnekler verir (Baker, 2006, 32).

Çevirmenin bu özel durumu birlikte çalıştığı sosyal çalışmacı, psikolog gibi ev sahibi toplumun bireyleriyle olan ilişkisini daha çetrefilli hale getirmektedir. Sonuç olarak, görüşülen sosyal hizmet uzmanları travma geçirmiş bir çevirmen ile çalışmayı tercih etmediklerini belirtmişlerdir. Bu durumda iç savaştan kaçarak başka bir ülkeye sığınmak zorunda kalan bir bireyin travma yaşamamış olması mümkün müdür? Genel hatlarıyla bakıldığında Suriyeli çevirmenlerin Türkiye’ye uyum sürecinde büyük zorluklarla karşılaşmadıkları görülmektedir. Hatta bazıları yerleşik halktan genellikle destek ve yardım gördüklerini söylemektedirler. Türkçeyi ve Türk

kültürünü öğrenme konusundaki çabaları, Türklerle sosyalleşmeye meyilli olmaları gibi örnekler, Türk toplumuna uyum süreçlerinin genelde sorunsuz bir şekilde devam ettiğini göstermektedir. Diğer yandan, gündelik hayatta mülteci karşıtı söylemlerle karşılaştıklarını söyleyen çevirmenler de vardır. Devlet hastanesi, çanta imalathanesi, tekstil atölyesi gibi işyerlerinde, toplu taşıma, plaj gibi kamusal alanlarda ev sahibi toplumun bireylerinin ayrımcı söylemlerine maruz kalmışlardır. Bu söylemlere ek olarak aynı kurum çatısı altında birlikte çalıştıkları yerleşik toplumun bireylerinin göç ve çeviri hakkındaki doxası çevirmenlerin topluma uyum sürecini sekteye uğrattığı söylenebilir. Bir sonraki bölümde doxa ile ilgili örnekler verilecektir.

4.6. Doxa: Örnekler

MD çalışanlarının tamamı genç, yeni mezun veya az mesleki deneyime sahip bireylerden oluşmaktadır. En çok mezun olunan bölümler sırasıyla uluslararası ilişkiler, sosyoloji, endüstri mühendisliği, sosyal hizmet, ilahiyat fakültesi bölümleridir. Özellikle sosyoloji bölümü mezunlarıyla daha verimli temaslar kurulmuştur, Çeviribilimin sosyoloji kuramlarından yararlandığından bahsedince araştırmaya olan ilgilerinin arttığı gözlemlenmiştir.

Araştırmanın her aşamasında kurum çalışanlarının sadece çeviri hakkında değil, göç ve araştırma etiği konularında doxa içeren (*doxique*) birçok ifadeye başvurduğu tespit edildi. Özellikle kurumun çevirmen olmayan diğer çalışanlarının bu tarz cümleler kullandıkları görülmektedir. Mühendislik alanında eğitim görmüş proje koordinatörlerinden biriyle yaptığımız kısa bir görüşme, kurum çalışanlarının çeviriye dair doxasına iyi bir örnek vermektedir. Görüşmeciyi kültürlerarası önyargıların kırılmasında fotoğraf sanatının etkisi üzerine yaptığımız kısa bir sohbette görüşmeci, çevirinin salt metinlerin ve sözlerin çevirisinden ibaret olduğunu düşünmektedir: “Fotoğraf çevrilmez, olsa olsa yorumlanır” sözleri görüşmecinin bu konudaki doxasını özetlemektedir (proje koordinatörü, 04.04.2018).

Bir diğer örnekte, kurumda proje asistanı olarak çalışan kişinin Sultanbeyli’nin bir göç mekânı olup olmadığı hakkındaki görüşleri yetkilinin göç hakkındaki doxasını ortaya koymaktadır. Yetkili, Suriyeli göçüyle Türkiye’nin diğer bölgelerinden gelen iç göç hareketleri arasında önemli farklar olduğunu iddia etmektedir. Dış göçle ilçeye gelen mültecilerle ilçeye geçmiş yıllarda Anadolu’dan gelen göçmenler arasında net bir ayrım yapmaktadır (proje asistanı, 07.08.2018).

Yetkilinin göçe dair doxası mültecileri farklı bir konuma yerleştirerek ayırım mekanizmasını devreye sokmakta, böylece mültecilere yapılan yardımları meşrulaştırmaktadır.

Aynı şekilde, sosyal çalışmacı Suriyelilerin bir arada yaşama refleksiyle yerel halkla kaynaşmadıklarını şu sözlerle ifade etmektedir: sosyal çalışmacının “öbek öbek yaşamak” ifadesi sosyal bilimlerde kullanılan “getto” kavramını tam olarak karşılamasa da Suriyelilerin kendi aralarında yaşama refleksine sahip olduklarına dair öznel inancını ifade etmektedir: “Suriyeliler öbek öbek yaşıyorlar, Sultanbeyli halkıyla kaynaşmıyorlar.” Doxaya başka bir örnek, yönetici pozisyonundaki bir yetkilinin “Suriyeli mültecilerin çoğunun kırsal kökenli olduğu, dolayısıyla fotoğraftan anlamadıkları” şeklindeki sözlerinde karşımıza çıkmaktadır (yetkiliyle telefon görüşmesi, 30.04.2018). Oysaki kurum binasına yaptığımız ziyaretlerde kent kökenli mültecilerle de karşılaşmışır.

Kurum yöneticisinin “Suriyeliler burada uyum zorluğu çekmiyor, çünkü Sultanbeyli muhafazakâr bir yer” sözleri yöneticinin Suriyelilerin uyumu konusundaki doxasını yansıtmaktadır. Suriyeli mültecilerin ilçe sakinleriyle uyum içerisinde yaşamasını ilçenin muhafazakâr yapısına bağlamaktadır.

Görüşmecilerin Suriyeli göçü hakkında doxa içeren cümleleri ev sahibi toplumun mültecilere karşı bir toplumsal mesafe aldıklarını göstermektedir. Bu örneklerde görüldüğü gibi alanda daha güçlü bir şekilde konumlanan eyleyciler doxaları aracılığıyla toplumsal düzeni tekrar üretmektedir.

4.7. Illusio: Örnekler

Bourdieu’nün sosyal kuramında illusio kavramı oyuna dâhil olanların oyuna katılma duygusuyla hareket etmeleri ve oyuna olan inançlarını ifade eder. Oyuncular oyunu kazanabilir veya kaybedebilirler. Sultanbeyli’de çevirmenler için çeviri alanındaki oyuna dâhil olmaları onlara ağırlıklı olarak manevi bir kazanım sağlamaktadır.

Çeviri yapmanın kazanımlarının neler olduğunu öğrenmek için çevirmenlere sordüğümüz sorulara yanıt olarak, iki çevirmen mağdur insanlara çeviri yapmanın onlara ‘sevap’ ve ‘ecir’ kazandırdığını ifade etmektedir:

“Tercüman çözüm buluyor...doktor da çözüm buluyor... Çeviri yapınca yardımcı oluyorsun, kendini geliştiriyorsun, **ecir** kazanıyorsun. Tercüman aracı ve mazlum insanlara yardımcı oluyor. Kimin gerçekten ihtiyacı var (Suriyeli aileler), onları belirlemekte yardımcı oluyorum” W.D. (erkek, Suriyeli Arap (32) 13.11.2017).

Hayırlı işler yapma karşılığında alınan mükâfat anlamına gelen *sevap* ve *ecir*³¹ kavramlarının çevirmenlerin zihinsel yapılarındaki yeri nedir? Çevirmen olmak/çeviri yapmak ve sevap kazanmak arasındaki karşılıklı ilişki nedir?

Habitus’a denk gelen zihinsel yapılar ile nesnel yapıların, yani alanın bulunduğu an olarak şematize edilen habitus-alan ilişkisi, çevirmenin dini inancından kaynaklanan kavramlardan hareket edilerek çevirmenlerin düşünce biçimleri, algı, yatkınlık ve tavırlarındaki yansımaları, yani habitusları hakkında bazı ipuçları verebilir.

Çeviri yapmanın görüşmecilere bir çeşit manevi kazanım sağladığı çevirmenlerin anlatılarında ortaya çıkmaktadır. Bu olgudan hareketle çevirmenin uhrevi bir rolü de olduğu ileri sürülebilir. Çevirmenin bu özelliği Kuzey Amerika’da şamancıl sağaltım ritlerinde şamanların yanında bir yardımcı gibi bulunan çevirmenin işlevini hatırlatmaktadır. Hastalık gibi durumlarda seans başlamadan önce şaman hastanın evine çevirmeni (konuşturucusu) ile birlikte gelir. “Konuşucunun görevi şamanın okuduğu her şeyi yüksek sesle tekrarlamaktır, bazen çevirmen seansın önce bir dua okur ve doğrudan hastalığa seslenerek şamanın geldiğini haber verir. Seansın ortasında tekrar araya girip, ritüel olarak şamana hastalığı iyileştirmesi için yalvarır” (Eliade, 1999, 336).

Şaman’ın yardımcısı ile görüşülen çevirmenler arasında niteliksel açıdan bazı benzerlikler olabilir: Örneğin, hastanelerde çeviri yapan M.H., doktor muayenesi esnasında araya girip henüz hastanın söylediklerinin bitmediğini doktora hatırlatmaktadır. Yine de tam anlamıyla Şaman ile hastane çevirmeninin illusiosu aynı değildir.

“Yardım etmeyi çok seviyorum ben. Aslında ben ilk başladığımda bu dernekte Allah için başladım. Yani maaş için başlamadım. İki ay gönüllü olarak çalıştım. Çabaladım yani çalışmaya çabaladım” (M.H. erkek (28) 31.08.2018).

³¹ Ecir, hadislerde üç ayrı anlamda kullanılmıştır. 1. İmana ve salih amellere karşılık âhirette verilecek olan sevap. Namaz kılmak, Allah yolunda cihad etmek, ilim tahsil etmek, Kur’an okumak gibi çeşitli farz ve nâfile ibadetlere; insanın eşine, çocuklarına, yakın çevresine, hatta diğer canlılara karşı göstereceği sevgi, şefkat ve onların yararına yapacağı hayırlı işlere; başa gelen türlü musibetlere sabredip ilâhî kadere boyun eğme ve insanları iyiliğe yöneltmek için öncülük yapma gibi güzel davranışlara âhirette büyük ecirler verileceği Hz. Peygamber tarafından müjdelenirken ecir kelimesi sevapla eş anlamda kullanılmıştır. <http://www.islamansiklopedisi.info>

M.H.’nin sözlerinden çevirmenin maddi ve manevi illusio ile alanda hareket ettiği anlaşılmaktadır. M.H. çeviri yaparak kendisiyle aynı etnik kökenden gelen danışanlara yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla çeviri yapmakla manevi kazanımlar ve çıkarlar arasında bir ilişki söz konusudur. Aynı zamanda çevirmenin yaptığı işin maddi kazanımları da vardır, çünkü çevirmen, maaşlı bir işte çalışmaktadır. Diğer taraftan, çevirmen çeviri yaparak vicdanını rahatlatmaktadır. Kazanımların dünyaya ait olmasını istemekle birlikte aynı zamanda ahireti de garanti almak istemektedir.

KTM’de çevirmenlik yapan A.H. için çevirmenlik yapmak dini motivasyonlardan öte uhrevi kazanımlar sağlamaktadır. A.H.’ye göre sevap kazanmak yaptığı işin artısıdır. Savaş mağduriyeti yaşamış insanlarla çalışmak ve onlara yardımcı olmak çevirmene daha çok kişisel bir “zevk vermektedir.”

“Şu an savaş mağduru olarak Suriyelileri gördüm. Onların hayatlarına dokunabilmek bu hayattaki yapılabilecek en iyi şey. Artık hayattaki rolümü bulduğuma inanıyorum” (A.H. erkek (33) 07.03.2018). Çevirmenin bu sözleri kurumda çeviri yapmanın onun için sadece kurumun “sesi” olmaktan ibaret olmadığını göstermektedir. Ayrıca çevirmenin çeviri yaptığı bireyler kendisiyle aynı etnik kökenden olduğu için onlara kendini yakın hissediyor olabilir.

M.E.’nin kendini iyi hissedebilmek için çeviri yaptığı kişiden “Allah senden razı olsun” cümlesini duyması yeterlidir. Kendinin bir işe yaradığını ve değerli hissetmesinin getirdiği manevi kazanımın yanında dini bir kazanım da vardır. Çünkü İslam inancında Allah rızasını kazanmak en yüksek hediye olarak kabul edilmektedir:

“Tercümanlık yapmak bana manevi kazanım veriyor. Yoruluyorum, ama kendimi değerli hissediyorum bu işi yaptığım için. Bana ‘Allah senden razı olsun’ dedikleri zaman çok hoşuma gidiyor. Doktora giden kadına ilaçlarını alması için yardımcı oldum. Ondan sonra bana teşekkür etti. Arapça ‘Allah senden razı olsun’ dedi, ben de çok mutlu oldum” (M.E., 23.02.2018).

Her çevirmen için illusio farklı anlamlarda ortaya çıkmaktadır. Bir çevirmenin illusiosu kendi kişisel dini inancı üzerinden ifade edilirken, diğerleri için daha çok maddi çağrışımlar içermektedir. Örneğin M.M., yeni evlendiği eşiyle birlikte uluslararası bir kuruluştaki çalışmak istemektedir. Her ikisi de dilsel ve kültürel sermayelerini kullanarak uluslararası bir STK’da çalışmayı amaçlamaktadır. Uluslararası STK’ların sunduğu çalışma koşulları kuşkusuz çiftin bu tür kurumlara yönelmelerinde etken olmuştur.

“Eşimle Sultanbeyli’de tanıştık. O da Suriyeli, Arap. Burada sosyoloji okuyor. Okulu bitince her ikimiz de daha iyi bir işte çalışmak istiyoruz. Belki birlikte mültecilere yardım eden uluslararası bir kuruluştaki çalışabiliriz. Onun Arapçası, İngilizcesi, Türkçesi var” (M.M. (25) Suriyeli Türkmen, 29.08.2018).

Saha çalışmasının sonlanmasından sonra araştırmacının M.M. ile olan bağlantısı devam etti. Böylelikle araştırmacı çevirmenin hayatındaki değişikliklerden haberdar olabildi. Habitus bireyi yapılandırır, dolayısıyla çevirmenin yaşamındaki değişiklikler habitusun dönüşümü hakkında bilgiler sağlamaktadır. M.M. ilerleyen aylarda kurum içinde başka bir birimde çalışmaya başlar (M.M. ile görüşme, 03.05.2019). Geçici koruma statüsünde olan başka bir Suriyeliyle evlenir. Eşi bir taşra üniversitesinde başladığı sosyoloji eğitimini bitirir bitirmez resmi bir kurumda yabancı donörlerin finanse ettiği bir projede yönetici olarak iş bulur. M.M.’nin Türkmen kökenli olmasına rağmen Arap kökenli bir Suriyeliyle evlenmesi Suriyeli mültecilerin ortak bir göçmen kimliği altında Sultanbeyli’de yaşamlarını idame ettirdiklerini göstermektedir. Her iki bireyin yabancı bir ülkede sahip olduğu ortak paydalar, zorluklar etrafında şekillenen göçmen kimlikleri aralarındaki etnik farklılıkları silebilmektedir. Ayrıca ortak sınıf habitusları Türkiye’de daha iyi pozisyonlarda çalışma illusiosu ile birleşince alanda daha donanımlı bir şekilde yapılanmalarını sağlamaktadır. Özetle, bu çift için maddi illusio, diğer illusioların önüne geçmektedir.

GIGM’in Sultanbeyli şubesinde çevirmenlik yapan S.T.’nin durumunda da Türkiye’deki yaşamını kendisi gibi Suriyeli biriyle devam etmeye karar vermesi dikkat çekmektedir. Eşinin Mütercim-Tercümanlık bölümünde öğrenci olması onu da aynı alanda eğitim görmeye teşvik etmektedir. Üniversite eğitimi almak ve daha iyi bir iş olanağı yakalamak çevirmenin illusiosudur. Çevirmen, hâlihazırda bildiği dillerle alanda hareket etmekte, daha ileri bir eğitim alarak kültürel sermayesini arttırma amacını gütmektedir. Bu sayede alanda süregelen mücadelede avantajlı bir konum elde edecektir:

“İleride çevirmenlik eğitimi almayı düşünüyorum. Nişanlımla burada tanıştık. Kendisi Suriyeli Arap. Arapça Mütercim-Tercümanlık okuyor. Ben de İngilizce Mütercim-Tercümanlık okumak istiyorum” (S.T. erkek (24) Suriyeli Türkmen).

R.H. için çokdilli olmak akışkan küresel ağlarda yer edinebilmek için olmazsa olmaz bir şarttır. R.H., yabancı dilin önemini aşağıdaki sözleriyle vurgulamaktadır:

“Ben Suriye’de Mütercim-Tercümanlık okudum. Eşim Türk. Burada tanıştık. Türkiye’ye geldikten sonra uluslararası STK’larda çalıştım, finans alanında. Çocuğum burada doğdu...In

translation job, it helped me to learn more Turkish words, about life. That's why I will learn more Turkish for my daughter. I want her to learn four languages. Because future is about languages" R.H. (30) kadın, Suriyeli Arap. 08.05.2018).

Çevirmenler arasında çevirmenliği bir meslek olarak düşünen, ileride Mütercim-Tercümanlık okumak isteyenler de bulunmaktadır. Oransal olarak bakıldığında çoğu çevirmenin nihai hedefinin İngilizcelerini ilerletmek, İngilizce Mütercim-Tercümanlık lisans eğitimi görmek, sonrasında resmî kurumlarda çalışmak olduğu görülmektedir.

W.D., Tacikistan'da tıp eğitimi görmüş bir çevirmendir. Asıl amacı tıp eğitimini bitirmektir. İleride bir STK'da değil, Sağlık Bakanlığı gibi resmi bir kuruluştaki 'resmi çevirmen' olarak çalışmak istemektedir (W.D. (32) erkek, Suriyeli Arap. 13.11.2017).

Türkçe ve İngilizceyi akıcı bir şekilde konuşan S.N.'nin yakın vadede önceliği İngilizce kursuna giderek İngilizcesini ilerletmek, daha sonra Mütercim-Tercümanlık bölümünde eğitim görmektir (S.N. (24) Suriyeli Arap. 24.11.2017).

Deneyimli bir çevirmen olan Y.S. ise çevirmenliği uzun vadede yapabileceği bir iş olarak görmemektedir. Diğer çevirmenlerde olduğu gibi Y.S. için de ekonomik sermaye ve sonunda elde edilecek ekonomik kazanımlar çevirmenliğin sağladığı uhrevi kazanımların önüne geçmektedir:

"Çevirmenlik yaparak eklemek parası artı hayır kazanıyorum. O da bir yere kadar. İnsanın kendisini geliştirmesi lazım. Yaşlılıkta para lazım. Gelecekte dış ticaret işine girmeyi düşünüyorum. Bir şirkette çalışırsam prim alacağım. 4 yıldır (sigortasız) çalışıyorum. Sigortamı daha yeni almaya başladım" (Y.S. (34) Suriyeli Türkmen, 14.12.2017).

Araştırmaya katılan Suriyeli çevirmenler, Pian'ın (2017) Fransa'daki STK'larda gönüllü çevirmenlik yapan sığınmacı statüsündeki göçmenleri incelediği çalışmasında olduğu gibi Türkçelerini iyileştirme illusiosuyla çevirmenlik yapmaya başladıklarını söylemektedirler. M.H. örneğinde kendi vatandaşlarına yardım etme motivasyonu yanında aynı zamanda gönüllü çevirmenlik yaparak Türkçelerini geliştirmek için özellikle çaba gösterdikleri anlaşılmaktadır:

"Yardım etmeyi çok seviyorum ben. Aslında ben ilk başladığımda bu dernekte Allah için başladım. Yani maaş için başlamadım. İki ay gönüllü olarak çalıştım. Çabaladım yani çalışmaya çabaladım. Ben gördümde vatandaşlarımı... Çok hastalar vardır. Hem çok belki yaşlılar, mağdur bana vardır. Bu yüzden ben geldiğimde böyle bir Türkçeyi konuşmuyordum. Bir de o zamanlar kendimi çalıştırmaya, geliştirmeye çalıştım" (M.H. erkek (28) Suriyeli Arap, 31.08.2018).

Türkiye sınırına yakın bir kırsal bölgede yaşayan H.C, Türkiye'ye gelmeden önce biraz Türkçe öğrenmiştir. Suriye'de savaş çıkmadan önce Lübnan'da

üniversiteye gitmek isteyen H.C., savaş çıkınca Türkiye'ye sığınır, akrabalarının izinden giderek Sultanbeyli'ye gelir. KTM'de tam zamanlı olarak çalışmaya başlamadan önce bir ay boyunca Türkçesini ilerletmek amacıyla KTM'de gönüllü çevirmenlik yapmaya başlar. ABD İstanbul Başkonsolosluğunun 2 ay süren “gençlik arabuluculuk” eğitimine katılır, ileride “aracı” olmak istemektedir. “Yardım etmek” ve “takdir edilmek” çevirmen için güdülenme kaynağıdır. H.C. ve diğer Suriyeli çevirmenler için gönüllü olarak bir kurumda çalışmak yaşadığı toplumun dilini ve kültürünü hızlı bir şekilde öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır. Bunun sonucu olarak Türk toplumuna uyum süreci hızlanmaktadır.

“Tercümanlık yaptığımda takdir ediliyorum. Takdir edilmek bana heyecan veriyor. Yardım etmeyi seviyorum. Yeter ki gül. Gülmek benim için en büyük sadaka. Benim buradaki rolüm yardım etmek. Hatta burada temizlik bile yaptım” (H.C. erkek, (27) 23.01.2018).

Görüldüğü üzere, çevirmenler daha iyi bir statüye erişmek, sosyal güvencesi olan bir işe sahip olmak, ekonomik sermayelerini artırmak istemektedirler. Bazı çevirmenler, hayattaki nihai hedeflerini gerçekleştirmek için ileride uluslararası bir şirkette çalışmayı amaçlamaktadırlar. Bunlara ek olarak, çevirmenin Türkiye'deki yasal statüsünün iyileştirilmesi de önemlidir. Çevirmenlerden biri Türk vatandaşlığı için teklif aldığını söylemektedir. Geçici koruma statüsünden vatandaşlık statüsüne geçmek onun için önemlidir, böylece hedeflerine daha kolay ulaşabileceğini düşünmektedir.

İzmir'de bulunan Halkların Köprüsü Derneği, sadece gönüllülerin verdiği desteklerle çalışması, yerli ve yabancı fonları kabul etmemesi yönleriyle diğer kurumlardan ayrılmaktadır. Bu dernekte gönüllü olarak çevirmenlik yapan G.Ö. için gönüllülük esasıyla çalışmanın çevirmenliğin maddi kazanımlarının çok ötesinde bir toplumsal illusiosu vardır:

“Dil becerinizle para kazanarak yaptığım farklı bir şey. Bunu toplumsal hayatımızı devam ettirmek için yapıyoruz. Oysa gönüllü olarak yapınca: sosyal anlamda işe yaradığını görmek insanı daha mutlu ediyor. Toplumsal işlevi olan bir görevi yerine getirmiş olmak, insanların hayatına dokunmuş olmak. Onlar da başkalaşıyor. Biz de değişiyoruz” (G.Ö. kadın (31), telefon görüşmesi 18.10.2018).

G.Ö., zor durumda kalan mültecilere çeviri yaparak toplumsal bir misyonu yerine getirdiğini düşünmektedir. G.Ö.'nün söyledikleri çevirmenin toplumu dönüştürücü bir rolü olduğunu hatırlatması açısından önemlidir. Ücret alınarak yapılan çevirmenlik ile gönüllü çevirmenlik arasındaki fark, çevirmene göre tam olarak buradadır. Bir maaş karşılığı çevirmenlik yapmak mekanik ve rutin bir şeydir. Ancak gönüllü olarak yapıldığında toplumsal bir boyut kazanır ve insanların hayatını

dönüştürebilen bir şey haline gelir. “Toplum çevirmeni”nin toplumdaki misyonu belki de budur. Bu nedenle neoliberal ekonomi politikalarının bir ürünü olan özel hastane ortamlarında yapılan çevirilerin toplum çevirmenliği kategorisinde değerlendirilmesi ne kadar doğrudur tartışmalıdır. Toplum çevirmenliğinin sosyal adalete önem veren ülkelerde ortaya çıkmış olması ve bu ülkelerde meslekleşme sürecini tamamlamış olması toplum çevirmenliğini farklı bir kategoriye yerleştirmektedir. Türkiye’de göç konjonktürünün bir sonucu olarak sayıları artan STK’ların bir kısmı da neoliberal mantıkla hareket ederek ekonomik sermaye elde etmektedir. Bir sonraki bölümde yabancı fonlarla beslenen ekonomik sermayenin STK alanı tarafından nasıl sembolik sermayeye dönüştürüldüğüne değinilecektir.

4.8. Sermaye: Örnekler

Araştırma kapsamında tespit edilen sayıları 60’a yaklaşan ulusal ve uluslararası STK’nın yarısına yakını uluslararası donörler tarafından finanse edilmektedir. Donörler ağırlıklı olarak batı ülkeleri kaynaklıdır. Saha çalışmasının odaklandığı kurumlar için de bu durum geçerlidir Mültecilere yardım konusunda faaliyet yürüten kurumların sayısının artması ve kurumların fon elde etme yarışı bu alanın sektörleşmeye doğru evrildiğini göstermektedir. Kurumlar ekonomik sermayelerini büyütebilmek için birbirleriyle rekabete girmek zorundadırlar. Dijital ortam aracılığıyla oluşturulan sembolik sermaye, ekonomik sermayeye dönüşebilmektedir. Bazı kurumların devlet kurumlarının desteğini alarak toplam sermaye hacmini büyütürken resmî kurumların desteğinden yoksun kurumlara kıyasla daha avantajlı konumda oldukları görülmektedir. Diğer taraftan, ekonomik sermayenin ne kadarının çevirmene aktarılabilirdiği tartışma konusudur. Dil piyasası çevirmen istihdamını belirleyen kriterlerden biridir. Çevirmenler de tıpkı kurumlar gibi mücadeleli bir alanda dilsel ve kültürel sermayelerine göre birbirleriyle rekabet etmektedirler. Fakat arka plandaki ekonomik sermayenin her birine eşit bir şekilde dağıtılmadığı görülmektedir. Bir sonraki alt bölümlerde eyleyicilerin farklı türdeki sermaye türlerini nasıl elde ettikleri saha verileriyle açıklanacaktır.

4.8.1. Ekonomik sermaye

Görüşmeciler arasında, Suriye vatandaşı çevirmenler, T.C vatandaşı çevirmenler ve T.C vatandaşı diğer kurum çalışanları (koordinatör, vb.) arasında bir

gelir farkı olduğu görülmektedir. Türkiye’deki ilk yıllarında tekstil atölyelerinde işçi olarak ve cep telefonu şirketlerinde tezgâhtarlık gibi profesyonel nitelikler gerektirmeyen işlerde çalışmışlardır. Toplum çevirmenliğini tesadüfen yapmaya başladıkları anlaşılmaktadır. Bazı görüşmeciler aracı bir firmayla işe alındıklarını söylemektedirler. Görüşmecilere neden toplum çevirmenliğini tercih ettikleri etik nedenlerden dolayı sorulmadı, çünkü araştırmacı ilk görüşmelerden itibaren bunun çevirmenler için bir seçim değil bir zorunluluk olduğunun farkındaydı. Çevirmenlik yapmadan önce başka iş kolları vasıtasıyla mültecilere temas eden çevirmenler de vardır. Bir çevirmen, KTM’de da çalışmaya başlamadan önce Suriyeli mültecilere Türkçe öğretmenliği yapmıştır.

“Burada şimdi bu işi buldum. Bana senin Türkçen iyi dediler. Tercümanlık yapıyorum. Esas amacım Tıp eğitimimi bitirmek” (W.D, erkek (32) Suriyeli Arap). Çevirmenin illusiosu ülkesinde başladığı Tıp eğitimini Türkiye’de bitirip kültürel sermayesini yükseltmektir. Bir STK’da çeviri yapacak kadar iyi bir seviyede olan Türkçesiyle alanda hareket edebilecek durumdadır; çünkü Türkçesi Sultanbeyli’de bulunan STK’ların da dahil olduğu dil piyasasının talepleriyle uyum içerisindedir.

Diğer yandan, akrabalık bağları ile işe alınan çevirmenler olduğu görülmektedir. IBC’nin düzenlediği aerobik kurslarının çevirisini yapan 18 yaşındaki çevirmen: “Ablam burada çevirmenlik yapıyordu. Ona sordular, tanıdığın var mı diye, beni önerdi. Akıcı bir Türkçe konuştuğumu söylediler. İşe alındım” sözleri, çevirmenin tesadüfi bir şekilde kurumda çevirmenlik yapmaya başladığını göstermektedir.

Dilsel sermayenin dil piyasasıyla ilişkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Suriyeli çevirmenler dilsel sermayeleri sayesinde Sultanbeyli’deki dil piyasasının taleplerine uygun olarak alanda konumlandıkları görülmektedir. Suriyeli toplum çevirmenlerindeki sentaks ve telaffuz farklılıkları, sahip oldukları değişik dilsel habitus ile açıklanabilir. Bulundukları dil piyasasının talepleri nedir? “Senin Türkçen iyi” diyerek Suriyeli çevirmeni işe alan kurum yöneticisinin dilsel habitusu da o alanın içindeki piyasada bulunmaktadır. Dil

piyasası Sultanbeyli’de konuşulan Türkçeyle uyumlu görünmektedir ve dilsel beklentiler o piyasaya göre şekillenmektedir.³²

4.8.2. Sembolik Sermaye

Küresel ağ toplumunun önemli aktörlerinden olan uluslararası STK’ların dünyadaki güç dengeleri üzerinde belirli bir etkisi bulunmaktadır. STK’lar genellikle zor saha koşullarında faaliyetlerini yürütmektedir. Aynı zamanda yukarıdan aşağıya doğru (genel merkez ile yerel temsilciler) olan iletişimlerde farklı diller kullanılmakta ve bu dillerde çeviriler yapılmaktadır.

Çeviri küreselleşme bağlamında devreye girmiş ve önem kazanmıştır (Cronin, 2003, 43). Ne varki dünyadaki hegemonik güç ilişkileri genel mülteci tanımından kaynaklanan sorunlarla beraber madun ve dezavantajlı gruplara olan yaklaşımlarda sorunlara neden olmaktadır. Buna ilişkin en güncel örnek, OXFAM adlı uluslararası STK çalışanlarının Haiti’de yol açtığı cinsel taciz skandalıdır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen bazı uluslararası STK’ların websitelerine bakıldığında PR çalışmalarında etkili oldukları görülmektedir. STK’lar birbirleriyle adeta görünürlük yarışına girerek bu görünürlüklerini dijital ortam üzerinden artırmaya çabalamaktadır. Diğer taraftan, dijital ortam dışında da bazı STK’ların “mültecilerin hayat hikâyelerini kitaplaştırma” gibi etkinlikler düzenleyerek alanda görünürlüklerini artırma yoluna gittikleri görülmektedir.³³

Kurumların sosyal medya hesapları üzerinde yayınladığı fotoğraflar ve bilgiler araştırmaya veri sağlayan bütüncüye dahil edilmiştir. Görsel materyaller netnografik inceleme yapılarak açıklanacaktır. Kozinets tarafından sosyal bilim alan yazınına kazandırılan netnografi internet veya teknolojik ağ etnografisidir (Kozinets, 2010, 1274). Atası etnografi gibi doğal ve katılımcı gözlemle insan davranışlarını ve altında yatan nedenleri bağlamsal düzlemde inceler. İnternette var olan bilgiyi araştırma yönteminin aşamalarına dayanarak inceler ve oluşturulan tüm içeriğin bağlamsal kodlarıyla birlikte yorumlar. İçerik olarak sadece yazıyı değil, internette

³² Sultanbeyli’de Anadolu’dan gelen göç dalgalarıyla şekillenen bir Türkçe dil topluluğunun olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, Sultanbeyli’ye özgü bir lehçeden söz edebilmek için toplumdilbilim alanında kapsamlı araştırmaların yapılması gerekmektedir.

³³ “Mülteci Hikâyeler” başlıklı 4 dilde hazırlanan kitabın lansmanı İstanbul’da bulunan IKGV (İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı) adlı STK tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı da bu etkinlikte katılımcı olarak bulunmuştur.

oluşturulan video, fotoğraf, sembol vb tüm içerikleri kültürel bağlamları, dilsel özellikleri ve doğal ortamında çözümlemeye ve anlamaya çalışır.

Netnografik inceleme, sadece MD'nin dijital ortam üzerindeki paylaşımlarını kapsamaktadır. Kurumun kendi web sitesi ve Facebook sayfası üzerinden yapılan paylaşımlar bir yıl boyunca izlenmiştir. Kurumun sosyal medya hesaplarında düzenli olarak kuruma yapılan ziyaretlerle birlikte etkinliklerin fotoğrafları da paylaşılmaktadır. Belli dönemlerde düzenli olarak Türkiye'deki Suriyeli sayısı gibi istatistiki bilgiler de verilmektedir. Suriyeli mültecilerle Türk halkı arasındaki ortak kültürel özellikler dil üzerinden vurgulanmaktadır. Türkçe ve Arapçada kullanılan ortak kelimeler kurumun sosyal medya hesabında düzenli olarak yayınlanmaktadır. Kurumun kullandığı PR stratejisinin mülteciler ile yerleşik halk arasındaki gerilimlerin azaltılmasında bir etkisi olduğu düşünülmektedir.

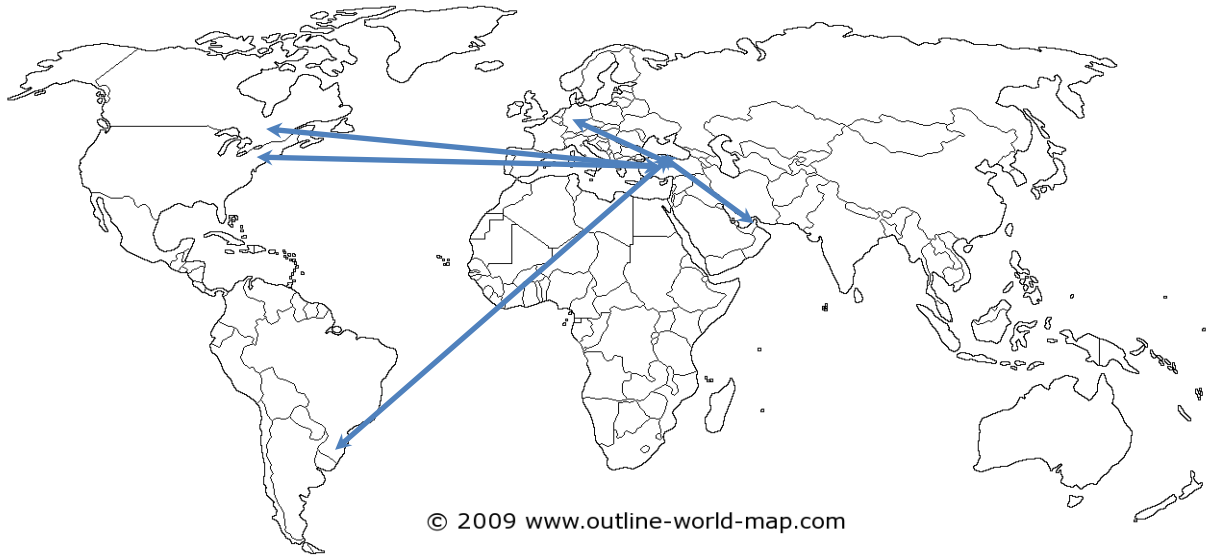
Bu paylaşımlar, kurumun dâhil olduğu uluslararası ağlar hakkında bir fikir vermektedir. Etkinlikleri paydaşlara ve halka duyurabilmek için kurumda bir sosyal medya ekibi istihdam edilmiştir. Söz konusu ekip kurumun sosyal medyadaki görünürlüğünü sağlamakla görevlidir. Dijital ortam üzerinden yapılan paylaşımlarla kurumun sembolik sermayesini güçlendirilmesine katkı sağlamaktadır.

Aşağıda kurumun sosyal medya paylaşımlarından örnekler verilerek sembolik sermaye oluşturmak için başvurduğu yöntemlere değinilecektir. Bu konudaki en çarpıcı örnekler, Hollywood yıldızı Lyndsay Longham ve Japon asıllı Brezilyalı oyuncu Dani Suzuki'nin kuruma yaptıkları ziyaretleriyle ilgilidir. Suzuki'nin Sultanbeyli ziyareti yerel basın yayın organları tarafından ilgiyle izlenmiş, oyuncunun 'Sultanbeyli'nin mülteci politikaları Brezilya'ya model olacaktır' ifadesi yerel gazetede haber yapılmıştır.³⁴

Brezilyalı bir film oyuncusunun Sultanbeyli'ye gelerek halkla ilişkiler çalışmalarına katılması anlam veremediğimiz olaylardan biridir. Yine de bu ziyaretler, Sultanbeyli'nin ülke sınırlarını aşarak dünyanın uzak bölgelerine çeviri aracılığıyla bağlandığını göstermektedir. Sultanbeyli ile Brezilya arasında bağlar Rashad Café örneğinde olduğu gibi salt kültürel mallar aracılığıyla kurulmamıştır;

³⁴ Brezilyalı film oyuncusunun Sultanbeyli ziyaretinin ne anlama geldiği Avusturya Bilimler Akademisi'nden Brezilyalı kültür antropoloğu Leonardo Schioett'e sorulmuştur. Schioett, verdiği yanıtta kendisinin de buna bir anlam veremediğini, bunun muhtemelen bir PR çalışması veya kuruma fon sağlamak için yapıldığını düşünmektedir (Leonardo Schioett ile kişisel yazışma, Temmuz 2018, academia.edu.com).

Sultanbeyli'nin göç alanındaki sembolik sermayesi yine sembolik sermaye sahibi bir uluslararası film yıldızı sayesinde güçlendirilmektedir. Sultanbeyli'nin küresel bağlantıları sadece Brezilya ile sınırlı değildir. Amerika'nın Sesi, Deutsche Welle gibi yabancı basın kurumları Sultanbeyli'deki mülteci politikalarını konu alan röportajlar yayınlamaktadır. Yerli ve yabancı STK ve üniversitelerin temsilcilerinin kuruma yaptıkları ziyaretlerle ilgili fotoğraflar kurumun sosyal medya hesabından yayınlanmaktadır.

Şekil 19: Sultanbeyli-Dünya Ağları Haritası

Sultanbeyli'deki kurum ve kuruluşlar öncülüğünde hayata geçirilen projeler ilçenin Türkiye dışında adının duyulmasını sağlamaktadır. Brezilya bağlantısı kurumun PR çalışmalarında kendini gösterirken Kuzey Amerika'da ABD ve Kanada, Avrupa'da Almanya, Fransa ve Katar bağlantıları proje donörleri olarak önem kazanmaktadır. Almanya ve Fransa'dan gelen üniversite, STK, basın temsilcileri Sultanbeyli'de uygulanan mülteci uyum politikalarını yerinde görmek için ilçeye ziyaretler yapmakta, böylelikle Sultanbeyli'nin bu ülkelerde tanınmasını sağlamaktadır.³⁵ Arka planda ulusal ve küresel ölçekte cereyan eden sembolik sermaye yarışının kurumların kendi içlerinde çevirmenler üzerinde de yansımaları olmaktadır. Çevirmenler de kendi aralarında bir sembolik sermaye üzerinden bir rekabete girerek oyuna katılmaya çalışmaktadır.

³⁵ Lyon Jean Monnet Üniversitesi sosyoloji bölümünden gelen öğretim üyesi ve öğrencilerden oluşan bir heyet kuruma bir ziyaret gerçekleştirmiştir.

4.8.2.1. Çevirmenlerin Sembolik Sermayeleri

Araştırmadan elde edilen verilerden biri de çevirmenlerin farklı sermayelere sahip olmasıdır. Bu yüzden, Bourdieu'nün alanda mücadele eden eyleyicilerin sahip olduğu sermayelerine göre hareket ettikleri gerçeğini göz önünde bulundurarak, bu çevirmenlerin sermayelerini nasıl oluşturduklarını ve sembolik sermayelerinin alandaki konumlarının belirlenmesindeki etkilerini de açığa kavuşturmak gerekmektedir.

Ana dili Arapça olan çevirmenlerle kıyaslandığında Türkmenlerin sembolik sermayesinin daha fazla olduğu görülmektedir. Buna istisna oluşturan çevirmen, devlet hastanesinde çevirmenlik yapan ana dili Arapça olan M.H.'dir. MD'de Türkmen kökenli Suriyeli çevirmenlerin tercih edildiği görülmektedir. Bu tercihte, Türkmen kökenli toplum çevirmenlerin hem kaynak dile hem de erek dile hâkimiyet ve güvenilirliği temel alınmaktadır.

Türkmen asıllı Y.S. (erkek (32) 13.11.2017), bu açıdan ilginç bir profil oluşturmaktadır. Y.S. Şam Üniversitesi'nde Coğrafya eğitimi almıştır. Şam'daki Türk Büyükelçiliği'nin Türkçe kursuna devam ederek yazı Türkçesini öğrenmiş, böylelikle belirli bir kültürel ve dilsel sermaye elde etmiştir. Şam'da fuarlara gelen Türk iş adamlarına çeviri yaparak hatırı sayılır bir ekonomik sermayeye ulaşmış olması, Mısırlı bir altyazı şirketine Türkçe dizilerin Arapça'ya çevirilerini yapması, MD'de çalışan diğer çevirmenlere kıyasla daha önemli bir sembolik sermayeye sahip olmasını açıklamaktadır. Sonuçta Y.S., kurum içinde belirli bir itibar ve güvenilirliğe, diğer bir deyişle sembolik sermayeye sahip bir çevirmendir. Bu yüzden de kuruma ait dokümanların çevirileri ona verilmektedir.

Jean-Marc Gouanvic, çevirmenin çiftdilli ve çiftkültürlü olmasının çevirmen habitusunun oluşum sürecinde önemli bir etkisi olduğunu vurgulamaktadır. (Gouanvic, Wolf, 2007, 82) Çiftdillilik, Suriyeli Türkmen çevirmenlerin alanda oyuna katılırlarken sahip oldukları kültürel sermaye biçimi olarak dilsel habituslarını ön plana çıkarmalarını sağlamaktadır. Çevirmenlik yapabilmelerine dayanak olacak Türkçeleri var; dolayısıyla alanda daha donanımlı ve hazırlıklı olarak konum aldıkları söylenebilir. Bunun birlikte çevirmen habitusu çiftdillilik sürecinin ötesinde çok daha karmaşık bir süreç sonucunda oluşmaktadır. Çevirmen habitusu çeviri işini yaparken oluşmaktadır. Bu da belirli habitus (*specific habitus*) olarak

nitelendirilebilir. İki kültür içinde yoğrulmuş olan eğitim, stajlar gibi disiplinler pratiklerden oluşur (Vordermeier, 2014, 31).

Suriyeli Türkmen çevirmenlerin dil yetilerini daha çok ikincil habitusları içerisinde edindiklerini görülmektedir. Bilindiği üzere, ikincil habitus eğitim ile kazanılmaktadır. Çevirmenler ana dillerini (Türkçe) birincil habitusta, Arapçayı ilk ve orta öğrenimleri sırasında (ikincil habitus) edinmişlerdir. Öte yandan, çevirmenlerin ‘duruma bağlı çiftdillilik’ (*circumstantial bilingualism*) olarak nitelendirilen bir dil öğrenme sürecinden geçtikleri de bilinmektedir (Angelelli, 2010, 84).

Söz konusu çevirmenler Suriye’de yaşadıkları süre içinde Arapçayı okulda ve sosyal çevrelerinden, Türkçeyi evde anne ve babalarından öğrenmişlerdir. Türkmen kökenli çevirmenlerin dilsel habitusları sayesinde diğer Suriyeli Arap ve Kürt kökenli çevirmenlerden daha çok sembolik sermayeye sahip oldukları söylenebilir. Bununla birlikte, bu kategori içerisindeki çevirmenlerin kendi aralarında farklı derecelerde sembolik sermaye oluşturdıkları görülmektedir. Örneğin, çevirmenlik deneyimi olmayan, üniversite eğitimi görmemiş, Türkiye’de mülteci statüsünde bulunan bir çevirmen, T.C vatandaşı olan çevirmenlerden daha az kültürel ve ekonomik sermayeye, dolayısıyla daha az sembolik sermayeye sahip olmaktadır.

Benzer şekilde, Türkmen asıllı Suriyelilerin Suriye’de yaşadıkları bölge, ait oldukları aşiret ve konuştıkları Türkçenin kalitesi ve akıcılığı farklılıklar göstermektedir: Y.S. ile (14.12.2017) ile yaptığımız görüşmede, Suriye’de ait olduğu topluluğun üyelerinin II. Abdülhamit döneminde Anadolu’dan bölgeye yerleştirildiklerini, diğer Suriyeli Türkmenlere göre daha iyi bir Türkçe konuştukları öğrenildi.

Kurumun diğer Türkmen kökenli çevirmeninin Suriye’de yaşadığı topluluğun (aşiretin) Arapça konuşan topluluklarla iç içe yaşaması, atalarının Suriye’ye daha eski dönemlerde (Selçuklu dönemi) yerleştirilmeleri nedeniyle Türkçesinin bozuk olduğunu, Türkiye’ye geldikten sonra Türkçesini ilerlettiği başka bir çevirmen tarafından araştırmacıya aktarıldı.

Bütün bu verileri daha iyi değerlendirebilmek ve Türkmen kökenli Suriyeli çevirmenlerin çiftdillilik süreçlerinin daha iyi anlaşılması için toplumdilbilim araştırmalarına gerek duyulmaktadır. Alanyazın taramasında Suriyeli Türkmenlerin

medyadaki temsilleri üzerine yapılmış bir yüksek lisans tezi dışında (Ayrık, 2018) Suriyeli Türkmenler hakkında herhangi bir akademik çalışmaya rastlanılmamıştır.

Aynı şekilde, Angelilli, çift dillilik ile çeviri ilişkisinin sözlü çeviri araştırmaları alanyazınında yeterince sorunsallaştırılmamış olduğunu belirtmektedir. (Angelilli, 2010, 84) Bu nedenlerden dolayı ileride yapılacak çalışmalarda Suriyeli Türkmenler hakkında şimdiye kadar ellenmemiş toplumdilbilimsel ara katmanların ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Türkiye’de bulunan göçmen ve mülteci gruplar arasında da çeşitli eşitsizlikler ve farklılaşmalar gözlenmektedir. Örneğin yasal statüsü daha kırılgan olan Iraklı ve Afgan sığınmacı ve göçmenlere kıyasla geçici koruma statüsü olan Suriyeli mültecilerin özgüvenlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.³⁶ Bu durum saha gözlemlerinde de ortaya çıkmıştır.

Suriyeliler arasında da Türkmen ve Araplar arasında dil bilgisi, kültürel yakınlık, etnik bağ gibi özelliklere bağlı olarak bir tabakalaşma daha ortaya çıkmaktadır. Bu özgüveni ve dominantlık çeviri seansları esnasında Suriyeli çevirmenlerin davranışlarında görüldü ve hissedildi. Özellikle erkek Suriyeli Türkmen çevirmenlerin “eşik bekçisi” olarak kendilerini konumlandırması ve hatta Suriyeli Araplara karşı dominant tavırlar içerisine girmesi gözlemler esnasında araştırmacının dikkatini çekmiştir. Bir diğer nokta da çevirmenle diğer hizmet sağlayıcılar arasındaki güç ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır. Diğer kurum çalışanlarının ona karşı uyguladığı sembolik şiddete karşılık olarak çevirmen “bana muhtaçsınız” kartını devreye sokmaktadır. M.M., Suriyeliler tarafından o kadar takdir edilmektedir ki Hatay’dan ve Türkiye’nin diğer bölgelerinden çeviri yapması için arandığını söylemektedir (saha notları, 29.08.2018).

Suriyeli Arap bir çevirmenle (M.E.) yapılan görüşme esnasında Türkmen asıllı olan M.M., M.E.’nin Suriyeli kimliğinden dolayı Türkiye’de karşılaştığı olumsuz deneyimlerinden bahsederken birden araya girmiş: “Ben hiç böyle bir olayla karşılaşmadım, eğer başıma gelse tepki gösterirdim” sözlerinden çevirmenin bu tür mülteci karşıtı yorumlarla karşılaştığında Türkmen asıllı olmasının verdiği özgüvenle birlikte kendini savunabilme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

³⁶ Doç. Dr. Didem Danış ile kişisel görüşme. İstanbul, 18.12.2017.

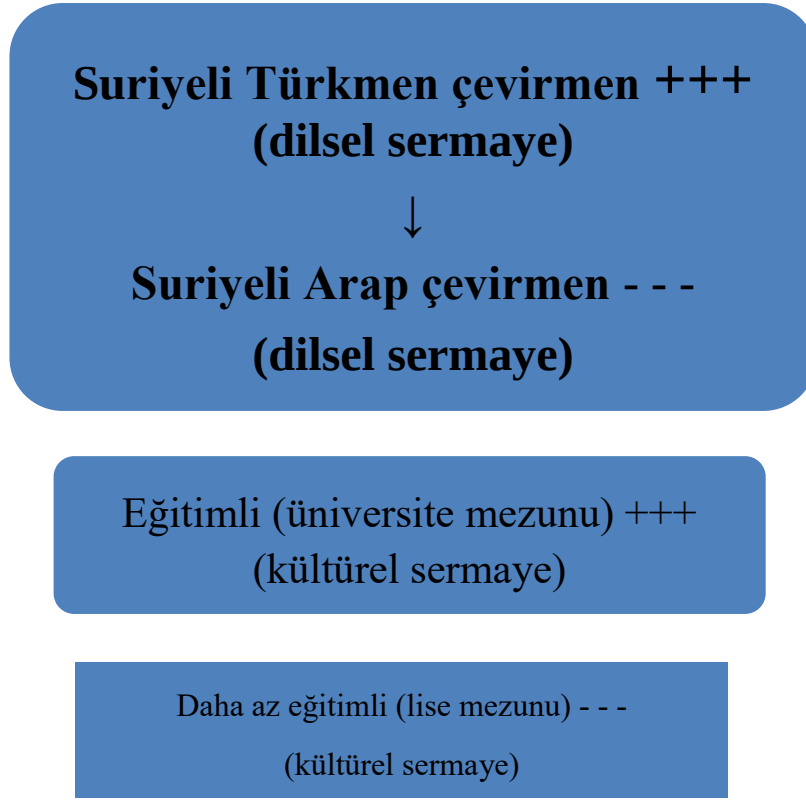
Bourdieu, habitusun bedende görünür hale gelmesini/vücut bulmasını *hexis* kavramıyla açıklar. Bedensel hexis, kişisel duruşlar, oturma ve yürüyüş biçimleri, kafasını hareket ettirme, yüz ifadeleri, konuşma ve ses tonunu kullanım biçimlerini kapsar. Bütün bu duruş şekilleri kişinin habitusu tarafından üretilir, toplumsal anlamlar ve değerlerle doludur (Bourdieu, 1977, 87). Bu bağlamda, M.M.'nin bedensel hexisi, çevirmenin habitusu hakkında bazı önemli ipuçları vermektedir. M.M.'nin mimikleri, ses tonu ve beden dili ile ön plana çıktığı, diğer erkek çevirmenlerle karşılaştırılınca kurumda daha görünür ve baskın olduğu gözlemlenmiştir (M.M. erkek (25), Suriyeli Türkmen, 10.01.2018). Bütün bunlara ek olarak, aynı çevirmenin çevirdiği cümlelerde eklemeler-çıkarmalar yapması, sık sık danışanlarla sosyal çalışmacılar arasındaki konuşmalarda araya girmesi, çeviri yapmanın dışında toplantılarda ve inşaat kursunda yoklama alması, çevirmen habitusunu açıklamaktadır.

Aynı şekilde, kurumun sosyologlardan M.Ç. (erkek (30) 19.01.2018), mültecilerle olan toplantılarda M.M. ile çalışmayı tercih etmektedir. Hatta ileride yapılacak erkek meclislerinde tüm kontrolü yavaş yavaş ona bırakmayı düşünmektedir. Kısacası çevirmenden sosyal çalışmacının yerine geçmesi veya asistanı gibi çalışması gibi rolleri de üstlenmesi beklenmektedir.

Burada farklı habitusların devreye girdiğini görülmektedir. Bu konuda tam bir fikir sahibi olabilmek için ileride yapılacak araştırmalarda başka uyruklardan çevirmenlerin (Iraklı, İranlı, Türk) çeviri seanslarını da gözlemlemek gerekmektedir.

4.8.2.2. Dilsel habitus: Diller ve Kültürlerarası Etkileşimler

Bourdieu'ye göre dilsel habitus toplumsal koşulların ürünüdür ve belirli bir dilsel piyasa ile ilişkilendirilir (Bourdieu, 2016, 148). Bunların yanı sıra habitusu oluşturan yatkınlıkların bir alt-kategorisi olarak düşünülmelidir (Bourdieu, 1991, 17). Diğer bir deyişle dilsel habitus, pratiği üreten ve pratiği algılamayı sağlayan şemalardan oluşan bir sistem olan habitusun birçok boyutundan sadece bir tanesidir (Bourdieu, 2016, 156). Dolayısıyla habitus kavramı diğer pratik şemalarından ayrı bir kavram olarak değil, diğer şemalarla ilişkili bir biçimde düşünülmelidir. Suriyeli çevirmenlerin dilsel habituslarına baktığımızda eğitim, dil yetileri ve etnik kökenlerine göre ayrılmış oldukları ve kendi içlerinde bir tabakalaşma oluşturdıkları görülmektedir:

Şekil 20: Alanda Sermayelerine Göre Konumlanan Toplum Çevirmenleri

Çeviri eylemi her şeyden önce diyalojik bir eylemdir. Sosyoloji birden fazla insanın bir araya geldiğinde girdikleri etkileşimi inceleyen bir disiplin olduğuna göre çevirinin toplumsal evrende, insanların etkileşimde olduğu her yerde duyulabilir, görülebilir ve hissedilebilir bir şekilde var olduğu söylenebilir. Birden fazla dilin konuşulduğu ortamlarda dillerarası etkileşimler insanın toplumsal doğası gereği kaçınılmazdır.

Sultanbeyli esnafı Suriyelilerle girdikleri doğaçlama etkileşimler sonucunda temel iletişim kurabilecek kadar Arapça öğrenirken, ilçede yaşayan Suriyelilerin de Türkçe öğrendikleri gözlemlenmiştir. Diğer taraftan, ana dili Arapça olan Türk çevirmenlerin de Arapçaları gelişmektedir. Urfalı A.H. ve Hataylı G.Ö. adlı çevirmenler, halk Arapçasını Suriyelilerle girdikleri etkileşimler sayesinde öğrendiklerini söylemektedirler. Çevirmenlerin dilsel habitusu bu etkileşimler sonucunda değişime uğramaktadır. Çevirmen dil aracılığıyla Suriyelileri yapılandırırken kendisi de yapılanmaktadır. Aşağıda ana dili Arapça olan Urfalı

çevirmenin sözleri Suriyelilerle girdiği etkileşimlerin mesleki gelişimini olumlu açıdan etkilediğini göstermektedir:

“Suriyelilerle iletişim savaştan sonra arttı. Bizim Arapçamız gündelik konuşmalarla sınırlıydı. Onlar buraya gelince sağlık konusunda bizim Arapçamız gelişti” (A.H. erkek (33) 07.03.2018).

KTM’de toplum çevirmeni olarak çalışan A.H., Arap kökenli bir Urfalı olarak Urfa’da yaşayan yerleşik halkla mülteciler arasındaki iletişimin boyutları hakkında bilgi sahibidir. A.H, Urfa’da yaşayan Suriyelilerin daha izole bir şekilde yaşamayı tercih ettiklerini, Urfa’dakilerle karşılaştırıldığında Sultanbeyli’de yaşayan Suriyelilerin Sultanbeyli halkıyla daha çok etkileşime girdiklerini, bu yüzden de Türkçe konuşma becerilerinin daha iyi olduğunu söylemektedir: “Sultanbeyli’dekiler daha avantajlı. Türkçeyi daha hızlı öğreniyorlar. Konuşma becerileri değerlendirmelerde daha iyi çıkıyor. Urfa’da konuşma pratiği yapmıyorlar” (A.H. erkek (33) 07.03.2018).

MD’den bir yetkiliye göre Suriyeli çevirmenlerin Türkçe anlama ve konuşma becerilerinde bir sorun yoktur, daha çok Türkçe yazma becerilerinde sorun yaşamaktadırlar. Bu nedenle kurumun verdiği Türkçe dersleri çevirmenlerin yazma becerilerini iyileştirecektir (proje asistanı, 07.08.2018).

Türk sosyal çalışanlarla Suriyeli mültecilerin çevirmen olmadığı anlarda bile minimum düzeyde iletişim kurabildikleri gözlemlenmiştir. Örneğin, gözlemlerin birinde bir erkek Suriyeli mülteci, sosyal çalışmacının odasına girer, hastane randevusu için bir çevirmen talep eder. Sosyal çalışmacı Arapça bilmediğinden danışana Türkçe bilgiler vererek yönlendirmeye çalışır. Danışan, Türkçe söylenilen cümleleri anladığını başını sallayarak belli eder ve odadan ayrılır. Bu etkileşim sırasında odada bir çevirmen bulunmasına rağmen sosyal çalışmacının çeviri desteği istememesi ilginç bir durumdur (saha notları, 13.11.2017). Çevirmenin hiçbir şekilde araya girmemesinin nedeni talep edilmedikçe çeviri yapmaması yönünde yetkili tarafından tembihlenmiş olmasıyla açıklanabilir. Bu da çevirmenin güç hiyerarşisinde diğer kurum çalışanları tarafından alt kademelerde konumlandırıldığını göstermektedir.

Diğer çarpıcı bir örnek Fizik Tedavi bölümünde görevli Türk sosyal çalışmacı A.Ş. ile ilgilidir. A.Ş., Suriyelilerle çok rahat bir şekilde iletişim kurabildiğini iddia

etmektedir. Bu durum sosyal çalışmacının birincil habitusuyla açıklanabilir. A.Ş., küçük yaşlarda gittiği kuran kursunda Arapça öğrenmeye başlamıştır. Ortaokuldayken Arapça gramer bilgisi edinmiş, sonraki yıllarda 3 ay boyunca Arapça kursuna gitmiştir. İlk zamanlarda sınırlı Arapça bilgisi sayesinde beden dili ve mimiklerin kullanarak mültecilerle iletişim kurabilmiştir. Sosyal çalışmacı, Arapça kelimelerin karşılıklarını çevirmen sayesinde öğrendiğini aşağıdaki sözleriyle ifade etmektedir:

“Mülteciler bana dertlerini anlattıklarında söylediklerini anlıyorum, onları randevulara yönlendiriyorum. Bazı Arapça kelimeleri tercüman arkadaşlara soruyorum. Arapçayı uzun bir süre bu dile maruz kalmakla öğrendim. Önceden duyduğum معاق “engelli,” مريض “yatağa bağlı hasta” gibi kelimelerin Arapçaları her gün 10 kere tekrarlanıyor (A.Ş. erkek (30) 10.01.2018).

Başka bir sosyal çalışmacı, (E.M. kadın (27) 24.11.2017) Arapça bilmediği halde görüşmelerde hep aynı soruların sorulması ve aynı diyalogların yaşanmasından dolayı bir süre sonra söylenenleri anlamaya başladığını iddia etmektedir.

KTM’de çalışan bir saha görevlisi Suriye Arapçasını Hatay’da kamplarda çalışırken öğrendiğini söylemektedir. Saha görevlisinin iddiasına göre Arapça düzeyi Kızılay’da çocuk psikolojisi, kültürlerarası iletişim eğitimi ve eğitmen eğitimlerini verebilecek düzeydedir (saha notları, 07.08.2018).

Sultanbeyli’de kurum binaları dışındaki kamusal mekânlarda da yerleşik halk ile Suriyeli mülteciler arasında minimum düzeyde de olsa uyumlu iletişimler kurulabildiğini kanıtlayan örneklerle karşılaşıldı: Bir kez dolmuşla Sultanbeyli içerisinden geçerken Suriyeli bir yolcu araca biner. Şoföre Türkçe olarak *yan yol?* diye sorar. Şoför Arapça خلاص (yeter) şeklinde yanıt verir (saha notları, 14.12.2017). Pastane ve lokanta gibi mekânlarda da buna benzer durumlar gözlemlendi.³⁷ Şahit olduğumuz bu tür uyumlu iletişim anlarından biri saha notlarında şöyle aktarılmaktadır:

“Kızılay Toplum Merkezi’ndeki randevumu beklerken yakınlarda bir dönercide oturdum. İçeriye Suriyeli bir kadın girdi. Uzun, önü ilikli, üniforma gibi siyah bir elbise giymişti. Lokanta sahibinden poğaça gibi bir şeyler istedi. Aralarında iletişim kurabildiklerine şahit oldum. Bunun üzerine lokanta sahibine Suriyelilerle iletişim kurabiliyor musunuz? sorusunu sordum: “Evet, kurabiliyorum. Zaten mecburuz. Biz onlarla burada beraber yaşıyoruz. Ben biraz Arapça öğrendim. Onlar biraz Türkçe öğrendiler,” diye yanıt verdi” (saha notları, 07.08.2018).

³⁷ Suriyeliler caddesi olarak bilinen cadde üzerindeki pastane sahibiyle Sultanbeyli sakini bir müşterisi arasında geçen bir diyaloga şahit olunmuştur. 4 yıldır Sultanbeyli’de yaşayan Suriyeli pastane sahibi Türkçeyi kendi kendine öğrendiğini, Türk müşterilerin de pastanesine geldiğini belirtmiştir (saha notları, 29.08.2018).

Restoran sahibi, gündelik ifadeler, sayılar, yemek isimlerinin Arapçasını bu etkileşimler sonucu öğrendiğini söylemektedir. MD’de yapılan gözlemler sonucunda, yukarıdaki örneklenen bulgulara ek olarak sosyal çalışmacının kaynak dili bilmemesinin Suriyeli mültecilerle iletişim kurmasında önemli bir engel oluşturmadığı söylenebilir.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi çevirmen-danışan-sosyal çalışmacıdan oluşan üçlü iletişim ve etkileşim modelinde çevirmenin görünürlüğü azalmamakla birlikte sosyal çalışmacı dilsel anlamda otonom hale gelmektedir. Şüphesiz araştırma kapsamında sosyal çalışmacının kaynak dilde söylenenleri gerçekten anlayıp anlamadığını tespit etmek mümkün olmadı. Sosyal çalışmacı, Suriyeli çevirmenlerle ilgili sözleriyle işini yapabilmek için çevirmene muhtaç olmadığını ima etmektedir. Özetle, konuşmacıların birbirlerine sempati ve anlayışla yaklaşımları diller ve kültürlerarası iletişimi kolaylaştırmaktadır.

Göç uzmanı Prof. Dr. İbrahim Sirkeci, 2016’da kendisiyle yapılan bir röportajda Suriyelilerin bir kısmının hâlihazırda Türkçe konuştuğunu, kalanların Türkçe, hatta Kürtçe öğreneceklerini, ileride Türkiye’de yerel halkın Suriyelilerle girdiği etkileşimler sonucu biraz da olsa Arapça konuşmaya başlayacaklarını öngörmektedir (Sirkeci, 2016, 540). Saha gözlemlerine dayanarak Sultanbeyli’de bu durumun kısmen de olsa gerçekleştiğini söylenebilir.

Araştırmacı Kanada’da toplum çevirmenliği yaparken bazı Kanadalı sosyal çalışmacıların Türk kökenli danışanlara karşı olumsuz tavır ve önyargılarla yaklaştıklarına tanık olmuştu. Bir ‘kimlik tehdidiyle’ karşılaştığını hisseden Kanadalı sosyal çalışmacı, Türk kökenli aileye karşı küçümseyici ve çocuklaştırmacı tavırlar sergilemişti. Bunun gibi asimetrik güç ilişkilerinin yerleşik/göçmen ayrımında ortaya çıktığını gösteren onlarca örnek verilebilir. Doğal olarak, üçlü iletişimin kurulmasında sorunlar yaşanmıştı. Sonuç olarak, Kanada’da gözlemlenen durumların aksine, MD’deki habitusların daha uyum içerisinde olduğu görülmektedir.

Wadensjö, kamu hizmeti çevirmenliği veya onunla eş anlamlı kullanılan toplum çevirmenliğini kamu hizmeti ortamlarında memurlar (polis, sağlık ve sosyal hizmetlerde çalışanlar, okul idarecileri) ile hizmet alanlar arasındaki iletişimi kolaylaştıran bir disiplin olarak tanımlamaktadır. Bu anlamda, MD’nin kendine özgü yapısından dolayı, tam anlamıyla kamu hizmeti veren bir kurum olduğu söylenemez.

Kamusal alanlarla karşılaştırıldığında MD bünyesinde danışanlar ve hizmet sağlayıcıları arasında daha lineer bir yapı bulunmaktadır. Kurum personelinin çalışma organizasyonu da lineer bir yapıya dayanmaktadır. İnsan kaynakları yetkilisine göre bu durum kurumda çalışan çevirmenlere çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Kurumda çevirmenlere “karışılmamaktadır” dolayısıyla bu kurumda çalışmak onlar için bir “nimet”tir (yetkiliyle görüşme, 23.02.2018).

Özetle, Sultanbeyli’de dernek içerisinde ve dışında yaptığımız gözlemler habitusların genellikle uyum içerisinde olduğunu göstermektedir. İstanbul’da Sultangazi, Sultanbeyli gibi sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi düşük olan ilçelerde yerleşik halkla Suriyeliler arasındaki karşılaşmaların Kadıköy, Beşiktaş gibi ilçelerine göre daha fazla olduğu görülmektedir (medyascope.tv [20.02.2020]). Bir mekânda diller ve kültürlerarası karşılaşmalar yoğun bir şekilde yaşıyorsa orada mültecilere karşı önyargıların daha az olduğu düşünülebilir. Ancak farklı habituslar ne kadar uyum içerisinde olurlarsa olsunlar Sultanbeyli gibi devingenliğin hâkim olduğu bir kentsel mekânda herşey çok hızlı bir şekilde değişmektedir, bunun sonucu olarak göçmenlerin hayatında her anlamda belirsizlik hâkim olmaya başlamaktadır. Tıpkı kendilerinden önce gelen “yerli” göçmenler gibi ilçeye son yıllarda yerleşen Suriyelilerin durumu da belirsizliklerle doludur.

4.9. Akışkanlık ve Müphemlik

Sahada, kurumlar gibi görüşmeciler ve hayat öyküleri de sürekli değişim halindedir. Örneğin, daha önce görüşlerine başvurulmuş bir çevirmenin durumu, (D.M., kadın (20) 13.11.2017) bu duruma iyi bir örnek olabilir. Saha ziyaretlerinden birinde bu çevirmenin Mayıs 2018’de kaçak yollardan deniz yoluyla Yunanistan’a gittiği ve oradan Almanya’ya geçmeye çalıştığı öğrenildi. Randevu alındığı halde görüşmeye gelmeyen başka bir çevirmen, proje bittiği için işsiz kalmış ve dernekten ayrılmak zorunda kalmıştır. Diğer örneklerde ise ilk başlarda görüşmek için sözleştiğimiz başka bir çevirmen, evlenip işi bırakıyor veya başka bir iş bulduğu için kurumdan ayrılıyordu.

MD’ye yaptığımız ziyaretlerde yeni işe alınan çevirmenler ve yeni yüzlerle karşılaşmak olağan bir durumdu. Saha çalışmasının noktalandırıldığı 2018 ağustos ayından 7 ay sonra Mayıs 2019’da derneğe ek bir ziyaret gerçekleştirildi. Kurumun

çevirmen kadrosunun yarısının işten ayrıldığı, önceden görüşülen sosyal çalışmacı ve proje koordinatörlerinin neredeyse tamamının dernekte artık çalışmadığı öğrenildi.

Kurumun akışkan ortamına diğer bir örnek, dernek yetkililerinin tüm girişimlere rağmen çevirmenlerin bir odak grubu görüşmesi için bir araya getirilememesiydi. Buradan kurumdaki çevirmenlerin henüz bir takım ruhuyla hareket etmedikleri, bu yüzden bir araya gelemedikleri sonucu çıkarabilir. Uzun zamandır kurumda çalışan bir çevirmen, kurumda yeni işe alınan çevirmenleri tanımadığını görüşme esnasında dile getirdi. Aynı şekilde, başka bir semtte bulunan belediyeye ait bir binada sözleşmeli olarak çalışan, proje çevirilerini de yapan başka bir çevirmen, dernekteki çevirmenleri tanımadığını ve bir araya gelmediklerini belirtmiştir (Y.M., kadın (32) Haziran 2019).

Bir diğer örnekte, kurum yetkilisi, DVV'nin verdiği çevirmen eğitimine “egosu yüksek olanların zoraki bir şekilde katıldığını” vurgulamaktadır. Çevirmenlerden biri “4 yıldır bu işi yapıyorum. Eğitime yeni başlayanları alın” sözleriyle eğitime katılma konusundaki isteksizliğini ifade etmektedir (yetkiliyle görüşme, 29.08.2018).

Kurum çalışanlarının bir araya gelememesi kurumsal tercihlerden kaynaklanabilir. Kurum çalışanları arasında yaşanan gerilimler arttıkça, kısıtların sayısı artabilir ve dolayısıyla çalışanlar inisiyatif alamaz hale gelebilir. Yine de buna rağmen kurum çalışmaya devam etmektedir. Bir grubun üyelerinin bir araya gelememesi olağan bir durum olabilir, çünkü farklı düşüncelere sahip grupların bazen bulundukları ortamda ayrıksı kalmaları daha tercih edilebilir bir durumdur.

Çevirmenler, akışkan modernite çağının semptomatik özellikleri olan belirsizlik, güvencesizlik ve güvensizlik duygularıyla beslenen müphem ve kaygan bir zeminde hareket etmektedirler. ‘Yerinden edilme’ sürecinden geçen çevirmenlerin geçici olarak Sultanbeyli’de bulunmaları, bugün bu iş yapmaları, yarın dış ticaret, uluslararası STK, finans sektörü gibi sektörlerde çalışmak istemeleri, Türkiye’nin başka bir şehrine veya ülkeye göç etmek istemeleri bu anlamda olağan görülmelidir. Bu onların illusiosudur. Geçici koruma statüsünde Türkiye’de bulunan çevirmenlerin diğer bir illusiosu da çalışma izni alabilmektir.

Hareket halinde olan sadece bireyler değil, aynı zamanda bireylerin kat ettikleri yolların bitiş çizgileridir. “Yerinden edilmişlik”, artık bireysel hayatın gidişatı içinde sayısı bilinmeyecek kadar çok tekrarlanması muhtemel bir deneyimdir. ...yolun sonunda bir ‘nihai yeniden

yerleşme' umudu yoktur; yolda olmak yerinden edilmiş bireylerin sürekli bir hayat tarzı haline gelmiştir (Bauman, 2017, 181).

Akışkan modernite çağında göç sonlanan bir şey değildir, sonlanmaz, devam eder (Bauman, 2018, Abadan Unat, 2017). Göç sonu belli olmayan, devam eden bir süreç olduğuna göre zorunlu göçe maruz kalmış bireylerin anlattığı hikâyeler de diğer alışıl gelen hikâyelerden farklı olarak sonu belli olmayan ve belirsiz bir çizgide devam eder (Eastmont, 2007, 253). Postmodern çağın insanı yeni bir göçebelik biçimini deneyimlemektedir. Postmodern göçebe bazen birbirleriyle çelişkili, ayrışık unsurlarla dolu ve karmaşık bir yolda devam eder. Bir yere kök salma ihtiyacı duyar, fakat bu “dinamik bir kök salma” durumudur. Kişi, adeta bir “yüzen bir toprak” üzerinde hareket eder, yeni deneyimlerle beslenir, asla içine kapanmaz (Maffesoli, 1997'den aktaran Bogenç Demirel, 2011).

Türkiye'den kaçak yollarla Yunanistan'a geçtikten sonra oradan Almanya'ya giden erkek arkadaşının yanına gitmeye çalışan Kürt asıllı Suriyeli çevirmenin izlediği yol bu duruma verilebilecek en iyi örnektir. Söz konusu çevirmenin akıbeti belirsizdir. Avrupa'ya geçme hayali kuran binlerce mülteci gibi Yunanistan'da rehin mi kalmıştır? Almanya'ya gitmeyi başarak yeni bir hayata başlamış ta olabilir.

Akışkan modernite çağında iş yaşamının belirsizlik üzerine kurulduğuna dikkat çeken Bauman, eskiden büyük şirketlerde çalışan bireylerin bir iş garantisi olduğunu, bugün aynı durumun artık geçerli olmadığını Microsoft örneğini vererek açıklamaktadır:

“Zira cari standartları özenle izleyerek “geleceği tutturmak” için yapabileceğimiz çok az şey vardır ya da hiçbir şey yoktur. Daniel Cohen'in belirttiği gibi, kariyerine Microsoftta başlayan biri için kariyerini nerede bitireceğine dair hiçbir fikri yoktur. Ford veya Renault'da işe başlayan biri için tam tersi bir şekilde aynı yerde kariyerini bitireceği nerdeyse kesindi” (Bauman, 2017, 180).

Ayrıca Bauman, Bourdieu'nün 1997'de sunduğu *Le précarité est aujourd'hui partout* başlıklı tebliğe gönderme yaparak eğretilik, istikrarsızlık ve incinebilirliğin çağdaş hayat koşullarının yaygın bir özelliği olduğunu belirtir. Günümüzde eğretilik bir seçenek meselesi değil, kaderdir (Bauman, 2017, 190-191). Eğretilik hali çoğu mültecinin kaderi haline gelmiştir. Emek sömürsünün hâkim olduğu kötü koşullarda, belirsizliklerle dolu bir yaşamda hayatta kalma mücadelesi vermektedirler.

Kurum çalışanlarının maaşları çeşitli uluslararası kurumlardan elde edilen fonlarla karşılanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ekonomik sermaye, kurumun

işleyişi üzerinde dolaysız bir şekilde etkide bulunmaktadır. Fakat uluslararası arenadaki değişiklikler ekonomik sermaye kaynaklarının sürdürülebilirliği anlamında bir belirsizliğe yol açabilmektedir. Bu belirsizlikler silsilesi çevirmenin ekonomik hayatını da etkilemektedir. STK’larda çevirmenlik pozisyonu sürdürülebilir bir pozisyon olarak görülmediği anlaşılmaktadır. Bunun sonucu olarak, çevirmenler daha çok istikrar vaadeden pozisyonlara yönelmektedir.

“Akışkan modern toplumda yaşam, gerçek hayatta oynanan kötü ve sinsi bir sandalye kapmaca oyunudur. Rekabetin küreselleşmesiyle birlikte, koşu artık küresel bir pistte yapılmak zorundadır” (Bauman, 2018, 10). Artık dijital sınırların olmadığı bir dünyada çevirmen tek bir dil çiftiyle hayatta kalamaz. Mücadele küresel ölçekte oynandığı için bu alanlarda rekabet edebilmek birden fazla dil bilmeyi gerektirmektedir. Artık hiçbir şekilde durağan kalamayan akışkan dünyada çevirmen tek ve sabit bir mekâna takılıp kalmaz. Birden fazla mekânda aynı anda bulunması gerekir.

R.H. örneğinde olduğu gibi, eğitilmiş, birkaç dil bilen bir çevirmenin nihai amacı uluslararası organizasyonlarda çalışmaktır. Çevirmen, ileride çokdilli küresel rekabet ağlarının parçası olabilmeleri için çocuklarının da kendisi gibi çokdilli olarak yetişmesini arzulamaktadır.

4.9.1. Müphemlik: Donörler ve Ekonomik Sermaye

Kurumların işleyişi için çeşitli fonlara ihtiyaç duyulmaktadır. Projelerin gerçekleşmesi bu fonların sürekliliğine bağlıdır. Çevirmenlerin ve diğer kurum çalışanlarının maaşlarının ödenmesi için fonların sürekliliği önemlidir. Ancak kurumlar için bu fonların sürekliliğinin sağlanması ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Dünyadaki jeopolitik gelişmeler projelerin fonlarını sağlayan kaynakların belirsizleşmesine neden olmaktadır. Projelerin sürekliliğinin bir garantisinin olmaması çevirmenlerin iş istikrarına yansımaktadır. Proje sayısının artması daha çok çevirmenin işe alınmasını gerektirmektedir. İnsan kaynakları yetkilisinin ifadesiyle sosyal çalışmacı sayısı arttıkça çevirmen sayısı da buna paralel bir şekilde artmaktadır (yetkiliyle görüşme, 07.08.09). Diğer taraftan, proje asistanı Brexit’in bu durumu etkileyebileceğini belirtmektedir. ECHO fonundan yararlanabilmek için

donör kuruluşun bir AB ülkesinde ofisinin olması şartı bulunmaktadır.³⁸Aksi takdirde kurum Brexit'ten dolayı fon alamama riskiyle karşı karşıya kalabilir (proje asistanı, 07.08.2019).

Saha gözlemlerinde akışkan moderniteye örnek olabilecek yer ve zaman kavramlarının bir araya geçtiği anlara tanık olunmuştur. Aynı şehirde yaşamalarına rağmen, dernek çalışanlarının yakınlık ve mesafe algılarının birbirinden tamamen farklı olduğu görülmektedir. Bireyler coğrafi mesafe açısından birbirlerine yakın olmalarına rağmen tamamıyla müphem bir zeminde hareket etmektedirler. Her an her şeyin olabilirliği ve sonucunun kestirilemez olması derneğin sosyal çalışmacısının paniğe kapılmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan, sosyal çalışmacı, Pendik'te yaşayan iş arkadaşının İstanbul'un diğer ucunda (Esenyurt) ne olup bittiğinden haberdar olabileceğini düşünmektedir. Şüphesiz Esenyurt'un İstanbul'da Suriyelilerin demografik açıdan en yoğun yaşadığı ilçe olması sosyal çalışmacıyı bu şekilde düşünmeye sevk ediyor olabilir. Yine de bu durum, çevirmene yüklenilen rol tanımlarını aşmakta ve bambaşka bir düzleme taşımaktadır.

Çevirmen M.M.'nin çalışma odasında sosyal çalışmacı ile geçen diyalogda bu durum somut bir şekilde betimlenmektedir:

“Esenyurt'taki Suriyelileri otobüse koyup Afrin'e gönderiyorlarmış. Var mı öyle bir şey? Vardır senin Esenyurt'ta tanıdığın Suriyeliler, bir sorsana onlara?” (saha notları, 07.08.2018)

Sosyal çalışmacının yukarıdaki sözleri sosyal ve etnik ağların göçmenlerin kentte tutunmaları için ne kadar önem taşıdığını, aynı zamanda yerleşiklerin Suriyeliler hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığını göstermektedir. Bu bağlamda, çevirmenin devamlı değişen göç konjonktürü içinde üstlendiği ekstra role dair iyi bir örnek sunmaktadır. Esenyurt'un İstanbul'da Suriyeli mültecilerin demografik açıdan en yoğun yaşadığı ilçe olmasından dolayı Sultanbeyli'ye olan mesafeye rağmen iki ilçede yaşayan mülteciler arasında bağlar bulunmaktadır. Bu örnek göçmenlere karşı coğrafi mesafe algısından çok sosyal mesafe algısının arttığını göstermektedir. İki grup arasında gittikçe artan toplumsal mesafenin aşılmasında çevirmenin rolünün ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

³⁸ ECHO (Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım Genel Müdürlüğü) çeşitli ülkelere AB fonu sağlayan Avrupa Komisyonuna bağlı bir yan kuruluştur.

Son yıllarda Türkiye'nin bütün kentlerine yayılan Suriyeliler kent mültecileri olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Türkiye'de yaşayan Suriyeli sayısının diğer mültecilere oranla çok yüksek olması, özellikle bazı illerde yerleşik nüfusun önüne geçmeleri, kent ortamında görünürlüklerinin artması gibi nedenler ve sosyal medyada Suriyeliler hakkında dolaşan yanlış bilgilerin de etkisiyle Türk toplumunda Suriyelilere karşı tepkiler artmaya başlamıştır. Bir sonraki bölümde toplumda Suriyeli mültecilerle yaşanan gerilimli ilişkilerin genel olarak nelerden kaynaklandığına değinilecek ve bu ilişkiler bir örnek olay üzerinden betimlenecektir.

5. TOPLUMSAL UZAMDA GERİLİMLERE DÖNÜŞEBİLEN SORUNLAR

Bourdieu'nün sosyal kuramında toplumsal uzam kavramı alanları içine alacak şekilde kapsayıcı bir şekilde kullanılmaktadır. Toplumsal uzam, eyleyicilerin sınırlı kaynaklar için birbirleriyle çatışma ve rekabet içerisinde olduğu alandır. Bu rekabet ortamı eyleyiciler arasında çeşitli alanlarda sorunlu alanların oluşmasına neden olmaktadır. Eyleyicilerden biri diğerine baskı yaptığı zaman bu baskı karşı tarafa ağır gelerek dengenin bozulmasına ve diğer tarafın tepkisine neden olmaktadır. Bu bağlamda göç alanında hareket eden farklı eyleyiciler sınırlı kaynaklar üzerinde bir çatışma ve rekabete girmektedirler. Bu rekabet, ağırlıklı olarak ekonomik sermaye üzerinden yaşanıyor gibi görünse de diğer sermaye türlerini de içerdiği durumlar da mevcuttur. Sorunlu alanlar, politik, ekonomik, kültürel alanlarda karşımıza çıkmaktadır. Kültürlerarası anlaşmazlıkların olduğu, kültürlerarası iletişimin geçmediği durumlarda sorunlu alanlar oluşmaktadır. Suriyeli mültecilerin kamusal alanda görünür hale gelmeleriyle birlikte yerleşik halkın tepkisinin arttığı görülmektedir. Taraflar arasında ortaya çıkan sorunlu alanlar, araştırmacının şahit olduğu bir örnek olay üzerinden açıklanacaktır.

5.1. Suriyeli Mülteciler ile Yerleşik Halk Arasındaki Sorunlu Alanlar

Suriyeli göçünün ilk zamanlarında özellikle sınıra yakın kamplarda misafir edilen mülteciler kamusal alanda henüz büyük ölçüde görünür değildiler, dolayısıyla yerleşik halkla olan kültürel benzerlikler, dini referanslar üzerinde yürütülen resmi bir misafirperverlik söyleminin de etkisiyle toplumda büyük çapta gerginlikler meydana gelmedi. Suriyeliler ilk aşamada sınır kentlerine, sonraki aşamada Türkiye'nin bütün illerine dağıldılar. Özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi metropollerde Suriyelilerin görünür hale gelmesiyle birlikte mültecilere yönelik tepkiler artmaya başladı.

Araştırmacıyı mülteci meselesine yakınlaştıran olaylardan biri Ekim 2017'de yapılan bir metrobüs yolculuğunda şahit olunan Suriyeli bir çocukla yetişkin bir

yolcu arasında yaşanan şiddet olayıdır.³⁹Bu olay, tekil bir olay olmasının ötesinde, Türkiye'nin diğer şehirlerinde veya İstanbul'un diğer semtlerinde mültecilerle yaşanan sorunlu ilişkilerden sadece birisiydi.⁴⁰

Simgesel antropolojinin öncülerinden Geertz, gözlemlenen bir olay veya olguyu açıklarken, araştırmacının sadece basit bir betimlemeyle yetinmeyip tikel bir kültürde gömülü olan tabakaları eşeleyip betimleme tabakaları olarak ortaya çıkarması gerektiğini savunur ve bu girişimi “yoğun betimleme” olarak adlandırır (Özbudun, 2007). Bu yaklaşıma göre bir olayın basit bir betimlemesini yapmak yeterli değildir. Olayın daha detaylı bir betimlemesini yapılır ve arka plandaki kültürel örüntüler daha net bir şekilde ortaya çıkarılabilir. Araştırmacının metrobüsle Asya'dan Avrupa'ya geçerken gözlemlediği bu örnek olay araştırmacının saha notlarında şu şekilde anlatılmaktaydı:

“7-8 yaşlarında bir Suriyeli kız çocuğu okulda olması gerekirken metrobüste mendil satıyordu. Metrobüsün kapısında uzun boylu, orta yaşlarda kentli olduğu belli olan bir adam belirdi, çocuğun elini sıkıştırdı, canını acıttı ve ilk durakta inmeye zorladı. Olay esnasında küçük kız çocuğu Arapça bir şeyler söyledi, çaresizliği ve kızgınlığı gözlerinden okunuyordu. Dehşete düşen, panikleyen ve ne yapacağını bilemeyen gözlemci (*acaba adama ne yapıyorsunuz daha o bir çocuk! Dese miydi?*) Bir anda olayın parçası haline geldiğini hissetti. Çevresinde kimsenin buna tepki göstermemesine şaşırı. Kapıya yakın oturan modern giyimli kadın yolcu diğer yolcular gibi telefonuna odaklanmıştı. Öte yandan, olayın köprü üzerinde gerçekleşmesi manidardı. Köprü çeviri için önemli ve faydalı bir metaforu. Burada neden işe yaramıyordu?” (saha notları, 04.10.2017).

Bu gibi sorular araştırmacının kafasını sorgulayan sorulardı. Aslında bu örnek olayın arka planında birbirlerinden farklı boyutlar içeren katmanlar ve bu katmanları oluşturan her biri birbiriyle ilişkili kültürel örüntülerin izleri okunuyordu. Bunlar aşağıdaki başlıklara göre sıralanabilir:

- ✓ Yabancınnın objeleşmesi: Asimetrik güç yansıması. Orta yaşlardaki yerli erkek özne olarak tatminsizliğini bir Suriyeli mülteci üzerinden yaşamaktadır. Çünkü kendisi bir mülteci kadar görünür değildir. Burada ironik olan, belki de adamın kendini yarı-tanınmış bir vatandaş olarak görmesidir. Küçük kızın

³⁹ Saha çalışmasının sonlandırılmasından aylar sonra basında çıkan haberler, mültecilere karşı şiddet olaylarında büyük bir artış olduğunu göstermektedir.

⁴⁰ Telefonda görüşülen Gaziantep'teki bir uluslararası yardım kuruluşunda çalışan Türkmen asıllı Suriyeli toplum çevirmeninin sözleri, yerel halkın Suriyeli mültecilere bakışını özetlemektedir: “Yerel halk dışarıdan gelenleri kabullenmiyor ve soğuk davranıyor” (M.A. erkek (27) 09.01.2017).

Belçika merkezli Uluslararası Kriz Grubu'nun Ocak 2018'de yayınladığı rapora göre, Mülteci karşıtı şiddet olaylarının Türkiye'nin büyük şehirlerinde artış gösterdiği belirtilmektedir. Şiddetin arkasında Suriyelileri kültürel olarak farklı görme ve düşük ücretli işlerde çalıştırılan Suriyeli mülteciyi rakip olarak görme eğilimi gibi sebepler yer almıştır.

ailesi de aynı şekilde toplumun büyük bir kısmı tarafından öteki olarak görülüyordu. Diğer bir ifadeyle, her ikisi de bu konuda ortak bir paydada buluşmaktaydılar.

- ✓ Fiziksel şiddet ve dışlama pratikleri. Özne bireysel tatminsizliğini, ezikliğini dışa vuruyor olabilir, Suriyelileri bundan sorumlu tutuyor olabilir. Çünkü mülteciler varlar, görünürler ve politik özneler olarak tanınmaktalar.
- ✓ Katmanlardan biri maduniyet kavramı üzerinden ortaya çıkmaktadır. Tahakküm ilişkileri dil üzerinden kendini göstermektedir. Birbirlerinin dilini anlamamaları, iletişimsizlik ve sıkışmışlık hali dil üzerinden gerçekleşerek sembolik şiddete dönüşmektedir.
- ✓ Gözlemci olayın bir parçası haline gelirken olaya şahit olan diğer yolcuların yabancılaşması, tepki vermemeleri, “duygu ötesi toplum”un (*postemotional society*) bir özelliği olarak bu olayda kendini göstermektedir.

Suriyeli mültecilerin çoğunluğu ana dili olarak Arapça konuşmaktadır. Bu yüzden yerleşikler tarafından ‘Arap’ olarak kodlanmaktadır. Toplumda halihazırda var olan gerilimlerin arka planını anlayabilmek için Araplar ile Türkler arasında süregelen önyargıların tarihsel arka planına bakmak gerekir. Geçmişte Arap ve Türk milliyetçiliği arasındaki çatışmalar Türklerin ve Arapların birbirlerine olan bakışını etkilemiştir (Kaya, 2017, 14). Türklerin zihinsel yapılarında Araplar geri kalmış, cahil, fanatik İslamcılar” olarak nitelendirilirken, Türkler, Araplar tarafından sömürgeci olarak algılanmaktadır (Schioett, 2018, 5).

Gözlemlenen bu olay, sosyolojide yerleşik/dışarıdan gelen (*established/outsiders*) ikiliğinde tanımlanabilen iki öznenin; marjinal veya öteki de denebilir, kamusal mekân üzerinde nasıl karşı karşıya geldiklerini ve gerilim kaynağı olabileceğini göstermektedir. Kısacası bu örnek, iki kategoriye ait bireyler arasında her gün yaşanan sorunlu ilişkilerden sadece bir tanesidir. Misafir ve ev sahibi ilişkisi her zaman içinde hiyerarşik bir ilişkiler ağını barındırır. Misafirin kısa kalması beklenir, eğer süre uzarsa misafir ev sahibine uymak zorunda kalır, bu da taraflar arasında gerilimlerin artmasına neden olur. Türkiye’de de ilk başlarda “misafir” olarak görülen Suriyeliler, Türkiye’de kalıcı olduklarının anlaşılmasından sonra yerel halkta olumsuz bir Suriyeli algısı oluşmaya başlamıştır.

Yerleşikler ve göçmenler arasında yaşanan sorunlu ilişkileri Bourdieu kavramlarıyla açıklamak gerekirse göç alanı, sahip olduğu sermayelere göre alanda

konumlanan ve mücadele eden eyleyicilerin sermayelerini korumak ve devam ettirmek için mücadele ettikleri bir alandır.

Bu bakış açısıyla, bir yıl boyunca dijital ortamda bulunan “Göç Araştırmaları Platformu”nda paylaşılan mülteciler ile ilgili olumsuz nitelikteki haber ve raporlar taranmış ve bir içerik analizi yapılmıştır. Bunun sonucunda aşağıdaki temalar ortaya çıkmıştır:

-Ekonomik çıkar çatışması

-Mülteci kadınlar üzerinden yaşanan gerilimler (cinsel istismar, Suriyeli kadınların ikinci eş olması, evlilik piyasasında kadınlar arası rekabet, seks işçiliği)

-Çocuklara cinsel istismar olayları

-Suriyelilerin kamusal mekânda görünür olmaları

-Suriyelilerin statüsü

-Dilsel gerilimler

Yerleşik halkın Suriyelilere yönelik yaptığı en yaygın suçlamalardan biri: “ülkelerinde savaşıyorlar”, “çalışmadan, yardımlarla yaşıyorlar” olduğu görülmektedir. Özellikle, mültecilere yapılan yardımlar ve verilen hizmetler, “işimizi elimizden alıyorlar,” ucuz iş gücü yarattıklarından şikâyet edildiği görülmektedir. Bir diğer tema ise “tehlikeli gerginlik” olarak ön plana çıkmaktadır. Medyada Suriyelilerle ilişkin çıkan haberlerden örnek başlıklar aşağıdadır:

‘Tehlikeli gerginlik’ (Konya): Suriyelilerin ev ve işyerlerine saldırı

‘Suriyelilere ırkçı saldırı’ (Urfa, 2018): “Bombadan kaçtık, burada da can güvenliğimiz kalmadı” (Evrensel gazetesi)

‘Çocuğa cinsel istismar’ (Denizli, Ekim 2018) “927 Suriyeli ilçeden tahliye edildi”.

‘Suriyeli kadına taciz’ (Sakarya, 2017) “Mülteci olmaları Suriyelileri saldırıya açık hale getiriyor.”

‘Suriyeli kadınların dramı: Tek çare evlilik’ (2018): Sosyolog Tuba Duman’ın araştırmasına göre Urfa’da kadın intiharlarının artmasının nedeni bu olabilir. Eril tahakkümün yerli ve mülteci kadınlar üzerinde yarattığı olumsuz etkileri göstermesi açısından ilginçtir.

Özellikle ekonomik eşitsizliklerin etnik gerilimlere neden olduğu görülmektedir. Örnek: “İzmir Torbalı’da tarım işçilerine saldırı olayı. Güneydoğu kökenli tarım işçileri Suriyelilere saldırdı.”

‘İzmir’de dağıtılan yardım kolileri gerginliğe neden oldu’ (İzmir, 2018).

‘Tehlikeli gerginlik: Mahallede Suriyeli istemiyoruz’ (Bursa, 2018).

‘Esnaf rahatsız: “işimizi yapamıyoruz”: Suriyeliler Göç İdaresi önünde kalabalıklar oluşturdu’ (İzmir, 2017).

‘Tansiyon: İzmir Torbalı Işıkkent deri fabrikasında Suriyelilerin Kürt işçilerin işini almaları gerilime neden oldu’ (İzmir, 2018).

‘Gitmesi gerekenler gidecek’: Belediye Suriyelilerden ilçeyi terk etmeleri için 3 gün verdi’ (Elâzığ, 2018).

‘Sosyal medyada Suriyeliler defolsun kampanyası başlatıldı’.

Sermaye sahibi olanlar (küçük burjuvazi) VS

Emekçiler

Türkiye kapitalizmine dahil edilmeye teşvik ediliyor / işgücünün karşılığını alamaması

Şekil 21: Mülteciler-Emek İlişkiseliliği

Suriyeli mültecilerin kendi içlerinde bir sosyo-ekonomik tabakalaşmayı barındırması Suriyeliler arasında rekabete neden olmaktadır. Yukarıdaki tabloda görülebileceği gibi, ekonomik sermaye sahibi olan Suriyeli mülteciler farklı alanlarda girişimci olarak iş yerleri açmakta, böylelikle kapitalist sisteme eklemlenmektedir. Düşük işlerde çalışan mülteciler ekonomik alanında kazanımlar için mücadele etmekte, nispeten kötü koşullarda yaşamlarını sürdürürlerken, sınıf habituslarının gerektirdiği şekilde çeşitli hayatta kalma stratejilerini kullanmaktadırlar.

Suriyelilerle yerel halk arasında yaşanan sorunların doğası ne olursa olsun, sorunlu alanlar altında çıkan tüm temaların temelinde ekonomik çıkar çatışmasının yattığı görülmektedir. Coğrafi dağılımına bakılırsa, sınır illerinde sorunların daha yoğun olduğu görülmektedir. Bu yoğunluk, bu illerde yaşayan Suriyeli sayısının fazlalığı ile açıklanabilir (Erdoğan, 2018).

Büyük kentlerdeki tablonun pek parlak olmadığı yapılan araştırmalarda ortaya çıkmaktadır. Eşitlik Forumu'nun Türkiye'de Ayrımcılık Algısı: Türleri-Failleri-Boyutları' başlıklı araştırma kapsamında gerçekleştirilen odak grup toplantılarında 'evinizi/eviniz olsa kime kiralamazsınız? Sorusuna verilen yanıtlarda 'mülteciler/göçmenler ve LGBTİ bireyler aynı oranda öne çıkmaktadır. (Eşitlik Forumu, 2018) Aynı şekilde Kadir Has Üniversitesi'nin yaptırdığı araştırmada da 'Komşum Eşcinsel, mülteci (%45,8), Ermeni, Rum olmasın' diyenlerin oranının yüksek olduğu görülmektedir (Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması, 102,103, [30.01.2019]. Fatih ve Başakşehir örnekleri üzerinden muhafazakâr habitus dönüşümünü kapanma ve dışlama pratikleri açısından ele alan bir doktora çalışmasında İstanbul'da yoğun bir Suriyeli nüfusun yaşadığı Fatih ilçesi sakinlerinin Suriyelilere karşı ciddi bir sosyal mesafe koyduğu ortaya çıkmaktadır (Özet, 2018, 176).

Resmi çevrelerce beslenen “ensar-muhacir” söylemi Suriyeli göçünün ilk yıllarında ortaya çıkabilecek olası çatışmaları engellemiş ve halkın tolerans düzeyini yüksek tutmasını sağlamıştır. Ancak son yıllarda yaygınlaşan “geri gönderme” söylemi ve Suriyelilerin artık “geçici” olmadıklarının anlaşılmasıyla gerginliklerin sayısında bir artış yaşanmaktadır. Buna ilişkin tüm kaygılara rağmen ülkedeki mülteci varlığına karşı “toplumsal kabul” seviyesinin hala çok yüksek olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmaktadır (Erdoğan, [28.02.2020]).

Son yıllarda Suriyeli girişimciler, ekonomik sermayelerini kullanarak büyük kentlerde dükkân ve mağazalar açarak ekonomik sermayelerini sembolik sermayeye dönüştürme imkânını yakaladılar. Fakat kamusal alanda Arapça tabelaların yaygınlaşması mültecilerin görünürlüklerini daha da arttırmakta, bu da yerleşik halkta dilden kaynaklanan rahatsızlıklara neden olmaktadır.

5.2. Görsel-İşitsel Göstergeler Üzerinden Ortaya Çıkan Sorunlar

Sembolik tahakküm eyleyicilerin sahip olduğu sermaye ile sağlanır. Burada dil bir sembolik tahakküm aracı olarak kullanılır. Diller arasında süregelen rekabet durumları dilsel alanda sorunlara neden olabilmektedir. Bu gibi durumlarda devletler ulusal birliği sağlamak için dil konusunda er veya geç müdahale etmek zorunda kalır. Birden fazla dilin konuşulduğu ülkelerde böyle örnekler vardır. Kanada gibi iki dilin resmi kabul edildiği ülkelerin yakın tarihinde dilsel gerilimler yaşanmıştır.

Kanada'nın Quebec eyaletinde Fransızca tabelaların zorunlu kılınması, kamusal alanda dil üzerinden bir takım sıkı kontrollerin uygulanması, tabelanın önemli bir görsel gösterge olarak toplumda gerginliklere yol açabileceğini kanıtlamaktadır.

Son yıllarda Türkiye'de görsel-işitsel göstergelerden kaynaklanan sorunlar dükkân sahiplerinin Arapça tabela kullanmaya başlamasıyla birlikte artış göstermiştir. Ayrıca bazı mültecilerin Türkçe öğrenmemeleri de tepki çekmektedir. Özellikle Urfa gibi şehirlerde bazı mültecilerin 'şehirlerin çeperlerinde' izole bir şekilde yaşamaları, Türkçe öğrenmelerini zorlaştırmakta, yerleşik halkla olan etkileşimlerini imkânsız kılmaktadır (Bozan, [02.01.2017])

Sadece dükkân sahipleri değil, belediye gibi kamu hizmeti veren kuruluşların Arapça tabelalar kullanması da halkın tepkisini çekmiştir. 2016'da İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Fatih ve Topkapı'daki sokak tabelalarına Arapça çevirilerini eklemesi sosyal medyada tepkiyle karşılanmıştır. Hatta Suriyeliler bile yapılan çevirilerin hatalı olduğunu söylemiştir (tr.sputniknews.com [15.07.2016]). Basında çıkan haberlere göre bu konuda bazı belediyelerin çeşitli önlemler aldıkları ve Türkçenin kullanılması yönünde gayretler içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. Gelen tepkiler üzerine TSE, 2017'de tabelalarda yabancı dil kullanımını belirli standartlara bağlamıştır: Tabelaların %75'i büyük harflerle ve Türkçe yazılacak, %25'i yabancı dillerde küçük bir şekilde yazılabilecektir (yenicag gazetesi.com.tr [26.06.2018]).

İstanbul'un Avrupa yakasında Suriyelilerin en yoğun yaşadığı ilçe olan Esenyurt'ta tepkilerden dolayı Arapça tabelalar kaldırılmıştır. Antep, Adana, Hatay ve İzmir belediyelerinin tabelaların kaldırılması girişimleri tabelaların görüntü kirliliğine neden olduğu argümanı ile birlikte 1929 harf devriminin bir maddesi gerekçe gösterilerek Arapça tabelaları kaldırma yoluna gitmişlerdir (Ekinci, Hülür, 2017, 11). Sultanbeyli'de MD ve KTM yakınlarında bulunan Suriyelilere ait dükkân, kafe ve restoranlarda çoğunlukla TSE standartlarına uyulduğu görülmüştür (saha notları, Ağustos 2018).

Her ne kadar dilden kaynaklı sorunların Sultanbeyli'de de yaşandığını gösteren örnekler olsa da⁴¹ Anadolu'nun diğer bölgeleriyle kıyaslandığında

⁴¹ Sultanbeyli'de yaşayan, ailesi muhafazakâr, üniversitede İngiliz Dili ve Edebiyatı eğitimi almış bir öğretim görevlisinin sözleri Sultanbeyli sakinlerinin Arapçanın kamusal mekânda konuşulmasından

Sultanbeyli'deki diller ve kültürlerarası etkileşimlerin daha uyumlu bir şekilde cereyan ettiği iddia edilebilir. Bu konuda ilçedeki STK'ların yerleşik halkla Suriyeli göçmenleri kaynaştırma konusunda olumlu etkileri olduğu söylenebilir. Örneğin, MD insiyatifiyle gerçekleştirilen kadınlara yönelik kahvaltı etkinliklerinin bir dilsel alışveriş ortamında geçtiği kurumun sosyal medya sayfasında belirtilmektedir. Bu gibi etkinliklere rağmen Sultanbeyli halkının Suriyeliler hakkındaki olumsuz algıları en azından toplumun bir kesiminde devam etmektedir.

5.3. Sultanbeyli'de Günlük Yaşantıdaki Farklılıklardan Kaynaklı Sorunlar

Bir önceki bölümde mültecilerle yerleşik halk arasındaki sorunlu alanların genel bir tablosu verildi. Bu bölümde, araştırmanın odaklandığı Sultanbeyli örneğinde yerleşiklerle Suriyeliler arasında günlük yaşantıdaki farklılıklardan kaynaklı sorunlardan örnekler verilecektir.

Nicel yaklaşımlar kullanılarak yapılan araştırmalar (Sönmez, Suleymanov, 2017, Erdoğan, 2018, IOM, 2019) Suriyeliler ve Sultanbeyli halkının ilçede genellikle uyum içerisinde yaşadıklarını göstermektedir. Ancak iki toplum arasında sorunlu alanların olduğunu gösteren nitel veriler de bulunmaktadır (Nazlı, 2017, Danış, 2018). Bu çalışma, nitel yöntemler kullanarak dış sosyolojiyle iç sosyoloji arasındaki diyalektik ilişkiyi ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Böylece arka plandaki görünmez yapılar görünür hale gelecek, “mücadeleli alanların”ın Sultanbeyli'deki yansımaları farklı eyleyicilerin bakış açılarıyla ortaya çıkarılacaktır.

Bourdieu, “mücadele” kavramının sadece sınıfsal mücadeleler anlamında kullanmadığını, bilimsel alandaki mücadelelerin de sosyolojinin araştırma nesnesi haline geldiğini söylemektedir (Bourdieu, 2016, 27). Bourdieu'nün ifade ettiği anlamda alanda süregelen mücadeleler daha çok alana girmeye çalışanlarla alanın eski sahipleri arasında gerçekleşmektedir:

“Biz çalışacağımız her alanda bir mücadele ile karşılaşacağımızı biliyoruz: özellikle, alana giriş bariyerlerini aşmaya çalışan yeni gelenler ve tekeli savunan ve rekabeti devre dışı bırakmaya çalışan egemenler arasında olan türden. Her defasında, bu mücadelenin aldığı belirli biçimleri detaylı biçimde araştırmak gerekir” (Bourdieu, 2016, 138).

rahatsız olduğunu göstermektedir: “Sultanbeyli'de sokakta yürürken Türkçe duyamaz hale geldik. Nereye gitsek Arapça duyuyoruz. Artık bu dilden tiksindik. Arapça duyunca derhal oradan uzaklaşıyoruz” (M.G. erkek (35) 20.06.2018).

Sahadan elde edilen veriler ve konuyla ilgili literatür incelendiğinde Sultanbeyli sakinlerinin mülteciler konusunda farklı yaklaşımlara sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Sultanbeyli’de Suriyeli mültecilerle yerleşik halk arasındaki anlaşmazlıklar öncelikli olarak ekonomik rekabetten kaynaklanmakla birlikte sosyo-kültürel farklılıklar ve kadınlar arası rekabetten kaynaklanan sorunlar da yaşanmaktadır.

Bir röportaja göre Suriyeli mülteciler, Sultanbeyli’deki yerleşik halkın kendilerini istemediklerini düşünmektedirler. Özellikle, “siz niye geldiniz ki buraya?” sorusundan bunaldıklarını söylemektedirler (Gazi, [16.08.2018]). Saha çalışması kapsamında görüşülen çevirmenlerden ikisi yukarıdakine benzer ayrımcı söylemlerle karşı karşıya kaldıklarını araştırmacıya aktarmışlardır.

Mücadele alanını belirleyen ana etmen olarak kentteki kısıtlı ekonomik kaynakların dağılımına yönelik bir mücadelenin varlığından söz edilebilir. Göç alanında konumlanan eyleyicilerin ellerindeki ekonomik sermaye miktarına göre bu alanda bir mücadeleye girdikleri görülmektedir. İlçenin yeni göçmenleri hayatta kalma stratejilerini ortak sınıf habitusları sayesinde devreye sokmaktadır. İlçeye yeni gelen göçmenler ekonomik alanda ilçeye önceden gelen göçmenlerle rekabet halindedirler.

Mültecilere yardım için ayrılan kaynaklar ilçe sakinlerinin tepkilerine neden olmaktadır. Sosyal hizmetler ve sağlık konusunda verilen hizmetlerin ilçede bulunan STK’lar tarafından yerleşik halktan uzak farklı mekânlarda verilmesi çeşitli spekülasyonlara neden olmaktadır (Nazlı, 2017, 10). Basında yer alan haberler, benzer tepkilerin Türkiye’nin başka şehirlerinde de yaşandığını göstermektedir. Buna benzer bir şekilde, İzmir’de mültecilere yardım kolilerinin dağıtılması semt sakinlerinin tepkisini çekmiştir.

Mültecilere yardım alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar kendi aralarında bir görünürlük mücadelesi içerisine girmektedirler ve ekonomik sermaye üzerinden birbirleriyle rekabete girmektedirler. Kurumların projeleri gerçekleştirebilmeleri için dışarıdan gelecek maddi kaynaklara gereksinimleri vardır. Bu kaynaklara erişimleri sahip oldukları sembolik sermaye miktarına göre belirlenmektedir. Elde ettikleri sembolik sermaye miktarı her kurumun mültecilere yardım eden STK’lar alanındaki konumlarını belirlemektedir.

2017 yılında Sultanbeyli’de yapılan Mülteciler Algı Çalışmasına göre, Sultanbeyli’de yaşayan yerleşik halk ile Suriyeliler arasında kültürel benzerlik konusunda çok ciddi bir algı farklılığı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır: Ankete katılan Suriyeliler %67,7 oranında ‘kültürel olarak Türklere benzeriz’ derken, Türkler, yüksek oranda ‘birbirimize benzemeyiz’ yanıtını vermiştir. Aynı şekilde, Suriyelilerin %43,8’i Türk komşularıyla dil sorunu yüzünden komşuluk ilişkisi kuramadığını belirtmiştir (Erdoğan, 2017, 90). Araştırmanın sonuçlarından biri olarak ‘Suriyelilerin yerel halka yönelik ortaya koyduğu sosyal yakınlık, Türkler tarafından ciddi bir mesafe şeklinde karşımıza çıkmaktadır’⁴² cümlesi Sultanbeyli’deki durumu özetlemektedir.

Suriyeli mültecilerle Türkler arasındaki görece kültürel benzerliklere rağmen dil farklılığı iki toplumun bireylerinin birbirleriyle kaynaşmasına engel olmaktadır. Bu engellerin aşılması için MD’de çeşitli programlar düzenlemektedir: Türkçe kursları, kahvaltılı buluşmaları, esnafla buluşmalar, mülteci meclisleri bunlardan bazılarıdır.

Sultanbeyli’de mültecilerin varlığı yerel halkta farklı derecelerde tepkilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yerel halkın rahatsız oldukları konular Türkiye’nin diğer bölgelerinde mülteciler ile yerleşik halk arasında günlük yaşantıdaki farklılıklardan kaynaklanan sorunlarla benzerlikler göstermektedir. Örneğin, Sultanbeyli Muhtarlar Derneği başkanı, ilçenin farklı mahallelerinde yaşayan ilçe sakinlerinin Suriyelilerin aralarında “yüksek sesle kavga ettiklerine” yönelik mahalle sakinlerinden şikâyetler aldığını söylemektedir: “Bir gün bize de saldıracaklarından korkuyoruz” sözleri Sultanbeyli sakinlerinin Suriyelilerle bir arada yaşama konusundaki korku ve endişelerini özetlemektedir (Erdoğan, 09.08.2018). MD tarafından organize edilen ‘hepimiz göçmeniz’ adlı konferansta Muhtarlar Derneği Başkanı bu kez mültecilere yapılan yardımlar konusunda söz almış, halkın bu konudaki rahatsızlıklarını konuşmacıya aktarmış ve dernek çalışanlarıyla gergin anlar yaşanmıştır (yetkiliyle görüşme, 07.08.2018).

Mülteciler Derneği adından da anlaşılacağı üzere Sultanbeyli ilçesinde yaşayan farklı uyruklardan mültecilere yönelik çalışmalar yapmaktadır. Ancak sunulan hizmetlerden ağırlıklı olarak Suriye uyruğundaki mülteciler

⁴² Vurgu araştırmacı tarafından yapılmıştır.

faaydalanmaktadır. Bir binada sadece Suriyeli mültecilere hizmet verilmesi Sultanbeyli sakinleri arasında tepkilere neden olmaktadır. Ayrıca kurum belirli aralıklarla üniversitelerde görev yapan akademisyenleri g konusunda konuşma yapmak üzere davet etmektedir. Kurumun davet ettiği g alanında yaptığı çalışmalarla tanınan bir akademisyenin konuşması sırasında Suriyelilerin yoğun bir şekilde yaşadıkları mahallelerin muhtarları söz almış, Suriyeli mültecilere yönelik yapılan projelere karşı çıkmış, fakat kurum çalışanları muhtarlara cevap vermiş ve Muhtarlar Derneği başkanı, yetkilinin ifadesiyle “susturulmuştur.”

“İnsanlar sizin arkanızda belediye var diye şikâyet ettiler. Bu yüzden çocuklarla sosyal uyum projelerine ara verildi. Sosyal alışmacılar zorlandılar” (proje asistanı, 07.08.2018).

Kurum yetkilisinin yukarıdaki sözlerinde kurumun Sultanbeyli halkı tarafından bir sivil toplum kuruluşu olarak algılanmadığı anlaşılmaktadır. Sosyal uyum projelerinin tam olarak ne işe yaradığının yerel halka anlatılmaması bu türden gerilimlerin yaşanmasına neden olabilir. Bourdieu alanı tanımlarken (Swartz, 179) alanların göreceli olarak özerkliğe sahip olduklarını, önemli lde kendi içsel gelişme mekanizmalarıyla yapılandıklarını, böylece dışsal çevreden bir dereceye kadar özerklik kazandıklarını iddia etmektedir. Oysa yukarıdaki örnekte Sultanbeyli’de STK alanının tam olarak özerkliğe sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

Bir sivil toplum kuruluşu statüsünde olmasına rağmen MD, belediyenin desteğini almaktadır. Kurumun dolaylı bir şekilde de olsa iktidar alanının nüfuzu altında olması diğer kurumların tepkisini çekmektedir.

5.3.1. Çevirmenlerin Anlatılarında Sorunlu Alanlardan rnekler

Saha çalışmasının tüm evrelerinde çevirmenlere Sultanbeyli’de karşılaştıkları zorluklar hakkında yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular soruldu: Yerleşik halkla hiç problemli anlar yaşadınız mı? Suriyeli olduğunuz için size hiç kötü davranan oldu mu? Size genelde nasıl davranılıyor? Diğer evirmenler veya kurum çalışanlarıyla sorunlar yaşadınız mı?

Türkmen asıllı evirmenlerden T.., işe alınırken yaşadığı deneyimlerini aktarırken kurumların çevirmen alımında etnik imtiyazları gözettiğini iddia etmektedir. Bu tür etnik ayrımlar gerilimlere neden olmaktadır. Suriye’deki etnik yapının bir sonucu olarak etno-kültürel farklılaşmanın Türkiye’de devam etmekte

olduğu ve çevirmenlerin işe alım süreçlerini etkilediği görülmektedir: “Aracı firma tercüman alımlarında Kürtleri tercih ediyor olabilir. Türkmenlere karşı bir ayrıcalık var” (T.Ç. erkek (20) 11.09.2017).

Buna benzer etnik gerilimler, Kürt kökenli bir Suriyeli çevirmenin deneyimlerinde ortaya çıkmaktadır. D.M., çeviriye başlamadan önce Suriyeli kadınların “modern görünümlü” olduğu için onu Türk sandıklarını, Suriyeli Kürt kimliğini Suriyeli danışanlardan sakladığını belirtmektedir.

Türkmen kökenli Suriyeli çevirmen, sonradan Türkçe öğrenmiş olan Suriyelilerin Türkçesini eksik bulmaktadır. Her ne kadar kendileri de Türkiye Türkçesine adaptasyon sürecinden geçmiş olsalar da ana dillerinin Türkçe olması öz algılarında kendilerini diğer Suriyelilere göre üst konumda gördüklerini göstermektedir: “Burada bazı Suriyeliler var. Türkçeyi sonradan öğrenmişler, fakat bazı Türkçe kelimeleri bilmiyorlar. Sokakta konuşulan dili bilmiyorlar. Yerel şiveleri anlamıyorlar” (T.Ç. erkek (20) Suriyeli Türkmen).

Türkmen asıllı Suriyeli çevirmen, Türkiye’de doğup büyümüş Arap kökenli çevirmenlere karşı da aynı yaklaşımı göstermektedir. “Biz Hatay Arapçasını eksik buluyoruz. Bizde olmayan kendine özgü kelimeleri var. Mesela *icles* (otur) gibi” (S.T. (24) erkek, Suriyeli Türkmen, 16.02.2017).

Arap kökenli Suriyeli çevirmen M.H.’nin deneyimleri bir Suriyeli göçmenin İstanbul’da başına gelebilecek olumsuz deneyimleri özetlemektedir: M.H.’nin önceden çalıştığı iş yerinde Türkçe bilmemesi tepkilere neden olmuş, bu yüzden patronların olumsuz tavırlarına maruz kalmıştır. M.H. çevirmenlik yapmaya başlamadan önce bir çanta atölyesinde çalışmıştır. İş yerinde Türkçe söylenenleri anlamadığı için patronunun kızgınlık dolu anlarıyla karşılaşmıştır. Sultanbeyli’de yaşayan Suriyeliler ve bazı kurum çalışanlarının örnek çevirmen olarak gördüğü M.H., şu an akıcı bir Türkçe konuşmaktadır. Türkçesini B2 seviyesine getirebilmek için mesai saatleri sonunda kurumun düzenlediği Türkçe kursuna devam etmektedir. M.H.’nin yaşadıkları eğitilmiş bir göçmenin İstanbul’da yaşadıklarını özetler gibidir. Bir göçmenin hiç Türkçe bilmeden başladığı yeni hayatında kısa sayılacak bir zaman diliminde büyük bir sıçrama yapabileceğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

M.H., 5 yıldır Türkiye’de yaşayan, akıcı bir Türkçe konuşan, eğitilmiş, Türkiye’deki hayatına uyum sağlamış bir Suriyeli görüntüsü çizmektedir. Bu

özelliklerine rağmen mülteci kimliğinden dolayı devlet hastanelerinde bazı doktorların olumsuz yorumlarına maruz kalmaktadır:

“Hastanedeki doktorların %80’i Suriyelilere tepki vermiyor. %20’si ters tepki veriyor. Sık sık “ne zaman gideceksiniz buradan?” diye soruyorlar. Ben de onlara: “gideceğiz, merak etme. Sen şimdi işini yap” diye cevap veriyorum” (M.H. erkek (27) 31.08.2018).

Çevirmen, taraflar arasında gerilimin yükselmemesi için doktorun sözlerini Suriyeli hastaya çevirmemeyi tercih eder. Bu durumda kendisi ayrımcı söylemlere maruz kalan çevirmenin Suriyeli hastanın tarafını tutması olasıdır.⁴³ M.H., doktor muayenelerinin çok hızlı bir şekilde sonlandırıldığını, hastanın şikâyetini dinlemeye vakit bulamadan görüşmenin çoğu kez verimli geçmediğini belirtmektedir. Bu gibi durumlarda çevirmen araya girerek doktora henüz hastanın işinin bitmediğini hatırlatmakta, şikâyeti tam olarak dinlendikten sonra hastanın gitmesine “izin verdiğini” söylemektedir.

Kurumun genç çevirmenlerden M.E.’nin İstanbul’un çeşitli kamusal mekânlarındaki olumsuz deneyimleri, toplumda Suriyeli mültecilere yönelik önyargıları göstermesi açısından çarpıcı örnekler sunmaktadır. Ayrıca Sultanbeyli gibi “muhafazakâr” bir yerleşim yerinde Suriyelilerle olumsuz ilişkilerin de yaşandığını kanıtlamaktadır: M.E., bir gün Sultanbeyli’de dolmuşa biner, dolmuşta Suriyeli kadınlar ve çocuklar bulunmaktadır. Çevirmen yaşadığı bu gerilimli anları aşağıdaki cümlelerle ifade etmektedir:

“Diğer yolcular Suriyelilere garip garip bakıyorlardı. Şoför, bir sürü çocuğun var, ama sen 1 yolcu parası veriyorsun diye onlara bağırdı. Onlar Türkçe bilmiyorlardı, ama ben söylenenleri anlıyordum ve şoförün bu tavrına çok üzüldüm. Bu yetmiyormuş gibi yolculardan yaşlı bir kadın “Suriyelilerin çocuk yapmaktan başka işi yok” diye bağırdı.”

Başka bir anekdotta yine bir kamusal alanda duyduğu yorumlar çevirmeni rahatsız etmiştir. “Savaştan kaçan gençler” söylemi Türkiye’de erkek Suriyeliler için kullanılan yaygın bir eril söylemdir (Kaya, 2017, 60).

“Geçen yaz ailemle birlikte Şile’ye denize gittik. Kalabalıktık. Bir ara yanıımızdaki Türk kadının kocasıyla konuşmalarını duydum: “Savaştan kaçıp buraya gelmişler. Genç çocuklar savaşıacağı yerde buraya gelmişler” (M.E. erkek (23) 23.02.2018).

5 yıldır Türkiye’de yaşayan ve bir Türk ile evli olan R.H., “Suriyelilerle ilgili önyargılardan, özellikle kadınlardan duyduğu “çalışmadan Türkiye’de iyi yaşadıkları” söyleminden rahatsız olduğunu ifade etmektedir (R.H. 08.05.2018).

⁴³ Araştırmacı da Kanada’da toplum çevirmeni olarak çalıştığı kurumlarda buna benzer ayrımcı söylemlerle karşılaşmıştır.

GIGM'in MD binasında bulunan şubesinde çevirmenlik yapan S.T. için durum pek farklı değildir. Türkmen asıllı olması, mükemmel bir Türkçe konuşmasına karşın Türkiye'ye ilk geldiği yıllarda yerleşik halktan bazı bireylerin ayrımcı davranışlarıyla karşı karşıya kalmıştır.

“Savaştan dolayı Türkiye'ye geldim. Muğla Üniversitesi'nde öğrenciydim. Türkiye'ye ilk geldiğimde Türkçem iyi değildi. O zamanlar şivem vardı. Cümlelerin sonunu getiremiyordum. Türk öğrenciler, bana mülteci anlamına gelen “müte” diye bir lakap taktılar, benimle alay ettiler” (S.T. erkek (24) Suriyeli Türkmen, 16.02.2017).

Görüldüğü üzere “göçmen” bireyin Türkmen asıllı olması ev sahibi toplumun bireyleri tarafından ötekileştirilmesine engel olmamaktadır. Aynı şekilde, Gaziantep'te yaşayan Türkmen Abdallar da Gaziantep halkı tarafından “Suriyeli” olarak kodlanmakta ve ötekileştirilmektedir (Ekinci, Hülür, Deniz, 2017, 373).

İzmir'de bulunan Halkların Köprüsü Derneği'nde gönüllü toplum çevirmenliği yapan G.Ö., mezhepsel, kültürel ve ideolojik farklılıkların çevirmenin Suriyelilere olan bakışında ilk başlarda etkide bulunduğunu şu sözleriyle itiraf etmektedir:

“Ben Hataylı Aleviyim. Suriyeli mülteciler, bizi düşman olarak görüyorlar. Esad'ın tarafındaymışın gibi düşünüyorlar. Eğer kalın çizgilerle bakarsak aslında onlarla aramızda çok fazla ortak nokta yok. Antakya insanında Suriyeli mültecilere karşı düşmanca bir bakış var. Ülkelerini sattılar, buraya geldiler diye bakılıyor” (G.Ö. kadın (30) 18.10. 2018).

Çevirmenin Suriyelilere olan yaklaşımı Türkiye'de Suriyelilere olan algıyı yansıtması açısından ilginçtir. Ayrıca, bireyler arasındaki ideolojik farklılıkların çevirmenin çeviri pratiklerine etkide bulunmadığını göstermesi açısından da dikkat çekicidir. Çevirmen, tüm olumsuz algılara rağmen Suriyelilere karşı insani bir yaklaşım göstermektedir: “Türkiye'de yaşama hakkı kimse tarafından sorgulanamaz. O yüzden, kültürel farklar yok oluyor, onlara el uzatabiliyorum, hayatlarına dokunuyorum.” Bu örnekte görüldüğü gibi, çevirmen sadece kültürel sermayesiyle yetinmeyerek toplumsal bir misyonla hareket etmektedir. Her şeyden önemlisi, önyargılarından arınma çabasıdır. Görüşmeci, bu özellikleriyle örnek bir toplum çevirmeni profili çizmektedir.

Bu bölümde Türkiye'deki mülteci karşıtı söylemlerin çevirmenler tarafından nasıl deneyimlendiği sahadan gelen örnekler ışığında açıklanmıştır. Suriyeli çevirmenler göçmen kimliklerinden dolayı ev sahibi toplumun bireyleri tarafından işyerlerinde ve kamusal alanlarda damgalanmaktadır. Dikkati çeken diğer bir nokta da Suriyelilerin kendi aralarında dışlayıcı pratiklere maruz kalabilmeleridir. Homojen

bir grup oluşturmeyan Suriyeliler arasındaki farklılıklar çalıştıkları kurumlarda çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Kurum uzmanlarının çevirmenleri hiyerarşide alt kademedede görme eğilimleri de gerilimli anlar yaşanmasına neden olmaktadır.

5.3.2. Çevirmenler ve Kurum Çalışanları Arasında Gerilim Yaratan Sorunlar

Bir kurumun iyi işleyebilmesi için çalışanlar arasında iyi bir sinerjiye ve ekip çalışmasına gerek duyulmaktadır. Ancak farklı meslek gruplarından bireylerin bir arada bulunması güç hiyerarşisinden kaynaklanan gerilimlere yol açabilmektedir. Taraflardan biri aşırıya kaçtığı zaman diğer taraftakilerle arasındaki denge bozulmakta, bu da gerilimlere neden olmaktadır. Kişiler arası gerilimler görüşmecilerin sözlerinde belirgin hale gelmektedir. Bu bölümde görüşmecilerin anlatılarından bu konuyla ilgili örnekler verilecektir. Öncelikle, Suriye kökenli çevirmenler arasındaki yasal statü ve dilsel sermaye farklılığı sorunlara neden olmaktadır. Çevirmenin ana dili Türkçe ve T.C vatandaşı ise daha düşük statüde olanlara karşı olumsuz yaklaşımlarda bulunabilmektedir. Göç alanında konumlanan göçmenler arasında da hiyerarşi ve tabakalaşmadan kaynaklı sorunlar mevcuttur. Aşağıdaki örnekte, T.C vatandaşlığını alan bir Suriyeli çevirmen Suriye’den tanıdığı, fakat T.C vatandaşı olmayan danışanlara karşı kötü muamelede bulunmaktadır, bu da kurumlar arası sorunlara yol açmaktadır:

“Göç İdaresi’nin tercümanı en ufak şeylerden şikâyetlere neden oluyordu. Danışanlara “size sıra vermiyoruz” diyormuş. Suriye’de sevmeydiği mahalle arkadaşları Göç İdaresi’ne gelince onlara kötü davranıyormuş. Diğer Suriyelilerle anlaşamıyorlar, Suriyeliler de tercümanı buraya şikâyet ediyordu. Ama tabii bu şikâyetlerin yarısından çoğu asılsız. Suriyeli tercüman T.C vatandaşı olunca sorun çıkabiliyor. Bir de üstüne tercüman Türkçe biliyorsa” (yetkiliyle görüşme, 31.08.2018).

Çevirmenler arasında farklı sermaye türlerinden kaynaklanan bir tabakalaşma bulunmaktadır. Bu tabakalaşma, mülteci/göçmen kimliği, yasal statüsü, etnik kökeni gibi ayrışmalarla kendini göstermekte ve gerilimlere neden olabilmektedir. Göçmen/yerleşik ayrımının ötesinde sosyal statü farklılıkları da çatışmalara yol açmaktadır. Tahakküm ilişkilerini belirleyen bir diğer unsur da tarafların sahip olduğu bilginin miktarıyla ilişkilidir. Dilsel sermayesine ek olarak Suriyeli danışanın mahrem bilgiler veya belirli bir Suriyeli topluluk hakkında sosyo-kültürel bilgilere sahip olan çevirmen, kurum çalışanları önünde güç kazanmaktadır. Kurum çalışanları da mesleki bilgileri sayesinde güç hiyerarşisinde konumlanmaktadır.

Çevirmen ve diğer kurum çalışanları arasında gerilime dönüşebilen etkileşimlere en iyi örnek, KTM’de görevli bir çevirmenin anlatısında ortaya

çıkılmaktadır. Her ikisi de T.C. vatandaşı olmasına rağmen çevirmen ile sosyal çalışmacı arasında sosyal statü ve mesleki ayrımlar nedeniyle sorunlar çıkabilmektedir. Sözü geçen görüşmeci, Urfalı kökenli ana dili Arapça olan bir çevirmendir. Sultanbeyli’de Suriyeli romanların yaşadığı semte sosyal çalışmacıyla birlikte gider. Ev ziyaretlerinden birinde sosyal çalışmacı ayrımcı bir dil kullandığı için çevirmeni eleştirir. Çevirmen üniversitede Tarih bölümünde öğrenim görmüştür. Öğrenim gördüğü dalın başka bir alan olmasından dolayı “sen ne biliyorsun Suriyeli Romanların hayatlarını? diyerek çevirmene tepki göstermiştir, Ayrıca çevirmeni Romanlara karşı ayrımcı sözlerinden dolayı eleştirmiştir. Bunun üzerine çevirmen, “(Romanları) benden daha iyi mi bilecek? Ben Urfalıyım, oranın kültürünü, Sultanbeyli’de yaşayan Domların (Suriyeli Romanların) yaşantılarını ondan daha biliyorum” diyerek sosyal çalışmacıya yanıt vermiştir (M.İ., erkek (30) 17.11.2018).

Bu örnekte, sosyal çalışmacının ait olduğu alanı koruma refleksiyle hareket ettiği görülmektedir. Alana giriş tekeli elinde tutmaya çalışanlarla alana girmeye çalışanlar arasında gerçekleşen bir mücadele söz konusudur. Sosyal çalışmacı, kendi alanına (sosyal hizmet alanı) girmeye çalışan çevirmene karşı tepki göstermektedir. Ayrıca çevirmenin kültürel sermayesi iki kurum çalışanı arasında sorun yaratmaktadır. Çevirmen, kurumun beklentilerine göre hareket etmemiş, bir kültürel aracı gibi davranmış ve kuruma eleştiriler getirmiştir. Bunlardan dolayı diğer çalışanlar tarafından kurumun merkezi yönetimine şikâyet edilmiştir (saha notları, 17.11.2019).

Bir diğer örnekte, yapılan çevirinin eşdeğerliği/çevirmenin güvenilirliği konusunda çevirmen ile psikolog arasında gerilimler yaşanmaktadır: Çevirmen ile psikolog uyuşturucu kullanan bir Suriyeli ailenin evine birlikte giderler. Danışanın anlatısını sürekli değiştirmesi çevirmeni zor durumda bırakmaktadır. Psikolog, çevirmenin söylediklerine eklemeler yaptığını düşünmektedir. Bunun sonucu olarak çevirmen, her ikisi karşısında kendisini mağdur ve mahçup hissetmektedir. Çevirmenin psikoloğa karşı devamlı savunma halinde olması üzerinde büyük bir psikolojik baskı yaratmaktadır. Anlaşıldığı gibi gergin bir ortamda geçen çeviri seansı boyunca çevirmen psikoloğa “eksik çeviri yapmadığını” söylemek zorunda kalmaktadır.

“Ben şimdi çeviri yapıyorum ya. Yanındaki arkadaş (psikolog) çeviriyorum. Arkadaş bana şey diyor: sen mi yanlış çeviriyorsun onlar mı yanlış söylüyor? adam sürekli söyledikleri değişiyor. Diyor: ‘sen çevirmeyi yapamıyorsan başka bir arkadaş çağırayım’. Tabii ki

elhamdülillah mahçup oldum. Ama diyorum ki adam yanlış söylüyor işte. Birşey söyledikten sonra vazgeçiyor, başka bir şey söylüyor. Psikoloğa açıklama yapıyorum. Sonra söylediklerimi bir anda değiştiriyorum. Değiştirince diyor ‘sen yanlış çeviriyorsun’. Mesela bundan zorlanıyorum. Psikolog Arapça bilseydi beni anlardı. Ama anlamadığı için işte ‘sen sürekli başka bir şey söylüyorsun’ diyor” (M.E. erkek (23) 23.02.2018).

Bourdieu’nün düşünümsel sosyolojisinde gözlem yapan (araştırmacı) zamanla gözlemlediği nesnenin bir parçası haline gelmektedir. Bu bağlamda araştırmacı da saha çalışmasının farklı dönemlerinde kurum çalışanlarıyla zaman zaman gerilim yaratan deneyimler yaşamıştır.

5.3.3. Kurum Çalışanlarıyla Araştırmacı Arasındaki İlişkiler

Saha araştırması boyunca kurum çalışanları ile olan ilişkiler inişli-çıkışlı seyretti. Sosyal çalışmacı, insan kaynakları uzmanı, idari amir, etkinlik görevlisi gibi kurum çalışanlarıyla yer yer gerilimli anlar yaşandı. İlk olumsuz deneyim, araştırmacı kurumdaki resmi yazışmalar sonucunda izin alarak araştırmaya başlamış olmasına rağmen, araştırma sürecinin ortalarında (Ocak 2018) kurum yetkilisinin şüpheli ve engelleyici davranışlar göstermesiyle başladı. Diğerinde sosyal çalışmacılardan biri ile olumsuz etkileşimler yaşandı. Saha notlarında bu anlar şöyle ifade edilmektedir:

“İki çevirmenle görüşme yapmak için randevu aldım. Kuruma geldiğimde kuruma olmadıklarını öğrendim ve hayal kırıklığı içerisinde sosyal hizmetler birimine çıktım. Sosyal çalışmacılardan birini aradım, telefonunu açmadı. Kuruma gelince karşılaştık. Çevirmenlerle görüşme yapamayacağımı anlattım, ofisteki çeviri seanslarını gözlemlemek istediğimi söyledim: Soğuk ve sert bir şekilde, “sadece bazı görüşmeler olabilir” dedi. Bunun üzerine, oradan uzaklaştım. Başka sosyal çalışmacının yakınındaki sandalyeye oturdum. Birkaç hafta önce otobüste beraber seyahat ettiğimiz sosyal çalışmacının bu kez bana böyle davranmasından rahatsız oldum. Çeviri yapılırken araştırmacının konuşulan konuları duymasını istememiş olabilir. Kurumsal kısıtlar devreye girmiş olabilir” (saha notları, 24.11.2017).

Yetkili kurumun “konuşmasına izin verdiği kişidir” ve aynı anda kurumu teslim etmektedir. Yetkilinin aslında kurum dışından gelen kişilere böyle davranmasından kendisinin de rahatsız olduğunu başka bir kurum çalışanı söylemektedir. Burada kurumun arka planındaki görünmez eyleyicilerin devreye girdiği (kısıtlar) akla gelmektedir.

Yine aynı şekilde kuruma yetkili konumda olmayan diğer çalışanlarla ve çevirmenlerle tekrar görüşme yapma talebinde bulunulduğunda bazı kurum çalışanlarının engellemeleri ve olumsuz tavırlarıyla karşılaşıldı. Örneğin, “sosyal uyum” etkinliklerinden sorumlu kişi telefonla randevu almak istediğimizde “şimdi yoğunuz, Ramazan’da gelin...şu gün gelin” sözleriyle birçok kez araştırmacıyla görüşmek istemediğini ima etti. Çevirmenle görüşmek için yetkilinin ofisine

gittiğimizde “uygun olmadığını” söyledi. Araştırmacının saha notlarında görevliyle yaşadığı gerilimli anlar şöyle ifade edilmektedir:

“Görevlinin beden dilinden çevirmen ile görüşmemi istemiyor gibi bir hali olduğunu hissettim. Buna anlam veremedim. Acaba ocak ayında beni yetkililere şikâyet eden kişi o olabilir mi diye düşündüm” (saha notları, 08.05.2018).

İnsan kaynakları yetkilisiyle ikinci kez görüşme yapmak istediğimizde bir önceki kurum çalışanının hal ve tavırlarına benzer bir şekilde beden dilinde ve konuşma biçiminde olumsuz tavırlara girdiği gözlemlendi.

Her STK’nın kendi bilgi üretim sistemine sahip olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla kurumun araştırmacıyla her türlü bilgiyi paylaşmak zorunda olmaması anlaşılabilir bir durumdur. Başka bir deyişle, her kurum, kimlerle hangi bilgilerin paylaşılması gerektiğine kendi karar vermektedir. Kurumun şeffaflık anlayışı o kurumun yönetimi tarafından belirlenmektedir. Araştırmacı ile kurum çalışanları ile yaşanan gerilimler, bilgi paylaşımı üzerinde kimin tekeli tuttuğu konusu üzerinden yaşanmaktadır. Bilgi paylaşımı konusunda karar veren merciler arka planda görünmez bir pozisyonadadırlar. Bilgi sahibi olmak aynı zamanda güç sahibi olmak anlamına gelir. Dolayısıyla kurumun işleyişiyle ilgili bilgilerin kimle ve ne zaman paylaşılacağı bilgiyi elinde tutanların elindedir. Kurum bu şekilde davranarak kurum çalışanları aracılığıyla sembolik sermayesini güçlendirmektedir.

Son yıllarda Türkiye genelinde yaşanan mülteci karşıtı yaklaşımların yansımaları çevirmenlerin anlatılarında belirgin hale gelmektedir. Sultanbeyli’deki sorunlu alanlar ise çok katmanlı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. İlk çevirmenlerin Türk toplumunda yaşadıkları öznel deneyimlerinde, ikinci aşamada kurum içerisinde diğer çalışanlarla yaşadıkları çatışma ve rekabet biçiminde, son olarak ta araştırmacının kurum içinde kendi yaşadığı deneyimlerde ortaya çıkmaktadır. Kısacası toplumun genelinden başlayarak kurumlara kadar inildiğinde göç alanı, STK alanı, çeviri alanı gibi farklı alanlarda yaşanan mücadelelerin izleri net bir şekilde hissedilmektedir. Peki mülteci özne kimdir? Göçmenlik sabit bir kimlik midir? Bir sonraki bölümde mülteci öznenin kim olduğunun yanıtı verilmeye çalışılacaktır.

5.3.4. Mülteciyi Tanımlama Girişimi

Bu çalışma, toplum çevirmenliği yaparak hayatını kazanan büyük çoğunluğu Suriyeli mültecilerden oluşan görüşmecilerin çeviri alanında tüm eyleyicilerle

birlikte nasıl hareket ettiklerini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Bourdieu, özne ile yapı arasındaki ikiliğe son vermek amacıyla bir alternatif olarak geliştirdiği habitus kavramıyla sadece öznelliğe vurgu yapan yaklaşımlardan kaçınır ve “biyografik yanılsama” riskine karşı dikkatli olunması konusunda uyarıda bulunur. Yine de bu çalışmada çeviri sosyolojisinin yönteminin yanı sıra etnometodolojinin yaklaşımından yararlanılmıştır. Etnometodoloji, ampirik gerçeği inceledikleri insanların bakış açısıyla açıklamaya çalışır. Bunun için “dil”in önemi üzerine durur ve sosyal realitenin “özel” boyutuna önem verir. Bu bakış açısıyla, bu çalışmada toplum çevirmenlerinin herşeyden önce birer birey oldukları göz önünde bulundurulmaya çalışılmıştır. Çünkü araştırmaya katılan her toplum çevirmeninin hayat hikâyesi birbirinden farklıdır; oysaki göçmen olma durumları şu anki durumlarına işaret etmektedir. Suriyeli olmaları ise kimliklerinin bir parçasıdır. Görüşmecilerin anlatılarında göçmen kimliklerinin değişmekte ve dönüşmekte olduğu sonucu çıkmaktadır.

Göçmenlik doğası gereği “yersiz yurtsuz”luk kavramına gönderme yapar. Türkiye’de doğan Suriyelilerin durumu da bu kategoriye girmektedir. Şu ana kadar Türkiye’de doğan 500.000’den fazla Suriyeli bebek “vatansız” dır. Yani ne Suriyeli ne de Türk vatandaşdır (Hacaloğlu, [29.09.2019]). Bourdieu, göçmen kimliğini tanımlarken Platon’dan esinlenerek “atopos” kavramını kullanır. Atopos, yani toplumsal uzamda ve sınıflandırmalarda yeri olmayan, yerinden edilmiş, iki arada kalmış biridir. Var olmayla var olmama arasındaki sınır üzerindedir (Sayad, 2014, 14).

Görüşmeciler Türkiye’de göçmen olarak yaşadıkları deneyimlerini nasıl tanımlamaktadır? Mülteci özne kimdir? Kendini nasıl tanımlamaktadır ve nasıl görmektedir? Kimliği, aidiyeti, algı ve beğeni şemaları nedir? Türkiye’de yaşayan Suriyelilere dair yerel halkta bir takım olumsuz algılar olsa da genelde savaştan kaçan, madun insanlar olarak görülmektedir.

Her şeyden önce bir topluluğu “Suriyeli” olarak genelleştirmek, hayali bir cemaat olarak görmemek gerekmektedir. Simmel’in yabancı tanımında yabancı:

“Bir ülkeye, şehre, ırka ve benzerine yabancı olan biri için vurgulanan, yine bireysel bir şey değildir; pek çok diğer yabancıyla ortaklaştığı ya da ortaklaşabileceği bir nitelik olarak kökeninin yabancı oluşudur. Bu nedenle, yabancılar birey olarak algılanmaz pek, belirli bir tipte yabancılar olarak algılanırlar” (Ünsaldı, 2016, 33).

Bu tanıma göre hareket ettiğimizde hangi Suriyeliden bahsedilmektedir? Saha gözlemlerinde çok farklı Suriyeliyle karşılaşmıştır. Metrobüste mendil satan kız çocuğu mu? Sapanca gölü kıyısındaki kafenin sahibi tarafından ‘sahiplenilmiş’ Suriyeli gençler mi? Kadıköy’deki kolektif kafede çalışan hipster görünümlü, saçları rastalı Suriyeli gençler mi? Beyoğlu’nda mülteci kadınlar hakkında yayınlanan bir kitabın lansmanında tanıştığımız Afrinli öğretmen kadın mı? Sultanbeyli’de Türkçe konuşan pastane sahibi mi? Sultanbeyli’de sattığı kahvenin ulus ötesi yolculuğunun hikâyesini anlatan Suriyeli girişimci mi? Aniden araştırmacıya tutması için bir bebek veren, Suriye’de mühendisen Türkiye’de çevirmen olan, mükemmel bir Türkçeyle konuşan genç kadın mı?

Bir kurum yetkilisinin doxasında Sultanbeyli’de yaşayan Suriyeliler büyük oranda kırsal kökenli, fotoğraf sanatından anlamayan, düşük kültür seviyesinde bir grup olarak algılanmaktadır. Yetkilinin söylemi yerleşikler ile Suriyeliler arasında bir “ayrım” mekanizmasının varlığını göstermesi açısından ilginçtir. Hâlbuki araştırma kapsamında görüşme fırsatı bulduğumuz Suriyeli çevirmenler arasında eğitimli, üniversite mezunu ve akıcı bir şekilde İngilizce ve Fransızca konuşanlar da bulunmaktadır. Suriyelilerin bir kısmının kentli orta ve orta üstü sınıf habitusuna sahip bireyler olduğu görülmektedir. Saha ziyaretlerinde kuruma hizmet almaya gelen modern giyimli, makyajlı ve kentli bir görünüme sahip Suriyeli mülteci kadınlar araştırmacının dikkatini çekmiştir (saha notları, 31.08.2018).

O halde Suriyeli mülteci özne kendisini nasıl görmektedir? Mülteci mi? Göçmen (muhammir) mi? Suriyeli mi? Görüşmecilerin öznel dünyasında ontolojik ve toplumbilimsel karşılığı nedir? Bu noktaları anlayabilmek için MD’ye yaptığımız ziyaretlerden birinde 4 Suriyeli çevirmen ve derneğe hizmet almaya gelen 3 Suriyeli mülteci kadına kendilerini nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Bazıları soruyu anlamadı, bir çevirmen aracılığıyla soruya açıklık getirildi. Aşağıda aldığımız yanıtlardan örnekler görülebilir:

Görüşmeci, Arapça olarak “ne mülteci ne misafir, ikisinin arasında” yanıtını verdi. Resepsiyonda bulunan Suriyeli çevirmen çevirisini yapmaya çalıştı, fakat tam Türkçe karşılığını bulamadığını belirtti. Resepsiyonda çalışan Suriyeli genç bir kadın çevirmen:

“Onlara benzer bir şey. Buradan memnunum, alıştım, ama ne Türk gibiyim ne de mülteci” (29.08.2018).

Bu iki yanıtta Suriyelilerin bir kimlik belirsizliği yaşadıkları, melez bir kimliğe sahip oldukları sonucu çıkarılabilir. Üst katta bulunan sosyal danışmanlık bölümünde aynı zamanda yönlendirme görevini de üstlenen genç bir Suriyeli çevirmen, Türkçe öğrendiği için kendini tam olarak yabancı olarak hissetmediğini vurgulamaktadır (B.C (21) 31.08.2018). “Yabancı gibiyim, ama yabancı hissetmiyorum, dil öğrendim için...”

Yaşadıkları ülkenin dilini öğrenmenin göçmenlerin yaşadıkları topluma uyum sağlamalarında ne kadar önemli olduğu B.C.’nin anlatısında görülmektedir: “Savaşta etkilendim. O yüzden Suriye’ye gidemedim. Arkadaşlarımı özliyorum. Ama artık İstanbullu oldum yani, dil var”.

Giyim tarzı, duruşu, saygılı tavırları, gülümseyen mimikleri ile kentli bir habitusun taşıyıcısı olan genç çevirmen B.C.’ye göre Sultanbeyli halkı Haleplilerden daha ‘köylü’ görünmektedir. B.C., Sünni inancına mensup olmasına rağmen Hazreti Ali’yi simgeleyen bir kolye takmaktadır; Hz. Ali’ye hayran olduğunu gizlememektedir. Bu örnekte görüldüğü gibi, Suriye’de farklı mezheplere ait olan bireylerin birbirlerine karşı toleranslı oldukları görülmektedir. B.C., ileride Türkçeyi tam ve kusursuz bir şekilde öğrenmek, sonrasında üniversite eğitimi almayı hedeflemektedir. Türkçesini ilerletmek için Türk kanallarını izlemektedir; ‘Ertuğrul Diriliş’ dizisinin bir müdavimidir. Kemal Sunal filmlerini çok sevdiğini söylemektedir. B.C.’nin habitusu, diğer bir deyişle, çocukluktan itibaren sosyalleşmeyle birlikte geliştirdiği beğeni ve ayırım algıları, kadim ve köklü bir kent olan Halep’te oluşmuştur. Ağırlıklı olarak kırsal kökenli göçmenlerin yaşadığı Sultanbeyli’de kendini bir kentli olarak tanımlamaktadır.

İstanbul’da yaşayan Suriyeli mültecileri konu alan bir filmde geçen bir sahnede Halepli gençlerden biri Beyoğlu’nda dolaşırken aniden karşısına çıkan bir sokak hakkında “burası bana Halep’in sokaklarını hatırlatıyor” şeklinde bir tepki verir. Filmin İstanbul’da mülteci olarak yaşayan amatör oyuncular her ikisi de kadim Doğu Akdeniz şehirleri olan Halep ve İstanbul arasındaki benzerlikleri vurgulamaktadır. Halep ile Anadolu arasında Osmanlı İmparatorluğu’ndan beri devam eden güçlü tarihsel, dinsel ve kültürel bağlar bulunmaktadır. Dolayısıyla

Kaya'nın tespitinde olduğu gibi Haleplilerin yaşamak için Türkiye'yi seçmeleri sadece coğrafi yakınlıkla açıklanacak bir şey değildir (Kaya, 2017, 12).

Habitus ile mekân arasında dolaysız bir ilişki bulunmaktadır. Bireyin çocukluktan itibaren yaşadığı mekânda deneyimlediği sosyalleşme süreci habitusu şekillendirir, habitus aynı zamanda bireyin sosyal-mekânsal çevre içerisindeki rolü ve bilincini içerir (Hillier ve Rooksby, 2002, 5'den aktaran Özet, 2018, 170). Bu örneklerin ışığında kentli habitusun mekân üzerinden ortak habitusları tekrar ürettiği söylenebilir.

4 yıldır Türkiye'de yaşayan, kusursuz bir Türkçe konuşan H.A, 6 aydır kurumda hastane çevirmeni olarak çalışmaktadır. Her ne kadar dil engelini aşmış görünse de H.A.'nın Türkiye'ye uyum süreci ancak vatandaş olmasıyla tamamlanabilecek bir süreçtir: "Kendimi nasıl tanımlarım bilmiyorum henüz. Karar vermedim. Önemli olan vatandaşlık, o olmayınca zor. Bir şey diyemem".

6 yıldır Türkiye'de yaşayan S.N., kendisini " güçlü bir kadın" olarak tanımlamaktadır: "Savaştan çıktım, bir şey bilmiyorsunuz. Tek başına başardım." S.N., İstanbul'a gelmeden önce Türkiye'nin büyük şehirlerinde yaşamıştır. Ailesi Suriye'de kalmıştır. İstanbul'da sadece dayısı yaşamaktadır. İstanbul gibi büyük bir şehirde tek başına hayatta kalma mücadelesi vermesi çevirmeni güçlendirmiş ve dayanıklılığını arttırmıştır. Kurumda birlikte çalıştığı psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarının takdirini kazanmıştır: "Bana üniversiteden mezun olmuş gibi görünüyorsun diyorlar, ben de öyle hissediyorum" sözleri çevirmenlik yapmanın ve yaptığı işin beğenilmesinin çevirmene özgüven kazandırdığını göstermektedir (S.N. kadın (25), 31.08.2018).

Bir başka çevirmen için vatandaş olmak etnik kökeninden dolayı hak edilmiş bir statüdür. Türkmen kökenli olmasına rağmen henüz vatandaş olamaması onu rahatsız etmektedir (M.M. (25) erkek, Mayıs 2019).

Suriyeli mültecilerin hukuki bir tanımını vermek için tasarlanan ve 2014 yılında yürürlüğe giren geçici koruma statüsünün Suriyeliler için bir belirsizlik kaynağı olduğu düşünülmektedir. Bu yüzden, mülteciler için resmi bir statüye erişmek, Türk toplumuna entegrasyon sürecinde önemli bir aşamadır. Resmi statüye sahip olmak, aynı zamanda ev sahibi topluma entegrasyonları için belirleyici bir rol

oynamaktadır. Suriyelilerin mülteci statüsüne sahip olmamaları ve geçici statüleri kendilerini Türk toplumuna ait hissetmelerine engel olmaktadır.

Bourdieu, habitusu tanımlarken bir kişinin nasıl bir diğerine tam olarak benzemediği gibi tek bir habitustan bahsedilemeyeceğini söyler. Ortak özellikleri olan bireyler ortak habituslar oluştururlar. Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, tek bir Suriyeli mülteci profili çizmek mümkün değildir. Saha çalışması boyunca karşılaşılan Suriyeli mülteciler arasında kentli ve eğitilmiş olanlar da bulunmaktadır. Beden dili, giyim, algılama ve beğeni şemalarının yerel halkla (kırsaldan kente göçmüş Sultanbeyliler) tam olarak uyumlu olmadığı da dikkati çeken noktalardandır. Sultanbeyli’de görüştüğümüz Suriyeliler, henüz kendilerini yerli olarak tanımlamamakta, daha çok arada kalan bir kimlik profiline sahip oldukları görülmektedir. Burada oluşmakta olan melez kimlikler söz konusudur. Post-kolonial bağlamda gerçekleşen tahakküm ilişkilerinin sonucu göçmenlerin kültürel kimliğin değişime uğrayarak yeni olasılıklara açılan üretici bir ara alan, yeni kültürel anlam ve üretim biçimleri alanı olarak “üçüncü alan”larda varolduklarına dikkat çeken Homi Bhabha’nın işaret ettiği gibi (Bhabha, 1994, 4) Türkiye’nin büyük şehirlerindeki diasporik mekânlarda hayata tutunmaya çalışan Suriyeli mültecilerin gelecekte ne tam Suriyeli ne de tam bir Türk olarak, “üçüncü alanlar”da- yaratıcı, farklı ve serbest alanlarda- varlıklarını sürdürebilecekleri ön görülebilir.

5.3.5. Araştırmaya Retrospektif Bir Bakış: Sonuç Gözlemleri

2019 yılında kurumlara yapılan ek ziyaretler dışında saha çalışması ağırlıklı olarak Temmuz 2017-Eylül 2018 arasında gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmasının başlangıcından üç yıl geçmiş olması araştırmaya retrospektif bir bakış gerektirmektedir.

Çevirmenlerin çevirmenlik mesleğine geçiş süreci otomatik olarak değil bir deneme-yanılma sürecinin sonucunda gerçekleşmektedir. Bu süreç boyunca çevirmenin mesleki bir tanımının olmaması diğer meslek gruplarıyla çatışmalı durumlara neden olmaktadır. 2011’de başlayan Suriye krizi sınır illerinde yaşayan birçok vatandaşın sahip olduğu kültürel sermayesini ekonomik sermayeye dönüştürme imkânını verirken, farklı alanlar arasında bir çatışma ve rekabet ortamına yol açmaktadır. Alanlar arasındaki sınırların belirsizliği toplum çevirmenliği alanına da yansımaktadır.

Sığınmacılara yardım eden bir STK'nın eski bir çalışanıyla yapılan görüşmede alanlar arasındaki çatışmanın boyutları ortaya çıkmaktadır. Suriye krizi patlak verdiğinde sınır illerinde yoğunlaşan mülteci nüfusunun gereksinimlerini karşılamak için, Hatay ve Urfa gibi illerde yoğun bir şekilde çevirmen gereksinimi ortaya çıktı. Dolayısıyla bu illerde yaşayan çift dilli vatandaşlar çevirmen olarak işe alındılar. Aynı zamanda saha çalışanı olarak kullanıldılar. Türkiye Sosyal Hizmetler Derneği buna karşı çıkmış, bu sebeple saha çalışanı pozisyonu yaratılmıştır (F.C. erkek (40) 03.09.2019). Gerçekten de ilanlara bakıldığında “tercüman” ilanları yanında “saha çalışanı” ilanları da göze çarpmaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de gerçekleşen karma göç hareketleri sonucunda farklı dil kombinasyonları ortaya çıkmış, bunun doğal sonucu olarak bu dilleri bilen toplum çevirmenleri Türkiye’de ve Yunanistan’da acil ihtiyaçları karşılamak amacıyla pragmatik saiklerle işe alınmışlardır. Bununla birlikte, görev tanımı çok iyi belirlenmemiş bir yeni meslek grubunun oluştuğu görülmektedir. Türkiye’de “oluşmakta olan yeni toplum çevirmeni habitus”larından bahsedilebilir. Diğer bir ifadeyle, profesyonel bir çevirmen habitusunun henüz tam olarak oluşmadığı görülmektedir. Çünkü bu çevirmenlerin henüz bir meslekleri yoktur. Burada, ontolojik zeminin kayganlığı söz konusudur. Zira çevirmenliğin dağınık bir konum olarak algılandığı, net bir görev tanımı olmadığı anlaşılmaktadır. Bu çok şemalı, çok eylemselliğe gönderen bir duruma işaret etmektedir.

Araştırmacı, bazı çevirmenlerin anlatılarında “bugün bu işi yaptıkları, yarın başka bir işe geçebilecekleri” izlenimini edinmiştir. Gerçekten de çevirmenlerin mesleki farkındalıkları henüz oluşmamış olmakla birlikte kırılgan ve müphem bir zeminde hareket ettikleri görülmektedir. Örneğin çevirmenlerden biri, gelecekte ticaret işine girmeyi düşündüğünü, bir başkası uluslararası bir finans kurumunda çalışmayı istediğini belirtmiştir. Her ikisinin de çevirmenlikten başka bir meslek grubunda çalışma motivasyonu ekonomiktir. Birinde alacağı komisyonlar kazancını artıracığını düşünürken, diğeri yabancı para birimiyle alacağı maaşın gelirini kat ve kat arttıracığını düşünmektedir. Çevirmeni iş değişikliğine götüren motivasyonlardan biri de gelecek kaygısıdır, ekonomik sermayenin arttırılmasıyla bu durumun üstesinden gelinebileceği düşüncesi hâkimdir. Çevirmenlik kişinin hayatında bir süre yapılabileceği bir iş dalı olarak görülmemekte, daha kârlı ve garantili işlere yatırım yapılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır.

Araştırmanın bulgularından biri de çevirmenlerin birçoğunun çeviri eğitimi almamış kişilerden oluşmasıdır. Çünkü profesyonel çevirmen sayılabilmek için iki dile hâkim olmak yeterli görülmemektedir. Çevirmenin konuyla ilgili yeterli bir terimce, genel kültür ve yaşadığı ülkenin kanunlarını ve yaşam koşullarından da haberdar olması gerekir. Amatör çevirmenler -bunlar ailenin genç bireyleri ve çocuklar olabilir- bu özelliklere sahip olmayabilirler.

Türkiye’de de bazı batı ülkelerinin ilk evrelerinde, Kaliforniya örneğinde olduğu gibi profesyonel olmayan çevirmenlerin kullanıldığı görülmektedir. Jonathan Ross, Kürtçe çevirmenler üzerine yaptığı çalışmasında Güneydoğu Anadolu bölgesinde bulunan hastanelerde doktorların Türkçe bilmeyen hastalarla iletişimi hastanın çocuklarıyla veya akrabalarıyla sağladığını söylemektedir. Aynı şekilde, Sakarya’da yaşayan mültecilerin dil gereksinimleri hakkında yapılan nicel bir araştırmaya göre Sakarya’da “profesyonel olmayan çevirmen”lerin tercih edildiği görülmektedir (Şan, Koçlu, 2018, 14).

Araştırmanın odaklandığı MD’de çalışan toplum çevirmenlerinin sahip oldukları niteliklerine dayanarak “profesyonel olmayan çevirmen” kategorisine daha yakın oldukları söylenebilir. Bu duruma bir örnek vermek gerekirse, bir çevirmen aynı anda resepsiyonda çalışırken kuruma ait broşür, katalogların çevirisini yapmaktadır. Yazılı telefon klavyesini kullanarak yaptığı çevirileri daha sonra bilgisayarına aktarmaktadır. Çevirmen bu şekilde kendine özgü bir pratik çalışma stratejisi geliştirdiği görülmektedir. Bu gibi çeviri stratejileri bir işletim sistemi gibi çalışan çevirmen habitusunun eseridir.

Bir diğer görüşmeciye gizlilik konusu sorulunca danışanlar ve hastalar hakkındaki mahrem bilgileri kendi aralarında konuştuklarını belirtmiştir. Fakat konuştukları mahrem konuların neler olduğu öğrenilememiştir. Bununla birlikte, çevirmenlerin terimce konusundaki yetersizliklerini farklı stratejiler uygulayarak kapatmaya çalıştıkları görülmüştür. Bir çevirmen, tıp terimlerini çevirirken zorlandığını, bir diğeri, bilmediği kelimeleri Google translate sayesinde öğrendiğini söylemiştir. Üniversite eğitimi alanlar, tıbbi terimleri internette indirdikleri tıp kitaplarından öğrendiklerini belirtmektedirler.

“Rehabilitasyon, engelli insanlar gibi kelimeleri çeviremediğim anlar oldu. Hasta Arapçasını söylüyor, Türkçesini hiç bilmediğim oldu. İlk telefonda baktım. Sosyal çalışmacıya sordum: Bu hastalığın adı ne?” (D.M., kadın (20) 13.11.2017)

Sultanbeyli’de bulunan MD’nin kurumsal olarak büyüme yönünde gelişim gösterdiği söylenebilir. 2014 yılında kurulan dernekte çalışan sayısı 50 kişiden 150’ye (yetkiliyle görüşme, 19.01.2017), tam zamanlı çalışan çevirmen sayısı 13’den 21’e çıkmıştır. Yaklaşık 6 ay sonra (Ağustos 2018) dernekte çalışan sayısının 170’e çıktığı tespit edildi.⁴⁴Bu artışın sonucu olarak istihdam edilen çevirmen sayısı da ikiye katlanmıştır. Yetkiliye göre bu sayı gittikçe artmaktadır. Bunun nedeni kurumda hizmet kollarının fazlalaşmasıdır. Örneğin, kadın konuk evi, kadın gelişimi ve meslek edindirme kursları, ÇOGEM (Sultanbeyli’de başka bir semtte bulunmaktadır) gibi girişimler bunlardan birkaçıdır. İSTKA desteğiyle kurulan ÇOGEM’de yeni elemanlar işe alınmıştır. ABD kökenli Relief International adlı STK’nin desteğiyle Fizyoterapi ve Akıl Sağlığı merkezi açılmıştır. Kurum önceden Fransız CARITAS adlı STK’nın desteklediği bir projenin uzatılması yönünde girişimlerde bulunmaktadır (proje asistanı. 07.08.2019).

Kurumun çeşitli stratejilerle zaman içinde oluşturduğu sembolik sermayesi sayesinde geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeliler dışındaki uyruklardan göçmenleri (Ürdün, Fransa, Mısır, Afganistan, İran) kuruma çekme konusunda başarılı olduğu görülmektedir. Son zamanlarda Irak, Çin (Uygur Özerk Bölgesi), Özbekistan uyruklu göçmenler mülteci meclislerinde temsil edilmeye başlanmıştır. Söz konusu uyrukların temsilcileri öncekilere nazaran kültürel sermayesi yüksek kişilerden oluşmaktadır. Türkçe bildiklerinden dolayı bazen Arapça çeviriye gerek kalmamaktadır. Diğer STK’lardan esinlenerek oluşturulan mülteci meclisleri yerleşik halkın tepkilerine neden olmaktadır. Kurumun bu konuda tekrar yapılanmaya giderek kurumun sembolik sermayesini tekrar güçlendirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Daha eğitilmiş ve Türkçe bilen göçmenlerin ön plana çıkarılmasıyla kurumun imajını, yani sembolik sermayesini iyileştirmeye çalıştığı görülmektedir:

“Bu uyruklardan temsilciler meclis üzerinden MD logosunu yaymaya çalışıyorlar. Dışarıda kandil simiti dağıtarak derneği halka tanıttılar, bu jest, yerel halkın beğenisini kazandı. Halk onlara daha çok saygı duyuyor” (yetkiliyle görüşme, 03.05.2019).

Türkiye’deki genel tabloya bakıldığında farklı uyruklardan göçmenlerin Türkiye’de sağlığa erişim hakları konusunda eşitsizlikler ortaya çıkmaktadır. Bu durum mülteciler arasında gerilimlere neden olmaktadır. Örneğin, Suriyeliler, diğer

⁴⁴ Mülteciler Toplum Merkezi Projesi Sultanbeyli Belediyesi, Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları Birimi (ECHO) ve Alman GIZ desteğiyle 2014 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Bu projede çalışan sayısı 24’dür. <https://multeciler.org.tr/projelerimiz/>

uyruklardan farklı olarak sağlığa katılım payı ödememektedir. Mikro ölçekte bakıldığında MD binası içerisinde ve dışarısında mücadeleli bir alanla karşı karşıyayız. Bu bağlamda, öncelikle çevirmenler arasında devam eden gerilimlerden söz edilebilir. Kültürel sermayesi yüksek olan çevirmenlerin sembolik sermayesi de artmaktadır. Fakat bu sahip oldukları statüden dolayı otomatik olarak ekonomik sermayeye dönüşmemektedir. T.C vatandaşı olan/olmayan, Türkmen kökenli olan/olmayan gibi ayrımlar ve ekonomik sermaye farklılıklarının birtakım gerilimlere neden olduğu söylenebilir. Ayrıca, çevirmenlerin konuştukları Türkçe seviyeleri de farklılık göstermektedir. Ana dili Türkçe olanlarla, sonradan Türkçe öğrenenler arasında belirgin kültürel ve dilsel sermaye farklılıkları bulunmaktadır.

Bu kurumlarda çalışan toplum çevirmenlerinin henüz profesyonelleşme sürecini tam olarak bitirmedikleri ve henüz bir mesleklerinin oluşmadığı ortaya çıkmaktadır. Çevirmenlerin profesyonelleşme süreci gelişimsel modele yakın örnekler sunmaktadır. Çok kısa sürelerde Türkçe öğrendikleri anlaşılmaktadır, hatta bazıları Türkçelerini geliştirme yönünde bireysel çaba göstermektedir. Kurumlar da bu konuda destek vermektedir. Dolayısıyla profesyonelleşme yolunda bir ilerleme kaydedilmektedir. Sultanbeyli’de çoğunluğu profesyonel olmayan çevirmenlerden oluşan bir ekip söz konusudur. Ancak Türkiye’nin diğer şehirlerine aynı saptamayı yapabilmek için daha kapsamlı ve karşılaştırmalı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Şunu eklemek gerekir ki, Sultanbeyli’deki toplum çevirmenleri profesyonel çevirmen kategorisine girmemelerine rağmen kesinlikle yetkisiz ve vasıfsız değillerdir. Saha çalışmasında görüldüğü üzere gerek kurum binası içinde gerek ev ziyaretlerinde tüm zorluklarına rağmen kültürlerarası iletişim gerçekleşmekte ve çevirmenler diller arası çeviri yapabilmektedir.

Dünyada en fazla mülteci barındıran ülke konumundaki Türkiye’de 4 milyondan fazla mülteci yaşamaktadır. Sultanbeyli modeli mültecilerin Türk toplumuna uyumu konusunda çeşitli kurum ve kuruluşların attıkları adımlarla Türkiye’nin diğer bölgeleri için bir model olarak düşünülebilir. Şu an STK’ların yürüttüğü bütün projelerin uyum üzerine olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu kadar yüksek sayıda mülteci nüfusun Türk toplumuna entegrasyonunda toplum çevirmeninin en önemli aktörlerden biri olduğu söylenebilir.

Araştırmanın katkıları:

- ✓ Bu araştırma, çeviribilime yöntemsel açıdan bir yenilik getirmektedir. Çeviriyi çevirmenlerin anlatıları üzerinden keşfedici bir yöntemsellikle incelemektedir. Aynı zamanda göç çalışmalarına da yeni yaklaşımlar kazandırmaktadır. Transdisipliner bir yaklaşımla çeviriyi açıklama çabasıdır.
- ✓ Bauman'ın ifade ettiği gibi “belirsizlik çağında yaşayan bireylerin” seslerini duyurmak adına gizli bilgi üretimine karşı ve sosyal adalete adanmış demokratik bir proje olarak nitel araştırmayı ön plana çıkarmaktadır (Denzin, Lincoln, 2005, 1085).
- ✓ Türkiye’de ana dili Arapça olan vatandaşlarımızın da olduğuna, toplum çevirmeni olarak insan kaynağı açısından önem ve işlevlerine dikkat çekmektedir.
- ✓ Henüz tam anlamıyla bir profesyonelleşmeden bahsetmek mümkün görülme de kurumların kendi içlerinde çeviri eğitimine önem vermeleri, geçen bir yıl içerisinde kurum içinde bir denetim mekanizmasının kurulması gibi gelişmeler toplum çevirmenliği mesleğinin Türkiye’de profesyonelleşmeye doğru evrilme potansiyeli olduğunu göstermektedir.
- ✓ Kendisi de göçmen olan toplum çevirmeninin kültürleşme ve melezleşme sürecine ışık tutmaktadır. Örneğin, Türkçe öğrenmenin göçmenler için önemli bir eşik olduğu ortaya çıkmıştır. Saha verileri toplumsal uyumun dil öğrenmekle başladığı gerçeğini desteklemektedir. Dolayısıyla mültecilerin Türkçe eğitimlerine önem verilmesi gerekmektedir. MD örneğinde olduğu gibi kurumda verilen Türkçe kursları sayesinde ilçede yaşayan birçok Suriyeli göçmen A2 seviyesinde Türkçe öğrenmiştir. Çevirmen yaşadığı toplumun kurallarını öğrenirken ve dönüşürken-aslında bu da bir çeviri süreci olarak düşünülebilir- kendi toplumunun (Suriyeli) bireyleri için bir köprü olmaya devam etmektedir. Bütün bu noktalar, büyük çoğunluğu Türkçe dil bariyerini henüz aşamamış olan Suriyeli göçmenler için dil öğrenmenin önemine dikkat çekmektedir. Kanada örneğinde görülen uyum politikalarında dil öğrenmenin göçmenlerin kapitalist sisteme entegre edilmelerinde etken olduğu ortadadır. Türkiye’de de özellikle çalışma yaşında olan Suriyeli göçmenlerin ve kadınların Türkçe öğrenmesi topluma uyumları açısından gereklidir. Okul

çağındaki çocukların Kanada örneğinde olduğu gibi bu süreçten daha hızlı bir şekilde geçtikleri görülmektedir.

- ✓ Çevirmenin göçlerle oluşmuş bir mekânın yeniden yaratımı ve yeniden yazım sürecine olan katkısına dikkat çekmektedir.
- ✓ Araştırma kapsamında faydalanan kavramların sahada geçerliliği sorgulanmıştır. Özellikle Bourdieu kavramlarının günümüz İstanbul’unda tekrar gözden geçirilmesini sağlamıştır. Habitus kavramının tarihselliği yadsınamaz, ancak İstanbul gibi akışkan ve değişken bir mekânda, özellikle göç bağlamında bu kavramın kaygan yönünün sorgulanması gerekmektedir. Habitus kavramı günümüz dünyasının akışkan yönünü açıklamada yetersiz kalmaktadır. Habitusun yapılandırıcı yönünün Sultanbeyli örneğinde göçmenlerin ve çevirmenlerin geçirdiği dönüşümü açıklama konusunda sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu açıdan, daha bütüncül bir tabloya erişebilmek ve Bourdieu’nün kavram setinin İstanbul’a uyup uymadığını anlayabilmek için farklı mekânlarda, daha fazla sayıda yerel çalışmalar ve karşılaştırmalı analizlerin yapılması gerekmektedir.

Covid 19 virüsünün yol açtığı toplumsal hareketlilikler, politik, sosyo-ekonomik konjonktüre bakıldığında mültecilerin salgınla birlikte en kırılgan ve zor durumda olan toplumsal gruplardan biri olduğu ortaya çıkmıştır. Birçok mültecinin Türkçe bilmemesi sağlık hizmetlerinden yararlanmalarına engel olmaktadır (Özdemir, [12.04.2020]).

Ayrıca, yasal statülerinin belirsizliğinden dolayı mülteciler hastaneye gitmeye çekinmektedir. Evlere kapanmak zorunda kalan kalabalık ailelerin durumu oldukça zor görünmektedir. Salgınla birlikte bireylerin evlerine kapanmaları, zamanın yavaşlaması, zaman-mekân ilişkisinin çökmesi, sıkışmış kimlikler üzerinde belirsizliklerin artmasına neden olmaktadır. Birçok göçmen işsiz kalmış, kiralalarını ödeyememiş, evden atılma korkusuyla yaşamaktadır. Bütün bu engeller, göçmenlerin korku ve belirsizliklerle dolu bir yaşam sürmelerine neden olmaktadır. Ayrıca tüm dünyada göçmenler hastalık taşıyan ‘yeni düşmanlar’ olarak ötekileştirilmektedir.

Pandemi sonrası dünyanın siyasi açıdan birtakım değişiklere sahne olacağı öngörülebilir. Öncelikle küreselleşmenin sekteye uğrayacağı, bunun sonucu olarak insanlar arası hareketliliğin azalması beklenmektedir. Dolayısıyla dillerarası etkileşimlerin azalması muhtemeldir. Bir diğer değişim, ulus devletlerin toplum

üzerindeki nüfuzlarının artışı yönünde olabilir. Dolayısıyla devletler sivil toplum üzerinde kontrolü arttırmaları olasıdır. Böylelikle mülteci haklarını savunan STK'ların daha çok kontrol altına girecekleri söylenebilir. OXFAM gibi uluslararası STK'ların ekonomik nedenlerden dolayı faaliyetlerini kapatmak zorunda kalması örneğinde görüldüğü gibi benzer kurumların ekonomik sermayesinin önünü kesilmesi yakın gelecekte olası görünmektedir.

Araştırmanın ortaya çıkardığı gibi dünyadaki jeopolitik gelişmeler proje fonlarını sağlayan kaynakların belirsizleşmesine ve bu alanda müphem bir durumun oluşmasına neden olmaktadır. Projelerin sürekliliğinin garantisinin olmaması direkt olarak çevirmenlere de yansımaktadır. Bu alanda ortaya çıkacak ekonomik kısıtlar çevirmen istihdamını da etkileyecektir. Tüm bedeniyle ve duygularını ortaya koyarak hastanelerde ve diğer kurumlarda çeviri yapan “görünür” toplum çevirmenlerinin geleceği şimdilik meçhul. Pandemi nedeniyle işsiz kalan toplum çevirmenlerin olduğunu basından öğreniyoruz (Gazi, [06.05.2020]).

Türkiye’de 4 milyonu aşan mülteci nüfusu şimdiye kadar çok yaygın olmayan farklı dil kombinasyonlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dijital hayatın giderek yoğun bir hal almasının çeviriye yansımaları mutlaka olacaktır. Virüsle birlikte makina çevirisi, *remote interpreting* gibi uzaktan çeviri uygulamalarında bir artış yaşanabilir. Türkiye’de Arap turistlerin rağbet ettiği ilçelerde yerel halk turistlerle olan iletişimi ses tanıma uygulamalarıyla sağlamaktadır. 2015 yılında Almanya’ya gerçekleşen mülteci akını sonucunda Google çeviri gibi uygulamalarla 5 kat fazla Arapça çeviri yapıldığı ortaya çıkmıştır (bloomberght.com [08.01.2017]). Türkiye’de Turkcell telefon şirketinin tasarladığı ‘Merhaba Umut’ uygulaması Suriyelilerin Türklerle iletişim kurmasını kolaylaştırmaktadır. Dijital uygulamalara ek olarak son zamanlarda gönüllü Arapça ücretsiz telefon çevirisi çeviri hizmetleri veren kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Bu gibi sivil inisiyatiflerin önümüzdeki yıllarda artacağı öngörülebilir.⁴⁵

⁴⁵ Alo Tercüman Hattı, Mahmoud Bitar, Göç Araştırmaları Platformu Facebook sayfası: “A voluntary and free Alo Translator Line was opened for Syrians who need translators in hospitals and government institutions” [17.04.2020].

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye son yıllarda tarihinde görülmemiş bir şekilde kitlesel bir mülteci akınına sahne oldu. Resmi misafirperverlik söylemi ve dini referanslara gönderme yapan söylemlerin etkisiyle mültecilerin varlığı yerel halkta büyük çapta sorunlar yaratmadı. Suriyeliler Türkiye'nin kentlerinde ticari girişimlerde bulundular, hatta okullar açtılar. Aynı zamanda çeşitli resmi, yarı-resmi ve resmi olmayan kurum ve kuruluşların gayretleriyle uyum projeleri gerçekleşti ve hâlen gerçekleştirilmektedir. Toplum çevirmenleri bu projelerin okuma yazma bilen Suriyelilere aktarılmasında önemli roller üstlendiler. Özellikle Türkmen asıllı Suriyeliler, ana dili Arapça olan Suriyelilerle yerleşikler arasında bir kültürel köprü olma vasfını korudular. Çeşitli kurum ve kuruluşlarda çevirmen olarak istihdam edilenlerin dışında Suriyeli girişimcilere de çevirmenlik hizmeti sağlayarak Türkiye'de yeni istihdam alanları yaratmalarında dolaylı da olsa etkileri oldu (Sönmez, 2014, 10).

Ancak Suriyelilerin büyük kısmının kalıcı olmalarının anlaşılmasıyla birlikte statülerindeki belirsizlik, kamusal alandaki görünürlükleri, yaşam biçimlerindeki farklılıklar yerleşiklerde huzursuzluklara neden olmaya başladı.

Bu çalışmada İstanbul'un çeperlerinde Suriyelilerin yoğun bir şekilde yaşadığı bir ilçede mültecilere yardım konusunda çalışan çeşitli kurum ve kuruluşlar merceğe alınmış, bu kurum ve kuruluşlarda toplum çevirmenliği uygulamalarının nasıl ve kimler tarafından icra edildiği, kurumlardaki güç ve tahakküm ilişkileri toplum çevirmenleri ve diğer diğer çalışanlarının tanıklıklarıyla aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bourdieu'nün anahtar kavramlarıyla (*alan*, *habitus*, *illusio*, *doxa*, *özdüşünümsellik*) şekillenen çeviri sosyolojisinin sunduğu yol haritası göç alanında hareket eden eyleyicileri birbirine bağlayan ilişkisel ağlara yeni bir bakış açısı getirmektedir. Araştırmanın her aşamasında görüşmecilerin sıklıkla doxa kullanmaları, özellikle bazı kurum çalışanlarının göç hakkındaki doxasında olduğu gibi alanlararası mücadelenin ve iktidar ilişkilerinin sürdürülmesini sağlamaktadır. Özdüşünümsellik, araştırmacının araştırma nesnesiyle ilgili ön kabulleriyle

yüzleşmesini, güç ilişkilerinde kendi konumunu ve yöntemsel seçimlerini sorgulamasını sağlamıştır.

Çevirmenlerin anlatıları arka planda devam eden göç olgusunun dinamiklerini aydınlatan detaylar sunmaktadır. Göç doğası gereği içinde bir akışkanlığın olduğu, kolay yakalanabilen ve takip edilebilen bir olgu değildir. Göçmenler devamlı hareket halindedirler, göç serüveni başka coğrafyalarda devam eder. Aynı zamanda göç eden kişinin kimliği de değişime ve dönüşüme uğrayarak yaşadığı toplumu da yapılandırır. Engelhardt'ın ifade ettiği gibi “en büyük umut aramıza mülteci olarak katılanların aktif bir şekilde destekleriyle yapılandırılan yarınılardadır” (Engelhardt, 2020, 330). Bu çalışma kapsamında görüşülen çevirmenler de göç gibi bir toplumsal olgunun yapılandırılmasında katkıda bulunarak toplumdaki değişimlerin önünü açmaktadır.

Yapılan kamuoyu araştırmaları mültecileri Türkiye'nin en büyük sorunlarından biri olarak görme eğilimindedir. Sosyal medyada Suriyeliler hakkında yanlış bilgilerin dolaşımında olması toplumda mültecilere yönelik olumsuz algıların oluşmasına neden olmaktadır. Mültecilerle ilgili bilgilerin bulanıklaştırılmasının önüne geçilmesi için toplumun öncelikle mültecilerin statüsü ve yaşam koşulları hakkında bilgilendirilmesi ve bu konuda bir farkındalığın oluşturulması gerekir. Bu farkındalık toplumdaki “göç okuryazarlığı”nın artırılmasıyla mümkün olabilir.⁴⁶ Kültürlerarası iletişimin ilk aşaması olan göç okuryazarlığı, ilk önce bireyin kendisini tanımasıyla gerçekleşebilir. Bir birey, öncelikle ‘ben kimim?’ sorusunu kendisine sorduktan sonra ötekine açılabilir. Sözlü çevirmende bulunması gereken niteliklerden biri iyi bir genel kültüre sahip olmasıdır (Doğan, 2017, 97). İyi bir çevirmenin sahip olması gereken niteliklere iyi bir göç okuryazarı olması özelliği de eklenebilir. İyi bir çevirmen, benzer aşamalardan geçerek farklı kültürler arasında hareket edebilir hale gelebilir. Günümüzde hızlanan göç hareketleriyle birlikte çevirmen, bilişsel bir bagaja sahip, çokdillilik ve çokkültürlülük becerileri taşıyan *çoğul bir varlık* ve *aracı* haline gelmiştir. Çevirmen artık tüm toplumsal, ekonomik, kültürel değişimlerin vazgeçilmez bir yardımcısıdır (Bogenç Demirel, Koçak Kurmel, 202). Göç bağlamında önem kazanan toplum çevirmeninin mesleki anlamda profesyonelleşmesi bu açıdan önem taşımaktadır.

⁴⁶ “Göç okuryazarlığı” kavramı tez danışmanı tarafından önerilmiştir.

Göçmenler kendi toplumumuz ve ulusal kimliğimiz üzerinde düşünmemize fırsat verebilir. Türkiye'nin göç tarihi irdelendiğinde hepimizin göçmen olduğu ortaya çıkmaktadır. Sonraki aşamalarda toplum, göç ile ilgili kavramlar üzerine aydınlatılmalı, Suriyeli mültecilerin statüsü açığa kavuşturulmalıdır. 10 yıldır Türkiye'de bulunan Suriyelilerin artık ülkelerindeki bireyler olarak kalmadıkları, Türkiye'de bir değişim ve dönüşümden geçtikleri, bambaşka bireyler haline geldikleri, fakat aynı zamanda ülkeleriyle olan kültürel bağlarının devam ettiği hatırlatılmalıdır.

Göç okuryazarlığının toplumda yaygınlaşması, yerleşik toplumun bireyleriyle göçmenlerin akışkanlığa girmesini sağlayacaktır. Türkiye'de göç hareketlerinin artmasıyla birlikte göç eden kitle hali hazırda “göç okuryazar” vatandaşlarla akışkanlığa girmiştir. Sultanbeyli'deki örneklerde görüldüğü üzere bu akışkanlık yerleşik halkı kentin yeni sakinleriyle kaynaştırmayı amaçlayan kahvaltı etkinlikleri gibi “performans”lar şeklinde olabilir. Göç okuryazarlığı sayesinde yerleşik halkın göç olgusuyla baş etmelerini sağlayabilecek bilgilerle donatılması sağlanabilir, bu şekilde gerilimlerin azaltılmasına katkıda bulunabilir.

Türkiye'de göç alanında çalışan STK'lar şimdiye kadar iki toplumu kaynaştırıcı performanslar ve etkinlikler gerçekleştirdiler. Ancak bu etkinliklerin toplumun geneline yayılması gerekmektedir. Bir dışavurum aracı olarak daha çok sayıda sanatsal performanslar ve atölyeler düzenlenerek mültecilerin sosyal uyum süreci hızlandırılabilir. Bu konuda sanatın iyileştirici rolünden faydalanılabilir. Yaratıcı drama ve fotoğraf atölyeleri önyargıların kırılmasında yardımcı olabilir. Daha somut bir örnek vermek gerekirse, Türkler ve Suriyeliler birbirleri hakkındaki önyargılarını ifade eden fotoğraflar çekerek bir sergi vesilesiyle bir araya getirilebilirler. Sonraki aşamada iki taraftan katılımcılar çektikleri fotoğrafları yorumlamaları istenebilir.

Kanada hükümetinin 2015 yılında yürürlüğe koyduğu sponsorluk programında olduğu gibi göçmenlerle doğrudan temaslar kurulabilir ve kültürlerarası karşılaşmalar sağlanabilir (Farawan Family: One year later [25.01.2017]). Okullarda kültürlerarası karşılaşmaları teşvik edecek uygulamalar yürürlüğe konulabilir. Finlandiyalı film yapımcısı Alevtina Nepomnyashchikh'in İstanbul'da Suriyeli öğrencilerin öğrenim gördüğü bir ortaokulda çektiği 'Pizza, Democracy and The Little Prince' adlı belgesel filmde farklı uyruklardan öğrenciler birbirleriyle

eşleştirilerek her bir öğrenciden kendisini diğer öğrencinin kültürünün yerine konması istenir. Bu tür kültürlerarası empati geliştirici etkinlikler tüm okullarda yaygınlaştırılabilir.

Sanatsal etkinliklere ek olarak çeviri kültürlerarası önyargıların kırılması için bir araç olarak kullanılabilir. Tüm eyleyicileri kapsayan, her birinin düşünsel ve ilişkisel bir şekilde hareket ettiği sürdürülebilir çeviri projeleri halklar arasında alışverişlerin sağlanması ve sosyal eşitsizliklerin azaltılması açısından önem taşımaktadır (Bogenç Demirel, 2012, 172). Bu bağlamda STK'lar birer kültürel aracılık işlevi görebilir. Fransa'da yaşayan Türk göçmenlere yardım eden STK'lar örneğinde olduğu gibi, göçmenlerin geldikleri ülkenin kültürünü tanıtıcı faaliyetler ve araştırmalar yapılabilir. Göçmen gençlerin sanat ve edebiyat alanlarında üretimine destek olunabilir (Bogenç Demirel, Bilir Ataseven, 2008, 23). Başka alanlarda disiplinlerarası projeler göç okuryazarlığına giden adımlar olarak gerçekleştirilebilir.⁴⁷ Bu şekilde farklı eyleyicilerin habitusları faydalı bir şekilde kullanılabilir ve göçmenlerin Türk toplumuna uyumu sağlanabilir.

Toplum çevirmenlerinin uyum politikaları açısından önemleri ve üstlendikleri roller ortadadır. Bu sebeple görünürlüklerinin arttırılması, çalışma koşulları ve ekonomik sermayelerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca zor psikolojik koşullarda çalışan çevirmenlere psikolojik destek verilmelidir. Kurum içi toplantılara çevirmenlerin de davet edilmeleri, fikirlerinin alınması ve karar mekanizmalarında dâhil edilmeleri gerekmektedir. Güç hiyerarşisinde alt konumda olan çevirmenlere eşit koşullar sunulmalıdır. Gördüğümüz üzere STK'lar çift dilli mültecilere istihdam alanı yaratan kurumlar olarak önem kazanmıştır. Bununla birlikte, toplum çevirmeninin de her şeyden önce bir birey olduğu, kendi kültürel bagajı ve kişisel tarihiyle kurumda bulunduğu göz ardı edilmemelidir.

Sultanbeyli'ye yaptığımız ziyaretler, ilçenin sosyo-kültürel yapısının Anadolu'nun birçok kentiyle benzerlik taşıdığını ortaya koymaktadır. İlçenin kendine özgü göç tarihinin ilçe sakinlerinin Suriyeli mültecileri karşılama pratikleri üzerinde bir etkisinin olduğunu düşünülebilir. Bu bağlamda Sultanbeyli'de çeşitli kurum ve

⁴⁷ Bu projelere örnek olarak Gaziantep Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin yürütücülüğünde 2 yıl devam edecek olan "Suriyeli Göçmenler ve Gaziantep Yerlilerinin Kültürlerarası İletişim Örüntüleri ve Mekân Deneyimi: Sorunlar, Olanaklar, Eklemlenme ve Mücadele Stratejileri" adlı TÜBİTAK projesi verilebilir.

kuruluşlar tarafından hayata geçirilen uyum politikalarının bir bileşeni olan toplum çevirmenliği uygulamaları Türkiye'nin diğer kentlerine örnek olabilir. Ancak bu alanda bütüncül bir tabloya ulaşabilmek için Türkiye'nin diğer bölgelerinde de benzer çalışmaların yapılması gerekmektedir. İleride çeviribilim, kent sosyolojisi ve toplumdilbilim alanlarından gelen uzmanlarla birlikte yapılacak disiplinlerarası çalışmalar göç çalışmalarına katkıda bulunacaktır. Bununla beraber, her bölgenin kendi dinamikleri olduğu unutulmamalıdır. Suriyeli nüfusunun yoğun bir şekilde yaşadığı Güneydoğu illerinde akrabalık ve aşiret bağlarına rağmen Suriyeliler ile birlikte yaşam konusunda bazı güçlükler çekilmektedir. Gene de en son araştırmalara göre Türk toplumunda mültecilere yönelik toplumsal kabul düzeyi yüksek çıkmaktadır. Prof. Dr. Murat Erdoğan'a göre Suriyelilere gösterilen göreceli tolerans muhtemelen Türk toplumunun ülke içindeki hareketlilik alışkanlıklarından kaynaklanmaktadır (karar TV. youtube.com [06.08.2020]). Özetle, ev sahibi toplumun kendisi yakın geçmişinde olduğu gibi günümüzde de iç göç deneyimleri yaşayarak göçmenlere karşı bir dereceye kadar toleranslı hale gelmiştir, Suriyeliler de oluşmakta olan bu yeni göç kültürünün öncüleri olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

- Aguilar-Solano, Maria. 2015. Non-professional Volunteer Interpreting as an Institutionalized Practice in Healthcare: A Study on Interpreters' Personal Narratives. **The International Journal for Translation & Interpreting Research**. c. 7. s. 3: 132-148.
- Aile hekimi ve insani yardım aktivisti Fatma Öngel ile röportaj. [24.08.2019] <https://gocmeniz.org/f/aile-hekimi-ve-insani-yardim-aktivisti-fatma-ongel-ile-roportaj>.
- Akbulut, Ayşe Nihal. 2009. Çeviride Özbetimlemenin Önemi. **Litera**. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. s. 21: 1-19.
- _____. 2010. Çeviribilimde Bir Araştırma Gereci/Aracı Olarak Özbetimleme. **İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi**. c.1. s.1: 1-20.
- Akgül, Eser. [06.01.2018]. Doç. Dr. Murat Erdoğan ile röportaj: Suriyelilerde yükselen nefret bizi de yıkacak. www.sozcu.com.tr.
- Aktan, İrfan. [17.09.2019]. Sığınmacıların Sağlığa Erişim Hakkı: Hastanede Dil Bariyeri. <https://www.birartibir.org/goc-ve-multecilik/402-hastanede-dil-bariyeri>.
- Angelelli, Claudia. 2003. The Interpersonal Role of the Interpreter in Cross-Cultural Communication. **A Survey of Conference, Court and Medical Interpreters in the US, Canada and Mexico**. L. Brunette, G. Bastin, I. Hemlin, and H. Clarke (Eds.) The Critical Link 3. Interpreters in the Community. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- _____. 2004. **Medical Interpreting and Cross-cultural Communication**. New York: Cambridge University Press.
- _____. 2010. A Glimpse Into the Socialization of Bilingual Youngsters as Interpreters: The Case of Latino Bilinguals Brokering Communication for their Families and Immediate Community. **MonTI**. s. 2: 81-96.

- Antonini, Rachele, Letizia Cirillo, Linda Rossato & Ira Torresi (Eds.) 2017. **Non-professional Interpreting and Translation**. Amsterdam: John Benjamins.
- Aydın, Osman. 2018. Sultanbeyli’de Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Göçmenlerin Entegrasyon Süreçlerine İlişkin Niteliksel Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Ayrık, Kadriye. 2018. Suriyeli Türkmen Toplumunun Yaşadıkları ve Arap Medyasının Türkmenlere Bakış Açısı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Anabilim Dalı
- Bahadır, Şebnem. 2004. Moving In-Between: The Interpreter as Ethnographer and the Interpreting-Researcher as Anthropologist. **Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal**. c. 49. s. 4: 805-821.
- Baker, Mona. 2006. **Translation and Conflict: A Narrative Account**. New York: Routledge.
- Bancroft, Marjorie. 2005. **The Interpreter’s World Tour: An Environmental Scan of Standards of Practice for Interpreters**. Woodland Hills: The California Endowment.
- Banque interrégionale d'interprètes. 2016. **The BII in 2015-2016: A Few Facts**. Montréal.
- Barsky, Robert. 1996. The Interpreter as Intercultural Agent in Convention Refugee Hearings. **The Translator**. c.2. s.1: 45-63.
- Bauman, Zygmunt. 2001. **Bireyselleşmiş Toplum**. Çev. Yavuz Alogan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- _____. 2003. **Modernlik ve Müphemlik**. Çev. İ. Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- _____. 2016. **Kapımızdaki Yabancılar**. Çev. Emre Barca. Ayrıntı Yayınları.
- _____. 2018. **Akışkan Hayat**. Çev. Akın Emre Pilgir. Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Zygmunt, Brad Evans. [02.05.2016]. The refugee crisis is humanity’s crisis. www.nytimes.com/2016/05/02/opinion/the-refugee-crisis-is-humanitys-crisis.html.
- Bhabha, Homi K. 1994. **The Location of Culture**. London, New York: Routledge.

- Bielsa Mialet, Esperança. 2010. The Sociology of Translation: Outline of An Emerging Field. **MonTI** 2. 153-172.
- Blommaert, Jan, James Collins, Stef Slembrouck. 2005. Spaces of Multilingualism. **Language & Communication**. s.25: 197-216.
- Bogenç Demirel, Emine, Füsün Bilir Ataseven. 2008. “Intégration des immigrés turcs à travers les “médiateurs culturels.” **Synergies Turquie**. s. 1: 15-24.
- Bogenç Demirel, Emine. 2014. Çevirinin Bourdieu Sosyolojisiyle Yapılan Yönü, Çeviri Sosyolojisi. **Cogito**. s. 76: 402-416.
- _____. 2012. Essai d’un cadre réflexif bourdieusien pour le bon sens en traduction en Turquie. **Synergies Turquie**. s. 5: 165-173.
- _____. Bourdieu Sosyolojisinden Çeviri Pratiğine. İlişkisel/Özdüşünsel Üzerine. I. Uluslararası Çeviribilim ve Terimbilim Kurultayı “Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Türkiye’de Çeviri Sorunları ve Çözüm Yolları”, Kırıkkale Üniversitesi, 20-21 Ekim 2011, Kırıkkale.
- Bogenç Demirel, Emine, Deniz Koçak Kurlan. 2020. De la sociolinguistique de la traduction à la sociologie de la traduction. **Traduction et linguistique, les sciences du langage et la traductologie**. Ed. Yusuf Polat. Paris: L’Harmattan: 187-206.
- Bourdieu, Pierre. 1972. **Esquisse d’une théorie de la pratique**. Paris: Éditions Seuil.
- _____. 1990. **The Logic Of Practice**. Redwood City, CA: Stanford University Press.
- _____. 1991. **Language and Symbolic Power**. Cambridge: Cambridge University Press.
- _____. 2016. **Sosyoloji Meseleleri**. Çev. Filiz Öztürk ve Diğ. Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Bourdieu, Pierre, Loic Wacquant. 2016. **Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar**. Çev. Nazlı Ökten. İstanbul: İletişim Yayınları.
- _____. 2016. **Seçilmiş Metinler**. Çev. Levent Ünsaldı. Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Bozan, İrfan. [02.01.2017]. Suriyelilerle ikinci evlilik sosyal sorun. www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/suriyelilerle-2-evlilik-sosyal-sorun.

- Buzelin, Hélène, Claudio Baraldi. Sociology and translation studies: Two disciplines meeting. Gambier, Yves, Luc Van Doorslaer. 2016. (ed). **Border Crossings: Translation Studies and other disciplines**. John Benjamins.
- Calhoun, Craig, Edward LiPuma, Moishe Postone. 1993. **Bourdieu: Critical Perspectives**. Cambridge: Polity Press.
- Canefe, Nergis. 2017. **The Syrian Exodus in Context**. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castles, Stephen, Marc J. Miller. 2008. **Göçler Çağı**. Çev. Bülent U. Bal, İ. Akbulut. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chatty, Dawn. 2017. **Syria: The Making and Unmaking of a Refugee State**. New York: Oxford University Press.
- Chesterman, Andrew. 2006. Questions in the sociology of translation. **Translation Studies at the Interface of Disciplines**. ed. João Ferreira Duarte, Alexandra Assis Rosa and Teresa Seruya Amsterdam: John Benjamin: 9-28.
- Colley, Helen, Frédérique Guéry. 2015. Understanding new hybrid professions, Bourdieu, illusio and the case of PSI. **Cambridge Journal of Education**. c. 45. s. 1: 113–131
- Community interpreting in Canada. [02.12.2019]. Industry Canada. www.imiaweb.org/uploads/pages/471.pdf.
- Corsellis, Anne. 2009. **Public Service Interpreting, The First Steps**. New York: Palgrave MacMillan.
- Creswell, John W. 2009. **Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches**. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- _____. 2013. **Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni**. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cronin, Michael. 2003. **Translation and Globalization**. New York: Routledge.
- _____. 2006. **Translation and Identity**. New York: Routledge.
- _____. 2008. Downsizing the World, Translation and Politics of Proximity. **Beyond Descriptive Translation Studies in Homage to Gideon Toury**. ed. Anthony Pym, Miriam Shlesinger, Daniel Simeoni. John Benjamins Library Publishing.

- _____. 2009. Inside Out: Time and Place in Global Ireland, **New Hibernia Review** c. 13. s. 3: 74-88.
- _____. 2009. Burning the House Down: Translation in a Global Setting. **Language and Intercultural Communication**. c.5. s. 2: 108-119.
- Cronin, Michael, Sherry Simon. 2014. Introduction: The city as translation zone. **Translation Studies**. c.7. s.2: 119-132.
- Çeğin, Güney, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan. (Der.) 2016. **Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Danış, Didem. 2016. Türk Dış Politikasında Yeni Bir Devir: Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Suriyeli Mülteciler. **Saha: Helsinki Yurttaşlar Derneği Dergisi**. s. 2: 6-12
- Danış, Didem, Dilara Nazlı. 2018. A Faithful Alliance Between the Civil Society and the State: Actors and Mechanisms of Accommodating Syrian Refugees in Istanbul. **International Migration**. c.57. s.2: 143-157.
- Demirkol, Esra. 2019. **Göç Araştırmaları Derneği Bülten No. 3: Akademi ve Göç**. gocarastirmalaridernegi.org [20.04.2020].
- Denzin, Norman K, Yvonna S. Lincoln (Eds.). 2005. **The Sage Handbook of Qualitative Research**. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Deprez, Christine. 2002. La langue comme «épreuve» dans les récits de migration. **Bulletin VALS-ASLA** (Association suisse de linguistique appliquée) s. 76: 39-52.
- Doğan, Aymil. 2017. **Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları**. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Doğan, Coşkun. 2017. Edirne Özelinde Düzensiz Göçmenlerin Tercümanlık Boyutunda Sorunları ve Toplum Tercümanlığının Rolü. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Duman, Duygu. 2018. Toplum Çevirmenliğine Yorumbilgisel bir Yaklaşım: Sağlık Çevirmeni ve Öznellik. Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Duygun, Özgür Duygu. [02.10 2019]. Toplumsal kaynaşma ortak kimlikler ve aidiyetlikler üzerinden sağlanamaz. <https://haberler.boun.edu.tr>.
- Düvell, Franck. 2018. From Migration Transition to Integration Challenge. **New Perspectives in Turkey**. s. 58: 179-200.
- DVV international profile. [14.11.2017]. <https://www.dvv-international.de/en/dvv-international/profile>
- Eastmond, Marita. 2007. Stories as Lived Experience: Narratives in Forced Migration Research. **Journal of Refugee Studies**. c. 20. s. 2: 248–264.
- Ekinci, Yusuf, Banu Hülür, Deniz A. Çağlar. 2017. Yabancı ve Marjinal Olarak Öteki: Yerleşik ve Yabancı İlişkisi Bağlamında Suriyeli Sığınmacılar. **Tarih Okulu Dergisi**. Yıl 10. s. 30: 365-392.
- Eliade, Mircea. 1999. **Şamanizm**. Çev. İsmet Birkan. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Engelhardt, Marc. Der. 2020. **Sığınmacı Devrimi**. Çev. İlknur Aka. İstanbul: YKY Yayınları.
- Engin, Vahdeddin, Erhan Afyoncu, Cemalettin Şahin, Mehmet Mazak. 2013. **Sultanbeyli Tarihi**. Sultanbeyli Belediyesi.
- Erdoğan, Murat. 2017. **6. Yılında Türkiye’deki Suriyeliler: Sultanbeyli Örneği**. Sultanbeyli Belediyesi.
- _____. Konferans: Türkiye’deki ve Sultanbeyli’deki Suriyeliler Birlikte Yaşamaya Hazır mıyız? 09.08.2018. İstanbul.
- _____. Türkiye’deki Suriyeliler: 9 Yılın Kısa Muhasebesi. [28.02.2020]. www.perspektif.online/turkiyedeki-suriyeliler-9-yilin-kisa-muhasebesi.
- Erdoğan, Özgür Bülent. 2008. Dans la tour de babel montréalaise: Perspectives d’un interprète en milieu social. **Le Jumelé: À la Croisée des Cultures**. Montréal. Numéro hiver: 1-16.
- Farah, I. 1998. 'The Ethnography of Communication', in N. H. Hornberger and P. Corson (Eds.) **Encyclopedia of Language and Education**: Volume 8: Research Methods in Language and Education. Dordrecht: Kluwer. 125.

- Farawan Family: One year later. CBC News: National. [25.01.2017]
www.youtube.com/watch?v=lwElfGHkTMM
- Gazi, Filiz. [16.08.2018]. Ev arayan Suriyeliler soruyor: Nereye gidelim?
www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2018/08/16/ev-arayan-suriyeliler-soruyor-nereye-gidelim.
- Gazi, Filiz. [06.05.2020]. Bedir Aziza: 19 yaşımdayım ama sanki 30 yaşımdayım.
www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/05/06/bedir-aziza-19-yasindayim-ama-sanki-30-yasindayim.
- Goffman, Erving. 2016. **Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu**. Çev. Barış Cezar. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Google CEO'su Sundar Pichai Google'ın Gelecek Planlarını Anlattı. [08.01.2017].
www.bloomberght.com/haberler/haber/1971348-google-ceosu-sundar-pichai-googlein-gelecek-planlarini-anlatti.
- Gouanvic, Jean Marc. 2007. Objectivation, réflexivité et traduction, pour une relecture bourdieusienne de la traduction, Wolf, M. **Constructing a Sociology of Translation**. Amsterdam: John Benjamins.
- Hacaloğlu, Hilmi. [29.09.2019]. Suriyeliler'in En Az Yüzde Sekseni Türkiye'den Ayrılmayacak. www.amerikaninsesi.com/a/suriyelilerin-en-az-yuzde-sekseni-turkiyeden-ayrilmayacak/5103224.html.
- Hale, Sandra Beatriz. 2007. **Community Interpreting**. New York: Palgrave MacMillan.
- _____. 2015. Community Interpreting. 2015. (Eds.) **Routledge Encyclopedia of Interpreting Studies**. London and New York: 65-69.
- Healthcare Interpretation Network (HIN). 2007. **National Standard Guide for Community Interpreting Services**. Toronto.
- Hymes, Dell. 1972b: On communicative competence. Pride, J.B, Holmes, J. **Sociolinguistics: Selected Readings**. Harmondsworth: Penguin.
- İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM). 2013. **Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalar ile ilgili Rapor**.

- Inghilleri, Moira. 2003. Habitus, field and discourse: Interpreting as a socially situated activity. **Target**. c. 15. s. 2: 243-268.
- _____. 2005. The Sociology of Bourdieu and the Construction of the Object. **The Translator**. c. 11. s. 2: 125-145.
- _____. 2005. Mediating zones of uncertainty: Interpreter Agency, the Interpreting Habitus and Political Asylum Adjudication. **The Translator**. c. 11. s.1: 1-17.
- _____. 2006. Macro social theory, linguistic ethnography and interpreting research. **Linguistica Antverpiensia**. s. 5: 57-68.
- _____. 2017. **Translation and Migration**. New York: Routledge.
- International Crisis Group. 2018. **Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions, Europe Report**. s. 248: Brüksel.
- Interpr tariat en milieu social. [05.10.2019]. <http://www.ism-interpretariat.fr/>
- Işık, Oğuz, Melih Pınarcıoğlu. 2001. **N betleşe Yoksulluk: Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli  rneği**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- _____. 2008. Not Only Helpless but Hopeless, Changing Dynamics of Urban Poverty in Turkey, the Case of Sultanbeyli, Istanbul. **European Planning Studies**. c.16. s.10: 1353-1370.
- Jacobson, Roman. 1959. On Linguistic Aspects of Translation. **On Translation**. ed. R. A. Brower Cambridge, MA: Harvard University Press: 232-39.
- Kahraman, Rana. 2010. G ç ve  eviri: İltica Başvurularında Sözlü  eviri Uygulamaları ve Toplum  evirmeninin Rolü. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kalaylıoğlu, Yasemin Akis. 2014. Uluslararası G ç Bağlamında Bourdieu'nün Kavramları: Ankara'da Yaşayan İranlılar  rneği. **İdealkent**. c.5. s.14:182-205.
- Karar TV. Prof. Dr. Murat Erdoğan ile Suriyeli göçmenler üzerine. [06.08.2020]. www.youtube.com/watch?v=XA0KwjTL7uk&t=12s
- Kaya, Ayhan. 2017. İstanbul: Mülteciler için cennet mi, cehennem mi? Suriyeli mültecilerin kentsel alandaki halleri. **Toplum ve Bilim**. s. 140: 42-69.
- _____. 2017. A Tale of Two Cities: Aleppo and Istanbul. **European Review**. c.25: 1-23.

- Kaya, Ayhan. [10.04.2020] “Dünyada ve Türkiye’de Göç Araştırmaları.”
<https://kureselcalismalar.com/dunyada-ve-turkiyede-goc-arastirmalari>.
- Kaya, Mahmut. 2017. **Türkiye’deki Suriyeliler: İç İçe Geçişler ve Karşılaşmalar**.
İstanbul: Hiper Link Yayınları.
- Konya’da 135.000 sığınmacı yaşıyor. [15.01.2018]. <https://anadoludabugun.com.tr>.
- Kopecky, Peter, Jana Ukušová. 2018. Migrant Crisis and its Implications into Sworn Interpreting and Police Practice. Translation, Interpreting and Culture: Old Dogmas, New Approaches, Constantine the Philosopher University, 28 Eylül 2018, Nitra, Slovakia.
- Kozinets, Robert. Gary M. Bowler. Netnography: A Method Specifically Designed to Study Cultures and Communities Online. 2010. **The Qualitative Report**. c. 15. s. 5: 1274.
- Körükmez, Lülüfer, İlkay Südaş. 2015. (der.) **Göçler Ülkesi: Alkışlar, Göçmenler, Araştırmacılar**. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kurultay, Turgut, Alev Bulut. 2012. Toplum Çevirmenliğine Yeniden Bakışta Afette Rehber Çevirmenlik (ARÇ). **İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi**. s. 6: 75-102.
- Kümbetoğlu, Belkıs. 2012. **Sosyoloji ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Maalouf, Amin. 1998. **Les identités meurtrières**. Paris: Editions Grasset.
- Mackraeth, Helen, Şevin Gülfer Sağnıç. 2017. **Türkiye’de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler**. İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği.
- Mayring, Philipp. 2011, çev. Adnan Gümüş, M. Sezai Durgun. **Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş**. Ankara: Bilge Su Yayınları.
- McKernan, Bethan. [18.04.2020]. How Istanbul won back its crown as heart of the Muslim world. www.theguardian.com/world/2020/apr/18/how-istanbul-won-back-its-crown-as-heart-of-the-muslim-world
- Mesa, Anne-Marie. 2016. Répondre à la demande d'interprètes pour les réfugiés syriens. www.circuitmagazine.org/chroniques-130/sur-le-vif/repondre-a-la-demande-d-interpretes-pour-les-refugies-syriens. s. 131.

Migration studies. [15.05.2020]. <https://en.wikipedia.org>.

Mikkelsen, Holly. 1996. The Professionalization of Community Interpreting. Muriel Jérôme-O'Keefe (ed.) **Global Vision, Proceedings of the 37th Annual Conference of the American Translators Association**. Philadelphia: JohnBenjamins. <https://acebo.myshopify.com/pages/the-professionalization-of-community-interpreting>. [10.09.2019].

Morissette, Karine. 2007. Interprétariat: Espace de médiation dans l'interaction interprète-immigrant-intervenant. Doktora Tezi, Université Laval, Québec.

_____. 2016. L'interprète en milieu social dans la région de Québec: un possible médiateur interculturel? **Cahiers de l'ÉDIQ**. Québec. c.3. s.1: 117-131.

Mülteciler Derneği. [29.12.2017]. <https://www.facebook.com/multecilerorgtr>

Nazlı, Dilara. 2017. L'accueil et l'hospitalité envers les réfugiés Syriens à Istanbul. Yüksek Lisans Tezi. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Neuman, W. Lawrence. 2016. Çev. Sedef Özge. **Toplumsal Araştırma Yöntemleri**. c. 2. İstanbul: Yayın Odası Yayınları.

Özbudun, Sibel. Balki Şafak, N. Serpil Altuntek. 2019. **Antropoloji: Kuramlar, Kuramcılar**. Ankara: Dipnot Yayınları.

Özdemir, Sinem. [12.04.2020]. Pandemi döneminde Türkiye'de göçmen ve mülteciler. www.dw.com/tr/pandemi-d%C3%B6neminde-t%C3%BCrkiyede-g%C3%B6%C3%A7men-ve-m%C3%BClteciler/a-53098563.

Özet, İrfan. 2018. **Fatih-Başakşehir: Muhafazakâr Mahallede İktidar ve Dönüşen Habitus**. İstanbul: İletişim Yayınları.

Özsöz, Cihat. 2011. Pratik, Kültür, Sermaye, Habitus ve Alan Teorileriyle Pierre Bourdieu Sosyolojisi, **Sosyolojide Yakın Dönem Gelişmeler**. Ünite: 1 içinde, Ed. S. Suğur ve A.G Baran, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları. s. 5.

Öztürk, Emre. 2017. Bir Sosyolog-Felsefeci Olarak Zygmunt Bauman: Akışkan Modernite Analizinde Mülteciler ve Mültecilik. **Sosyolojik Düşün**. c. 2. s. 2:1-10.

- Pian, Anaïk. 2017. Devenir interprète bénévole dans des associations de solidarité pour demandeurs d'asile et sans-papiers: Temporalités biographiques et institutionnelles. **Sociologie**. c. 8. s. 4: 351-368.
- Pöchhacker, Franz. 1999. 'Getting Organized' The Evolution of Community Interpreting. **Interpreting**. c.4. s.1: 125-140.
- Rejection of 28 asylum seekers from African countries due to the lack of interpreters. [24.11.2019]. <https://rsaegean.org/en>
- Resta, Zoi. 2017. **Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΟΙΧΤΩΝ ΔΟΜΩΝ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ**. Diaglos: Atina.
- Ritzer, George, Jeffrey Stepnisky. 2013. **Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri**. Çev. Irmak Ertuna Howison. Ankara: De Ki Yayınları.
- Rudvin, Mette. 2006. The cultural turn in Community Interpreting. A brief analysis of epistemological developments in Community Interpreting literature in the light of paradigm changes in the humanities. **Linguistica Antverpiensia**. s.5.
- Rushdie, Salman. 1992. **Imaginary Homelands: Essays and Criticism 1981-1991**. London: Penguin.
- Saldanha, Gabriela, Sharon O'Brien. 2014. **Research Methodologies in Translation Studies**. New York: Routledge.
- Sasso, Angelo. 2015. Titles, community interpreting and health care settings. **MultiLingual Magazine**. Sandpoint: 34-38.
- Sauvetre, Michel. 1998. De l'interprétariat au dialogue à trois. Pratiques européennes de l'interprétariat en milieu social. **Critical Link Conférence internationale**. Vancouver.
- Sayad, Abdelmalek. 2014. **La Double Absence: Des illusions de l'émigré aux souffrances de l'immigré**. Préface de Pierre Bourdieu, Paris: Seuil.
- Schiocchet, Leonardo (ed.). 2018. **Anthropologists and Refugees between the Middle East and Europe**. Anthropology of the Contemporary Middle East and Central Eurasia c. 4. s. 2: 1-10.

- Simeoni, Daniel. 1998. The Pivotal Status of Translator 's Habitus. **Target**. c. 10. s.1: 1-39.
- _____. 2005. Translation and Society: 13, Moira Inghilleri. 'The Sociology of Bourdieu and the Construction of the 'Object' in Translation and Interpreting Studies'. **The Translator**. c. 11. s. 2: 129.
- Simon, Sherry. 2012. **Cities in Translation: Intersections of language and memory**. New York: Routledge.
- Sirkeci, İbrahim, Selma Bardakçı. 2016. Suriye'den gelenler misafir değil, bir göç kültürünün öncüleri. **Humanitas**. c. 4. s. 7: 531-544.
- Sivil meydan: Didem Danış ile mülteciler ve yaşam. [20.02.2020]. <https://medyascope.tv/2020/02/20/sivil-meydan-10-didem-danis-ile-multeciler-ve-birlikte-yasam>.
- Sivil toplum kuruluşu. [28.12.2019]. <https://tr.wikipedia.org>.
- Sönmez, Pelin, Abulfaz Süleymanov. 2017. Birlikte Yaşama Kültürü Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Türkiye Politikaları: Suriyelilere Yönelik Tutumun Sultanbeyli Örneği Üzerinden Değerlendirilmesi. **Göç Dergisi**. Transnational Press. c. 4. s. 1: 41-61.
- Sönmez, Zümrüt. 2014. **Komşuda Kriz: Suriyeli Mülteciler**. İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi. İstanbul.
- Sultanbeyli. [25.12.2019]. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Sultanbeyli>
- Sultanbeyli ilçe tarihi. [25.12.2019]. www.sultanbeyli.istanbul/sultanbeyli/ilce-tarihi
- Swartz, David. 2018. **Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi**. Çev. Elçin Gen. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şan, Filiz, Seda Koçlu. 2018. Sakarya'daki Mültecilerin İletişim Sorunlarının Belirlenmesi ve Toplum Çevirmenliğine Olan İhtiyaç. **International Journal of Language Academy**. c.6. s.4: 1-16.
- Şenel, Burcu. Yollar. 2017. İkilemler ve Düşler: Mülteci Kadınlardan Dijital Hikâyeler. **Moment Dergi**. c.4. s.2: 418-435.

- Taronna, Annarita. 2016. Translation, hospitality and conflict: Language mediators as an activist community of practice across the Mediterranean. **Linguistica Antverpiensia**. s. 15: 282-302.
- TEPAV, 2019. **İstanbul'da Suriyeliler ve Savaş Sonrası Suriyeli Gettoları**. İstanbul.
- Tesseur, Wine. 2014. Institutional Multilingualism in NGOs: Amnesty International's Strategic Understanding of Multilingualism, **Meta**. c. 59. s.3: 557-577.
- _____.2018. Researching translation and interpreting in Non-Governmental Organizations. **Translation Spaces**. c. 7. s. 1: 1-19.
- Tse, Lucy. 2013. Language Brokering in Linguistic Minority Communities: The Case of Chinese- and Vietnamese-American Students. **Bilingual Research Journal**. c. 20 s. 3:485-498.
- Tuğal, Cihan. 2015. The Islamic Making of a Capitalist Habitus. **Comparing European Workers Part, A: Experiences and Inequalities Research in the Sociology of Work**. c. 22: 85–112.
- Turan, Ertuğrul R. 2003. Kolektif Şizofreni: Zamanın İki Yüzü. **Doğu-Batı Dergisi**. Doğu-Batı Yayınları. s.22: 199-207.
- Türk, Gül Dilek. 2016. Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. **Marmara İletişim Dergisi**. s. 25: 145-157.
- Türk Tabipleri Birliği. 2014. **Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu**. Ankara.
- Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması 2018. [30.01.2019]. <https://www.khas.edu.tr/uploads/turkiye-sosyal-siyasal-egilimler-arastirmasi-2018.pdf>.
- Türkiye'de Faaliyetine İzin Verilen Yabancı STK'lar. [30.12.2019]. https://www.siviltoplum.gov.tr/kurumlar/siviltoplum.gov.tr/istatistikler/YabanciSTK/izin_verilen_listesi_tr.pdf.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). 2009. **Göç Terimleri Sözlüğü**.

- Unat, Nermin Abadan. 2017. **Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa**. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ünal, Ahmet Zeki. 2015. “Yerinden Olmuşlar” ın Yoksulluğunu Yeniden Üreten Habitus. **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**. c. 15. s. 25: 105-112.
- Ünsaldı, Levent, Der. **Yabancı: Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik**. Ankara: Heretik Yayınları.
- Valero-Garces, Carmen, Anne Martin. 2008. (eds.) **Crossing Borders in Community Interpreting: Definitions and Dilemmas**. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Library Publishing.
- _____. 2010. Bourdieu and Public Service Interpreting and Translation, Towards a social theory in PSIT. **MonTI 2trans**. s.2: 1-13.
- Vargas-Urpi, Mireia. 2012. State of the art in community interpreting research: mapping the main research topics. **Babel**. c. 58. s.1: 50-72.
- Vorderobermeier, Gisella M. 2014. **Remapping Habitus in Translation Studies**. Amsterdam and New York: Rodopi.
- Wacquant, Loic. 2008. **Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality**. Cambridge: Polity Press.
- Wadensjö, Cecilia. 1998. **Interpreting as Interaction**. London: Longman.
- Wolf, Michaela, Fukari, Alexandra, ed. 2007. (Eds.) **Constructing a Sociology of Translation**. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Xanthopoulou, Maria. 2017. Community interpreting against the framework of the refugee crisis in Greece. **Circuit: le magazine d’information des langagiers**, s.135, Ordre des traducteurs, terminologues et interprètes agréés du Québec.
- Yıldırım, Ali, Hasan Şimşek. 2000. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, İbrahim. 2004. **Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz Kutlay, Sevcen. 2015. Çevirmenin Anı Kitabı: Bir Özbetimleme Yolu. **İ.Ü. Çeviribilim Dergisi**. s. 9: 15-29.

Zapata-Barrer, Ricard, Evren Yalaz. 2019. **Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar**. Çev. Ayşecan Ay ve Diğ. İstanbul: GAR (Göç Araştırmaları Derneği) Kitaplık.

EKLER

Ek 1. Yıldız Teknik Üniversitesi Akademik Etik Kurulu Kararı

EBYS

Elektronik Belge Yönetim Sistemi

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Araştırma ve Planlama Rektör Yardımcılığı

Sayı : 73613421-604.01.02-E.1804250527
Konu : Etik Başvuru Sonucu.

Tarih: 25.04.2018

Sn. Özgür Bülent ERDOĞAN

YTÜ Etik Kurulu, Üniversitemiz mensubu olarak hazırlamış olduğunuz “Çeviri Sosyolojisi Odağında Toplum Çevirmenliği” başlıklı projenizi etik açıdan incelemiştir. Sunulan dosya ve bu dosyaya göre yapılacak olan veri toplama araç ve yöntemlerine konu olan bilgiler hakkında etiğe aykırı herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Yücel ŞAHİN
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Eki: Akademik Etik Kurul Kararı. (1 Sayfa) (Elektronik Ek)

Adres : İstanbul
Tel / Fax : (0212) 383 20 58 - 20 59 / (0212) 258 51 40
Kep Adresi : yildizteknikuniversitesi@ktu01.kep.tr

İrilihat : Hale Nur KARDAŞ
Web : http://www.apry.yildiz.edu.tr/
e-Posta : ytuapry@gmail.com

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
http://www.ebys.yildiz.edu.tr/Dogrulama/Index?EvrakNo=E.1804250527&ErisimKodu=771741cd

Ek 2. Saha Notları

03.08.2017 Sultanbeyli’de ilk gün

Mülteciler Derneği’nden gelen e-postaya sevindim. “Pazartesi gelebilirsiniz” dediler. Sultanbeyli’ye ilk gidişim. Derneği kolaylıkla buldum. İlk Sultanbeyli izlenimlerim olumlu. Tertemiz bir hava, geniş ve ferah caddeler, her yer mağaza ve dükkân dolu. Sanki İstanbul’da değilim. Anadolu’nun bir şehrindeymişim izlenimi edindim. İnsanlar daha az stresli ve tedirgin görünüyorlardı. Ana cadde oldukça canlıydı. Dernek binasına yaklaştıkça Suriyeli genç çiftlerle karşılaştım. Binaya girer girmez uygulandım. Almanca, İngilizce ve Arapça posterler dikkatimi çekti. Özellikle, ‘dernek Alman hükümetine verdiği katkılardan dolayı teşekkür eder’ yazısı ilgimi çekti. Burası herhangi bir devlet dairesine benzemiyor. Özgün bir yer olduğu belli. Girişte resepsiyon, bekleme salonu, eczane, kozmetik eşyalar satan bir dükkân ve berber var. Giriş oldukça yoğun.

İlk önce çevirmen M.M. ile tanıştım ve derneğin yanında Suriyelilerin işlettiği kafede kahve içtik ve sohbet ettik. Bana ‘Suriye Espresso’su ısmarladılar. Ses kaydı almadım. Türkmen olduğunu ve bana hayatını ana hatlarıyla anlattı. “Ben, Osmanlıyım” dedi. İlk önce anlam veremedim, ama itiraf ediyorum, bu sözünden etkilendim.

O gün beni karşılayan ve dernek hakkında bilgi veren proje asistanı ve sosyal çalışmacılara karşı kendimi müteşekkir hissettim. Şeffaflıklarından, sosyal bilimci olmalarından, gerçeğe dayalı yaklaşımlarından etkilendim. Sahada çalışan insanlar ve iyi iletişim kurduklarını düşündüm.

11.09.2017

Bugün diğer Türkmen asıllı Suriyeli çevirmen T.Ç. ile randevum var. Görüşmeden sonra resepsiyonda bir başka çevirmen, Y.S. ile tanıştım. Derneğin deneyimli ve en eski çevirmeni. Onun Arapçası daha iyiymiş. Görüşme yapmak için cumartesi günü uygun olduğunu söyledi. T.Ç. ile yaptığım görüşmenin son kısmında kayıt cihazını açtım. Ses kaydı aldığımı söyledim. Bunun üzerine mimikleri ve ses tonu değişti. Bu sefer sözlerini düşünerek ve daha kontrollü bir şekilde söylemeye çalıştığını fark ettim.

Resepsiyonda 30 dakika kadar oturdum. Orada Suriyeli kadın bir mülteciyle tanıştım. O da dernekte çevirmenlik yapıyormuş. Türkçesi çok iyi, nerdeyse aksansız konuşuyordu. Ülkesinde makine mühendisiymiş. Ayrıca, derneğe hizmet almaya gelen Cezayirli bir kadınla Fransızca konuştuk. Onun dışında Filistinli, Suriye’de 30 yıl yaşamış bir çevirmenle tanıştım. Fransızca biliyor. Fransızca konuştuk. Onunla daha derin bir görüşme yapmak istiyorum. Suriyeli bir psikolog ile tanıştım. Çok az Türkçe biliyordu. Bu yüzden onunla İngilizce sohbet ettik. Onunla ileride bir görüşme yapmak istiyorum.

Görüşme esnasında koordinatörlerden biri M.M.’yi çeviri yapması için odasına çağırdı. Bunun üzerine dışarıda beklemeye başladım. Bu esnada onu çeviri yaparken gözleme fırsatını yakaladım: İçeride bir Suriyeli baba ve 20 yaşlarında olduğunu sandığım kızı vardı. Baba endişeli görünüyordu. Çevirmen geri gelince ondan ne olduğunu anlatmasını istedim. Suriyeli babanın kızı kaza yapmış. Avukat eline bir evrak vermiş, o da Türkçe bilmediği halde bilmeden imzalamış. Avukata verdiği vekaletini geri çekerse ödeme yapması gerekiyormuş. Çevirmen, koordinatörden daha baskın görünüyordu. Babayı yatıştırdı ve güven verdi. Koordinatörün rolünü o üstlenmiş gibiydi. Taraflar arasında geçen konuşmalarda o daha baskındı. Bu beden dilinden anlaşılıyordu. Elini kolunu sallıyor, sesi daha yüksek çıkıyordu. Ben ise olan biteni dışarıdan seyreliyordum. Benimle konuşmaya devam ederken eline Arapçaya çevirmesi için dernekte verilen psikolojik hizmetleri tanıtan iki sayfalık bir broşür geldi. Bu tür çevirileri telefon ekranından yaptığını söyledi. Sonra bilgisayara aktarıyormuş.

Bugün derneğe yaptığım ziyaret daha enformeldi ve katılımcı gözlem şeklinde geçti. Bu arada kısa görüşmeler de yapabildim. Bana daha sıcak, evdeymişim gibi davranıldı. Dernektekilerle bir güven duygusu kurulduğunu hissettim. Onlardan biri gibi muamele gördüğümü hissettim. Resepsiyonda otururken Suriyelilerin işlettiği kafeden bana kahve ısmarladılar. Kafedeyken kucağıma bir Suriyeli bebek verildi. O an bir şeylerin değiştiğini hissettim.

Ek 3. STK'lar Ağ Haritası

Ek 4. Türkiye’de Mültecilere Yardım Eden STK’lar

AD-DAR TOPLUM MERKEZİ: İstanbul. Suriyeli ve Filistinli Mültecilere yönelik Türkçe kursları düzenlemektedir, kurucusu Filistinli bir öğretmendir.

ACT (African Communities in Turkey): İstanbul. Afrikalı göçmenlerin Türk toplumuna entegrasyonu alanında çalışmalar yapmaktadır.

ARDIÇ DAYANIŞMA DERNEĞİ: İstanbul. Mülteci hakları ve kent çalışmaları, tiyatro atölyeleri, toplum çevirmeni eğitimi.

BAŞAK KÜLTÜR SANAT VAKFI: İstanbul. Çocuk hakları, göç yoluyla gelmiş çocuklara sanat atölyeleri.

BAYTNA SYRIA: Merkezi Brüksel’dedir. Danimarka’dan destek almaktadır. Ortadoğu ülkelerinde şubeleri bulunmaktadır. Göçmenlere yönelik sosyal sorumluluk projeleri yürütmektedir.

BERABERCE: İstanbul. Donör: DVV INTERNATIONAL Almanya, Almanya’da Halk Eğitim Merkezleri, toplum çevirmenliği eğitimi, hafıza mekânları ziyaretleri.

BEŞİR DERNEĞİ: Bilgi elde edilememiştir.

BİREY İNSAN VE RUH SAĞLIĞINDA İZ DERNEĞİ (Bir İz): İstanbul. Mültecilere psiko-sosyal destek vermektedir.

CANSUYU DERNEĞİ: Ankara. İnanç temelli bir STK.

CARITAS: Hatay. Merkezi Vatikan’da olan uluslararası STK.

CONCERN WORLDWIDE: Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis. İrlanda kökenli uluslararası STK.

DANISH REFUGEE COUNCIL: Hatay, Şanlıurfa, Mersin. ABD Hükümeti Nüfus Bürosu, UNHCR, Danimarka Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Komisyonu, UNICEF ile iş birliği içerisinde çalışmaktadır. Travma sonrası eğitimleri vermektedir.

DERVİŞ BABA KAHVESİ: İstanbul. Suriyeli çocuklara Türkçe dersleri vermektedir.

EŞİT HAKLAR İÇİN İZLEME DERNEĞİ: İstanbul. Ayrımcılığın önlenmesi konusunda çalışmalar yapmaktadır.

GENÇ HAYAT VAKFI: İstanbul. Suriyeli ve Türk çocuklarına yönelik eğitim ve psiko-sosyal uyum projeleri İsviçre Büyükelçiliği tarafından fonlanmaktadır.

GÖÇ ARAŞTIRMALARI VAKFI (GAV): Ankara. Yurtdışında yaşayan Türkler üzerine araştırmalar yapmaktadır.

GÖÇMEN DAYANIŞMA DERNEĞİ: İstanbul (Şişli). Mülteci Destek ve Danışma Merkezi, yerel yönetimler ve yabancı donörler tarafından desteklenmektedir

GÖÇMEN DAYANIŞMA AĞI: İstanbul, Ankara.

HAYATA DESTEK DERNEĞİ: İstanbul (Küçükçekmece), Urfa, Diyarbakır, Hatay, Mardin. Hayata Destek Evleri başlığı altında toplum merkezleri bulunmaktadır. Mültecilere yönelik psiko-sosyal destek programları yürütmektedir. Uluslararası donörlerden yardım almaktadır.

HALKLARIN KÖPRÜSÜ DERNEĞİ: İzmir. BM ve AB fonlarını kabul etmiyor, küçük bağışlar ve gönüllülük esasıyla işliyor. Proje yazmıyor. Gönüllü doktorlar ve çevirmenlerin desteğiyle faaliyetlerini yürütmektedir. Bu yönüyle diğer STK'lardan ayrılmaktadır.

HELSİNKİ YURTTAŞLAR DERNEĞİ (NEFES): İstanbul Fatih. Kötü Muameleden Hayatta Kalan Göçmenlere Yönelik Rehabilitasyon Merkezi. MSF tarafından desteklenmektedir.

HER YERDE SANAT DERNEĞİ: Mardin. Uluslararası donörler tarafından desteklenmektedir. Sirkhane, sosyal sirk okulu gibi faaliyetler düzenlemektedir.

İKGV-İNSAN KAYNAĞINI GELİŞTİRME VAKFI: Esenler, İstanbul. Akademisyen ve iş adamlarınca kurulmuş olan derneğe ait toplum merkezinde üreme sağlığı, kadının güçlendirilmesine destek, insan ticaretiyle mücadele gibi konularda faaliyetler yürütülmektedir. Dernek yabancı kuruluşlarla iş birliği içerisinde çalışmalarına devam etmektedir.

İGAM-İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ: Ankara. Kurucuları arasında BM sözcüsü bir gazeteci ve ODTÜ'lü akademisyenler bulunan dernek saha araştırmaları yapmakta ve raporlar yayınlamaktadır. AB fonlarından yararlanmaktadır.

İHH (İnsani Yardım Vakfı): İnanç temelli bir uluslararası STK olarak sınırın Suriye tarafına odaklanmaktadır.

İMKANDER: İnsani Müdafa ve Kardeşlik Derneği: Fatih, İstanbul (inanç temelli)

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ: Ankara. Çeşitli illerde şubeleri bulunmaktadır. Mülteci hakları konusunda raporlar yayınlamaktadır.

INTERNATIONAL MEDICAL CORPS: Conrad N Hilton Vakfı tarafından fonlanmaktadır.

IRC-INTERNATIONAL RESCUE COMMITTEE: Hatay. ABD kökenli uluslararası STK.

KADAV (Kadınlarla Dayanışma Vakfı): İstanbul. Göçmen kadınlara yönelik cinsiyet temelli şiddet ve ayrımcılıkla mücadele konularında çalışmalar yapmaktadır.

KADER (Keldani Asuri Dayanışma Derneği): Hatay. Jesuit Catholic Services tarafından fonlanmaktadır.

KAMER: Diyarbakır. Güneydoğu illerinde sığınmacı kadın ve çocuklara destek çalışmaları yapmaktadır. Yerli ve yabancı fonlar almaktadır.

KATAR KIZILAY DERNEĞİ: 2018’de kurulmuştur.

QATAR CHARITY: Katar. 2015’de Türkiye’de temsilcilik açma izni verilmiştir.

KIRKAYAK KÜLTÜR DERNEĞİ: Gaziantep. Suriyeli mültecilere yönelik sanat faaliyetleri. Göç ve kültürel araştırmalar merkezi.

KIZILAY: Kızılay toplum merkezleri İstanbul Sultanbeyli ve Bağcılar’da bulunmaktadır.

MAAN DERNEĞİ: Fatih. Sığınmacılara sağlık hizmet vermektedir. Dernekte 27 doktor çalışmaktadır.

MAVİ KALEM DERNEĞİ: İstanbul, Balat, Adana, Gebze. Mülteci çocuklarına yönelik çocuk koruma projesi, yerli ve yabancı sponsorler.

MAZLUMDER: İstanbul (Fatih). Çeşitli illerde şubeleri bulunmaktadır. Yasal kaynaklar hakkında bilgilendirme ve yönlendirme. Mültecilerin durumu hakkında raporlar yayınlamaktadır.

MERCY CORPS: Gaziantep. ABD kökenli bir kuruluştur. Kapatıldı. Faaliyetlerini Ürdün’den yürütmektedir.

MÜLTECİ HAKLARI DERNEĞİ: İstanbul. Uluslararası donörler: ABD Dışışleri Bakanlığı, AB, Hollanda Mülteci Konseyi, Hollanda Büyükelçiliği ve Helsinki Yurttaşlar Derneği'nden destek almaktadır.

MÜLTECİ DESTEK BİRİMİ (MUDEM-RSC): Türkiye'nin 22 ilinde ve İrlanda'da ofisleri bulunmaktadır ECHO, Welthungerhilfe gibi uluslararası donörler tarafından desteklenmektedir.

MÜLTECİLER DERNEĞİ: Sultanbeyli, İstanbul. Projeler, uluslararası donörler (Almanya, ABD, Kanada, Fransa) tarafından desteklenmektedir. Sultanbeyli Belediyesi ve üniversitelerle iş birliği yapmaktadır.

MÜLTECİ HAKLARI KOORDİNASYONU: Mülteci hakları alanında raporlar yayınlamaktadır.

OMRAN DİRASAT: Stratejik araştırmalar merkezi. Suriyeliler hakkında araştırmalar yayınlamaktadır.

RAVDA NUR DERNEĞİ: Suriyeli çocukların eğitimi üzerine yoğunlaşmaktadır. Gaziantep, Suriye ve ABD'de ofisi bulunmaktadır.

RET INTERNATIONAL: İsviçre menşeli bir uluslararası STK'dır. Okul dışı kalmış Suriyeli genç kızlara Türkçe Dil Eğitimi vermektedir. Şanlıurfa, Mardin'de şubeleri bulunmaktadır.

SAVE THE CHILDREN INTERNATIONAL: İngiltere menşeli bir STK'dır. Gaziantep, Kilis, Hatay, Şanlıurfa, İstanbul'da şubeleri bulunmaktadır.

SGDD-ASAM: Türkiye'nin 50 şehrinde şubeleri bulunmaktadır. Sınır illerinde çok yönlü hizmet merkezleri bulunmaktadır. UNHCR, AB, İngiltere Büyükelçiliği, Danimarka Mülteci Konseyi, Norveç Mülteci Konseyi, GİZ, Dünya Bankası, IOM, ABD Dışışleri Bakanlığı tarafından desteklenmektedir.

SMALL PROJECTS: İstanbul. Suriyeli çocuklara eğitim vermektedir. Kurucusu ABD'li bir aktivisttir.

SURİYE NUR DERNEĞİ: İstanbul, Batman. Eğitim ve sağlık hizmeti gibi alanlarında hizmet vermektedir.

SURİYELİ ÖZGÜR AVUKATLAR DERNEĞİ: Hatay, Gaziantep. Türkiye'de yaşayan Suriyelilere Türk kanunları hakkında bilgilendirici yayınlar yapmaktadır.

SYRIAN FORUM: İstanbul. Bilgi elde edilememiştir.

ŞAFAK ŞAM YARDIMLAŞMA: Gaziantep. Suriyeliler tarafından kurulmuş bir dernektir. Mülteci çocuklara psiko-sosyal destek.

ŞAM-I ŞERİF DERNEĞİ: İstanbul. Üniversite eğitimi. El İmam Üniversitesi fon sağlamaktadır.

ŞEFKAT-DER: İstanbul. Bilgi elde edilememiştir.

TARLABAŞI TOPLUM MERKEZİ: İstanbul. Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma tarafından kurulmuştur. Yerli ve yabancı donörlerden destek almaktadır.

TİAFİ DERNEĞİ: İzmir. İzmir’de yaşayan mültecilere danışmanlık hizmetleri. Yerli ve yabancı kurumlardan destek almaktadır.

ULUSLARARASI DOKTORLAR BİRLİĞİ: Hatay, Urfa. İngiltere’de bulunan Muntada aid adlı inanç temelli bir STK’dan fon almaktadır.

ULUSLARARASI MAVİ HİLAL DERNEĞİ: Uluslararası Donörler, GİZ (Almanya) Avrupa Birliği, Relief International, UNHCR, Alman Maltaser Derneği gibi yabancı kurumların destekleriyle faaliyetlerini sürdürmektedir. Kilis’te bir hastane inşa etmiştir.

ULUSLARARASI MÜLTECİ HAKLARI DERNEĞİ: Fatih. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde mülteci okulu düzenlemektedir. Ayrıca mültecilere yönelik hukuki danışmanlık hizmeti vermekte ve raporlar yayınlamaktadır.

UOSSM-ULUSLARARASI TIBBİ BAKIM VE YARDIM ORGANİZASYONLARI BİRLİĞİ: Merkezi Gaziantep’tedir. Suriye’nin kuzeyinde bir hastane kurmuştur. Projeler yabancı donörlerle finanse edilmektedir.

URFA İNSANİ YARDIM PLATFORMU: Şanlıurfa. Suriyeli çocuklara eğitim, insani yardım.

WELTHUNGERHİLFE: Maraş, Gaziantep. Almanya kökenli uluslararası bir STK olarak yerel STK’lara destek vermektedir.

YERYÜZÜ DOKTORLARI DERNEĞİ: Güneydoğu illerinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

YUVA DERNEĞİ: İstanbul. Çevre farkındalığı, yoksullukla mücadele ve eğitim alanlarında faaliyet göstermektedir. Uluslararası donörlerden (Almanya Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Ajansı BDZ, AB, UNHCR, Sabancı Holding, İsviçre Devlet Sekreterliği) yardım almaktadır.

ZEYTİN AĞACI DERNEĞİ: Lefkoşa. Faaliyetlerini KKTC’de yürütmektedir.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı: Özgür Bülent Erdoğan

E-posta: blnt.rdgn@gmail.com

Eğitim:

2015-2020 Doktora

Yıldız Teknik Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Doktora Programı

1999-2004 Doktora (ders dönemi tamamlanmıştır)

Institut national des langues et civilisations orientales & École des Hautes Études en Sciences Sociales, formation doctorale Asie mineure et intérieure

1995-1996 Yüksek Lisans

Institut national des langues et civilisations orientales & École des Hautes Études en Sciences Sociales, Paris. Asie mineure et intérieure (Tarih ve Sosyal Bilimler, Türkiye çalışmaları)

1994-1995

Université René Descartes-Paris V Sorbonne, Département de sciences sociales (Anthropologie sociale et ethnologie)

1989-1994 Lisans

Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü (İngilizce)

İş Deneyimi:

2018-2020 Öğretim Görevlisi ve Seviye Koordinatörü

Beykoz Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu

2017 Okutman

Yeditepe Üniversitesi, İngilizce Hazırlık Okulu

2014-2016 Okutman

Üsküdar Üniversitesi, Yabancı Diller Koordinatörlüğü

2013-2014 Öğretim Görevlisi

İstanbul Aydın Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Uygulamalı İngilizce ve Çevirmenlik Programı

2011-2013 Öğretim Görevlisi

İstanbul Aydın Üniversitesi, İngilizce Hazırlık Okulu

2004-2011 Toplum Çevirmeni

Kanada-Québec Sağlık ve Sosyal Hizmetler Kurumu

2000-2002 Tarih ve Coğrafya Öğretmeni

Fransa Millî Eğitim Bakanlığı

Yayınlar:

2020 Erdoğan, Özgür Bülent & Bogenç Demirel, Emine (2020) “Syrian Refugees and Community Interpreting: An Attempt at a Sociology of Translation in the Example of Sultanbeyli.” *International Journal of Media Culture and Literature*.

2008 Erdoğan, Özgür Bülent (2008) “Dans la tour de babel montréalaise: Perspectives d’un interprète en milieu social” *Le Jumelé*. Montreal.

2000 Erdoğan, Özgür Bülent (2000) “L’image du héros populaire en Asie Mineure: l’exemple de Tchakidji: 1876-1911” numéro spécial sur l’image du héros dans les traditions orales du Sud-est européen; *Études balkaniques*, Paris: De Boccard.

Bildiriler:

2020 Erdoğan, Özgür Bülent. “Bir Göç ve Çeviri Mekânı Olarak Sultanbeyli: Çevrilen Çevirmenler ve Habitusların Dönüşümü” *Göç Çalışmaları Lisansüstü Öğrenci Konferansı*. İstanbul Bilgi Üniversitesi, 5 Aralık 2020.

2019 Erdoğan, Özgür Bülent & Bogenç Demirel, Emine (2019) “Suriyeli Mülteciler ve Toplum Çevirmenliği: Sultanbeyli Örneğinde Bir Çeviri Sosyolojisi Girişimi” *14. Ulusal Frankofoni Kongresi*, Galatasaray Üniversitesi, 7 Mart 2019.

2018 Erdoğan, Özgür Bülent (2018) “Newly Emerging Community Interpreting Profession in Turkey: Examples from NGOs Assisting Syrian Refugees” *Translation, Interpreting and Culture: Old Dogmas, New Approaches*, Constantine the Philosopher University, Nitra, Slovakya. 28 Eylül 2018.

2016 Erdoğan, Özgür Bülent (2016) “Challenges of community interpreting in a multilingual context: Being a Turkish community interpreter in Montreal.” *Beyond linguistic plurality: The trajectories of multilingualism in translation*. Boğaziçi Üniversitesi, 12 Mayıs 2016.

2013 Erdoğan, Özgür Bülent (2013) “Toplum Çevirmenliğine Bir Bakış: Kanada Örneği” *Çokkültürlülük ve Çeviri Uluslararası Sempozyumu*, İstanbul Aydın Üniversitesi, Mayıs 2013.